

c NPKOIF 350

హిందూ టెలంగాణ
పరిశాల వర గాథలు

కా

322.420.954 84

G

విప్లవ తెలంగాణ

భారత్

విరగొట్టాలి

33
1481

11

32.2.420 154

1481

విష్ణువ తెలంగాణా

NPRO 1 F 356

పోరాట

వీర గాథలు

Book No 114

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్
కారల్ మార్క్స్ రోడ్, విజయవాడ-2

ప్రచురణ నెం : 165

ప్రథమ ముద్రణ: 1984 జనవరి

కాపీలు : 1200

922.420 5484

విభ - వి

వెల : రు. 5-00

1481

ముద్రణ :

ప్రజాశక్తి ప్రెస్ - విజయవాడ.

విషయానుక్రమణిక

విషయం

పేజీ

1.	వీరతెలంగాణా విప్లవ పోరాటం	—పి. సుందరయ్య	5
2.	అచంచల యోధుడు చిర్రావూరి జ్ఞాపకాలు		11
3.	వీర తెలంగాణా సాయుధపోరాట స్మృతులు	—బి. నరసింహారెడ్డి	28
4.	వీరవనిత అయిలమ్మ	—బి. నరసింహారెడ్డి	34
5.	కాచుకోడిదర బాంబుదెబ్బ	—బి. నరసింహారెడ్డి	38
6.	కడనరంగంలో జంటహృదయాలు	—బి. నరసింహారెడ్డి	42
7.	కొమరయ్య వీరమరణం	—బి. నరసింహారెడ్డి	56
8.	మహావీరులను సృష్టించిన ఆనాటి తెలంగాణా విద్యార్థిఉద్యమం	—ఎం. వి. ఎన్. రెడ్డి	60
9.	తెలంగాణా గెరిల్లా యోధుల సాహసం		
	—సుందరయ్యగారి “తెలంగాణా విప్లవ పోరాటం” గ్రంథం నుండి		68
10.	పూనుగొండ వీరులు	—నండూరి ప్రసాదరావు	74
11.	తెలంగాణా సాయుధపోరాటంలో మహిళల		
	మహోన్నతమైన పాత్ర	—శ్రీమతి మల్లు స్వరాజ్యం	77
12.విప్లవ కిశోరం యాదగిరి	—బి. నరసింహారెడ్డి	87
13.	ఆలేరువద్ద గెరిల్లాదళం దాహబాహిరపోరాటం	—సి. యాదగిరిరావు	92
14.	గెరిల్లాదళం ఆకస్మికదాడి	—తొట్ల మల్సూరు	98
15.	కోమ్రేడ్ కొంతం కొండల్ రెడ్డి వీరమరణం చెందిన ఘట్టం		
	—రాచకొండ రంగయ్య		103
16.	శత్రుమూకను దునుమాడేందుకు మహాప్రవాహంలా కదలిన గ్రామీణుల చైతన్యం	—కె. కృష్ణమూర్తి	108
17.	‘ఆయువుపట్టు’	—బి. ఎన్. రెడ్డి	112

ఉ పో ధా తం

ప్రీరోచిత తెలంగాణా విప్లవ గాథలు కొన్ని ఈ ప్రచురణలో వెలువడ్డాయి. ఇందులో ఎక్కువభాగం ఇంతకుముందు 'ప్రజాశక్తి' ప్రత్యేక సంచికలలోనూ, వార పత్రికల్లోనూ అచ్చయినాయి. ఐనా వాటన్నింటినీ సంకలితంచేసి చదువరులకూ, నేటి యువతీ యువకులకూ అందించాలన్న ఆకాంక్షతో ప్రత్యేక పుస్తకరూపంతో తీసుకు వచ్చారు.

ఆ మహాత్తర పోరాటంలో వేలసంఖ్యలో సంభవించిన ఘటనలలో ఇక్కొద్దీసంఖ్యలో కొన్ని ప్రాంతాలకు పరిమితమైనవి మాత్రమే. ఐనా ఆ పోరాటం ఆరంభమై విజృంభించిన ప్రాంతాల్లో ప్రఖ్యాతివహించిన పోరాటరూపాలు ఈ రచనల్లో వెల్లడైనాయి. ఇవి ఊహాజనితాలూ గావు; విని వ్రాసిన చిత్రీకరణలూ గావు. ఆ యా సందర్భాల్లో ప్రత్యక్షంగా పాల్గొన్న నాయకులు తమ అనుభవాలను, జ్ఞాపకాలను ఆధారం చేసుకొని స్వయంగా వ్రాసినవే యీ గాథలు.

అధునిక భారతదేశచరిత్రలో ఒక మహోజ్వల పోరాటం, వీరతెలంగాణా రైతాంగ సాయుధ విప్లవపోరాటం. 1946 నుండి 1951 వరకు జరిగిన ఆ పోరాటంలో దాదాపు 5000 మంది మహావీరులు నేలకొరిగారు. మన జాతీయోద్యమ చరిత్రలో ఇదొక అపూర్వస్థానాన్ని అందుకున్నది.

వెట్టికీ వ్యతిరేకంగా భుక్తికోసం, దున్నుకునేవాడికే భూమికోసం ప్రారంభమైన యీ పోరాటం పాక్షికవిజయాలను కొన్నింటినీ సాధించింది. పూర్తి విజయాలు పొందలేకపోయింది. అయినా ఆ పోరాటం స్వాతంత్ర్య భారతానని ముందు అనేక కీలకసమస్యలను ఎజెండామీదికి తెచ్చింది.

ఆ పోరాటం తమ చేతులుదాటిపోతుందన్న భయంతోనే యూనియన్ సేనలు నైజాం సంస్థానంలో అడుగుపెట్టడం జరిగింది.

స్వాతంత్ర్యమొస్తేనే చాలదు, ప్యూడల్ భూస్వామ్య వ్యవస్థను అంతం చేయకుండా ఆర్థికవిధానం ముందడుగు వేయదన్న సత్యాన్ని ఆ పోరాటం ఎలుగెత్తి చాటింది. వినోబాబాపే భూదానంతో ముందుకువచ్చారు. కానూన్ల ద్వారా కౌలుదారీ రక్షణ, గరిష్ట పరిమితి ద్వారా మిగులుభూమి పంపకం మొదలైనవన్నీ రంగం మీదికెక్కాయి. పంచవర్ష ప్రణాళికలకు భూసంస్కరణలొక ప్రధానాంశం అయింది.

ప్యూడల్ సంస్థానాలను బ్రద్దలుగొట్టడం, భాషాప్రయుక్తంగా జాతులవారీ రాష్ట్రాలను పునర్నిర్మాణంచేయడం రంగంమీదికి వచ్చాయి. అందుకు అనలు వేసినవి

కమ్యూనిస్టుల నాయకత్వాన జరిగిన ఆంధ్ర-తెలంగాణా పోరాటాలు. ఈ పరిణామం దేశవ్యాపితంగా జరగడానికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణే నాందీప్రస్తావన పలకడానికి కారణం అదే.

ఆంధ్ర-తెలంగాణాలు సమైక్యంగా అభివృద్ధిచేసుకునే విధంగా నీటిపారుదల విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టులు తిరిగి వ్రాయబడటానికి దారితీసినదీ ఈ పరిణామమే.

అందుకే వీరోచిత తెలంగాణా విప్లవపోరాటం దేశాన్ని ముందుకు నడపటానికి, సమైక్య ఆంధ్రప్రదేశ్ అభివృద్ధికి అనేకవిధాల దోహదమిచ్చింది.

అంతేగాదు. విప్లవ పోరాటాలకు తెలంగాణా అనేక గుణపాఠాలు నేర్పింది కూడా. పోరాడేవారు ప్రజలు. “నీ బానిసోణ్ణి దొరా, నీ కాలికి మొక్కుతా”నన్నంతగా వెనకబడున్న జనం, వడిసెలరాయినుండి గ్రెనేడ్లవరకు, నాటు తుపాకులనుండి స్టైన్ గన్లవరకు ప్రయోగించి ఆ దొరలను - నై జాం నవాబు రజాకారులను తరిమికొట్టడమే గాక, యూనియన్ సేనలతో సైతం తారసిల్లి ప్రతిఘటించారంటే ప్రజల మనస్తత్వం పోరాటరూపాన్నయినా చేపట్టగలదనీ, ఏ పోరాట రూపానికైనా ఆ జనం సంసిద్ధతే మూలమనీ విదితం అయింది.

ప్రజల మనస్తత్వాలనుబట్టి పోరాటరూపాలుంటాయి. ప్రజలు ఏ పోరాట రూపానికి సిద్ధం అయితే ఆ పోరాటరూపాన వారికి నాయకత్వం వహించడానికి కమ్యూనిస్టులు సంసిద్ధులైవుండాలి. మారిన రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక పరిస్థితుల అధారంగా ప్రజల సంసిద్ధత వుంటుంది. దీన్ని అర్థంచేసుకోలేని పిడివాదులు పిడుక్కి, బిడియానికి ఒకేమంత్రం అన్నట్లు, తమ బుర్రలోవున్న పైత్యాన్నే జనంపై రుద్దడానికి ప్రయత్నించి పరాభవం పొందుతారు. విప్లవ పోరాటానికి మేలుకంటే కీడే ఎక్కువ తెచ్చిపెడతారు. తెలంగాణా పోరాటం ఆ కోవకు చెందినదిగాదు.

ఒక చారిత్రకావసరాన్ననుసరించి అది జన్మించింది. మారిన రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితులరీత్యా అది నిష్క్రమించింది. అయినా దాని ప్రభావం చరిత్రపై బద్దది భారత విప్లవోద్యమంలో విప్లవకారులు నిర్వహించవలసిన కర్తవ్యాలకు, పోరాటాలకు వెలుగుబాటలు తీర్చిదిద్దింది.

జనతా ప్రజాస్వామిక విప్లవంద్వారా సోషలిజం, కమ్యూనిజం అన్న మహత్తరాశయాల సాధనకు కంకణంగట్టిన వీరుల త్యాగనిరతికి నిదర్శనంగా అది మనముందున్నది. ఆ పోరాటంలో పాల్గొన్న వీరులచరిత్ర, వారనుసరించిన పోరాట రూపాలు, అందులో ప్రజలు చూపిన సాహసం, చేసిన త్యాగం - అన్నీ కంటికిగట్టి నేట్లున్న గాథల సంకలితమే యీ పుస్తకం. నిస్సందేహంగా యీ సంకలనం చదువరులకు చైతన్యవేదికగా ఉపయోగించగలదని భావిస్తున్నాను.

విజయవాడ | మోటూరు హనుమంతరావు
24-1-84 |

1

వీర తెలంగాణా విప్లవ పోరాటం

1946 - 1951 మధ్య జరిగిన తెలంగాణా ప్రజల విప్లవ పోరాటం అనేక విజయాలను సాధించడమేగాక మన దేశానికి ఆత్యంత ప్రధానమైన వ్యవసాయ సమస్యను, జాతుల, భాషా రాష్ట్రాల సమస్యనూ శక్తివంతంగా భారత రాజకీయరంగం మీదకు తెచ్చింది. అంతేకాదు ; భారతదేశ ప్రజాతంత్ర విప్లవానికి సంబంధించిన వ్యాహం, ఎత్తుగడలకు సంబంధించిన మౌలిక సూత్రాలు, సిద్ధాంత సమస్యలను - దాదాపు అన్నింటినీ ఆ పోరాటం మన ముందుకు తీసుకొనివచ్చింది. ఎవ్వరూ నిర్లక్ష్యం చేయడానికి పిలులేనంతటి పటిష్టమైన రాజకీయ శక్తిగా కమ్యూనిస్టుపార్టీ రూపొందేలా ఆ పోరాటం సహాయపడింది. ఈ విషయాలన్నింటినీ క్లుప్తంగా సమీక్షించుతూ కామ్రేడ్ సుందరయ్యగారు 1972 లో రచించిన “వీర తెలంగాణా విప్లవ పోరాటం - గుణ పాతాలు” కు ఉపోద్ఘాతంగా రాశారు. దానిని పాఠకులకు అందజేస్తున్నాం:-

తెలంగాణ రైతాంగ సాయుధ పోరాటం 1951 అక్టోబర్ 21 వ తేదీన ఉప సంహరించుకోబడింది. ఆ ఉపసంహరణ జరిగి ఇప్పటికప్పుడే ఇదివై సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి. అయినప్పటికీ నైజాం పరిపాలన క్రిందనున్న ఆ హ్యాడల్ హైదరాబాదు సంస్థానంలో ఈ రైతాంగ పోరాటం ప్రజల సాయుధ తిరుగుబాటుగా ఎలా పెంపొందింది, 1948 సెప్టెంబర్ 13 వ తేదీన భారతనైన్యం ప్రవేశించగా నెహ్రూ ప్రభుత్వపు సాయుధ బలగాల అండదండలతో భూస్వాములు తిరిగి హస్తగతంచేసుకోకుండా గతంలో తాము పోరాడి సంపాదించుకున్న భూములను కాపాడుకొనడం కోసం సామాన్య రైతాంగం మూడు సంవత్సరాలపాటు వీరోచితమైన సాయుధ ప్రతిఘటన ఎలా సాగించిందీ స్పష్టంగానైనా వివరించే సాధికార కథనమేదీ ఇంతవరకూ వెలువడలేదు. ఈ మహోద్యమానికి అగర్బ శత్రువులు, శత్రుత్వంతో గూడిన విమర్శకులు మాత్రం ఈ పోరాటాన్ని కమ్యూనిస్టు "హింసాకాండ, బందిపోటుతనం, ఆరాచకత్వం"గా తెగనాడుతూ టన్నులకొలది పుస్తకాలను తయారుచేయించి ప్రచారంలో పెట్టారు.

ఆ పోరాటాన్ని -ప్రత్యేకించి 1948-51 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో సాగిన సాయుధ ప్రతిఘటనాదశను- ఒంటెత్తు పోకడగా, పీడివాదంగా, ప్రధానంగా వ్యక్తిగత దొర్జన్యకాండగా చిత్రించడంలో మితవాద కమ్యూనిస్టులు నిమగ్నమైనారు. 1951 అక్టోబర్ లో ఉపసంహరించడం ద్వారా తెలంగాణా పోరాటపు నాయకత్వం ఆ పోరాటానికి ద్రోహంచేసిందని నగ్జరైట్ నాయకులు గుసగుసల ప్రచారం సాగిస్తున్నారు.

ఈ వీరోచిత రైతాంగ తిరుగుబాటు మొత్తంమీద సాధించిన లాభనష్టాలను బేరీజుపేసి స్పష్టంగా చెప్పుకుందాం : ఈ పోరాటంలో వీరతెలంగాణా రైతాంగమూ, ఈ రైతాంగ ప్రజల తిరుగుబాటుకు నాయకత్వ దాధ్యతను స్వీకరించిన కమ్యూనిస్టు పార్టీ విశాలాంధ్ర రాష్ట్రశాఖ అనుపమ త్యాగాలు చేశాయి. నాలుగువేలమంది కమ్యూనిస్టులు, రైతు యోధులు చంపివేయబడ్డారు. పదివేలమందికి పైగా కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు, ప్రజాపోరాట కార్యకర్తలు మూడు నాలుగు సంవత్సరాల కాలం నిర్బంధ శిబిరాలలో, జైళ్ళలో బంధించబడ్డారు. కనీసం యాభై వేలమతగ్గకుండా ప్రజలనుపోలీసు క్యాంపులలోకి, మిలటరీ క్యాంపులలోకి ఈడ్చుకెళ్ళి వారాల తరబడి, నెలల తరబడి చిత్రహింసల పాలుజేయడం, దెబ్బలు కొట్టడం, బీభత్సపరచడం జరిగింది. వేలాది గ్రామాలకు చెందిన అనేక లక్షల మంది ప్రజలపై పోలీసు దాడులు, మిలటరీదాడులు జరిగాయి. క్రూరమైన లాఠీదెబ్బలకు ప్రజలు గురిలయ్యారు. ఈ మిలటరీ, పోలీసు దాడుల సమయంలో ప్రజలు లక్షల రూపాయల విలువజేసే అస్తులను కోల్పోయారు. ఆ అస్తులు లూటీ చేయబడడమో, ధ్వంసం చేయబడడమో జరిగింది. వేలాది మంది మహిళలు మానభంగాలకు, నానారకాల అవమానాలకు, అత్యాచారాలకు గురియైనారు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే - మొట్టమొదట్లో నైజాము, అతని రజాకార్ సాయుధ

మూకలు, ఆ తర్వాత కేంద్రప్రభుత్వానికి, హైదరాబాదు సంస్థానానికి చెందిన సాయుధ బలగాలు ఐదు సంవత్సరాలకాలం ఈ ప్రాంతం మొత్తంపైనా పాశవికమైన పోలీసు, మిలిటరీ ఓభత్సపాలన సాగించారు. పోలీసుచర్య అనంతరం వివిధరకాలకు చెందిన యాభై వేల మంది సాయుధ బలగాలను దించారు. హింసాకాండ ద్వారా ఈ ఉద్యమాన్ని అణచివేయడానికి, చెదిరిపోయిన భూస్వామ్య పాలనను పునరుద్ధరించడానికి ఆ సాయుధ బలగాలనుపయోగించారు. కాశ్మీరు సమస్యపై భారతప్రభుత్వం 1947-48 సంవత్సరాలలో పాకిస్థాన్ తో యుద్ధం చేయడానికి ఎంత డబ్బు ఖర్చుచేసిందో అంత డబ్బును, వనరులను ఆనాడు హైదరాబాద్ లో ఉపయోగించిందని కొన్ని అనధికార అంచనాల వల్ల తేలింది.

అంతటితోనే ఈ చిత్రీకరణ సమగ్రం కాజాలదు. మరోవైపు రైతాంగ తిరుగుబాటు సాధించిన అమోఘమైన విజయాలను చిత్రీకరించినప్పుడే ఈ గాథ పూర్తి కాగలదు. ఈ పోరాట కాలంలో ఎక్కువగా నల్గొండ, వరంగల్, ఖమ్మం జిల్లాలకు చెందిన పదహారు వేల చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణంగల ప్రదేశంలో సుమారు ముప్పయి లక్షల జనాభా కలిగిన దాదాపు మూడువేల గ్రామాలలో రైతాంగం పోరాటం సాగించింది. ఆ పోరాట ఫలితంగా ఆ ప్రాంతాలలో పంచాయతీల ప్రాతిపదికగా గ్రామ రాజ్యాలను నెలకొల్పుకోగలిగారు. తాము ద్వేషించే భూస్వాములను ఆ గ్రామాలనుండి “గడ్డ”లని పిలువబడే కోటలవంటి వారి గృహాలనుండి ప్రజలు తరిమివేశారు. వారి పొలాలను రైతాంగం స్వాధీనపరచుకుంది. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నైజాం నిరంకుశ పాలనకు మూల స్తంభాలుగా వున్నది ఆ భూస్వాములే. ప్రజా కమిటీల ఆధ్వర్యాన పది లక్షల ఎకరాల భూమి రైతాంగానికి పంపిణీ చేయబడింది. బేదఖళ్ళన్నీ నిలుపు చేయబడ్డాయి. వెట్టివాకిరీ రద్దు చేయబడింది. వడ్డీ వ్యాపారంలో సాగుతున్న కొల్లగొట్టే అత్యధిక వడ్డీరేట్లను తీవ్రంగా తగ్గించివేయడమో మొత్తంగా రద్దు చేయడమో జరిగింది. వ్యవసాయ కార్మికుల రోజు కూలీ పెంచబడింది. కనీస వేతనం అమలుపరచబడింది. పీడించే ఫారెస్టు అధికార బృందమంతటినీ ఆ ప్రాంతంలోని అడవులనుండి వెళ్ళగొట్టడం జరిగింది; దీనితో ఆటవిక తెగల ప్రజలు, ఆ ప్రాంతానికి అనుకూల నివాసితున్న ప్రజలు తమ శ్రమఫలితాన్ని స్వేచ్ఛగా అనుభవించగలిగారు. 12 నుండి 18 మాసాల కాలం ఈ ప్రాంతాలలోని పరిపాలన సంతటినీ గ్రామ రైతు కమిటీలే నిర్వహించాయి. నైజాం నిరంకుశ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఈ పోరాటం సాగించేక్రమంలో నైజాం పోలీసుల సాయుధ దాడులబారినుండి రైతాంగానికి రక్షణ కల్పించడం కోసం ప్రజలు పదివేలమంది గ్రామదళ సభ్యులు, దాదాపు రెండు వేలమంది గెరిల్లాదళ సభ్యులతో కూడిన శక్తివంతమైన సాయుధ బలగాన్ని నిర్మించుకోగలిగారు. లక్షలాది ప్రజలు తమ జీవితంలో మొట్టమొదటిసారిగా రెండుపూటలా భోజనం చేయగలిగారు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే చారిత్రాత్మకమైన ఈ రైతాంగ తిరుగుబాటు ఆసఫ్ జాహీ వంశపు మధ్యయుగాలనాటి నిరంకుశ పాలనను మొదలంటా కుదిపివేసింది. ఆ పాలనపై చావుదెబ్బకొట్టింది.

వ్యావసాయక విప్లవ సమస్యను ముందుకు తీసుకొనివచ్చి అవెంతటి లోప భూయిష్టమైనవైనా - అరకొరచర్యలైనా - వివిధ వ్యావసాయక సంస్కరణలు ఇష్టంలేని కాంగ్రెస్ నాయకులు చేపట్టటం తప్పనిసరి అయ్యేట్లు చేసిన ఖ్యాతి ఈ పోరాటం రైతాంగ పోరాటానిదే. రైతాంగాన్ని శాంతింపజేసే కార్యక్రమం పేరుతో కమ్యూనిస్టువ్యతిరేక ప్రచారం చేయడానికి కాంగ్రెసు నాయకులచే అక్కడకుపంప బడిన సర్వోదయనాయకుడు శ్రీ వినోబాభావే ఈ పోరాటం జరుగుతున్న సమయంలోనే భూదానమనే ఊహాజనిత ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించాడు. బూర్జువా, మాస్వామ్యపాలకుల తియ్యనికబుర్లతో, ఆడంబరమైన వాగ్దానాలతో భూసమస్య ఎన్నిటికీ పరిష్కారం కాదని, శక్తివంతమైన సంఘటిత, సమరశీల ప్రజాపోరాటం మాత్రమే భూసమస్యను పరిష్కరించగలదనే సత్యాన్ని ప్రజలు గ్రహించగలిగింది. సుదీర్ఘమైన ఈ భీషణ పోరాటం సాగుతున్న రోజులలోనే.

భాషా ప్రయుక్తంగా మన దేశంలో రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ త్వరగా జరగడానికి, చిన్నాభిన్నమైన-చెల్లా చెదురుగావున్న అనేకజాతులు తమ చిరకాల వాంఛితమైన ప్రత్యేక రాష్ట్రాలను సాధించుకొనటానికి తెలంగాణా పోరాటం దోహద పడింది. దీనిపాత్ర తక్కువేమీకాదన్న విషయాన్ని కూడా మనం గుర్తుంచుకోవాలి. దేశంలోకెల్లా అతి పెద్దదైన హైదరాబాదు సంస్థానంలో నైజాం నవాబు పాలనపై ఈ పోరాటం కొట్టిన శక్తివంతమైన దెబ్బలే 1952 లో పొట్టి శ్రీరాములు ఆత్మార్పణ అనంతరం ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధనకోసం పోరాడేందుకు ఉత్తేజాన్ని కలిగించాయి. ఆ తర్వాత 1956 లో భారతదేశమంతటా భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్రాల నిర్మాణానికి ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమే మార్గాన్ని సుగమంచేసింది. పూర్వపు బ్రిటిష్ పాలకులు సూత్రరహితంగా, నిరంకుశంగా భారతదేశంలో ఏర్పరచిన పరిపాలనా రాష్ట్రాల జాతుల విభజనను అంతం చేసేట్లుగా కాంగ్రెసు నాయకత్వాన్ని మెడలు వంచింది కూడా ఈ తెలంగాణా పోరాటపు ప్రభావమే. భారతదేశపు రాజకీయపటాన్ని జాతీయ, ప్రజాతంత్ర, భాషా ప్రాతిపదికపై తిరగ రాయడానికి ఆ విధంగా వీర తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటం అసమానమైన పాత్రను నిర్వహించింది.

ఈ చరిత్రాత్మకమైన తెలంగాణా పోరాటానికి నాయకత్వం వహించి అతి దారుణ నిర్బంధకాండకు గురియై అగణిత త్యాగాలతో గర్వకారణమైన పాత్ర వహించింది కమ్యూనిస్టుపార్టీ. కేరళలో వాయలార్ - పున్నప్రా పోరాటానికి నాయకత్వం వహించింది, యుద్ధానంతరం బెంగాల్ లోసాగిన కార్మికపర్గపోరాటాలకు, రైతాంగపోరాటాలకు నాయకత్వంవహించింది కమ్యూనిస్టుపార్టీయే. ఈ కారణంగానే కమ్యూనిస్టుపార్టీ జాతీయ రాజకీయరంగంలో విస్తృతంగా గుర్తించబడింది. ఎవ్వరూ నిర్లక్ష్యం చేయడానికి వీలులేనంతపటిష్టమైన రాజకీయశక్తిగా పార్టీ రూపొందింది. భారతదేశంలోని కోటానుకోట్ల ప్రజల భవిష్యత్వాన్ని తీర్చిదిద్దటంలో అప్పటివరకు సమరశీల కార్మికధోరణులకు చెందిన స్వల్పశక్తిగావుంటూవచ్చిన కమ్యూనిస్టుపార్టీ

952 సార్వత్రిక ఎన్నికల అనంతరం మొట్టమొదటి పార్లమెంటులో అన్నింటికంటే పెద్దదైన ప్రతిపక్షగ్రూపుగా రూపొందే ప్రతిష్టను, గౌరవాన్ని సాధించుకోగలిగింది.

చివరకు తెలంగాణా రైతాంగ తిరుగుబాటు భారతదేశంలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమానికి అత్యంత ప్రాధాన్యతగల ఒక బ్రహ్మాండమైన మేలుచేసింది. అదే సమయే భారతదేశ ప్రజాతంత్ర విప్లవానికి సంబంధించిన వ్యూహం, ఎత్తుగడలకు చెందిన మౌలిక సూత్రాలు, సిద్ధాంత సమస్యలను దాదాపు అన్నింటినీ ఈ పోరాటం ముందుకు తెచ్చింది. వాటికి సవ్యమైన - శాస్త్రీయమైన సమాధానాలను, వాస్తవికతతో కూడిన ఆచరణాత్మకమైన పరిష్కారాలను వెదకవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. జనతా ప్రజాస్వామ్య విప్లవంలో రైతాంగం పాత్ర, సాయుధ ప్రతిఘటనకు, గ్రామీణ విప్లవాలకు గల స్థానం ప్రాధాన్యత, రైతాంగాన్ని ఖచ్చితంగా వర్గీకరించడం రైతాంగంలోని వివిధ తరగతులు విప్లవంలో నిర్వహించే పాత్ర, భారతదేశ విప్లవలక్ష్యం, మన విప్లవంలో కార్మికవర్గానికి, పట్టణ కేంద్రాలకుగల నిర్దిష్టమైన స్థానం పాత్ర, కార్మిక వర్గ నాయకత్వం అన్న భావానికిగల ఖచ్చితమైన అర్థం, దీనికిగల ప్రభావం ఆధునిక కార్మికవర్గం జనాభాలో నూరింట ఒకటికి మించని - అభివృద్ధి చెందని వెనుకబడిన దేశంలో ఆ నాయకత్వాన్ని సాధించడంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్వహించవలసిన పాత్ర-మొదలయిన సమస్యలన్నీ ముందుకువచ్చాయి. పార్టీ లో అంతర్గతంగా చర్చలు జరిపి వానిపై నిర్ణయాలు తీసుకోవలసిన అవశ్యకత ఏర్పడింది. చారిత్రక పరిణామం, అనుభవమూ ఫలితంగా దీర్ఘకాలంపాటు జరిగిన పార్టీ ఆంతరంగిక పోరాటం అనంతరం ఈ సమస్యలలో చాలావాటికి సంతృప్తికరమయిన సమాధానాలు లభించాయి. చాలావరకు సవ్యమయిన రాజకీయపంథాను రూపొందించుకొనడానికి పార్టీకి అస్కారం కలిగింది.

పోరాటం సాగుతున్న కాలంలో - ప్రత్యేకించి ఆ పోరాటంలోని చివరి రెండుసంవత్సరాల కాలంలో - కమ్యూనిస్టుపార్టీ పైనుండి క్రిందవరకూ రెండుప్రత్యర్థి శిబిరాలుగా చీలిపోయిన విషయం కూడా ఇక్కడ ప్రస్తావించవలసిన అవసరం వుంది. ఒక శిబిరం పోరాటాన్ని, దాని విజయాలను సమర్థించేదిగాను, రెండోది ఆపోరాటాన్ని బీభత్సకాండ అని, ఇంకేమేమో అని తెగనాడేదిగాను చీలిపోయింది. ఈ పోరాటాన్ని వ్యతిరేకించినవారు బహిరంగంగా పత్రికలకెక్కారు కూడా. ఆ పోరాటంపైన దానికి నాయకత్వం వహించిన కమ్యూనిస్టు పార్టీపైన బురద చల్లడానికి అస్కారం కల్పించారు. నిశితమైన ఈ రాజకీయ, సిద్ధాంత సంబంధమైన చీలిక దేశంలో మొత్తంపార్టీలో ప్రబలింది. అయితే ఈ వీరోచిత రైతుపోరాటంలో ప్రత్యక్షంగా నిమగ్నమైయున్న విశాలాంధ్ర కమిటీలో ఈ చీలిక ప్రత్యేకించి మరింత నిశితంగాను, తీవ్రతరంగాను ఏర్పడింది. 1951 అక్టోబరులో తెలంగాణా సాయుధ ప్రతిఘటనను ఉపసంహరించిన అనంతరం పార్టీలో సాధించబడినది కేవలం లాంఛనప్రాయమైన - తాత్కాలికమైన

పైపై ఐక్యత మాత్రమేనని : ఆ చీలిక నిజానికి రెండు ప్రత్యర్థి రాజకీయ దోరణుల మధ్య గండిగా స్థిరపడిపోయిందని ఆ తర్వాత చరిత్ర రుజువుచేసింది.

1962-63 లో పార్టీలో ఏర్పడిన చీలిక సందర్భంగా విశాలాంధ్ర రాష్ట్ర కమిటీ విభజన 1950-51 పార్టీ అంతర్గత పోరాటంనాటి విభజన స్వరూప స్వభావా లనే దాదాపుకలిగివుండడం యాదృచ్ఛికమేమీకాదు; ఇది ప్రత్యేకించి గమనించవలసిన విషయం. తమ విశ్వాసాలను, రాజకీయాభిప్రాయాలను మార్చుకున్న బహుకొద్దిమంది కమ్యూనిస్టు నాయకులు, కార్యకర్తలు మినహా ఏదో ఒక సందర్భంలో తెలంగాణా పోరాటానికి వ్యతిరేకంగా నిలచినవారంతా సంస్కరణవాద రివిజనిస్టు మితవాద కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేరిపోవడానికే నిర్ణయించుకున్నారు. ఆ పోరాటాన్ని తుదకంటా బలపరిచినవారిలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ (మార్క్సిస్టు) వెనుక దృఢంగా నిలిచాడు. తెలంగాణా పోరాటాన్ని - వీరోచితమైన ఈ రైతాంగ ప్రతిఘటనోద్యమాన్ని నడిపే సమస్య చుట్టూ పార్టీలో అంతర్గతంగా తలెత్తిన పలు విభేదాలను దృష్టిలోకి తీసుకోకుండా నిర్లక్ష్యంచేస్తే భారత కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని గూర్చి అధ్యయనంచేసే వారెవరయినా 1962-63 లో చీలిక అనివార్యం అవటానికి దారితీసిన మూలకారణాన్ని గ్రహించజాలరు.

అంధ్ర, తెలంగాణా ప్రాంతాలలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ప్రారంభమై నప్పటినుండి ఆ ఉద్యమాభివృద్ధితో సన్నిహితంగా సంబంధం కలిగివుండే అవకాశం నాకు కలిగింది. అలాగే తెలంగాణా పోరాటంలోని వివిధ దశలతో నాకు సన్నిహిత సంబంధం వుంది. అంతేకాదు, తెలంగాణా విజయాలన్నింటినీ పూర్తిగా హరింప జేయడానికై సాయుధపోరాటం ఉపసంహరణ అనంతరం గత రెండు దశాబ్దాలుగా కాంగ్రెసు భూస్వాములు ప్రయోగిస్తున్న క్రూరనిర్బంధాన్ని, అత్యాచారాలను ఎదుర్కొని సాగిస్తున్న పోరాటంతోనూ నాకు సన్నిహిత సంబంధం వుంది.

ఆ మహాత్తర పోరాటం యొక్క అమూల్యమైన వివిధ విప్లవానుభవాలను, గుణపాఠాలను గూర్చి కనీసం క్లుప్తంగానైనా వ్రాయటం నా ప్రాథమిక బాధ్యతగా పరిగణిస్తున్నాను. గత రెండు దశాబ్దాలకాలంలో ఈ బాధ్యతను నిర్వర్తించలేక పోయాను. ఆనాడు తెలంగాణా పోరాటంలో లగ్ననైజర్లుగా పనిచేసిన వారినుండి అందిన వివేదికలొని వాస్తవిక సమాచారం ప్రాతిపదికగా, ఆనాడూ, ఈనాడూ కూడా అచ్చటి ఉద్యమంలో నిమగ్నమైయున్న అనేకమంది ప్రముఖ కామ్రేడ్స్ వ్యక్తిగత అనుభ వాల ప్రాతిపదికగా తెలంగాణా పోరాట చరిత్రను వివరించడానికి ఇక్కడ ప్రయత్నిం చాను. తెలంగాణా పోరాటం నుండి మనం నేర్చుకొనవలసినవిగా నేను భావిస్తున్న కొన్ని అనుభవాలను, గుణపాఠాలను కొన్నింటిని ఈ రచన ద్వారా అందజేస్తున్నాను.

పి. సుందరయ్య.

21

అచంచలయోధుడు చిర్రావూరి జ్ఞాపకాలు

కామ్రేడ్ చిర్రావూరి లక్ష్మీనరస్యగారి జ్ఞాపకాల నుండి, యీ అంశం తీసుకున్నాం. ఆయన మాటల్లోనే ఆయన గురైన నిర్బంధకాండ ఆయన చెప్పారు. ఎన్నో విధాలుగా శారీరక, మానసిక చిత్రహింసలకు గురైనా, ఎర్రజెండాపై అచంచల భక్తిప్రవర్తులతో, పార్టీ రాజకీయాలపై చెక్కుచెదరని విశ్వాసంతో నేటివరకూ, మొక్కవోని దీక్షతో నిలబడిన కామ్రేడ్ చిర్రావూరి అనుభవాలు యువతరానికి ఆదర్శ ప్రాయం, పుత్రేజపూర్వకం కాగలవని ఆశిస్తాము.

ఆయన గురైన చిత్రహింసలు - ఆయన ధైర్యంగా అందుకు తలవొగ్గకుండా నిలిచిన తీరు మాత్రమే యీ వ్యాసం పరిధి, ఆయన జ్ఞాపకాలను, పేరే ఒక చిన్న పుస్తకంగా తర్వాత తీసుకురాగలం. — ఎడిటర్.

1946 లో ఢిల్లీ లో సంస్థాన ప్రజాప్రతినిధుల సభ జరిగింది. నారాయణరెడ్డి గారు, నేను ఆ సభలో పాల్గొన్నాం. బూర్గుల, రామానందతీర్థ వగైరాలు కూడ వచ్చారు. కాశ్మీర్ నుండి షేక్ అబ్దుల్లా, అబ్దుల్లా భార్య కూడ వచ్చారు. అప్పుడు కాశ్మీర్ లో బలీయమైన ప్రజా ఉద్యమం కొనసాగుతూవుంది. ఆ సభకు వచ్చిన గులాం మహమ్మద్ సాదిక్ గారు కమ్యూనిస్టుగానే వచ్చారు. అప్పుడే వారు పరిచయం అయ్యారు. సాదిక్ గారు తర్వాత చీఫ్ మినిష్టరు గూడ అయ్యారు.

బలీయమైన ప్రజా ఉద్యమ నిర్మాణంద్వారానే సంస్థానాధీశులనుంచి సంస్థానాలను ఇండియన్ యూనియన్ లో విలీనం చేసుకోవలసిన దోరణిని నెహ్రూగారు ప్రదర్శించగా, సంస్థానాధీశులు గూడ దేశీయులేకాబట్టి, వారిని అనునయించి ఇండియన్ యూనియన్ లో విలీనంచేసుకోవడమే మంచిదనే వాదన పల్లభాయి పటేలుగారిదిగా వుండేది. ఈ సభలో మాట్లాడిన బూర్గులవారు పల్లభాయిని బలపరచగా, తీర్థాగారు నెహ్రూవాదాన్ని బలపరిచారు. పల్లభాయిని బలపర్చిన బూర్గులవారు తర్వాతకాలంలో ముఖ్యమంత్రి అయ్యారు.

ఢిల్లీ వెళ్ళిన మమ్ముల్ని ఆక్కడే అరెస్టు చేయవచ్చుననే హెచ్చరిక ఇక్కడే చేయబడింది. మేము విజయవాడనుండి సరాసరి ఢిల్లీ వెళ్ళాం. ఢిల్లీ లో మేము దిగినప్పటినుండి సి. ఐ. డీ. లు మమ్ము వెంటాడుతూనే వున్నారు. సభలు పూర్తి కాగానే తిరిగి బయలుదేరేం. అయితే ఈసారి సరాసరి ఢిల్లీనుండి ఖమ్మం రాకుండా మధ్య భారత్ లోని రాయ్ పూర్ నుండి వైజాగ్ మీదుగా విజయవాడ చేరి అక్కడనుండి సరాసరి మానుకోట చేరేను.

ఇక్కడనుండే నా రహస్య జీవితం ఆరంభమైంది. అయితే నిజాంకాలంలో రహస్యజీవితం వొకవిధంగా బహిరంగరహస్యమే. ఎందుకంటే సాధారణంగా నిజాం మిలటరీగాని, పోలీసు, రజాకార్ తదితర మూకలు పల్లెల్లోకి అడుగుపెట్టడానికి సాహసించేవి కావు. వందలసంఖ్యలో వుంటే తప్ప వాళ్ళు పూళ్ళల్లోకి వచ్చేవాళ్ళు కాదు. వాళ్ళకు సమాచారం చేరవేసే వాళ్ళుకూడ చాలా అరుదుగా వుండేవాళ్ళు. సాధారణంగా వుండేవాళ్ళు కాదు. వాళ్ళు వెయ్యి, పదిహేనువందలు, రెండువేలమంది సంఖ్యలోనే పల్లెలపై దాళ్ళు, దోపిడీలు, కిరాతక చర్యలు చేయడానికి వచ్చి చేసే వాళ్ళు. అలాంటి సమయాల్లో పల్లెల్లో జనం సాధారణంగా వూళ్ళను ఖాళీచేసి ఎక్కడో వొచ్చోట తలదాచుకొనేవారు. పల్లెలు దాదాపుగా పార్టీ అదుపు లెజ్జల్లోనే వుండేవి. వెల్లువలా శత్రువు యెగసి మీదపడుతున్నపుడు వొదిలివుండి శత్రువు వెనుదిరగగానే దళాలు మళ్ళా తమ కార్యక్రమాలు చేపడుతూ వుండేవి. వొక్కోసారి వీలువెంట వెన్నంటి దాళ్ళుకూడ చేసేవాళ్ళం.

పూడల్ భూస్వామ్యశక్తులనుండి ఆయుధాలు స్వాధీనపరచుకోవలసిందిగాను, ధన్యగారాలు స్వాధీనపరచుకొని నిరుపేదలకు పంచవలసినదిగానూ, గ్రామ రక్షణదళా

లను, ప్రాంతీయ దళాలను, ప్రతిఘటనా దళాలను ఏర్పరచవలసినదినుగాపార్టీ పిలుపు
 ఇచ్చింది. ఈ పిలుపు అందగానే ప్రతిపక్షాలలోను నిరుపేదవ్యవసాయకూలీవర్గంనుండియే
 గాక, పేద, మధ్యతరగతి రైతాంగంనుండినిజాం వ్యతిరేక పోరాటంలోకి పూర్వీక
 భూస్వామ్య వర్గాల దోపిడీ దుర్మార్గ కిరాతకాలనుండి రక్షణకుగాను ప్రవాహంలా యువ
 లోకం కదిలింది. ధనిక రైతాంగంకూడా వుండేది. వాళ్ళ పీడనకు గురిఅయే చిన్న
 చిన్న వ్యాపారవర్గాలకూడా తోడ్పాటు ఇవ్వడానికి ముందుకువచ్చాయి ఒకళ్ళిద్దరుమీనహా
 పూర్వీక భూస్వామ్యశక్తులు దళాలు ఏర్పడిన తర్వాత వల్లెలు వదలి పారిపోయేరు.
 ఆ మిగిలిన ఒకళ్ళిద్దరు నిరంతరం నిజాం మిలిటరీ కాపలా మధ్యనే గడిపారు.
 అఖిరిలోవాళ్ళు పరారీ చిత్తగించారు. చాలామంది లొంగిపోయేరు.

మొదటిలో చెప్పుకోదగిన ఆయుధాలుయేవీ వుండేవికావు. ఆమాటకువస్తే
 నిజాంమిలిటరీవద్దతప్ప పోలీసులవద్ద, రజాకార్లవద్ద, గొప్పగాచెప్పుకోదగిన అధునిక
 ఆయుధాలు యేమీవుండేవికాదు. కత్తి, కత్తి, వడిసె, బరిసె మనప్రధాన ఆయుధాలు,
 బర్మారీలు, నాటుతుపాకులు వుండేవి.

పనివిభజనచేసి కార్యక్రమాలు జయప్రదంగా జరిగేవిగా వుండేయేర్పాట్లు
 చేయబడ్డాయి. గ్రామరక్షణ దళాలు, ఏరియా దళాలు, పోరాట దళాలు - ఇలా ఏర్పాట్లు
 చేయబడ్డాయి. అర్గనైజింగు విభాగం పేరుగావుండేది.

ఆయుధసేకరణలో బాగంగానే సిండిపోలు జగన్నాథరెడ్డి గడ్డిపై దాడిచేయా
 లని నిశ్చయించాం. ఇతడుమహాపీడకుడిగా పేరుబడినవాడే. రాయల వెంకటనారాయణ
 మొదలైన చాలామంది ఇతనినిర్బంధాలకు గురియైనవారే. గడ్డిముందువరకూవచ్చినాక
 కొందరు జారిపోయారు. గడ్డిలో ప్రవేశించాం. ఆయుధధరియైన వొకగిర్దావరు కూడ
 అక్కడేవున్నాడు. ఆయుధాలులేవని జగన్నాథరెడ్డి బుకాయించేడు. ఆయనను బంధించి
 ఆయుధాలుస్వాధీనం చేసుకొన్నాం. అలాగే గిర్దావరును కూడా బంధించి ఆయుధం
 తీసుకొన్నాం. ఆ తర్వాత ధాన్యం స్వాధీనంచేసుకొని ప్రజలకుపంచాం.

సరిగ్గా యీ కాలంలోనే కాంగ్రెస్ పార్టీకూడా నిజాంకువ్యతిరేకంగా గెరిల్లా
 యుద్ధం ప్రారంభించినట్టు ఆంధ్రప్రభలో వొక ప్రకటన ద్వారా తెలిపింది. చందాలు
 వసూలుచేసి సరిహద్దుల్లోకి పారిపోవడం యిక్కడేదో పొడిచి గెలిచినట్టు అక్కడ
 డంభాలు కొడుతూ గడవడం వీళ్ళ పనిగా వుండేది. యిలాంటి ముఠాలలో ఓ ముఠాకు
 కృష్ణారెడ్డి అనేవారు లీడరుగా వుండేవారు. మనం వల్లెల్లో స్థిరపడిపోయాక వీళ్ళజాడ
 పూర్తిగా లేదనే చెప్పాలి.

నేను ముఖ్యంగా అర్గనైజింగు వ్యవహారాలను చూస్తూ వుండేవాణ్ణి. మంచి
 కంటి, తీగెల మొదలైన వారు పోరాట దళాలైన సెంటరుదళాల వెంట వుండేవారు.
 ఆయుధసేకరణ, ధాన్యపంపకం, దళాల నిర్మాణ కార్యక్రమాలతోబాటు 1947 లో
 పూర్వీక భూస్వాముల భూములను పంపకం చేయడం అనే కార్యక్రమం కూడా

చేపట్టడం జరిగింది. పంపకాలు జరిగాయి. పార్టీ పిలుపు వినబడగానే వేలాది ప్రజలు కదిలేవారు. భూస్వాముల రక్షణ దుర్గాల్లా వున్న గడీలు కొన్ని నేలమట్టంచేయబడ్డాయి. పూడల్ భూస్వామ్య శక్తులు పల్లెల నుండి పారిపోయారు. లేదా పూర్తిగా లొంగి పోయారు నిజాం మిలిటరీ, పోలీసు, రజాకార్ బలగాలు కూడా పల్లెల్లో అడుగుపెట్ట సాహసించలేకపోతున్నాయి. యిలా నిజాం పాలనా యంత్రాంగం పల్లెల్లో తుడిచి పెట్టుకుపోవడంతో గ్రామాల్లో శాంతి భద్రతల వాధ్యత పార్టీ స్వీకరించవలసివచ్చింది. స్వీకరించింది. అలాగే పల్లెల్లో సహజంగా ప్రజల మధ్య తలయెత్తే చిన్న పెద్దపంచాయతీలను పరిష్కరించవలసివచ్చేది. అలాపంచాయతీ వ్యవహారాలుపరిష్కరిస్తుండేది. అంతేకాదు. అంతక్రితం యెంతోకాలంగా అపరిష్కృతంగా వున్న పంచాయతీలు కూడ పరిష్కరించడం జరిగింది.

గ్రామ పాలనా వ్యవస్థ సంపూర్ణంగా పార్టీ అధీనంలోవుందని చెప్పవచ్చు. పోలీసుకు సమాచారం చేరవేసేవాళ్లు ఈ కాలంలో సాధారణంగా వుండేవాళ్లుకాదు. ఎవరైనా వుంటే వారి విషయం మనదృష్టికివస్తే తీవ్రదండన వుండేది. ప్రజలు వాణ్ణి బ్రతకనిచ్చేవాళ్లుకాదు

జల్లేపల్లి దాడిలో కిషన్ రావు, నెల్లికుదురు దాడిలో తీగెల సత్యనారాయణ తీవ్రమైన గాయాలకు గురియైనారు.

ఈ రోజుల్లోనే పెద ముప్పారం ప్రజలు పోలీసులనుండి తుపాకులు గుంజు కొన్నారు. కంది, జొన్నచేలు బాగా యేవుగా పెరిగివున్న రోజులవి. అక్కడివారిని కలిసేందుకు ఒక రాత్రి పెదముప్పారం వెళ్ళాను. వూరంతా తిరిగాను. కలువవలసిన వారినందరిని కలిశాను. అప్పటికి చాలా ప్రొద్దుపోయింది. ఏ క్షణంలోనయినా నిజాం మిలిటరీ పోలీసు, రజాకార్ మూకలు వూరిమీదపడవచ్చు. అవమానంతో పారిపోయిన పోలీసుపిచ్చికుక్కల్లా రెచ్చిపోవచ్చు. అప్పటికే జనంకూడా ఎటువాళ్ళు అటు సర్దుకొంటున్నారు. ఆయుధాలు ముందే అక్కడినుండి సురక్షిత ప్రాంతాలకు చేరాయి. నేను అక్కడినుండి బయలుదేరి పెదముప్పారం, సూరేగుమ్మడిల మధ్యకు వచ్చాను. అక్కడ వో కుంట ఒడ్డున గుడిశ వుంది. గుడిశకాడ వున్న ముసలయ్య ఒక నులక కుక్కి మంచం యిచ్చాడు. అలసటవల్ల కాబోలు నిదుర బాగా పట్టింది. తెలివిరాలేదు తెల్లవారుతూ వుంది. దాదాపు అయిదు వందలనుండి నిజాం మిలిటరీ, పోలీసు, రజాకార్ మూకలు ముప్పారాన్ని అన్నివైపులనుండి ముట్టడించి దగ్గరకు వస్తున్నాయి. ఇటు సూరేగుమ్మడి వైపునుండికూడా చుట్టుముట్టుకవస్తున్నాయి. అంటే నేను, నాతోవున్న కామ్రేడ్ వాళ్ళ చక్రబంధంలో ఇరుక్కుపోయాం. దిగ్గున లేచిచూద్దంగదా దగ్గరకు వచ్చేస్తూనేవున్నాం. ఒకవైపు మాత్రం ఒక ఫ్లాంగు ఎడంవుంది. ఈ సందు గుండా తప్పుకోడానికై పరుగు లంకించుకున్నాం. నేనంతగాపరుగెత్తగలిగేవాడినికాదు. మొదటనుండి కాస్త బొద్దుగా స్థూలకాయుడిలా వుండేవాడిని. నావద్ద పైన్ గన్ కూడా వుంది. ఎలాగో వాళ్ళ చక్రబంధం నుండి తప్పుకుపోయాం.

అకాలంలోనే ఒకనాడు జగ్గయ్యపేట దగ్గరగల పోలంపల్లివెళ్ళి ముఖ్యుని కలిసి తిరిగివస్తున్నాను. నావెంటమరియొక కామ్రేడ్ కూడ వున్నాడు అవుడు తెల్లవారు ఝూము. మంచుదాగారుస్తుంది. చీకటి. ఆ చీకటిలో, మంచులో కాకీదుస్తులలో వున్న పోలీసులు కనబడలేదు. దగ్గరదాకావచ్చేరు. ఎటూపరుగె త్రే అవకాశం కూడా లేదు. వాడికి వ్రేటుదూరంలోకే వచ్చాం. గబుక్కున నేలమీదపడిపోయి కొంతలెక్క ఆ చీకటిలో డొల్లుకొంటూపోయి పరుగులంకించుకొన్నాం. పెదముప్పారం సంఘటనలో రెండువైళ్ళదాకా పరుగెత్తవలసి వచ్చింది గాని యీసారి అంతప్రయాస లేకుండా తప్పుకోగలిగాను.

రాయపాడు ధాన్యం నాగువ్యాపారులపై దాడిచేసేం. ఈ దాడిలోవందలాది జనం మనవెంటకదలిధాన్యంపంచుకున్నారు. నాల్గరోజులపాటు సుమారు నాలుగువందల పుట్ల ధాన్యందాకాజనం పంచుకున్నారు. ఇంకా అతనివద్దధాన్యం మిగిలిపోయింది. అనాడు మనపిలుపువింటే జనం అలావేలాదిగా కదిలివచ్చేది. తిరుణాళ్ళకుబయలు దేరినట్లు సంబరంతో బయలుదేరేవారు. బండ్లరో కదిలివచ్చేవారు.

చుట్టూరా నలువైపులా యెటు చూసినా గుట్టలు. అటునుండి ఆకేరు యెటు నుండి మునేరు మధ్యభాగం. అందులో ఒకగుట్ట. ఆ గుట్టకు ప్రకృతి సిద్ధంగా ఏర్పడిన పెద్ద గుహ. అంతా చిన్నపెద్ద చెట్లతో నిండిన చిట్టడవి. యీ దట్టమైన చిట్టడవి మధ్యలోని గుహయే మా కార్యాలయం. నివాస స్థావరం. ఆ గుహలోని రాయి, రప్ప, పుట్ట, బుడుసులు అన్నీ బాగుచేసి అందులో వుండేవాళ్ళం. ఈ ప్రాంత కార్యకలాపాలన్నింటికి యిదే కేంద్ర స్థానము.

ఎల్లారుగూడెం దాడిలో దళ నాయకుడు చంద్రయ్య నా కనులముందే ఉని పోయాడు. మేం తప్పుకొన్నాం. ఆ శవాన్ని శత్రువు స్వాధీనం చేసుకొని ఖమ్మం తీసుకవెళ్ళారు. ప్రజలను చూడనివ్వకుండా, దగ్గరకు రానివ్వకుండా వుంచి చచ్చిపోయిందనేనని చెప్పి ప్రచారం చేసేరు. ప్రజల స్థూర్యాన్ని దెబ్బతీయడం, గందరగోళం సృష్టించి ప్రజా వెల్లువను అరికట్టాలని శత్రుతాపత్రయం, ఎత్తుగడ.

నిజాంపై పోలీసు యాక్షన్ జరిగేవరకు మనదే పైచేయి, వారికెంత మిలటరీ పోలీసు బలగమున్నా స్థానిక ప్రజాబలం మనకు వుండేది. అదే మన పెట్టని కోట. వారే మనకు అండదండ మనకు భోజనాలు పెట్టడం, రక్షణ యివ్వడం, అనుక్షణం శత్రుకదిలికలను యెప్పటికప్పుడు తెలియజేయడం, దాడుల్లో పూర్తిగా సహకరించడం, తామూ పార్గొనడం తమ బాధ్యతగా స్వీకరించారు. అది తమ రక్షణకు అవసరకార్యముగా భావించారు.

చిన్నచిన్న వర్తకులపై పోలీసు, రజాకార్ దౌర్జన్యాలులేవు. రైతులపైగాని, మరి యేవర్గాలపైన పన్నులభారంలేదు. బలవంతంగాప్రభుత్వంప్రజలనుండిశిస్తు కూడా

జనూలు చేయలేకపోయింది ఏదైనా మారుమూల ప్రాంతంలో పట్వారీ యెవరైనా అలా చేశాడని పార్టీ దృష్టికి వస్తే వెంటనే వాడినుండి ఆ ధనం గుంజుకోవడం జరిగేది.

నిజాంపై పోలీసు యాక్షన్ జరిగిపోయింది. నిజాంపై పోలీసు యాక్షన్ గా కొనసాగివా, ఇది మనలను చుట్టబెట్టి అందులోనే హతమార్చివేసే యాక్షన్ గా కొనసాగింది యూనియన్ మిలిటరీ పెద్దయెత్తున విరుచుకుపడసాగింది. మనకండదండ లిస్తన్న ప్రజలపై క్రూరమైనదాడి ప్రారంభించింది. పల్లెలు వదలి పారిపోయిన పూడల్ భూస్వామ్యవర్గాలను తిరిగి పల్లెల్లో ప్రవేశపెట్టింది వాళ్ళకు కావలాదారుగా నిలబడింది వాళ్లు చెప్పినట్లు చేయసాగింది.

మిలిటరీ బలగాల అండతో భూస్వాములు, వాళ్ళ ఏజంట్లు పల్లెల్లో మన కదలికలను పోలీసులకు చేరవేయసాగారు. ప్రజలపై భయంకరమైన నిర్బంధాలు ఆరంభమైనాయి. ప్రజలు భయభ్రాంతులై పోయేలా, మనకు ఏమాత్రం సహకరించినా బ్రతకలేమనే భయంకరికేలా వారిపై విరుచుకుపడసాగేరు పోలీసులు, మిలిటరీవాళ్లు, వాళ్ళ అండదండలతో తిరిగి పల్లెలకు చేరిన పూడల్ భూస్వాములు, వాళ్ళ గూండాలు, ఏజంట్లు.

చాటుమాటుగా మనం సహాయపడుతున్నా "బాబూ మేం బ్రతికేలా లేదు. మిమ్ములను బ్రతకనివ్వరు. వెళ్ళి యెక్కడైనా రక్షణపొందండి" అంటూ అశక్తతతో తమ ఆస్థానాన్ని తెలుపసాగేరు.

నల్లగొండ ప్రాంతం నుండి ని. యన్., స్వరాజ్యం మొదలైనవారు యీ ప్రాంతాలకు వచ్చారు. సుందరయ్యగారు, దేవులపల్లి కూడ వచ్చారు. మా స్థావరం వారికి అప్పగించి మేం గార్లవైపు సాగిపోయాము. తర్వాత కొందరు జనగామ వైపు వెళ్ళిపోగా, మిగతా వారు గార్లవైపు కదలివచ్చేరు.

గాంధీజీ చనిపోయిన రోజున నేను కొత్తగూడెం ప్రాంతం నుండి మఖ్మం పరిసరాలలోనే ఉన్న కైకొండాయగూడెం వచ్చాను. ఆ రోజుల్లో మాకు ప్రతి వారికి చూమాలు మిలిటరీ వాడికిలాగానే మోతబడుపు సామాను వుండేది. ఒక గొంగళి, ఓ జత బట్టలు తప్పనిసరిగా వుండేవి. రాత్రికి ఖమ్మం వచ్చాను. ఖమ్మంలో ఓ మిత్రుని సహాయంతో విజయవాడ ట్రైయిన్ కు టికెట్ తెప్పించుకొని విజయవాడ వెళ్ళాను. అక్కడకూడ అప్పటికే పార్టీ కార్యక్రమాలు చిన్నాభిన్నం చేయబడ్డాయి. కార్యాలయం విచ్ఛిన్నం చేయబడింది. నా కుటుంబం అక్కడే వుంటూవుంది. విజయవాడలో వుండే అవకాశం లేకపోయింది. అక్కడనుండి గుడివాడ పంపబడ్డాను. గుడివాడనుండి పార్టీ పిలుపుపై విశాఖపట్నం వెళ్ళాను. అప్పుడు అక్కడికి సమీపంలోనే వున్న అనకాపల్లి ప్రాంతంలో చెరకుతోటల్లో పార్టీ అత్యవసర సమావేశం జరిగింది. ఈ సమావేశంలో పాల్గొన్నాను. దళాలను రీఆర్గనైజ్ చేయాలని, మైదాన ప్రాంతాల నుండి, పల్లెలనుండి నిర్గమించి అడవుల్లో రక్షణ స్థావరాలు ఏర్పాటు చేసుకోవాలని

రక్షణ కవసరమైన యింకా అనేక ఇతర నిర్ణయాలు ఈ సమావేశంలోనే తీసుకోబడినాయి.

నేను ములుగుప్రాంత ఆర్గనైజర్ గా పంపబడ్డాను. మానుకోట దాకా దాని పరిధి విస్తరించియుండేది. మా రక్షణకు వొక సెంట్రల్ దళం వుండేది.

గతంలో మనకు మైదాన ప్రాంతాలలో యెలాంటి, రక్షణ సహకారం లభించిందో యీ అడవుల్లో అంతకంటే అధికమైన రక్షణ సహకారం లభించింది. గిరిజనులు మనకు సంపూర్ణ సహకారం యిచ్చారు. ఆ అడవుల్లో, వాగులు, వంకలు, కొండలు, కోనలు, లోయల్లో వొక చోటు నుండి వొకచోటికి వెళ్ళేదార్లు అని వాళ్ళకు తప్ప యితరులకు తలదాచుకొన్నా అర్థం అయ్యేదికాదు. ఆ భయంకర అడవుల్లోకి అడుగుపెట్టాలంటే పోలీసు, మిలటరీ గూడ అంతగా సాహసించేదికాదు. పైగా కోయలు మొదలైన గిరిజనులకు, మన మంటే తప్ప తెల్లగుడ్డలవాళ్ళంటే శత్రుత్వం వుండేది. తెల్లబట్టల తెలివైనవాళ్ళ నిరంతర దోపిడియే అందుకు కారణం. యీ గిరిజనులు పూర్తిగా మనతోనే వుండిపోయేరు. మననుతమలో వొకరిగా చూచుకొనేవారు.

కడిక చీకటిలో నైతం మనవాళ్లు గురితప్పుక కాల్చేవారు. పిండిపోలు వద్ద వున్న అశ్వికదళంపై గాఢాంధకారమైన రాత్రి వర్షపు టైములో మనవాళ్ళు గుట్టాల సకిలింపు ఆధారంగా కాల్పులు ఒరిపి మూడు గుట్టాలను కూల్చారు. వొకటి అప్పటికప్పుడే మరణించింది

బహు అరుదుగా మనతో వున్నవారిలో ఎవరో ఒకరుచేసే పొరబాట్లు కారణంగా కూడ కొన్ని దుస్సంఘటనలు జరుగుతుండేవి. ఎప్పటికప్పుడు అలాటవారు తక్షణమే తీవ్ర హెచ్చరికలకు, శిక్షణాచర్యలకు గురిచేయబడుతూ వుండేవారు మేం ఒక్కొక్కళ్ళం యాభై గ్రామాలదాకా పర్యవేక్షిస్తూ వుండేవాళ్ళం.

ఒకసారి మాతోవున్న ఓ కామ్రేడ్ ఓ చిన్న పొరబాటుచేసాడు. ఆ విషయం మా దృష్టికి వచ్చింది. అతను భయపడిపోయాడు. మైదానంలోకి వెళ్ళివస్తానని చెప్పి వారందాకా తిరిగిరాలేదు. మాకు అనుమానం వేసింది. బైటికివెళ్ళిన వ్యక్తి అనుకున్న ప్రకారం తిరిగిరాకపోతే రాగల ప్రమాదం గుర్తించి, అతనికి తెలిసివున్న అన్ని స్థావరాలను షణాలపై ఖాళీచేయడం, కొత్త స్థావరాలు ఏర్పాటుచేసుకోవడం రక్షణ రీత్యా తప్పనిసరి అవసరంగావుండేది. శత్రుదాడి నుండి తప్పుకోడానికి అది అవసరం.

నేను ఆ స్థావరం ఖాళీచేశాను. మిగతావాళ్ళు యింకా అక్కడేవున్నారు. మేం అనుకున్నట్లు అనుమానించిన విధంగానే ఆపోయినవ్యక్తి నెక్కొండలో నెత్తిన మూటపెట్టుకొని అటునిటుబిత్తరచూపులుచూస్తూ పోలీసుకుచ్చిక్కిపోయాడు. యీవార్త అందగానే షణాలమీద స్థావరం ఖాళీచేయడము జరిగింది. సైక్లోస్టయిల్ మిషన్, బియ్యం, వంటపాత్రలతోసహా అన్నీ అక్కడినుండి తప్పించడం జరిగింది. బియ్యం బుట్టలు, వాలీబాల్ నెట్లుమాత్రం అక్కడే మిగిలిపోయాయి. భయంవలనో, బాధలకు

తా: రేకనో ఆ పట్టుబడినవ్యక్తి స్థావరంచూపిస్తాననిచెప్పి మిలటరీ బలగాలవెంటపేసుక
వచ్చాడు. పదిహేనువందలమంది మిలటరీవాట దాడిప్రారంభించి ఖాళీచేయబడిన
స్థావరందాకావచ్చి దానినిచుట్టముట్టేరు. దళాన్నిపట్టకోలేకపోయారు. పట్టిపట్టలు
వాలీదాల్ నెట్టుమాత్రమేదొరికాయి. హతాశులైపోయేరు. ఆ పట్టుకొన్న వాణ్ణియింకా
బాధించివుంటారుకాబోలు. యీ దగ్గరేయెక్కడో ఉండివుంటారు, చూపిస్తాననిచెప్పి
వెదకడం మొదలుపెట్టేను.

మా స్థావరాలు అడవుల్లో వాగుల, వంకల తీరంలో ఏర్పాటు చేసుకునేవాళ్ళం.
ఎందుకంటే అడవుల్లో నీటిది ప్రధాన సమస్యగా వుండేది. అందుకని పుష్కలమైన
నీటివనరులున్న చోటనే స్థావరాలుండేవి. పులులు మొదలైన క్రూర మృగాలు కూడా
యీ నీటికొరకై మా స్థావరాల చుట్టూనే వుండేవి.

యీ పట్టుబడిన వ్యక్తికి నాపేరు తెలియదు. నాకు అప్పటికే తలపూర్తిగా
వెరసిపోయింది. బొద్దుగా వుండేవాణ్ణి.

వెరైతిపోయిన మిలటరీ క్రూరత్వానికి తట్టుకోలేని అతను అదేపనిగా
పెదకి చివరకు, విడదీయబడి దారిచేయబడిన గడ్డిని మంచు కారణంగా ఏర్పడిన
గుర్తుల ఆధారంగా గమనించి మిలటరీకి దారి చూపాడు. వాళ్ళుయికమందుకుసాగారు.
అయితే సకాలంలో మన సెంట్రీ యిది గమనించి కాల్పుచేసేడు. యీ కాల్పుతో
శత్రురాకను గమనించి మనవాళ్ళు అక్కడినుండి తప్పుకొని మావద్దకు వచ్చేరు. అలా
అది మనవాళ్ళు హెచ్చరిక కాగా, శత్రువుకు పిచ్చైతిపోయింది. ఒక్కసారి రెండు
పందల మంది కాల్పులు ఆరభించేరు. అడవి దద్దరిల్లిపోయింది. కాల్పి కాల్పి
వాళ్ళు సాలివచ్చేదాకా కాలాచురు. ప్రతి చెట్టుపట్ట గాలించేరు తిరిగి తిరిగి అలసి
పోయేరు. హతాశులై వెనుదిరిగి తిరుగుప్రయాణం అయ్యేరు. ఆయుధాలు, వాటికన్న
మందుగుండు వనరులు మనకు పరిమితంగా వుండేవి కాబట్టి, ప్రతి గుండు ఫలితం
సాధించాలి అనేది వుండేదికాబట్టి దాడి చేయగలవారిని, దాడి చేయవలసిన ప్రాంత
లనుసానులు పూర్తిగా నిర్ధారించుకొన్న పిదపనే శత్రువుపై దాడిచేయడం జరిగేది.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఆహారం లభించేదికాదు. జంతువుల మాంసమే అప్పటి
ఆహారం. అలా ఆయా పరిస్థితులకు అలవాటుపడిపోయాం.

నగరాలలో ట్రేడ్ యూనియన్లలో వుద్యమం నిర్మించి వాటిని పటిష్ట
పరిచాలనే పిలుపు యిచ్చింది పార్టీ. ఈ సందర్భంలోనే నేను, రామనాథం వరంగల్
పంపబడ్డాం. నాకేమో ఈ నగరం క్రొత్త. రామనాథానికి పరిచయంగల నగ
రమే. వరంగల్ కార్మిక వర్గాల్లో మా కార్యక్రమాలు ప్రారంభించాం. జైలునుండి
తప్పించుకువచ్చిన ఒక కామ్రేడ్ని హైదరాబాద్ నుండి మావద్దకు పంపేరు. ఇతను
కాస్తమాటకారి. వ్రాయగల నేర్పరితనంకూడా వుంది. ఆ రోజుల్లో యూజీలో వున్న
వాళ్ళన్నా, జైళ్ళనుండి తప్పుకు వచ్చిన వాళ్ళన్నా ఒక ప్రత్యేక గౌరవము వుండేది.

ఈయన వరంగల్ లో బహిరంగంగా తిరుగుతూ వుండేవాడు. అది కూడదని హెచ్చరించాం. వరంగల్ లో తననెవరూ గుర్తించలేరనే ధీమాతో వుండేవాడు. అయితే అతనితోబాటు జైలులోవున్న ఇటీకాల మధుసూదనరావు అనే ఆయన యాయనను పట్టించాడు. మధుసూదనరావు కాంగ్రెస్. తర్వాత M: P. కూడా అయ్యేడు. అది ఆనాడు కమ్యూనిస్టులను పోలీసులకు పట్టించాలని కాంగ్రెస్ వాదులు చేపట్టిన కార్యక్రమంలోని భాగమే.

సాధారణంగా అందరం వొకచోట వుండేవాళ్ళం కాదు. ఒకరి నొకరం కలుసుకోవాలను కొన్నప్పుడు, అందరమూ కూడి చర్చలు జరుపుకోవాలను కొన్నప్పుడు తప్ప, ఎవరికి వారుగా విడివిడిగానే వుండేవాళ్ళం. ఒకరువుండే తావు మరియొకరికి తెలిసేవిధంగాకూడ వుండేవాళ్ళం కాదు.

ఇతను పట్టుబడిన తర్వాత ఇతనికి తెలిసిన పదమూడుమంది వివరాలు చెప్పాడు. అక్కడే రామనాథం వుంటేవుండవచ్చునని ప్రభుత్వానికి అనుమానం వుండేదిగాని నేను వన్నాననిమాత్రం తెలియదు. ఇతని వలన మా అందరి ఉనికి తెలిసిపోయింది. తీవ్రంగా బాధించారని, భార్యను చిత్రహింసలు పెట్టి చంపివేస్తారంటే బెంబేలుపడిపోయి మానసికస్థాయిర్యం కోల్పోయి తట్టుకోలేక చెప్పినని చెప్పాడు.

ఆ రోజు రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయింది. నేను వొక కామ్రేడ్ ను కలిసి తిరిగి వచ్చాను. అది బాగా యిరుకునందిలోవున్న పడిపోవ సిద్ధంగావున్న పాతకాలపు గోనె పెండుటిల్లు. ఆ ప్రాంతములలో దొంగలరద్దీ అధికంగా వుండేది, అది రెండు చిన్న గదులు, వరండా వున్న యిల్లు. బాగా మబ్బు కూడా పట్టివుంది. అప్పటికే చాలా ప్రొద్దు పోవడంతో నేను చొక్కా విడిచి వంకెకు తగిలించి నులకమంచంలో మేనువాలాను. రామనాథం వద్ద వుండే రివాల్వర్ ఆ రోజు నా దగ్గర వుంది. అది కూడ వంకీకే తగిలించాను. పడుకోవడమే ఆలస్యంగా గాడంగా నిదురపట్టింది. యెప్పుడు చుట్టు ముట్టారో యింటిని చుట్టుముట్టారు మిలటరీ వాళ్లు. నేనదిగమనించలేదు. కాలుమడుచు కొనడానికని నెమ్మదిగా గడిదీసి కాల్వపైకి అలా వంగేను అంతే. గభీమని వొకడు యింటి మీద నుండి నా వీపు మీద దూకేడు. తూలి కాల్వలో పడిపోయాను. ఆ పైన నలుగురు పడిపోయారు. అందరూ కలిసి వాటేసుకొని యెత్తుకుపోయి వ్యాన్ వద్ద దింపేరు. యీ అలికిడికి చుట్టుపట్ల జనం లేచేరు. పోలీసు వాళ్లు దొంగలు దొంగలని అరవసాగారు. దానితో జనం సర్దుకొన్నారు. ఎవరూ నువ్వని అడిగేడు సర్కిల్. రామిరెడ్డినని సమాధానం చెప్పాను. వీడిలా నిజం యెందుకు చెపుతాడూ అంటూ గద్దించేడు డి.ఎస్.పి. యెత్తి వ్యానులో పడవేసేరు.

నా బట్టలు, రివాల్వర్ నావద్దవున్న ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు వగైరా అన్నీ స్వాధీనంచేసుకొన్నారు. వ్యానులో నన్ను హనుమకొండలోవున్న ఎస్.పి. ఆఫీసు ఆవరణలోని పోలీసుక్యాంపుకు తీసుకపోయేరు. రామనాథాన్ని తీసుకవచ్చారు. మిగతా

పదకొండుమందిని తీసుకవచ్చారు. మా ఇద్దరిని వొకచోట వేరువేరుగా వుంచారు. మిగతా పదకొండుమందిని వేరుగా వొకటిగా వుంచారు. హైదరాబాద్ నుండి వచ్చి ముందుగా పట్టుబడి మా అందరి అరెస్టుకు కారకులైన అతన్ని కూడా పట్టుకవచ్చి వేరుగా బంధించి వుంచేరు. అతని భార్యను కూడా పట్టుకవచ్చేరు. ఆమె పెద్దగగ్గోలు పెట్టియేడ్చేది.

నేనంటే ప్రభుత్వానికి మహాకక్షగా వుండేది. నేను 1946 నుండి ఇప్పటి దాకా పట్టుబడలేదు. వాళ్ళదృష్టిలో నేను మహాభయంకర వ్యక్తిని. ప్రమాదకారిని.

రెండవ రోజు పగలు నా కాళ్ళకు, చేతులకు బేడీలు వేసి ఎస్.పి. వద్దకు తీసుకపోయారు. ఎస్.పి. ముఖపరిచయం వున్నవాడే. ఆయన భార్య మహిళా సంఘాల కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నవ్రీ. మహిళా సంఘ కార్యక్రమాల సందర్భంలో ఆమె మా ఇళ్ళకు కూడా వచ్చినట్టు నాకు గుర్తు. అప్పటికే నా భార్య, మా అమ్మగారు నిర్బంధింబడి వున్నారు. నేను దొరకనందున వాళ్ళను నిర్బంధించారు. నేను పట్టుబడిన వెంటనే మా అమ్మగారిని విడుదలచేశారు. తర్వాత నెమ్మదిగా నా భార్యను విడుదలచేశారు.

ఎస్.పి. మానంగా కూర్చోని చూస్తూ వుండిపోయాడు. డి.ఎస్.పి. మహా కిరాతకుడు. సబ్ యిన్ స్పెక్టర్ల చేత నన్ను చితకబాదించేడు. డెబ్బలకంటే నన్ను అవమానించడం వాడికి అతి ప్రీతి, సంతృప్తి కలిగించిన విషయంగా నాకనిపించింది. అలా అవమానపరచడం ద్వారా మానసికంగా కృంగదీసి లొంగదీయడం వాళ్ళ లక్ష్యం కాబోలుననిపించింది. అలా బాధించి మానుంచి వాళ్ళు సాధించింది యేమీలేక సాలివచ్చికాదోలు మధ్యాహ్నం తిరిగి తీసుకువెళ్ళి పోలీసు స్టేషన్ లో బంధించేరు. పై అధికార్ల ఆజ్ఞలను కాదనలేక తను రక్షణార్థం అలా బాధించినందుకు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ క్షమాపణ కోరేడు. ఆ తర్వాత మారు భోజనం తెప్పించాడు. భోజనాలు యిళ్ళవద్దనుండి వచ్చినా ఆ పదకొండు మందికి ఇవ్వడానికి యిష్టపడలేదు వాళ్ళు. వాళ్ళకు తిండిపెట్టనిదే మేంకూడా తినమని చెప్పి, ఆహారం నిరాకరించాం. మాకు ఎస్. పి. యే ఈ యేర్పాట్లు చేసినట్లు చెప్పేడు. ఏమైనా ముందు ఆ పదకొండు మందికి ఆహారం యివ్వాలని పట్టుపట్టాం. చివరకు అంగీకరించారు. వాళ్ళకు వచ్చిన ఆహారాన్ని తీసుకొని వాళ్ళకు యిచ్చారు. అప్పుడు మేం వాళ్ళు తెప్పించిన ఆహారాన్ని తీసుకొనడానికి అంగీకరించి తీసుకున్నాం. మమ్మల్ని యిద్దరినీ విడివిడిగాను, కలిపి ఒకటిగాను, కొంతసేపు ఎస్. పి. ఆఫీసు ఆవరణ వద్ద, కొంతసేపు దానికి దగ్గరలోనేవున్న పోలీసు స్టేషనులోను వుంచారు. నాకు రాత్రి పగలు అనే తేడా యేమియు లేకుండా కాళ్ళకు చేతులకు గొలుసులతో బేడీలు వేసియే వుంచుతున్నారు.

నేను అరెస్టు అయినపుడు నంజప్ప ఆ రెండు మూడు రోజులు ఆ ప్రాంతాలలోలేడు. ఆ తర్వాత వచ్చాడు. ఆ రోజుల్లో నల్లగొండ, వరంగల్ జిల్లాల్లో కమ్యూనిస్టుల తిరుగుబాటు అణచడానికి నియమించబడిన పోలీసు, మిలిటరీ బలగాలకు

యితడే సర్వాధికారి. అనాడు వాడి మాటే శాసనం. జైళ్ళపై నా, అఖిరికి జిల్లా కలెక్టర్ల పైనకూడా వాడిదే అధికారం. వాడిమాటకు తిరుగులేదు.

కీ రికార్డుకు, పారితోషికాల కొరకు, ప్రమోషన్ల కొరకు పోలీసువాళ్ళు పోటీలుపడుతూండేవాళ్ళు. ఎవరు ఏమిచేసినా, అది ఘనతగా మలుచుకొని ప్రకటించు కోవాలనే తాపత్రయం, తపన ప్రతివాడిలోనూ వుండేది. ఎవరైనా దొరికితే 'అయ్యో నాకు దొరక్కపోయేనే' అనే ఆపేదనవుండేది. ఇంకోడు ఆ కీర్తి కొట్టేస్తున్నాడనే ఈర్ష్యకూడ వాళ్ళల్లోవుండేది. లక్ష్మీనర్సయ్యను తనే స్వయంగా బంధించినట్లుగా నంజప్ప ఒకప్రతికా ప్రకటన తాటికాయంత అక్షరాలలో వేయించుకొనగా, పట్టుబడిన వాడనలు లక్ష్మీనర్సయ్య కాదని దక్కన్ క్రానికల్ లో ఇంకో ప్రకటన వెలువడింది. ఈ రెండవ ప్రకటన దక్కన్ క్రానికల్ విలేకరిని పట్టుకుని ఖమ్మం డి.ఎస్.పి. శ్రీనివాసరావు అనే ఆయన వేయించాడని వినికీడి.

నంజప్ప వరంగల్ వచ్చేడు. నాకాళ్ళకు చేతులకు బేడీలువేసి, వంటినిండుగ గిలకలనుండి కుతికలవరకు పెద్దమోకును పరిగెడ్డి వెంటిచుట్టినట్లు చుట్టి నంజప్ప వద్దకు తీసుకుపోయారు. ఒకపెద్దహాలులో ఆయన కూర్చోనివున్నాడు. చూసీచూడటంతోపే మండిపోయేడు. ఎవర్రానువ్వు అంటూ రంకెలుపెట్టాడు. తన అగ్రహాన్నంతా వెళ్ళ గ్రక్కాడు. అవమానించప్రయత్నించాడు. నా జవాబుతో ఉగ్రుడైపోయి తలతిరుగు తుందా అన్నాడు. అది అధికారంలోవున్న నీలాంటివాడికి జరిగేపని అన్నాను. అంతే ఇక నలువైపులనుండి ఇటుపడితేఅటు, అటుపడితేయిటు బూటుకాళ్ళతో నలుగురు ఇన్ స్పెక్టర్లు అన్నడం మొదలుపెట్టారు. కాళ్ళకుచేతులకుబేడీలు వేయబడి వంటినిండా పరిగెడ్డి వెంటిలా మోకు చుట్టబడివుండటాన బోరెంలా క్రిందపడుతున్నాను. లేవదీస్తూ తంతువున్నారు. క్రైమ్ బ్రాంచివారు ఇంకొందరు యీ వినోదాన్ని చూస్తూ కూర్చున్నారు. అలిసిపోయారుకాబోలు అక్కడినుండియెత్తుకుపోయి వ్యానులోపడవేసి హనుమకొండ పోలీసుస్టేషన్ లోదింపేరు. మాకు ఒక శిఫ్ట్ జమేదార్ కాపలావుండే వాడు. నా గడియారం అవీ ఇతడే తీసుకొన్నాడు. ఆవిశ్వాసంతోకాబోలు కొంత సమాచారం యిస్తుండేవాడు.

నేను లక్ష్మీనర్సయ్యను అవునా కాదాఅనే వాళ్ళఅనుమానం ఇంకా నివృత్తి కాలేదు. నాకు బేడీలువేసి వరంగల్ జైలుకు తీసుకుపోయారు. జైలులోపలికి నన్ను తీసుకపోవడానికి లోపల నేనువెళ్తే గందరగోళం జరగవచ్చుననే భయంతో జైలర్ అంగీకరించలేదు. అందుకని విశాలంగావున్న జైలర్ హాలులో నన్ను కూర్చోబెట్టారు. జైలరు, సూపరింటెండెంట్, క్రైమ్ బ్రాంచివారు, డి.ఎస్.పి. మొదలైన వారంతా కుర్చీల్లో కూర్చున్నారు. ఆ జైల్లో నిర్బంధించబడియున్న నా భార్యను అక్కడికి తీసుకువచ్చారు. ఆయన ఎవరు ? అని అడిగారు. ఆమె గుర్తించింది. మా వారే దొరికారు గదా యిక వారిని ఏమీ అనకండి అంది. "నువ్వు బ్రతిమాలే దానివి వాళ్ళు ప్రాణభిక్ష పెట్టేవాళ్ళా పో అవతలకు" అన్నాను. చూడండి చూడండి వాడి యారగన్స్ అన్నాడు డి.ఎస్.పి. అలా నా గుర్తింపు పూర్తి అయింది.

ఇలా నా గుర్తింపు ఇంటరాగేషన్ పూర్తికాగానే వరంగల్ జైల్లో సింగిల్ సెల్ లో వేశారు. సెల్ లోకూడా కాళ్ళకు, చేతులకుకూడా బేడీలు వేసియేవుంచారు. అది ఎటుచూసినా ఆరడుగుల వైశాల్యం మాత్రమే వుండేది. చాలా పాతది. మండ్ర గబ్బిలుతిరుగుతూ వుండేవి. జైలుసూపరింటెండెంట్ నేనంటే కక్షగా వుండేవాడు. కారణం తెలియదు. వాడికి అవకాశం లభించినపుడల్లా నన్ను మాటలతో అవమానించచూసేవాడు. నీ ఇల్లు ఇంతకంటే గొప్పదాయని గేలి చేసేడు. అప్పటికి అతను వుండే జైల్లోని క్వార్టర్ సగం పడిపోయే దశలోనే వుంది. నీవు వున్నదానికన్నా నా ఇల్లు వేయిరెట్లు మంచిదని సమాధానం యిచ్చాను. మా ఇల్లు అప్పటికే పోలీసు ఆధీనంలో వుంది. నా ఆస్తులు ధ్వంసం చేయబడ్డాయి.

అప్పటిలో బర్సే అనే ఆంగ్లో-ఇండియన్ జైలర్ గా వుండేవాడు. జైల్ రూల్స్ ప్రకారం నడిచే మనిషి. కొంత కారుణ్య భావంకూడా వున్నవ్యక్తి. ఎవరినైనా బయటకు తీసుకువెళుతున్నారేక జైలు లోపలకు తీసుకువచ్చినా వాళ్ళవివరాలు పూర్తిగా రికార్డు చేయబడుతుండేవి. లగడపాటి గోపయ్యను జైలునుండి బయటకు పట్టుకువెళ్ళి చంపి వేయడం జరిగింది. ఈ విషయం రహస్యంగా జైలరు మా చెవినపేసేడు. ఒక రోజు నన్ను, రామనాథాన్ని జైలునుండి బయటకు తీసేరు. మమ్ములనుకూడా వధిం చేందుకే పట్టుకువెళుతున్నారేమోననే అనుమానం ప్రకటితమైంది.

మమ్ములను హనుమకొండ పోలీసు స్టేషన్ లో వుంచారు. పగలంతా అధికార్లు తర్జన భర్జనలు చేస్తూనే వచ్చారు. కాళ్ళకు చేతులకు బేడీలు అలాగే వున్నాయి. మిలటరీ అధికారి నంజప్పవద్దకు పట్టుక వెళ్ళినట్లే కలక్టర్ పళనియప్ప వద్దకు వంటికి మోకుచుట్టి, కాళ్ళకు చేతులకు బేడీలు వుంచి తీసుకువెళ్లారు. వ్యానులోనుండి దింపి తీసుకు వెళ్ళి అతని ముందు నిలబెట్టారు. నేనెంత ప్రమాదకారిలో వివరించారు. నేను పట్టుబడి నందుకు సంతోషం ప్రకటించాడు.

ఆ రాత్రి అంతా అలా తిప్పుతూనే వున్నాను. అఖిరికి తెచ్చి పోలీసు స్టేషన్ లో బంధించేరు. తెల్లవారి మధ్యాహ్నం డిటెన్షన్ ఉత్తర్వుపై వరంగల్ జైలుకు పంపారు. కాళ్ళ బేడీలు తొలగించలేదు. సూపరింటెండెంట్ కు కక్షపోలేదు. నాకు టైఫాయిడ్ జ్వరం వచ్చింది. డ్రీటు మెంటులేదు. సూపరింటెండెంట్ పట్టించుకొనేవాడు కాదు. ఈ దశలోకూడ కాళ్ళ బేడీలు తీయించిన వాడుకాదు డాక్టర్ అంతకన్న దొర్బాగ్యుడు. బ్రతుకుతానని యెవరూ అనుకోలేదు. చివర చివరలో రాత్రిళ్ళు ఒక కాలికి ఒక చేతికి బేడీలు వేసి వుంచేవాడు. వైదీలను చూడటానికి వచ్చినపుడు కనీసం కన్నెత్తిగూడ నేను వాడివైపు చూసేవాణ్ణి కాదు. వీడెంత పొగరుబోతని అనుకొనే వాడు.

ఈ దశలో నా ఆరోగ్యం పూర్తిగా చెడిపోయివున్న సమయంలో ఇంటరాగేషన్ కుగాను హైదరాబాద్ పంపవలసిందిగా ఉత్తర్వులు వచ్చాయి. నేను కదలగల స్థితిలోలేను. ఆ స్థితిలోనే ఆ బేడీలతోనే నన్ను హైదరాబాద్ తరలించారు. వర్షాకాలం వర్షాలతో రోడ్లుకూడా అధ్వాన్నంగా వుండి ప్రయాణం బాగాసాగలేదు. ఎలాగో హైదరాబాద్ చేరాను. నాతోపాటు రామనాథం కూడా వున్నాడు. హైదరాబాద్ జైల్లో వేశారు.

ఆరోగ్యం పూర్తిగా క్షీణించివున్న ఆదశలోవున్న నన్ను ఇంటరాగేషన్ కు పంపడానికి జైలు డాక్టర్ అనుమతించలేదు. ఆ విషయం ఇంటరాగేషన్ చేయు అధికారి కు తెలియజేశాడు. అలా ఇంటరాగేషన్ ఆగిపోయింది. నేను కోలుకునేందుకు మందులు యిక్కడ లభించాయి. క్రమంగా నా ఆరోగ్యం కుదుటపడుతూనేవుంది.

నన్ను, రామనాథాన్ని, తదితరులను పట్టించినవాడిని కూడా ఈ జైలుకు తీసుకువచ్చారు. అతన్ని మేమే పట్టించినట్లును మేమే లొంగిపోయినట్లును వరంగల్ ఏరియాప్రాంత పార్టీలో ఎలాగో ప్రచారం జరిగిపోయింది. ఈ విషయమై జైలుకు కూడా విచారించి వాస్తవాలు తెలుసుకోవలసిందిగా రహస్యంగా ఉత్తరాలువచ్చాయి. వరంగల్ జైలునుండే సమాధానం కూడ వెళ్ళింది. మాపై కరపత్రాలు కూడ ప్రచురించారు. తిరిగి హైదరాబాద్ జైలుకుకూడ విచారించవలసిందిగా రహస్యంగా ఉత్తరాలు వచ్చాయి. అప్పుడు ఆరుట్ల లక్ష్మీనరసింహారెడ్డిగారు లోపల వ్యవహారాలన్నీ చూస్తుండేవారు. విచారించి జైలుకు తెలియజేయడం జరిగింది. ఐనా మరలా అదేవిషయమై జైలు నుండి మరొక ఉత్తరం వచ్చింది. ఈ రోజుల్లోనే వరంగల్ జైల్లో జైలర్ గావున్న ఆంగ్లో-ఇండియన్ బర్సే హైదరాబాద్ జైలుకు జైలర్ గా రావడం జరిగింది. ఈ కరపత్రాలు, ఉత్తరాలు ప్రభుత్వం చేతిలోపడ్డాయి.

మమ్ములను పట్టించిన ఇన్ ఫార్మెంటు ఎవరైతే వున్నారో ఆయన తను చెప్పిన విధంగా మమ్ములను పట్టించి మాట నిలబెట్టుకున్నా, మమ్ములను పట్టిస్తే తనను పూర్తిగా వదలిపెస్తామని చెప్పి ప్రభుత్వం, పోలీసు తనకు ఇచ్చిన మాట నిలబెట్టుకోకుండా తనను విడుదల చేయకుండా అలాగే నిర్బంధంలో వుంచి మాట తప్పినందుకుగాను ప్రభుత్వాన్ని, పోలీసును నిందిస్తూ తనను వెంటనే అన్నమాట ప్రకారం విడుదల చేయని యెడల తాను ఆమరణ నిరాహార దీక్ష పూననున్నట్లుగా హెచ్చరిస్తూ ఒక ఉత్తరం పోలీసుకు వ్రాసేడు. ఆ ఉత్తరం జైలర్ చేతుల్లోపడింది. అర్థరాత్రి గార్డులు అందరూ కునుకు తీస్తున్న సమయం కనిపెట్టి ఆ ఆంగ్లో-ఇండియన్ జైలర్ ఆ ఉత్తరం తెచ్చి నాకు చూపేడు. దానిని S. R. కు, A. L. కు చూపవలసిందిగా కోరేను. నన్ను ఉద్యోగం చేయనివ్వదలచుకోలేదా, నేను ఉద్యోగంలో ఉండటం నీకు యిష్టంలేదా అని అడిగాడు. తర్వాత వారికి చూపేడు. ఎ.ఎల్. కు అప్పటికే వాస్తవం పూర్తిగా తెలిసియేవున్నా ఈ ఉత్తరం వాస్తవాలను మరింతగా ధృవపరచింది. కానీ అవాస్తవికమైన ప్రచారం, కరపత్రాలు మొదలైనవి అప్పటికే వచ్చి జరగవలసిన ప్రచారమంతా జరిగిపోయింది.

ఇంట్రాగేషన్ ఆరంభమైంది. ఈ ఇంట్రాగేషన్ కేవలం నేర పరిశోధక విభాగానికి, యింటిలిజెన్స్ విభాగాలకు చెందిన ఆఫీసర్లతోకూడినది. కేవలం మా మానసిక స్థితిని పరీక్షించడం, దెబ్బదీయడంలాంటి వాటికే వినియోగించబడింది. నాపై వేయబడిన కరపత్రాలు చూపించి పార్టీ నీపై క్రమశిక్షణా చర్యలు తీసుకొంటుంది గదా; నీవేమి చేయాలనుకొంటున్నావని ప్రశ్నించేడు. అది మీకు సంబం

ధించిన అంశంకాదని చెప్పాను. ఉద్యమాన్ని గూర్చి ప్రశ్నించారు. అది నిర్ణయించ వలసింది పార్టీ అని సమాధానము యిచ్చాను. యిలా సాగి ఇంట్రాగేషన్ పూర్తి అయింది.

జైళ్ళలో కానీయండి, బైటకానీయండి ఈ కాలంలో మనకు సమాచారం చేర వేస్తూ వచ్చినవాళ్ళలో పోలీసులతో సంబంధాలు వున్నవాళ్ళు, అసలు పోలీసువాళ్ళు చేతనే నియమించబడినవాళ్ళు అత్యధికంగా వుండేవాళ్ళు. పీజ్ల బైటనుండి మనకు, మన నుండి బైటకీ మన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలను చేరవేస్తూ మనకు సంపూర్ణమైన నమ్మిక కలిగిస్తూ, మననుండి కీలకమైన సమాచారం గ్రహించి, పోలీసుకు అందించ ప్రయత్నించేవాళ్ళు. అలా చేశారు కూడ. మనవాళ్ళు వీళ్ళను నమ్మినవాళ్ళుకూడ లేకపోలేదు.

పార్టీలో విభేదాలు, నారాయణరెడ్డిగారు బొంబాయి వెళ్ళడం జరిగింది. ఈ సమాచారం పోలీసు వద్దవుంది. పార్టీ రెండు గ్రూపులుగా చీలిందిగదా నీది ఏ గ్రూపు అని ప్రశ్నించి నా అంతర్యం గ్రహించ ప్రయత్నించారు పోలీసు.

ఆరుట్ల, చంద్రగుప్త చౌదరి మొదలైన వారు హైదరాబాద్ జైల్లో వుండ గానే ఆచార్య వినోబాభావేగారు తన శిష్యుగణంతో జైలుకు వచ్చేరు. జైల్లో వాక హాలులో తివాచీ పరచి మీటింగు ఏర్పాటు చేశారు. వినోబాగారు అహింస ప్రబోధం చేశారు. హింసను విడనాడవలసిందిగా బోధించారు. ప్రభుత్వంకూడ దౌర్జన్యం చేస్తుందని తెలిపారు. మానుండి సమాధానం అభిలషించారు. మీరు మా స్టేట్ కమిటీతో మాట్లాడండి. మీకు మా స్టేట్ కమిటీమాత్రమే సమాధానం చెప్పవలసింది అని చెప్పాం. డాక్టర్ సలహాపై ఇక్కడ వుండగా నా కాలి బేడీలు తొలగించారు.

నేను మరలా వరంగల్ జైలుకు తీసుకు రాబడ్డాను. మరలా యధాప్రకారం నా కాళ్ళకు చేతులకుబేడీలు వేయబడ్డాయి. సింగిల్ సెల్ లో పెట్టబడ్డాను సూపరింటెండెంట్ కసి ఇంకా తీరినట్లు లేదు. తనను బ్రతిమాలి అడిగితే తీసివేయాలనేది అతని ఆలోచన. ఆ విషయం వార్డర్ల ముందు బైటపెట్టాడు కూడ. వాడిని బ్రతిమిలాడరాదని, కనీసం పలకరించరాదనేది నా పట్టుదల. అంతకాలం వుండటాన బేడీలు అలవాటు అయి పోయాయి. వాటినిగాని, వాణ్నిగాని ఖాతరు చేయడంకూడ మానివేసేను. వాడు వచ్చి నపుడు కనీసం చూడకపోవడం వాడికి మరీ గుట్టుగా వుండేది.

నాపై ఆరు మర్డర్ కేసులు, ఒక రివాల్యూర్ కేసు పెట్టబడ్డాయి. రివాల్యూర్ కేసు రామనాథంపైకూడా వుండేది. మర్డరు కేసుల్లో నాతోపాటు కిషన్ రావు, తమ్మా శేషయ్యలుకూడా వున్నారు. గూడూరుపాడు, కైకొండాయగూడెం, వెంకటాయ పాలెం, పిండిప్రోలు, సంకీస మొదలైనవి ఆ కేసులు. ఈ కేసుల విచారణ పేర త్రిప్పసాగేరు. పోలీసులు పెట్టిన ఈ కేసులలో ఏదీ నిలువలేదు. పోలీసులు తెచ్చిన యే సాక్షి ప్రభుత్వానికీ, పోలీసుకు అనుకూలంగా సాక్ష్యం ఇవ్వలేదు. ఇచ్చేవాళ్ళు కాదు. పోలీసులు బలవంతం చేసినా ప్రజలు మనకు వ్యతిరేకంగా సాక్ష్యం చెప్పేవారు కాదు. పోలీసులు ప్రలోభపెట్టినా యేమిచెప్పినా సాక్షులు మనకు వ్యతిరేకంగా సాక్ష్యం చెప్ప సాహించేవారుకూడాకాదు.

ఈ కాలంలో నిర్వహించబడిన స్పెషల్ కోర్టుకు జడ్జిగా వచ్చినవాడు ఆ పదవికేగాదు, ఆ పదానికే అర్హుడుకాడు. మహాకూరుడు. తన ముందుకు వచ్చిన కేసు పూర్వాపరాల విచారణకంటే శిక్షించడమే కర్తవ్యంగా, అదే తన ఉద్యోగంగా ఎంచే వాడు. మరణశిక్ష వేయడమే ధర్మంగా భావించేవాడు. మా కేసుల విచారణ నాటికి ఈ కోర్టు అసలు ఎత్తివేయబడింది.

వినోబాభావేగారు వరంగల్ జైలుకు కూడ వచ్చారు. వారివెంట వారి శిష్యు గణం కూడ వచ్చింది. కోదాటి, బొమ్మకంటి, రావెళ్ళ శంకరయ్యగారలు కూడ వచ్చా రటగాని, వారు జైలుబైటనే వుండిపోయారు. జైలుహాలులో మీటింగ్ పెట్టారు. నేను, వట్టికొండ నాగేశ్వరరావు మొదలైనవారిమీ భావేగారి మీటింగ్లో పాల్గొన్నాము. భావే గారు యథాశక్తి తన అహింసా ప్రబోధంచేశారు. వెళ్ళారు.

కలెక్టర్ పళనియప్ప జైలుకు వచ్చారు. నా కాళ్ళకూ చేతులకు బేడీలువేసి వున్నాయి. వీడు మోస్ట్ డేజరస్ ఫెలో అంటూ సూపర్నెంటు కలెక్టర్కు నన్ను పరిచయంచేశాడు. కలెక్టర్ రాకనుగాని, సూపర్నెంటునుగాని నేనసలు పట్టించుకోలేదు.

పర్సా సత్యనారాయణగారు కూడ ఈ కాలంలో వరంగల్ జైల్లోనే వుండే వారు. నాకు, కిషన్ రావుకు, పర్సాకు అప్పటికే తలలు బాగా నెరసివుండేవి. వెనకనుండి దూరంలో వుండి చూస్తే యించుమించు మా నెరసిన తలలన్నీ వొక తరహాగానే వుండేవి. పర్సా యింటికి వ్రాసిన వొక ఉత్తరం నేను వ్రాసినదిగా భ్రాంతిపడిన సూపర్నెంటు నన్ను పట్టుకు రావలసినదిగా జవానులను పంపేడు. ఎవరీ ఉత్తరం వ్రాసింది యని గర్జించాడు. నేను వ్రాయలేదన్నాను. యెవరిదీ ఉత్తరం అంటూ వుగ్రుడై పోయేడు. నాది కాదన్నాను. నాకు తెలియదన్నాను. మండిపోయేడు. చిందులు వేసేడు. నేను మానం వహించాను.

ఈ కాలంలోనే కెప్టెన్ రషీద్ అనే ఓ బర్మా మిలటరీకి చెందిన మాజీ అధికారి, మిలటరీలో రిటైర్ అయి స్టేట్ యింటిలిజెన్స్ అధికారిగా వచ్చేడు. మాట కారి, చురుకైనవాడు, సురద్రూపి, బ్రహ్మచారి, మంచి వక్త, చాతుర్యం గలవాడు. ఒక డి.ఎస్.పి.ని కొట్టిన సందర్భంలో ఈ జైల్లో వేయబడ్డాడు. ఎ క్లాసు యిచ్చారు.

ఆజాద్ హైద్రాబాద్ నినాదం మొట్టమొదట ఇచ్చి ప్రచారం చేసింది ఇతనే అనే ప్రచారంకూడా వుంది. అప్పటికే పోరాటరంగంలో వున్న కమ్యూనిస్టులను కూడ గట్టుకొంటే ఆజాద్ హైద్రాబాద్ నిర్మాణం సులభ సాధ్యం అవుతుందని భావించి వాళ్ళకుకూడ పిలుపు యిచ్చినట్లు తెలిసింది. అప్పటిలో ఈ నినాదం కొందరిని ఆకర్షించకపోలేదు. రాజబహదూర్ గౌడ్లాంటి వారు బహిరంగసభల్లో ఈ నినాదాన్ని బలపరిచేరు. కానీ పార్టీ వెంటనే ఈ నినాదాన్ని ఖండించింది.

రామనాథం, కిషన్ రావులు వరంగల్ జైలునుండి పంపివేయబడ్డారు. తుమ్మా శేషయ్య జైల్లో అన్ని వ్యవహారాలు చూసేవారు. ఆయన మంచి చొరవైన మనిషి, నేర్పరి. జైలు వార్డెన్లకు ఆశ చూపించి యేదోవిధంగా కార్యసాధన చేసేవాడు.

జైల్లో సింగర్ సెల్ నుండి లోయర్ ఖానాకు మార్చబడ్డాను. ఇక్కడ నలుగురిలో కలిసివుండే అవకాశం వుండేది. యిది పాతదే. అయినా విశాలమయినది. ఉదయం అయిదు ఆరుగంటల మధ్య ఇద్దరు, ముగ్గురుగాగాని, అధిక సంఖ్యలోగాని అప్పటి వారికి చిత్తం వచ్చిన రీతిలో స్నానాలకు బైటికి వదిలేవారు. ఇదే మాట్లాడుకోడానికి కొంత అవకాశంగా వుండేది. ఏడుగంటలకు రేషన్ వచ్చేది. మిగతాకాలంలో వార్తలకు సైగలు, చీటీలు సాధనాలు. ఆఖరిరోజుల్లో క్రమక్రమంగా కొన్ని మార్పులు వచ్చేయి. కొందరు విడుదల అయ్యేరు. కొందరు ఇతర జైళ్ళకు మార్చబడినారు.

మేడే వచ్చింది. జండా యెగరేయాలనుకొన్నాం. అన్ని బ్యారక్స్ లోకి రహస్యంగా బైటినుండి యెర్రజండాలు వచ్చాయి. పెద్ద జండాకూడా వొకటి తెప్పించాం. వొకదాని కొకటి రెండుపోల్సు యెదురువేసి కట్టిన స్తంభానికి జండాకట్టి యెగరేశాం. సూర్యోదయానికి పూర్వమే యెగురవేయబడిన జండా సూర్యకాంతిలో విసువీధిలో రెపరెపలాడుతూ జైలుబైటవున్న పోలీసు క్వార్టర్స్ పైకి తన ధగధగలను వెదజల్లి పోలీసు గుండెలను దడదడ లాడించింది. సూపర్నెంటు గుండెల్లో రైళ్ళుపరుగెత్తాయి. షణ్ణాలమీద మిలటరీ పోలీసుదళాలు రప్పించబడ్డాయి.

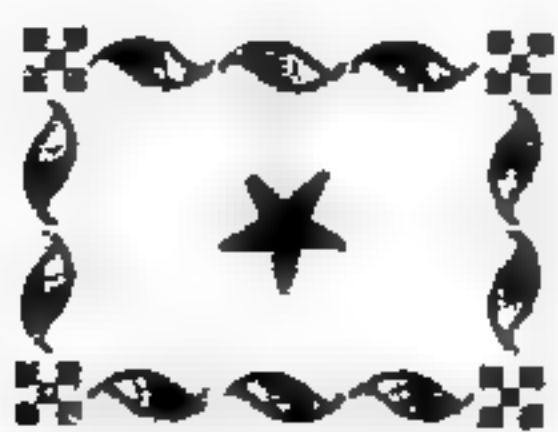
జైలు బురుజులను షణ్ణాలలో పోలీసులు ఆక్రమించారు. గేటును చుట్టు ముట్టారు. ఏడుగంటలు దాటింది. వార్డన్లుగాని, ఇంకొకళ్లుగాని లోపలికిరాలేదు. వచ్చే సాహసంకూడ లేకపోయింది. అన్ని బ్యారక్స్ నుండి నినాదాలు మిన్నంటుతున్నాయి. ఆ నినాదాలతో జైలు ప్రతిధ్వనించిపోతూవుంది. జండాను వాళ్లువచ్చి తీసివేసేసేదైర్యం చేయలేకపోయారు. ఏం జరుగుతుందోననే భయంలో పడిపోయారు. ఆ బారక్ జైలరు వచ్చాడు. ఈయన మహారాష్ట్రుడు. జైల్లో ఈ ఆగడం ఏమిటన్నాడు? ఇందులో ఆగడం యేమీలేదు. ఇది ప్రపంచ కార్మికులకు చిరస్మరణీయ దినం అంతే అన్నాం. డిప్యూటీ జైలర్ కూడా వచ్చేడు. సేన్లని ఈయన బెంగాలీ. ఏమైనాసరే బలవంతంగాగాని, పగలు మేం చూస్తుండగాగాని జెండాను తొలగించేసాహసం చేయలేకపోయారు. మా చేతనే తీయించాలనే మంత్రం అసలే పారలేదు. భోజనాలు వచ్చాయి. ఆరోజంతా ఆందోళన, గజిబిజితో అధికారులు, వుత్సాహోద్వేగాలతో మేమూ వుండిపోయాం. రాత్రి మేం బ్యారక్స్ లోకి పోయి నిదురించేక యెప్పుడో తీసుకపోయారు. ఈ కాలంలోనే జరిగిన ఫిలిప్పైన్ గెరిల్లా పోరుపై అమెరికన్ వ్రాసిన పుస్తకం చూస్తే మన పోరాటాన్ని వర్ణిస్తూ రాశాడేమోననిపిస్తుంది.

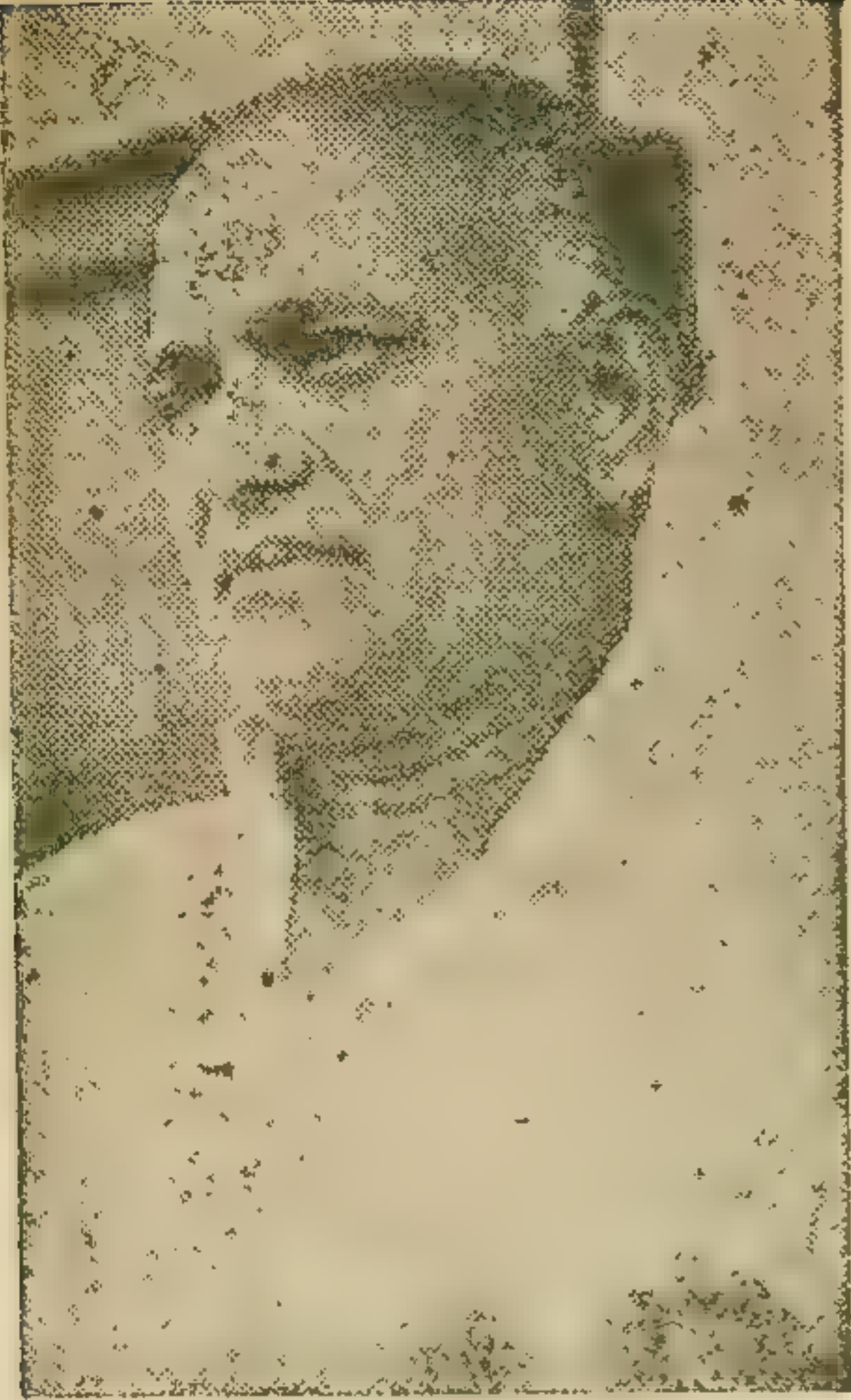
ఈ కాలంలో జైల్లో ఖైదీల స్థితిగతుల విచారణకు యే అధికారాలులేని అనామక కమిటీ వొకటి వుండేది. ఈ కమిటీ సభ్యులైన డాక్టర్ అయ్యంగార్, కనక రత్నమ్మలు అప్పుడప్పుడు జైలుకు వచ్చి వెళుతుండేవారు. అలా వొక పర్యాయం డాక్టర్ అయ్యంగార్ వచ్చి వెళుతుండగా చూసి, వారిని పిలిచేను. అయ్యా అయ్యంగార్ మీరెందుకు వస్తున్నారు, ఏమి చూస్తున్నారు, ఏమి తెలుసుకొంటున్నారు? అని

అడిగాను. ఈ మాటల సందర్భంలో నా బేడీల విషయం ప్రస్తావనకు వచ్చింది. ఈ విషయం జైలు సూపరింటెండెంటుతో మాట్లాడటానికి అంగీకరించి వెళ్ళి మాట్లాడేడు. సూపరింటెండెంటు మొదట డాక్టర్ అయ్యంగార్ గారి మాటలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వక పోయినా ఆ విషయం జైలు కంప్లెయింటు పుస్తకాలలో వ్రాస్తానని, అయ్యంగార్ కాస్త గట్టిగా మాట్లాడిన పిదప బేడీలు తీసివేయడానికి అంగీకరించి తీసివేసేడు.

జనరల్ ఎన్నికలు వచ్చాయి. పార్టీ నన్ను పోటీచేయించాలని అనుకున్నా. ఓటరు లిస్టులో నా పేరు లేకుండాపోయింది. ఆ కారణంగా ఎన్నికల్లో పోటీచేయలేదు. ఆ తర్వాత ఖమ్మం ఓటరు లిస్టులో నా పేరు నమోదు చేయించడం జరిగింది. ఇంతలో స్థానికసంస్థల ఎన్నికలు వచ్చాయి. జైల్లోవుండే పోటీచేసి నేను ఖమ్మం మున్సిపల్ కౌన్సిల్ కు ఎన్నుకోబడినాను. ప్రజా ప్రతినిధులుగా ఎన్నికై నవారిని జైళ్ళనుండి విడుదలచేస్తాం అంటూ జవహర్ లాల్ ఇచ్చిన హామీ సనుసరించి నన్ను విడుదలచేయ వలసిందిగా వి.డి. దేశపాండే, రావి నారాయణరెడ్డి, రాజబహదూర్ గౌడ్, ఎల్లారెడ్డి మొదలైనవారు బూర్గులను కలిసి కోరేరు. వీరందరికీ బూర్గులవారితో బాగా పరిచయాలు కూడా వున్నాయి. మొత్తంమీద యెట్టకేలకు నా విడుదల జరిగింది.

నిజాం నిరంకుశ పాలనపోయింది. శతృవుయొక్క ఎత్తుగడల వలన, బలీయుడైన వాడి భయంకరమైన, క్రూరమైన దాడిలో భీతిల్లిన ప్రజానీకంలో కలిగిన మార్పులు, వాటి ఫలితాలు, ఇటుపార్టీ బేరీజు వేసుకొనగా, కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుచేసి పేలాది మిలిటరీని దించి, వూళ్ళకు, వూర్లు పీకించి కాన్ సంగ్రేషన్ క్యాంపులు పెట్టి, ఆశ్విక దళాలను సైతం రంగంలోకి దించి సాధించింది యేమిటనే విషయం ప్రభుత్వంకూడా పునరాలోచన చేసుకోవడం వలన, అటు నెహ్రూతోను, యిటు రాంకిషన్ రావుతోనూ జరిగిన సంప్రదింపుల అనంతరం ఆయుధాలు దించడం, పోరాటం విరమించడం జరిగింది. అశోకనగర్ లాంటి ముద్దుపేర్లు పెట్టబడిన వన్నియు ఆనాడు గిరిజనుల వూళ్ళుకాల్చి యేర్పరచబడిన కాన్ సంగ్రేషన్ క్యాంపులే. ఆ జనం ఆనాడూ ఈనాడూ మనకు అండగానే వున్నారు.

3

వీర తెలంగాణా సాయుధ పోరాటస్మృతులు

(ఇది కథకాదు. వాస్తవంగా జరిగినదే. అది 1949 ఆరంభం. సరిగ్గా అంతకు ముందే వీర తెలంగాణాలోకి కాంగ్రెస్ పైన్యాలు విప్లవోద్యమాన్ని, ప్రజా శక్తులను మట్టుబెట్టడానికి ప్రవేశించి దండయాత్రలు సాగించుతున్న రోజులవి. మిలిటరీ దండయాత్ర చక్రబంధంనుండి చేదించుకొంటూ విప్లవదళాలు రక్షణ స్థావరాలకు తరలి వెళుతున్న సందర్భమది. అలాంటి సమయంలో ఒకానొకచోట ఆనాటి నెహ్రూ మిలిటరీ రైతాంగ విప్లవ గెరిల్లాలను వెన్నంటి తరుముతూ తన చక్రబంధంలో బిగించటానికి యత్నించింది. ఆ సందర్భంలో దానినుండి తప్పించుకోవటానికి జరిగిన ప్రయత్నాన్ని గురించి ఆ పోరాటంలో స్వయంగా పాల్గొన్న రచయిత తెలుపుతున్న విషయాలను పాఠకులకు అందజేస్తున్నాం.) — ఎ డి టి ర్.

ట్రాప్, టాప్, ట, ట, ట, మోదుగుల్లో అప్పుడప్పుడె చూచుకు
కుదుటబడుతున్న మాపై కాల్పులు :

మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండ వేడిమికి చిన్న మోదుగుకొమ్మ చాటున తల్లిఒడిలో
ఒదిగియున్న చిన్నారిబాలుని చిరునవ్వును భంగపరుస్తూ వచ్చిన కాల్పులు. చుట్టూ
మోదుగులతోనూ, వెనుకతట్టు పర్వతాలతోనూ అల్లుకొని వున్న ఆ చిట్టడవిలో యీ
రైఫిల్ కాల్పులు నిప్పుల పిడుగుల్లాగ విరుచుకు పడుతున్నై.

అలవాటుప్రకారం ఆయుధం అందుకొని తోటి మిత్రులతో రెండు గంతులు
వెనక్కువేశాను. కానీ ఊణంలో వెనుదిరిగి చూడగా కనిపించినది పసికందుది. ఒక
వિంత విషాదకర దృశ్యం. ఆ రణగొణ ధ్వనుల మధ్య ప్రశాంతంగా పరిశీలిస్తున్న
పసివాని దృశ్యమది. ఆకాశంవైపు అమాయకంగా చూస్తున్న ఆ పసివాని దృక్పథాలు
నన్ను అడుగు ముందుకు వేయకుండా అరికట్టాయి. ఊణంలో తిరిగి ముందుకు మరో
గంతు వేసి తల్లి ఒడిలో నుండి ఆ పసికందును లాక్కొని పర్వతసానువుల్లోకి పరుగు
సాగించాం. ఆ సమయంలో అంతా పాతికమందికిపైగా వున్న మేము పర్వతమునెక్క
నారంభించాం. అప్పటికే ఆ చిట్టడవి బయటిభాగంలో వున్న ఇద్దరు శత్రువు చేతికి
చిక్కారు. ఇటు కాల్పుల ఉధృతం మరింత తీవ్రతరమౌతుంది. శత్రువు మమ్మల్ని
సమీపించుటకు ప్రయత్నించుతున్నాడు. మూడువైపుల నుండి ముట్టడి బిగించుతున్నాడు.

అట్టి సమయంలో స్త్రీలు, పిల్లలు తక్కిన పెద్దలను ముందు తప్పుకొనుటకు
అవకాశమిచ్చి ఇద్దరమూ ఎదురు కాల్పులు ఆరంభించాం. ఒక చేతిలో ఖంగుతిని కల
వరపాటు చెందుతున్న పసివాడు, మరొకచేతిలో మరతుపాకితో కాల్పులు....ప్రతి
మటనావేశంతో ప్రాణాలకు తెగించి నిలిచి ఎదురుదాడిగా మా కాల్పులు సాగు
తున్నాయ్. అదునుగా ఎంచి ఆశపడి ముందడుగువేసిన శత్రువు అక్కడే నిలువక
తప్పిందికాదు. ఆ ఊణంలో దొరికిన రెప్పపాటు వ్యవధిని వినియోగించుకొని తక్కిన
మిత్రులు ఆ పర్వత సానువుల్లోకిదూరి మరొక వైపుకు తప్పుకొంటున్నారు. రాయి,
రాయిని, రక్షణతీసుకొని ఉధృతంగా సాగిస్తున్న మా కాల్పులకు శత్రువు చక్రబంధం
బిగింపు సడలక తప్పింది కాదు. పర్వతం మరొకవైపుకు దిగి చక్రబంధంనుండి తప్పు
కొనే ప్రయత్నంలో వున్న మేము రాళ్ళచాటులో నుండే పర్వత పైభాగానికి చేరాం.

కాని ఎడతెగని ఈ కాల్పులతో రానురాను ఒక రెక్కపై పసివానిదేమింపిన
బరువుగా తయారైంది. ఆ ఊణంలో అనుకోకుండానే ఒక చేయి తుపాకీ ట్రెగ్గర్ మీద
ఆడుతుండగా, మరొక చేతిలో వున్న పసిప్రాణి అమాంతంగా క్రిందికి దొర్లాడు.
ఆత్మీయుడుగా దిగువ శిఖరంపైనున్న తోటి మిత్రుడొకరు ఆ ప్రాణినందుకొని పర్వతా
నికి ఆనుకొని వున్న పచ్చటి పొలాలలోకి దుమికాడు. నిజానికి ఆ మిత్రుడు పడిపోయే
వజ్రపుటద్దాన్ని మధ్యలోనే అందుకొని పగులకుండా కాపాడిన దృశ్యమది. అట్టి సమయ
రంగంలో సహాయోధుడుగా నిలిచి అందుకొన్న ఆ మిత్రుడు నాటికీ నేటికీ జీవితం
లోనే విప్లవ సహచరుడు. పరస్పరం బావగార్లుగా పిలుచుకొనే యీ ప్రాణమిత్రుడు

మేరెవరో కాదు. స్వయంగా మన వెంకటాచార్యులే, [ప్రస్తుతం హైదరాబాదునగరంలో ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్ నడుపుతున్న మిత్తుడు].

ఆ తరువాత పొలాల్లోకి దిగిన మేము శత్రువు చక్రబంధంలో నుండి బయట పడ్డాం. ముందు తప్పుకొన్నవాళ్లుపోగా మిగిలినది ఇద్దరం. చెరొక చేతిలో ఆయుధం. కానీ మిగిలిన మందుగుండు తూటాలు చెరి నాలుగు, అయిదు మాత్రమే. అయినా పర్వతానికి ఆనుకొని వున్న పచ్చటి పొలాలు, ఎటుచూసినా ఎకరాల కొలదీ పరచుకొని ఉన్న ఆ పచ్చటి వనం నిజానికి శత్రువు చక్రబంధాన్ని చేదించు రక్షణలుగా మాకెంతో దైర్యాన్నిచ్చాయి. పొలాల చివరకు చేరుకొన్న మేము మోదుగుల్లో శత్రువు ప్రవేశించటం గమనించాం. కొంచెం వ్యవధి తరువాత తిరిగివస్తున్న మా కాల్పులకు పొదల్లో స్త్రీలు, పిల్లలకోసం గాలిస్తున్న శత్రువు కంగారుపడ్డాడు. ఆ కంగారుతో గరింపులో పైపైన చూస్తుపోయాడు. కానీ తరువాత ఏమి జరిగిందో చూడలేక పోయాం. దగ్గరవున్న మందుగుండు పూర్తిగా కోల్పోయిన మేము తప్పుకొనే మార్గంలో పడమటి దిశకు నడిచాం.

ముందుపోతున్న మిత్తుడు చంకలోనున్న చంటిబాలునితో పరుగెత్తుచుండగా, వెనుకపేమిద్దరము ఆయుధములతో సహా నైరుతి దిశకు నడుస్తున్నాం. అంతక్రితం వెళ్ళిన ముఖ్యమైన కామ్రేడ్స్ తో సహా పాతికమంది మాకు కనబడకుండా వెళ్ళిపోయారు. వీరు ఖచ్చితంగా ఎటు వెళ్ళిందీ మాకు తెలియదు. మేము సాయం సమయానికి ఒక లంబాడీ తండకు చేరుకున్నాం. శత్రువు గుంపు మమ్మల్ని వెంటాడుతున్నదని మా అనుమానం. మరొక చోటికి తప్పుకొనే ప్రయత్నంలో వున్నాం. ఈ స్థితిలో చంటి వాడి చప్పుడు శత్రువుకు అలికిడినందించవచ్చు. ఆ పసిఫాపను ఆ తండాలో ఒక తల్లికి అప్పగించి తిరిగి మరునాడు అందుకోగలమని ఆమెకు మనవి చేశాం. అపరిచితురాలైన ఆ లంబాడీ తల్లి చేతుల్లోకి దొర్లిన ఆ పసి హృదయం కన్నతల్లిని కరుచుకున్నట్లే కరుచుకొన్న ఆ దృశ్యం నేటికీ నా కళ్ళల్లో మెదులుతున్నది. ఆ పసివానిని ఆ పశంగా వదిలి వెనక్కు తిరిగి చూడకుండా నైరుతిదిశకు కనపడుతున్న పర్వతశ్రేణులవైపుకు నడిచివెళ్ళాం. మా కన్నా ముందు నడిచిన మిత్తులు ఆ దిశకే నడిచినట్లు తెలిసింది. వాళ్ళనందుకోగలమన్న ఆశతో నడుస్తున్న మాకు అరమైలు దూరంలోనున్న తాటి వనం 'ట', 'ట' అని డైన్ గన్ కాల్పుల చప్పుడుతో ప్రతిధ్వనించింది. దిగ్భ్రాంతి చెందిన మేము మరొక మూలకు తప్పుకొన్నాం. ఎక్కడివీ కాల్పులు? శత్రువు వెంటాడు తున్నాడా? లేక ముందు వున్న మన వాళ్ళపై కాలుస్తున్నాడా? అనే అయోమయ స్థితి, ముందువెళ్ళిన మన జట్టు ఎటు వెళ్ళిందీ? వెనుక మోదుగుల్లో చిక్కుకున్న సరోజిని, కొరియరు, కామ్రేడ్స్ ఏమయ్యారు. వాళ్ళ గురించి ఇంకా ఆశించ అంతుపట్టని ఆవేదన! హృదయభారంతో పడడుగులు ప్రక్కకు వున్నమదుగు పొద) లోకి మేము చేరాం. అప్పటికి బాగా అలిసిపోయిన మేము ఆయుధాలు కు పెట్టుకొని వాటిపైనే ఒరిగాం.

మరునాడు మబ్బులోనే మేల్కొని దిగ్గునలేచి కూర్చొన్న మా కండ్లలో క్రితం రోజు తండాలో వదిలివేసిన పసివాడు మెదిలాడు. ఎంతకూ వాణ్ణివదిలి అడుగు ముందుకు వేయలేకపోయాం. అనుకోకుండానే ఆ తండావైపు మా నడకసాగింది. ప్రొద్దు పొడుస్తుండగానే ఆ తండకు చేరాం. పసివాడికోసం ఆ లంబాడీ తల్లిని తిరిగి అర్థించాం. ఆ తల్లి మేనుపై ఒరిగివున్న ఆ పసివాని పచ్చని శరీరం లేత కిరణాల కాంతిలో వింతగా మెరుస్తున్నది. వానిని అందించుటకు ఆ తల్లి సుతరామూ అంగీకరించకున్నది. “రాముడూ : నా రాముడూ !” అనే పిలుపుతో కంట తడిపెడుతూ ఆ లంబాడీ తల్లి మా బాబును బలవంతంగానే మా చేతి కందించింది. ఆ పసివాణ్ణి హృదయానికి హత్తుకొని తిరిగి దారి నడిచాం.

కొంతదూరం పోగా అక్కడ మనుషుల అలికిడి. అదొక బావి. అడుగు ముందుకు వేశాం. చూడగా మరికొంత అలికిడి. ఇంకొక అడుగు ముందుకేసి చూడగా మనవాళ్ళు : : మాకు ముందు నడిచిన మిత్రబృందం. వెంటనే వాళ్ళ నందుకున్నాం. చెదిరిన రెండుజట్లు కలుసుకొన్న ఆ సంతోష సందర్భంలోనే ఒక విషాద దృశ్యం. మన ముఖ్య నాయకుడు ఒకరు రక్తసిక్తమై వున్నాడు. ఇది శత్రువు కొట్టగలిగిన గాయం కాదు. పొరబాటున మన తుపాకీయే పేలి ఏగ్గడిన గాయం. అంతకు క్రితం నాటి సాయంత్రం కాల్పుల ధ్వని విన్నాం. కాల్పుల ఫలితమే ఆ గాయం.

అనుకోకుండా కలుసుకొన్న ఆ సందర్భంలో పరస్పరంగా మాలో జరిగిన సంభాషణలనేకం. ఇంతలోనే బావిగట్టుపై నున్న చెట్టుమీద కూర్చొని పలుదిక్కులు పరీక్షిస్తున్న రైతు మమ్మల్ని, “ఇది సురక్షిత ప్రాంతంకాదని, మరో చోటికి తరలి వెళ్ళాలనీ” హెచ్చరించాడు. ఇంతకూ మేము ఎక్కడికి చేరుకొన్నాం. గూడూరు. (మానుకోట తాలూకా) గ్రామ శివారులలో వున్నామని ఆ రైతు తెలిపాడు. ఆ వెంటనే రైతు హెచ్చరిక ననుసరించి నైరుతీ ముఖంగా పర్వత సానువుల్లోకి నడిచాం. ఆ పర్వత పరిసరాల్లో చేరిన మాకు మరొక దిక్కునుండి మరొకదళం నడుస్తున్నట్లు కనిపించింది. ఒక చిన్న దళం నలుగురితో నడుస్తూ వస్తున్నది. సమీపిస్తున్న ఆ దళంలోనుండి ఎర్రజెండా ఎగిరి మెరిసింది. ప్రతిగా మా జెండా ఎగిరింది. అంతు లేని సంభ్రమాశ్చర్యాలు : రెండంగల్లో మమ్మల్నందుకొన్నది ఆ దళం, ఆ దళ నాయకులెవరో కాదు : స్వయంగా మన మల్లు వెంకట నర్సింహరెడ్డి (వి. యన్) గారే : :

నిజానికి అంతక్రితం భయంకర శతృ వలయాన్ని చేదించుకొని బయటపడ్డ మాకు మరో వైపునుండి అందిన ఈ దళం అపద సమయంలో ఆదుకొన్న ఫైర్ బ్రిగేడ్ లా కనిపించింది. అంతక్రితం జరిగిన శతృదాడి వార్త విని మమ్మల్ని అందుకొనే మహత్తర బాధ్యతతో కదలిన నైన్యమిది. నిజానికి అదొక ప్రత్యేక చారిత్రక దృశ్యం. ప్రమాద సమయంలో రెండువైపులనుండి అనుకోకుండా తమ బలాలు ఒకచోట కలుసుకొని నూతన స్థావరాన్ని చేరుటకు సన్నద్ధమైన దృశ్యం. ఆ తరువాత మరో సురక్షిత ప్రాంతానికి గాయపడిన మిత్రులతో సహా మమ్మల్ని కామ్రేడ్ వి.ఎస్.

చేర్చాడు. మేము బోనులోనుండి బయటపడిన వాళ్లుగా ఎంతో ఆత్మ విశ్వాసం పొందాం. స్వయంగా ఆ ప్రాంత ప్రజలలో నీళ్ళలో చేపలవలె మెదులుతూ చెట్టూ చెట్టూ, రాయి రాయి పరిచయం కలిగిన సారథ్య సైనిక దళం మాకు రక్షణగా నిలబడింది. అందు వల్ల మాలో నూతన విశ్వాసం, గాయపడిన మిత్రుని విషాద పరిస్థితిని మరపించిన నూతన ఉత్సాహం.

ఇప్పటికీ మేము చేరుకున్న ఈ చోటు ఏ గ్రామ శివారులోనిది? ఖచ్చితంగా ఈ చోటు ఏ గ్రామానికి సమీపంలో లేదు. రెండు పర్వత సానువుల మధ్య అదొక మడుగు. ఆ మడుగులో చిన్నబావి వద్ద ఒక కొట్టం. ఆ కొట్టం(పశువులదొడ్డి) పైన నిలబడి నలువైపులా చూస్తున్న ఆ రైతు కళ్ళలో మెరుస్తున్న మెలుకువ అద్భుతం. ఒక దేశ సరిహద్దును కాపలా కాస్తున్న సాయుధ సైనికుని దీక్షను మించిన దీక్ష ఆ రైతు ముఖంలో కొట్టొచ్చినట్టు కనిపిస్తోంది. ఇంతకీ ఈ ప్రదేశం గూడూరు-జంగిలి కొండ(మానుకోటతాలూకా) మధ్య స్థలంలో వున్నట్టిది. తమ స్వస్థలానికి చేరుకొన్న సైనికులవలె అనుభూతి పొందుతూ ఊపిరి పీల్చుకొన్నాం. రెండు పూటలుగా ఆహారం అందని మాకు ఆ రైతు కుటుంబీకులు ఇద్దరూ హడావుడిగా యేర్పాట్లు చేస్తున్నారు. అలిసి సేద తీర్చుకుంటున్న మాలో అనుకోకుండానే ఒక తీరని వ్యధ ఎదలో రాజు కొంటుంది. సరోజిని మదిలో మెదిలినపుడు మనకిక ఆమె అందే ఆశ కనపడదు. జీవితంలో సహచరిణిని కోల్పోయిన ఒక కొత్త మలుపు, అంతుచిక్కని అగాధంలోకి దిగుతున్న మలుపు, చేతిలో వున్న పసిగుడ్డుకు వర్తమానమూ, భవిష్యత్తు రెండూ కనబడవు. వాని ఏడ్పులు, ఆ ఏడ్పుల మధ్య అప్పుడప్పుడూ కనిపించే వాని బోసినోటి చిరునవ్వుకు అర్థమూ కనబడదు. అంతు చిక్కని సుడిగుండంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్న మా ఆలోచనలకు ఇంతలోనే ఒక అంతరాయం? ఒక ఆశ్చర్యం! గాఢాంధకారంలో మెరిసిన మెరుపులాగా ఒక వార్త, “అదుగో ఎవరో ఒక ఆడమనిషి, వెనకాల మరొక అబ్బాయి వస్తున్నారని” సెంట్రీ నుంచి కబురు. అరే ఆడమనిషా! నా సరూ కాదుగదా! తీరా సమీపించేసరికి సంభ్రమాశ్చర్యాలు! నిజంగా నా సరోజినే! తప్పిపోయిన మరొక మిత్రుడు, శత్రువు చేతిలో సాక్షాత్తుగా చిక్కిపోయిన వీరు తిరిగి మన ముందు యెలా ప్రత్యక్షమయ్యారు? ఇది ఏమి కలకాదు కదా? మాయా, మోసంకాదుగదా? ఇంతలోనే చంటివాణ్ణి అందుకొని హృదయానికి హత్తుకొంటున్న ఆమె స్థితి అయోమయం. అదొక “తెగిన శరీరాల అతుకు”. ఇంతకూ ఈ విచిత్ర దృశ్యం ఎలా సంభవమయింది. అదొక విచిత్ర వినూత్న గాథ! నలువైపులా పరికించిన మేము వారిని తర్కించి అడుగగా బోనులో నుండి బయటపడ్డ తమ గాథను ఆమె చెప్పనారంభించింది.

“క్రితం రోజు జరిగిన కాల్పుల నిప్పురవ్వల మధ్య ఒక పొదలో దాగిన తమకు బ్రతుకు మీద ఆశలేదు. కాల్పులు సద్దుమణిగిన ఆ కొద్ది క్షణంలో బూట్ల చప్పుడుతో, పొదల్లో తుపాకులతో పొడుస్తూ, కొడుతూ, గాలించిన భయంకర నృత్య మది. ఇంతలో రెండో దిశన బయటి నుండి పొదల్లోకి ఉధృతంగా వచ్చిన కాల్పులతో గాలిస్తున్న తోడేళ్ళు త్వరత్వరగా తిరుగుముఖంపట్టాయి. కుక్కినపేనువలె రాత్రి

వరకు పొదల్లో పడిపోయిన మేము చీకటిపడిన తరువాత సద్దుమణగగానే లేచిచూశాము. సమీప పొదల్లో వున్న మేము (సరోజిని మరొక కొరియరు) ఒకడినొకరు గుర్తించు కోగలిగాము. నెమ్మదిగా వాయువ్య దిశగా దారిపట్టాము. ఇప్పటికీ శత్రువలయం నుండి బయటపడ్డామనే విశ్వాసం మాకులేదు. పోగా అదొక గొర్ల పొడి. కాపలా కుక్క అరుపులు, వాటిని అనుసరించిన గొర్ల కాపరులు - అనుమానిస్తూ అడుగు ముందుకువేళాం. ఇంతలో సమీపించిన మమ్మల్ని ఎవరక్కడ అని బెదురుతూ ప్రశ్నించాడు గొర్ల కాపరి. క్షణంసేపులో మా వృత్తాంతం ప్రారంభించగానే అర్థంచేసుకొన్న ఆ కాపరి మాకు ఆశ్రయమిచ్చాడు. అయినా శత్రువు వెన్నాడుతున్న భీతి మమ్మల్ని వదల్లేదు. అతన్ని అనుసరించి ఒక గ్రామంలోకి వెళ్ళాం. ఆయన మరొక సహచరునివద్దకు తీసుకెళ్ళగా ఆకలి దప్పిగొనియున్న మాకు అక్కడ అల్పాహారంగా ఇంత అంబలి అందింది అక్కడ నుండి ఆ ఘడియలోనే బయలుదేరిన మేము మరొక ప్రదేశం ఆ రాత్రియే చేరుకొని అలసిసొలసి వున్న మేము గంటసేపు నిద్రించాం. తిరిగి తెలతెల వారుతుండగానే మెలకువతో వున్న ఆ గ్రామ ప్రజలు, మిత్రులు మమ్మల్ని లేపుకొని మీ అందరికోసం గాలిస్తూ దోవలో కలిసిన ఒక రైతు ద్వారా ఆరా తెలుసుకొని ఈ చోటికి చివరకు మమ్మల్ని చేర్చాడు. నిజానికి "మమ్మల్ని పట్టుకొనుటకు గాలించిన శత్రువు పట్టుదలకన్నా, ఆశ్రయమిచ్చి రక్షించి తెగిన శరీరాలను అతికించిన ఆ రైతు కూలీల దీక్ష అనేక రెట్లు హెచ్చు". అదొక అద్భుతమైన అభయహస్తం! అది కష్ట కాలంలో వెన్నాడుతున్న శత్రువు నీడలోనే జరిగిపోయిన మహోజ్వల ఘట్టం !!

ఇంతకూ ఆకస్మికంగా శత్రువలయంలో చిక్కుకున్న ఈ దుర్బలనకు ఆరంభం ఎక్కడ ? రక్షణ స్థావరమనుకొన్న ఆ ప్రదేశం ప్రాణాంతకంగా పరిణమించిన ఈ దుష్పరిణామానికి మూలమెక్కడ ? మిత్రునిగా నటించిన ఒకానొక శత్రువు అందించిన ఆచూకీయే దీనికంతటికీ ఆరంభం. అలాంటి దుష్టపాత్రకు ఒడి గట్టిన దుర్మార్గుడు ఒకానొక పెత్తందారు. ఆ పెత్తందారు గ్రామం ఎల్లంపేట. మానుకోట తాలూకా, వరంగల్ జిల్లాలోని గ్రామమది. కొంతకాలంగా మిత్రునిగా నటించిన ఈ శకుని మన దళాలకు ఆహారం, నీళ్ళు మొదలగు వాటితో అతిధ్యాన్ని అందించాడు. ఇటు అన్న పానాదులు ఒకచేత అందిస్తూ, రెండోచేత శత్రుమిలిటరీ క్యాంపుకు కబురు అందించాడు. ఆ కబురందుకొని వెంటనే బయలుదేరి శత్రువు మాపై ప్రమాద కరమైన దాడికి తలపడ్డాడు. శత్రువు మమ్మల్ని చావుదెబ్బకొట్ట పూనుకొన్నాడు. కానీ గెరిల్లా వీరుల విప్లవదీక్ష ముందు, మెట్టుమెట్టుకూ అందిన ప్రజల ఉద్యతమైన అండ దండలముందు శత్రువు ప్లాను పటాపంచలైంది. ప్రజల రక్షణలో విప్లవవీరులు అజేయంగా నిలిచి సమరరంగంలో ముందుకు సాగిపోయారు. ఇది చరిత్ర రుజువు చేసిన గొప్పసత్యం. అట్టి సత్యానికి సాక్ష్యంగా దేశం ముందు, ప్రజల ముందు నేటికీ తోటి సహచరులతో నిలిచివున్న మేము ఎంతైనా ధన్యులం. అదే దీక్షతో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో తోటి సహచరులతో దిగ్విజయంగా ఇంకనూ ముందుకు సాగిపోగలం.

!! విప్లవం వర్ధిల్లి !!

-బీమిరెడ్డి నరసింహారెడ్డి

వీరవనిత అయిలమ్మ

[వీర తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటం శ్రీమతి అయిలమ్మ వీరోచిత ప్రతిఘటనతో ఆరంభమైంది. సాయుధ పోరాటంలో ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించిన కామ్రేడ్ భీమిరెడ్డి నరసింహారెడ్డి “ప్రజాశక్తి” 1971 జనవరి 1వ తేదీ సంచికలో రాసిన జ్ఞాపకాలను తిరిగి ప్రచురించుతున్నాం — ఎడిటర్.]

అమధ్య నేను కామ్రేడ్ యాదగిరితో కలసి జనగామ తాలూకాలో పర్యటిం చేందుకు వెళ్లాను. ఆ సందర్భంగా 1970 డిశంబర్ 31వ తేదీన పాలకుర్తి గ్రామం చేరుకున్నాం. ఆ వూరికి 3 కిలోమీటర్ల ముందు విసునూరు చేరడంతోనే మోటార్ పైకిల్ వెనుక సీట్లో కూర్చునివున్న కామ్రేడ్ యాదగిరిరావు తన చేతి పేలెత్తి చూపుతూ “అదిగో, అదే మనల్ని చిత్రహింసలు పెట్టిన బందిఖానా” అన్నాడు.

నేను తలెత్తి అటు చూశాను. నిజమే, అది చిత్రహింసల గుహ. ఇరవై అయిదు ఏళ్ళనాటి తెలంగాణా విప్లవ పోరాటంలోని అనేక ఘటనలు నా స్మృతి పథంలో అలలు అలలుగా మెదలనారంభించాయి.

నన్నూ, యాదగిరిరావు, మరో ముగ్గురు కామ్రేడ్స్ ని బంధించింది ఆ గుహ లోనే. అందులో మమ్మల్ని విపరీతంగా కొట్టారు. మాలో ప్రతి ఒక్కరి ఒళ్ళంతా హూనమైపోయింది. స్పృహతప్పి పడిపోయాం. కొంతసేపటికి తేరుకోగానే కళ్ళు తెరవడం అసాధ్యంగా వుంది. కళ్ళలోను, శరీరంలో తగిలిన గాయాలలోను కారం చల్లుతూ నానా హింసలు పెట్టారు.

మా తలవైపున, కాళ్ళవైపున కూర్చున్న కసాయి పోలీస్ లు కర్రలతో మళ్ళీ మళ్ళీ బాదారు. అంతకు ముందు పోలీస్ స్టేషనునుండి మమ్మల్ని ఈ గదిలోకి ఒక్కొక్కరిని విడివిడిగా లాక్కొచ్చేటప్పుడు మా చేతులకు బేడీలువేశారు. బేడీలతో ముడివేయ బడివున్న చేతులతోనే ప్రతిఘటిస్తూ నేను, మిత్రుడు యాదగిరిరావు, గంటల తరబడి దుండగులకు అలవి కానివ్వలేదు. అప్పుడు మా ఒక్కొక్కరిపై ఐదుగురు విరుచుకుపడి రూళ్ళ కర్రలతో కాళ్ళమీదబాది కింద పడగొట్టి గొడ్లను ఈడ్చి నట్లు ఈడ్చి గదిలో పడవేశారు.

ఇదంతా నరరూప రాక్షసుడు దేశముఖ్ విసునూరు రామచంద్రారెడ్డి ఆదేశం ప్రకారం సాగించిన హింసాకాండ.

ఆ బందిఖానా గదిని చూడటంతో మనసుకు తట్టిన ఈ ఘటన నెమరు వేసు కొంటూ మరో రెండు ఫర్లాంగులు ముందుకు వెళ్ళాం. దారికి ఎడమ వైపునవున్న మోదుగచెట్లు గుబుర్లును చూపుతూ -

“ఇదుగో; వందమంది దుండగులు మారణాయుధాలతో దొంగచాటుగా మనపై దాడి చేసింది యిక్కడే”నని మిత్రుడు యాదగిరిరావు గుర్తుచేశాడు.

మోడులై వున్న ఆ మోదుగులు నాటి దుండగుల బందిపోటు దాడిని గుర్తు చేయుటకై నేటికీ నిల్చి వున్నయా అన్నట్లు అవి చలనంలేకుండా పడివున్నాయి.

ఆ రోజులలో ఒకనాటి ఉదయం పదిమందిమీ కలిసి పాలకు ర్తినుండి విసు నూరు వస్తున్నాం. దేశ్ముఖ్ దుండగులు వందమంది మారణాయుధాలతో హఠాత్తుగా మాపై బడి చితకబాదారు. చనిపోయామని భావించి మమ్మల్ని విడిచి వెళ్ళారు.

అప్పటి ఘటనలన్నీ ఒకటొకటిగా మా మెదడులో దొర్లి పోతుండగా ఇంతలో పాలకు ర్తి చేరాం.

దెబ్బయి ఏళ్ళ ముదివగ్గు అయిన శ్రీమతి అయిలమ్మ ఇంటికి వెళ్ళాం. ఆమె నన్ను వెంటనే గుర్తుపట్టలేదు. మిత్రుడు యాదగిరిరావు నా గురించి ఆమెకు గుర్తు చేశాడు. నన్ను పరికించి చూస్తూన్న ఆమె పెద్దకళ్లు అనంద బాష్పాలతో అలరారినాయి. ఆనాటి విప్లవ చరిత్రంతా మూర్తీభవించిన విగ్రహంగా నేటికీ చెక్కు చెదరని ఆరని

జ్యోతిగా నా కళ్ళు కనిపించింది. ఆమెను చూడంతోనే ఆనాటి పోరాట ఘట్టమంతా జ్ఞప్తికొచ్చింది. ఈ వీర నారీమణి అయిలమ్మ నాయకత్వాన సాగిన పోరాటం నా మదిలో చక్రంవలె తిరుగుతూ కనబడింది.

నిరుపేద చాకలి కుటుంబీకురాలయిన అయిలమ్మ, ఆమెతోపాటు మరో ఇద్దరు పేద రైతులు రెండు ఎకరాలు సేద్యం చేసుకుంటున్న రోజులవి. ఆ భూమిని వారు తరతరాలుగా సాగుచేసుకుంటున్నారు. ఈ పొలంలో పంటను అమాంతంగా దాడిచేసి కోసుకెళ్ళడానికి దేశముఖ్ విసునూరు రామచంద్రారెడ్డి, దుండగుల మూక పొలంమీద వారింది. దీని మక్తాదారు మల్లంపల్లి దేశముఖ్ అనే మరొకడు వుండగా కావాలని వీళ్ళను సాధించేందుకు అతనివద్ద అధికారం పొంది ఈ భూమి మీదకు దాడికి వెళ్ళాడు విసునూరు దేశముఖ్.

అయినా, యీ దురంతానికి అయిలమ్మ లొంగలేదు. తన ఇంటిపై ఎర్రజెండా ఎగురపేసి ఇంటిని కమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్యాలయంగాచేసి దేశముఖ్ కిరాతకాన్ని ఎదు రొడ్డి నిలవదల్చుకొన్నది. ఈ భీకర పోరాటంలో అయిలమ్మకు తన భర్త, పెద్దకుమారుడు వెంటలేరు. వాళ్ళను అంతక్రితమే దేశముఖ్ దుండగులతో ఘర్షణ పడ్డారన్న మిషతో జైల్లో పెట్టారు. ఆమె దీక్షతో గ్రామ ప్రజలు ఉత్తేజితులై నిలచారు. ఈ వార్త ఆ పరిసర ప్రాంతాలకు దూరప్రాంతాలకు కూడా అందింది. అందిందే తడవుగా వందలాది ప్రజలు పాలకుర్తి వచ్చి అయిలమ్మకు అండగా నిలిచారు. చుట్టుపట్ల గ్రామాల నుంచి వచ్చిన కమ్యూనిస్టుపార్టీ వలంటీర్లు దుండగులను తరిమికొట్టారు. వరికోసి, కొట్టి ధాన్యాం మూటలుకట్టి వీపులమీద మోస్తూ అయిలమ్మ ఇంటికి చేరు స్తుండగా దారిమధ్యలోనే మరొక కిరాతకదాడి ఎదురైంది. దుండగులచే నెరపేరని తన దుర్మార్గం సాయుధ పోలీసులచే సాధించాలని దేశముఖ్ తలచాడు. అందుకే సాయుధ పోలీసు మూకను ఎగదోలాడు. వీపులమీద ధాన్యాం మూటలు మోస్తున్న వారిలో నేనూ ఉన్నాను. నా కళ్ళు సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ బార్పిలైటువేస్తూ “పకడో, పకడో” అని బిగ్గరగా కేకలు పేశాడు. ఒక వైపు అందినవారిని అందినట్లు అరెస్టుచేస్తున్నా, మరొకవైపు ప్రజలు బహునేర్పుగా ధాన్యాన్ని ఎక్కడికక్కడ తప్పించి అయిలమ్మ ఇంటికి చేర్చారు. ఇందుకు ప్రతిచర్యగానే ఒక దొమ్మి కేసు మాపై బనాయించి పైని పేర్కొన్న విధంగా చిత్రహింసలు పెట్టారు.

అయిలమ్మ తన ఇంటిపై ఎర్రజెండా ఎగురపేసి కమ్యూనిస్టులకు ఆశ్రయ మిచ్చిందన్న కక్షతో ఆమెపై ఈ దురంతం సాగించారు. అయినా ఆమెలోదీక్ష చెక్కు చెదరలేదు. దేశముఖ్ వెట్టివాకిరికి, నిరంకుశ పాలనకు గురౌతూ నిత్యం పీడించబడు తోన్న కుటుంబాలలో ఆమె కుటుంబం ఒకటి. ఈ కుటుంబాలలో పురుషులు తమకు కలిగిన కలో, గంజో త్రాగి భార్యాపిల్లలతో కలిసివుండే అవకాశం వాళ్ళకు వుండేది కాదు. దేశముఖుల స్వాధీనంలో జానిసలుగా బ్రతుకుతుండేవారు. ఆరోజు ఈరోజు

అనకుండా ఎల్లప్పుడు వాళ్ళు ఏదో ఒక ఊరు పంపబడుతూండేవాళ్ళు. వారి స్త్రీలు దేశముఖల ఇళ్ళలో బానిసలుగా 24 గంటలూ చాకిరీ చేయాల్సివుండేది. ఇలాంటి దుర్భర చాకిరీజీవితం నుంచి బయటపడేందుకు దేశముఖల క్రూరత్వానికి వ్యతిరేకంగా ప్రజలను సమీకరించి నాయకత్వం వహించిన ఎర్రజెండాను తన ఇంటిపై ఎగురవేసిన వీరవనిత అయిలమ్మ.

దేశముఖ గూండాలను ప్రతిఘటించిన నేరానికి ఆమె భర్తను, ఇద్దరు కొడుకులను జైల్లో పెట్టారు. వాళ్ళు జైల్లో మగ్గుతున్న కాలంలోనే ఈ పోరాటమంతా సాగింది.

ఆమె తన ఇంట్లోనే కమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్యాలయం పెట్టి, కబళం అడుక్కొచ్చి మాకందరికీ పెట్టేది. పోలీస్ల, దేశముఖ దుండగుల వీభత్సకాండతో ప్రజలు భీతి జెందివున్న రోజులలో కణకణ మండే నిష్పక్షణికవలె నిల్చిందామె.

గత పోరాట చరిత్ర అంతటికీ నిండు నిదర్శనంగా నిల్చిన అయిలమ్మను పాతిక సంవత్సరాల తర్వాత మళ్ళీ చూడగలిగినందుకు నేను నిజంగా ధన్యుణ్ణి.

— బీమిరెడ్డి నర్సింహారెడ్డి.

5

కాచుకో ఊరిదరబాంబు దెబ్బ !

(అది నల్లగొండ జిల్లా సూర్యాపేట తాలూకాకు చెందిన కోటపాడు గ్రామములో 1947 సంవత్సరం వేసవిలో నిజాము రజాకారు మిలిటరీ మూకపై కమ్యూనిస్టుపార్టీ నాయకత్వాన జరిగిన సాయుధ గెరిల్లా దాడి. అది తెలంగాణాలోని నాటి సాయుధ నిజాము రజాకారు మిలిటరీ మూకలపై జరిగిన తొలి దాడులలో ముఖ్యమైనది. హత్యలు, లూటీలు, గృహ దహనాలు యధేచ్ఛగా సాగించుతోన్న రజాకారు మూకలపై తమ ప్రతీకార దీక్షకు పరిష్కారము దొరకక నిరాయుధ జనం మసలి పోతున్న రోజులవి. ఈ ప్రతీకార దీక్షలోనుండే అగ్నిబాంబులు ఎగిరి శత్రుమూకపై విరుచుకపడ నారంభించాయి. అందులో ఈ కోటపాడు గెరిల్లా దాడి తొలి మచ్చుతునకయని చెప్పవచ్చును.)

— ఎ డి టి ర్.

“చూస్తారెందుకు ఊదరబెట్టి చంపక దుర్మార్గులను” అనే మాటలకు అప్పటికి ఎటూ తోచని స్థితిలో తలవట్టుకుని వున్న నేను హఠాత్తుగా ఉలిక్కిపడ్డాను. ఒక పండు ముదుసలి నోటినుండి వెలువడిన ఈ మాటలు కారుచీకటిలో కాంతిరేఖను మెరిపించి కర్తవ్యం గుర్తుచేసాయి.

అప్పటికి మధ్యాహ్నం 2 గంటల నుండి 5 గంటలుగా నిజాం రజాకార్ మిలిటరీతో సాగుతున్న పోరది. వాస్తవానికి గెరిల్లా దళంగా సాయుధ మిలిటరీతో తలపడటం మాకు చరిత్రలో ఇదే మొదటిసారి. ఇది ప్రతిష్ఠంభనలో పడి యెటూ తేలని స్థితి ఏర్పడింది. శత్రుమూక మూడు అంతస్తుల మేడలో రక్షణ తీసుకొని ఆధునిక ఆయుధాలు కలిగిన మిలిటరీ పనికొని నాటు ఆయుధాలు గల (బర్మార్ తుపాకులు) మమ్ములను దరికిరాకుండా తరుముతున్నారు.

నలుమూలల ముట్టడివేసివున్న మేము ఒక అడుగుకూడా ముందుకు వేయలేకపోతున్నాం. మార్గముతోచక తలవట్టుకొని చతికిలపడి తరుణోపాయం కొరకు అన్నేషిస్తున్న నాకు వజ్రాయుధమొకటి ఈ దెబ్బతో అందనే అందినది. “అవును అవసరమైతే ఈ భవనాన్నే తగులబెట్టి ఇందులోవున్న దుండగులను దునుమాడితీరాలి” అనే నినాదం ప్రతిధ్వనిస్తుండగా అప్పటికే కర్తవ్యం కొరకు కాచుకొనివున్న వందలమంది జనం విజృంభించి గడ్డివాములు అందుకొన్నారు. చూస్తుండగా భవనం నలువైపుల పేరుకొనియున్న గడ్డిమోపులు అగ్ని బాంబులుగా మారి మంటలతో భవనాన్ని నలువైపులా ముట్టడించాయి. ఇంతవరకు భవనం అడుగు భాగంలో రక్షణలోయున్న శత్రుమూక ఈ ఊదర దాడికి ఉడికి ఉడికి పోనారంభించింది. నలువైపులా ఈ అగ్ని బాంబులు (మండుతున్న గడ్డిమోపులు) ఒక్కటిగా గోడపైనుండి లోపలికి దొర్లుతూ వెదజల్లుతున్న అగడకు (వేడి) శత్రుమూక తాళలేకపోతున్నది. అడుగుభాగం వేడెక్కడంతో పైఅంతస్తుకెక్కిన కిరాతకులు అక్కడినుండి తిరుగుదాడి ఆరంభించారు.

ప్రజల అండతో విజృంభించిన గెరిల్లాలు భవనంలో ప్రవేశించి మొదట రక్షణశ్రేణిని చేదించారు. మొదటి అంతస్తుపైనుండి తిరుగు దాడిని ఆరంభించిన శత్రుమూకలకు అగ్ని బాంబులు ఎదుర్కోవడం ఎలా అనే సరికొత్త సమస్య ఎదురైంది.

పెద్ద పెద్ద గడ్డి మోపుల స్థానాన్ని అగ్నిజ్వాలలో మండుతున్న చొప్పకట్టలు మంటలు క్రక్కుతున్న రామబాణాలుగా అతివేగంగా దూసుకొని పై అంతస్తులోనికి ప్రవేశిస్తున్నాయి. ప్రతీకార దీక్షతో వెనుకనుండి ప్రజలు కడు చాకచాక్యంతో గెరిల్లాలకు అండగా వెనుకనుండి సాగిస్తున్న సరికొత్తదాడి అది. రివ్వల అగ్నిబాణాలు అప్పటికే అందులో వున్న మిరపకాయ, చింతపండు అంకెములు అంటుకొనగా అవి రణగొణధ్వనిచేస్తూ శత్రువుకు ఊపిరిసల్పని స్థితి కల్పించి ఉక్కిరి బిక్కిరి చేయవారంభించాయి. దీనివల్ల శత్రువు తిరుగుదాడి విచ్ఛిన్నం కాగా ప్రాణాలు రక్షించుకొనుటయే ప్రధానమని తలచి ఆ దుండగులు ఆఖరిఅంతస్తుకు చేరుకున్నారు. అయినా ఆ వెనువెంటనే అగ్నిజ్వాలలు ప్రజల ప్రతీకార దీక్షగా అదేసనిగా వెంటాడుతూ శిఖ

లాన్ని సహితము అంటుకొన్నాయి. మరోవైపు గెరిల్లాలు కాల్పులను తప్పుకుంటూ గోడనంటిపెట్టుకొని బుసలుకొడుతున్న త్రాచులవలె పైకిఎగత్రాకుతూ శిఖరాన్ని అందుకొంటున్నారు. భవనంలోవలి భాగంలోనుండి మంటలమధ్య చోటుచేసుకొని జనంపైకి త్రోసుకువస్తున్నారు. అటు తమ చేరువలోకి సమీపిస్తున్న గెరిల్లాల దాడికి, ఇటు నాలుకలు కొరుకుతూ తమనందుకో ప్రయత్నిస్తున్న అగ్నిజ్వాలల అగడుకు అగలేక శతృమూకలోనుండి కొందరు తమ రైఫిళ్ళను భవనంమీదనుండి క్రింద పడవేసి “నాయకులారా శరణు” అంటూ ముగింపు వేడికోలు ప్రారంభించారు. కానీ అప్పటికి అందుబాటులోకి వచ్చిన జనం ఈ వేడికోలును మన్నించుటకు సిద్ధంగా లేరు. ఈ దుండగుల ఆత్యాచారాలకు, అమాయిత్యాలకు నిత్యం గురియైన జనం పగ సాధించే పట్టుదలతో ఆ మంటల్లోనుండే త్రోసుకువచ్చి ఆవేశంతో చిందులు త్రొక్కుతున్నారు. అప్పటికే శతృవులపై ఆఖరి దెబ్బ తీయుటకై గెరిల్లాల దళంతో తారాడుతున్న మేము ఈ జన ప్రవాహాన్ని నిలుపుజేశాము. ముగింపు దశలోనున్న శతృవు దేనికైనా తెగించవచ్చు. కనుక దీనిపై మరో అంతస్తుగావున్న పిట్టగోడ చాటుగా రక్షణ తీసుకొని వున్న శతృవును కనిపెట్టుకొని కొందరు గోడ కానుకొని సిద్ధంగావుండగా మాలోనుండి ఒకరు హఠాత్తుగా పిట్టగోడ ఎక్కి దుమికి “లొంగిపోండి” అనేకేకతో రెండు రొండ్లు ప్రేల్చాడు. మొదటి దెబ్బకే ఇద్దరు కూలిపోగా తక్కినవాళ్లు శరణు అంటూ మా మధ్యలో పిట్టగోడమీదనుండి దూకారు. ప్రతీకార ఆవేశంతో బుసలు కొడుతున్న జనం దొరికిన వాణ్ణి దొరికినట్లే చితకబాదుతున్నారు. వాళ్ళ కమాండరో మాత్రం తప్పించుకొని శరణుశరణు అంటూ నన్ను సమీపిస్తున్నాడు. అలా సమీపిస్తూనే అమాంతంగా నాపైబడి నా చేతిలోవున్న “వైన్ గన్” మడిమ పట్టుకొని ఆ గొట్టం నాపై త్రిప్పబూనుకొన్నాడు.

ఆకస్మికంగా పైబడిన ఈ దొంగ దెబ్బకు కొంచెం అలస్యంగా తేరుకొన్న నేను ఆ గొట్టాన్ని వానిపైకి త్రిప్ప చూచినాను. ఆజానుబాహుడుగావున్న ఆ కమాండరు అందుకు అలవి కానివ్వడంలేదు. ఈ పెనుగులాటలో ఇద్దరం క్రిందపడి ఒకరిపై ఒకరం దొర్లుతున్నాము. ఇరువురి మధ్యలో తుపాకి మెసలుతున్నది. దొరికిన కిరాతకులను తమ కసికొద్ది బాదుతున్న జనంలోనుండి కొందరు మా పెనుగులాటను అలస్యంగా గమనించారు. ఆ క్షణమే ఆ రజాకారు కమాండరును దెబ్బతీయుటకు అలవిగాక పెనుగులాటలోవున్న మమ్ములను ఆవేదన, ఆవేశంతో పొగలు గ్రక్కుతూ చూస్తున్నారు. చివరకు పదిచేతులు ఆ దుండగీడును అందుకొని దెబ్బ తీయబోగా, ఆ రక్కసుడు అమాంతంగా పిట్టగోడమీది కెగిరి, భవనం ప్రక్కనేవున్న ఇంటిపై దుమికాడు. ఈ దొంగ దెబ్బతో శివమెత్తివున్న నేను ఆ వెంటనే రేచువలె వేటాడి అదే పిట్టగోడమీదినుండి దెబ్బ వెంట దెబ్బ కాల్చడం జరిగింది. తక్షణమే పడి పోయాడు ప్రమాదకారుడైన ఆ కిరాతకుడు.

అయిపోయింది నిజానికి ఒక యుద్ధమే ముగిసింది. రి గంటలుగా ఎడతెగ సుండా నిప్పుల మంటలుచెరుగుతూ మహాఅద్భుతంగాసాగిన గెరిల్లాయుద్ధం ముగిసింది.

అప్పటికి రాత్రి సమయం కావచ్చింది. భవన శిఖరాగ్రంలోవున్న మేము శత్రుకోటనే గెలుచుకున్నంతటి విజయధ్వనితో 'విజిల్' వుదుతూ విజయభేరి మ్రోగించుతుండగా "కమ్యూనిస్టుపార్టీ జిందాబాద్ !, నైజాం ప్రభుత్వం నశించాలి" "ఆంధ్ర మహాసభ జిందాబాద్ !" అన్న నినాదాలతో భూన భువనాంతరాలు దద్దరిల్లగా డప్పులు, కొమ్ములు విజయ దుందుభితో మారుమ్రోగగా అప్పటివరకూ తమ తమ స్థానాలలో నిలిచి పోరాడిన గెరిల్లావీరులు శత్రువునుండి స్వాధీనం చేసుకున్న నూతన ఆయుధాలను ధరించి విజయ గీతికతో కదం త్రొక్కుతూ-పదం పాడుతూ ముందుకు నడిచారు. ఆ వెంటనే జనప్రవాహం ముందుకుసాగింది. ఈ మహాప్రవాహం అప్పటికే చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాలనుండి కెరటాలుగా ముందుకువస్తున్న మానవ మహాసముద్రంలో కలిసి పోయింది. తమ విజయవీరులైన గెరిల్లాలను ఒక బోరుగడ్డపైన నిలబెట్టిచుట్టూ పాటలు పాడుతూ నాట్యమాడుతూ గంతులువేశారు. విజయచిహ్నంగా గెరిల్లాలు తమ నూతన ఆయుధాలను ప్రేల్చుతూ యుద్ధనాట్యం చేశారు.

చివరకు ఈ వీరోచిత విజయఘట్టం ఒక నిరుపేద స్త్రీచే మంగళహారతులతో గెరిల్లాకు అందించిన నీరాజనాలతో శుభంగా ముగిసింది. ఈ మహాజనం మధ్య నుండి ముందుకు త్రోసుకువచ్చిన మధ్యవయస్కురాలైన ఈ తల్లి చేతుల్లోని హారతిదీపాల వెలుగులో కళ కళ లాడుతున్న ఆమె కళ్ళలో నుంచి ఆనందబాష్పాలు ఒక్కొక్కటిగా రాలిపడుతున్నాయి. తీరా విషయం విచారించగా చారిత్రాత్మకమైన ఈ ఘట్టానికి ఈమెయే మూలకందమని వెల్లడయింది.

ప్రక్కనే రాగిపాడు గ్రామస్తురాలైన ఈ తల్లిని ఆరోజు మధ్యాహ్న సమయంలో రజాకార్ రక్కసులు బలాత్కరించే యత్నంలో వుండగా గెరిల్లాల మొదటి బర్మార్ దెబ్బ ప్రేలింది. వెంటనే నలువైపులా మ్రోగిన తుపాకి దెబ్బల మ్రోతలకు కంగారుపడిన ఆ మృగాలు ఈ తల్లిని వదలి పరుగెత్తి ప్రక్క గ్రామాలయిన కోటపాడులో రక్షణ తీసుకొని ఎదురుదాడి ప్రారంభించారు. కానీ ఆ భవనమే ఆ రక్కసులను పూడ్చిపెట్టిన సమాధిగా మారింది.

— బీమిరెడ్డి నర్సింహారెడ్డి.

కదనరంగంలో జంట హృదయాలు

[1950 ప్రారంభంలో కారడవిలో కోయప్రజల అండదండలతో సాయుధ మిలటరీ మూకల దాడులను ప్రతిఘటిస్తూ ప్రజా విముక్తి దళాలు పోరాడుతున్న రోజుల్లో జరిగిన ఒకానొక వాస్తవ గాథ ఇది.] — ఎ డి టి ర్.

“చేయివదులు లంజాకొడకా! ఎవడవురా! నీవు నన్ను ముట్టుకుంటావురా!” అని వెంకటమ్మ పెనుగులాడుతోంది— సాయుధుడుగా ఉన్న వైనికుడి నుండి వదిలించు కొనుటకు!

“ఏమిటి వెదవముండా! ఏమీ చేయలేవు, ఇటురా” అంటూ, ఇనుపహస్తాలతో వెంకటమ్మను ఆ గుడిసెలో ఒక ప్రక్కకులాగుతున్నాడు వైనికుడు.

“ఆరి : పందీ : ఎవడవురా నీవు నన్ను గుంజడానికి : బుద్ధిలేదు : పోరా ఎలుగొడ్డా” అంటూ వెంకటమ్మ తన రెండు చేతులు బలంగా లాగుకొని వాణ్ణి ఒక్క వూపున వెనక్కు నెట్టింది. ఆ వూపుతో వెనక్కు ఒక అడుగు మొగ్గినా ఆ రిజర్వు సాయుధుని నల్లటి పెంజేరులావున్న ముఖంలో కళ్ళు చింతనిప్పుల్లా కోపంతో ఉరిమాయి, ప్రక్కవున్న ఆయుధం వైపు చూపుతూ.

“ఆ లంజ! నఖరాలుచేస్తే కాల్చిపారేస్తాము” అని అమాంతంగా వెంకటమ్మ మీదికి ఆకలిగొన్న మృగంలా లంఘించాడు.

ఇంతలోనే. “టాప్, టాప్, టాప్, టాప్”

“ధన్, ధన్, ధన్,”

అని రైఫిల్ గుళ్ళు ఆ గుడిసెలోనించి దూసుకుపోయిన ధ్వని.

మెరుపు దెబ్బ తిన్న మృగంలా చెదరిన సైనికుడు కంగారులో ఆయుధం అందుకొని నేలపై పొర్లుతూ వచ్చిన దారివైపు ప్రాకుతూ వున్న తన జట్టులో చేరిపోయాడు.

కాల్పులు ఇరువైపులా ఉధృతమయ్యాయి. ఆకస్మిక ముట్టడికి లోనయ్యామనే కంగారులో ఆ సాయుధ పోలీసు జట్టు అయిదు నిమిషాలలో పరుగు లంఘించుకొంది. దాదాపు నిస్పృహ స్థితిలోవున్న వెంకటమ్మ సొమ్మసిల్లి మూలన గుడిశలో కూలబడి కళ్ళు మూసుకొని నెమ్మదిగా శ్వాస పీల్చుతుంది. ఇంతలో క్రమంగా తిరిగి గుడిశలో అలికిడి. నెమ్మదిగా కళ్ళు తెరచి చూచింది. మరొక సాయుధుడు ప్రత్యక్షం. అయితే ఇతడు పోలీసు వేషంలో లేడు. ఖాకీ బనియను, నిక్కరు-ఒంటిపై మరేమీ లేవు.

అలసిసొలసి పడివున్న వెంకటమ్మ అదిరిపాటుతో లేచి నిలబడి బెదురు కళ్ళతో చూస్తూ ఒక మూలకు నెమ్మదిగా జరుగుతోంది.

“భయపడకు, మేము పోలీసులం కాము, మీ వాళ్ళమే.”

“మావాళ్ళా?” ఇది చిత్రం. హతేరా చేతబూనిన ఈ పెద్ద మనుషులు మన వాళ్ళలా కాగలరు? అని తలుస్తూ, వణుకుతూ వున్న వెంకటమ్మ కళ్ళలోంచి కన్నీటి బిందువులు జలజలా రాలనారంభించాయి.

“అయ్యో ఏడుస్తున్నావా అమ్మా: నమ్ము, మేము కమ్యూనిస్టులం, మీ రక్షణకు వచ్చాము.”

“కమ్యూనిస్టు” ఈ మాట అదురుపాటుతోవిన్న వెంకటమ్మ మెదడులో మెరుపులా మెరిసింది. ఇంతకుక్రితమే ఆ పోలీసు మృగాలు—

“కమ్యూనిస్టులు వచ్చారా? వున్నారా?” అని పలుసార్లు ప్రశ్నిస్తూ వేధించారు “ఆ కమ్యూనిస్టులెవళ్ళా” అనే ఆలోచనతో నెమ్మదిగా స్థిమితంలోకి వస్తున్న వెంకటమ్మకు బయట అలికిడి వినిపించింది.

“అమ్మా! వెంకటే ఏమయిపోయినావే!” అనుకుంటూ తన ముసలితాత వచ్చి అమాంతంగా కౌగలించుకుని బావురుమంటూ ఏడుస్తోన్నాడు.

“ఏమిలేదు తాతా, లంజకొడుకులు పారిపోయింద్రు” అంటూ తన తాత గడ్డం పట్టుకొని కళ్ళనీళ్ళు తుడిచింది.

“వీళ్ళు మనవాళ్ళే, కొత్తచుట్టాలు” అని జగన్నాథంవైపు చూపుతూ పరిచయం చేసేవానిలాగా ముసలితాత గౌరీర్యాన్ని చాల్చాడు. ఇంతలో ఈ “నింత

చుట్టాలు" పదిమంది రెండు దళాలుగా వేరు వేరు దిక్కుల నుండి ఆ చిన్న గుడిసె ముందుకు చేరారు, ఎక్కువమంది సభ్యులకు ఒంటిపై చొక్కాలు లేవు. పున్నవాళ్ళకు కాకీబనియన్లు మాత్రమే. అందరూ ఆయుధాలు చేతబూనివున్నారు. జగన్నాథం ఆదేశించగానే ఎవరిస్థానంలో వారు రెండుదళాలుగా గుడిసెకు రెండు దిక్కులుగా కూర్చున్నారు. ఇద్దరు కాపలాగా కొద్దిదూరం దారులవైపు నిలబడి ఆయుధాలతో సన్నద్ధులుగా నలువైపులా చూస్తున్నారు. ఇదేసమయంలో నలువైపులా పొదల్లోనుండి స్త్రీలు-పురుషులు నెమ్మదిగా వెలువడి గుడిసెల వద్దకు చేరుతున్నారు.

అవి, మహా సముద్రంలోనున్న చిన్నదీవివలె ఆ మహారణ్యంలో పడివున్న పూరి గుడిసెలు. అందులో తరాలుగా కాపురంవుంటున్నవి పది కోయకుటుంబాలు. ఈ రెండింటికిగల రుణానుబంధం ఏమిటో వీరిని అనాదిగా ముట్టడించివున్న ఆ మహారణ్యానికే తెలియాలి.

"ఏం మామా! జ్ఞాపకం వుందా! తాగి కడుపు చల్ల చేసుకో" అని ముసలి తాత జగన్నాథంవైపు చూచాడు.

"ఎవరీ మామలు! ఎక్కడిదీ వింత చుట్టరికం, బయటి దేశంనుండి వచ్చిన ఈ మనుష్యులకు తమపై ఎందుకు మమత?" అని పరిపరివిధాలా ఆలోచిస్తోంది వెంకటమ్మ.

"అమ్మా! వెంకటీ! ఆ బుర్రజావ అందుకొని మామలకు పంచుతల్లీ" అని జగన్నాథం జవాబును అందుకోకుండానే ఆదేశించాడు. అప్పటికి ఒక సొరకాయ బుర్రను అందుకొని సిద్ధంగాయున్న వెంకటమ్మ గుడిశలో ఒక ప్రక్కకుపెట్టి బాణంలో ఉన్న తైరుజావ అందులో నింపుకొని జగన్నాథంకు, తక్కిన దళ సభ్యులకు వరుసగా వడ్డించింది. వాళ్లు ఒకేచోటికి కదలిరాకుండా ఎవరి స్థానంలో వాళ్లు సన్నద్ధులుగావుండి జావ సేవించడం వింతగా తోచింది వెంకటమ్మకు.

"నుంచీదిమామా! కడుపు చల్లబడింది." అని బ్రేవ్మంటూ ఆరంభించాడు జగన్నాథం.

"ఇక శెలవు. దగ్గరలోనే వుంటాము. పిలవండి ఎప్పుడంటే అప్పుడు. నమ్మండి మమ్మల్ని. మేము మీ పిల్లలవంటి వాళ్ళం. ఈ ఆయుధాలు చేతబూనింది మీవంటి జనం కోసమే" అన్నాడు జగన్నాథం.

"ఎక్కడి కెళ్తారుమామా? ఏ దేశమో! యెందుకొచ్చిందో! ధర్మరాజులు నిజంగా" అంటూ ప్రక్కకు తిరిగి "ఓరి బొర్రోడా వీరికి పులివాగు దిక్కు చూపిరా పోరా" అని ప్రక్కన నిలబడి కడుపు అంటుకుపోయి ఎముకలగూడువలెనున్న మరొక మధ్య వయస్కుడైన కోయమామను ఆదేశించాడు.

ఈయన "బొర్ర" గల వాడెలా అయ్యాడో జగన్నాథంకు అర్థంకాలేదు. బహుశా ఇదీ ఒక పేరు.

"రాం రాం" అని ఇంతలో అంతా తాత నాయకత్వాన ధ్వనిస్తూ యిచ్చిన వేడికోలు శిక్షణగా తోచింది జగన్నాథంకు. ఇది తన దళాన్ని మించిన శిక్షణగావుంది.

ఒక విధంగా దానికి ఈ 80 ఏండ్ల ఈ పండు ముదునలి ఇప్పటికీ ఈ గూడెమునకు నాయకుడు కాబోలు! పాపం తల్లడిల్లిపోయాడు తన మనుమరాలు వెంకటమ్మ గురించి.

ఏమిటా వెంకటమ్మ సాహసం! చిత్రంగా వుందే! యెక్కడిది పోరాటపరీక్ష. నిల్చిపోరాడి తన మానాన్ని రక్షించుకొన్న నీతిమంతురాలు బయటగామాల్లో సహితం అరుదు ఇలాంటి ఉదాహరణలు అంటూ దారిలో తలపోస్తూ జగన్నాథం దళంతో యుక్తంగా ఒక వాగు ఒడ్డుకు చేరారు. దారిచూపుతూ పున్న కోయమామ ఆ సమీపంలో ఎదటి పొదలవైపు వేలెత్తి చూపుతూ “ఆ పొదల నడమ ఉండిరి - ఈ వాగులో నీళ్ళు” అని తిరుగుముఖం పడుతూ ఒక క్షణం ఆగాడు. నెలవుకు అనుమతికోరుతున్న భావం వెల్లడిస్తూ.

“నుంచిది మామా! జాగ్రత్త! ఎక్కడా మనజాడ పొక్కకూడదు సుమా!”.

అలా ఎన్నటికీ జరగదన్నట్లుగా నిబ్బరంగా తలవూపుతూ వెళ్ళిపోయాడు ఆ కోయ బొర్రదొర.

* * * *

భయంకర మైన పిడుగులతుపానునుండి బయటపడినట్లుగా వుంది వెంకటమ్మకు. నిజానికి తన యిన్ని సంవత్సరాల జీవితంలో తనచేయి ముట్టిన దుష్టుడు ఎవడూలేడు. తను ప్రీయైనా పురుషునివలె స్వేచ్ఛగా తిరిగింది. తనకు వివాహం ఎప్పుడు జరిగింది? ఎలా జరిగింది? ఒక వింతకథగానే వుండిపోయింది. ఆ కథను తన తాత అడపాదడపా వినిపించుతూ వుంటాడు.

“యెర్రోడు పట్నంబోయి జాడలేడు. వున్నాడో, ఏ మరబండికన్నా గుద్దు కొని చచ్చిందో” అని తనవైపు చూస్తూ కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకుంటూ తనను చేసుకున్న వాని గురించి ఒకసారి తాత అనగా వెంకటమ్మ విన్నది.

“మొండిచెట్టువలె ఎందుకుంటావే వెంకట! మరొకన్ని మనువు చూచుకో రాదూ” అని తరచుగా తనను ఎత్తిపొడుస్తూ వుంటుంది తన చిన్నవ్వ చుక్కమ్మ.

ఇవ్వనీ తనకు పట్టని వింతముచ్చట్లుగా వుంటున్నాయి. ఐతే తాను ఒకనికి ముడిపడి వుందన్నమాట! వాడు రాకపోతాడాలనే తన మది హెచ్చరిస్తోంది. కాని తన ఇరుగు పొరుగులు - చివరకు తన తాత సహితం ఏనాడో యిట్టి ఆశవదులుకున్నాడు. నిజానికి తన చిన్నయ్య బొర్రమామ కూతురు గతియింతే జరిగింది కదా!

“గాడ్డి కొడుకులు, ఆకు, అలం తిని వుండలేక ఇల్లు, సంసారం వదలి పారి పోతారు” అనే గూడెం పెద్దలనోటినుండి తరచుగా వెలువడే విసురు వెంకటమ్మ మదిలో మెదిలింది. ఇంతకూ తన చిన్నవ్వ కూతురు నాగివలె తానూ మనువు యెందుకు పోకూడదు? అనే ఆలోచన ఒకటి, రెండుసార్లు మెరుపువలె తలలో మెరిసింది. కానీ ఎందుకో తన మనస్సు అందుకు ఇచ్చగించటం లేదు. తన స్వేచ్ఛకు ఏమీ లోటు వచ్చిందని? ఉన్న తైర జావ త్రాగుతూ గడ్డబొద్ది ఆకుకోసం అడవిని గాలించి

కేటాయించడంలో తాను తనతోటి అమ్మలక్కలకు, ఆ మాటకొస్తే ఏ మగానికీ తీసిపోదు. ఈ మహారణ్యంలో జీవితంలో పలుసార్లు ఒంటరిగా గడ్డలకోసం గంటల తరబడి గాలించుతుండగా గాండ్రించుతూ సమీపించిన మృగాలు సహితం తన భీకర చూపులకు కదలి ప్రక్కకు తప్పుకున్నాయి. తునికి చెట్టుపైన ఆకలికొద్దీ తనతోపాటు పండ్లు మెక్కుతున్న తన బావ ఒంటరిగా వున్న కర్రపై సాహసించి దురాశ వెల్లడించాడు. ఒకనాడు "అరేకొండముచ్చు! గూడెలో బెట్టి మెదగొట్టిస్తా ఏమినుకున్నావో? ఛీ!" అని తన నోటిలో వున్న తునికి పండు అతని మొగాన అదేవళంగా కొట్టి ఆ ఉణమే క్రిందకు దుమికింది. నిజానికి ఇట్టి మహారణ్య కీకారణ్యంలో తన తనువుని మింగ సాహసించిన మృగాలు లేవు. తన మాన మపహరించ సాహసించిన మగాడు లేడు. కానీ తనకు బొత్తిగా తెలియని ప్రళయము తాను జీవితములో ఊహించని భీభత్సము పరుగులిడి తన గూడెంపై విరుచుకుపడింది. అంతేకాదు. తన గుడిసెలో ప్రవేశించి తనను చెరచడానికి తలపెట్టిన ఈ దుర్మార్గులు తలపుకు రాగానే తన గుండెలు అదురుతున్నాయి. నిజానికి అట్టి అపదనుండి తమ్ము కాపాడిన ఆ దేవుడు ఎవరో? ఎందుకు వచ్చినట్లు తన గూడానికి? వాళ్ళు బయటదేశం మనుషులే కదా? తనపై వాళ్ళకు యింత మమత యేమిటి?

"ఈ బయట మనుషులను నమ్మకూడదు" అని తన గూడెం జనవాక్యం. ఎవరు వచ్చినా రెండుమూడు తెల్లపైనలు, జానెడు, మూరెడు గుడ్డా మొఖాన పారవేసి తేనె, పండ్లు, కర్ర,కాయ అపహరించుకు పోతారు. గాలిలో కలసిపోయే నాలుగు తియ్యటి మాటలు చెప్పి బెల్లాన్ని మించిన తేనె కొట్టేసి నిత్యమూ నాలుకను తీపి చేసుకొంటారు. కానీ ఈ దళం మనుషులో చిత్రంగా వున్నారు. గుడిసెలోకి దూరిన వారి నాయకుడు పారిపోయిన పోలీసుకు మించిన భయంకరాకారుడుగా వున్నాడు. కాని ఆయనది వింత మనస్సు: పోలీసు మృగాన్ని తరిమివేసి తనను కాపాడిన ఆ దేముడికి ఎలాంటి దుర్బుద్ధి లేదు. ఆ దేముడే ఆదుకోకుంటే మగాళ్ళను మించిన మొనగాడిగా తిరిగిన తన వరస ఏమయ్యేది? "వీళ్ళు మనోళ్ళే వెంకటీ!" అని తనకు వీళ్ళను పరిచయం చేశాడు తన తాత. "చూద్దాము! ఈ కొత్తమామల చిత్రం" భావించుతూ వెంకటమ్మ ఒక దీర్ఘ నిట్టూర్పు విడిచింది.

ఎటుచూచినా, మహారణ్యం సూర్యరశ్మి దూరదు. దయతో చల్లనినీడను యిస్తున్న ఆ మహావృక్షాలు చూడ భయంకరంగావున్నాయి. ఆ మహావనంలో ఏ చెట్టు పేరేమీటో తెలిసిన మానవుడున్నాడా అని! మానవ సంచారము కనబడదు. అడపా దడపా పిట్టధ్వనులు, సన్నని వింతకేకలు, చెట్టు చెట్టు రాచుకున్న కిర్రుధ్వనులు, గంభీరమైన పులిమహారాజు చరాయింపులు అప్పుడప్పుడునిశబ్దంలో నిద్రిస్తున్నాయి. అడవిని అల్లకల్లోలం చేస్తున్నాయి.

అది రెండు మహాపర్వతాల మధ్య ఒకలోయ. ఆ పర్వతాలకు ఆరంభమేదో అసాంతమేదో గుర్తు దొరకదు. సన్నని సెలయేరు. దాని పుట్టుక ఎక్కడి నుండియో : పైనుండి చరచరాదిగివచ్చి ఒక చదునుప్రదేశంలో ఒకఘడియ విశ్రాంతి కోసమా అన్నట్లు నిల్చి నిటారుగా కొద్దిదూరం ముందుకుసాగుతోంది. అక్కడ నుండి తిరిగి లోతైనసొరంగంలోకి మధురసంగీత ధ్వనులతో సాగిపోతున్న ఆ సెలయేరునుప్రక్కనే వున్న ఆ చదునుప్రదేశంలో కూర్చొని రెప్పవచ్చుకుండా గమనిస్తూ ఏదో దీర్ఘలోచనలో సాగిపోతున్నాడు జగన్నాథం.

నిజానికి ఏమిటా మహారణ్యం : మైదానాల్లో అడుగడుగునా తమను చక్ర బంధంలో ఇరికించిన ఆ కాంగ్రెసు మిలటరీ బందిపోటు సైన్యం ఇక్కడ కనీసం తమ ఆచూకై నా ఆరాతియ్యగలదా? ఒకవేళ కనుగొన్నా తమను ఆకస్మికంగా ముట్టడించడం ఈ లోయలో ఆ పరమ దుర్మార్గులకు సాధ్యమా? అక్కడ అడుగు భూమిని వదలకుండా అదుపులో పెట్టుకున్న ఆ వేల సైన్యానికి ఇక్కడ దీని అంచుకు చేరడము కూడా శక్తిని మించిన పనికాదా : అందుకే కాబోలు, వేల సైన్యంతమపై విరుచుకుబడి తమ నాయకులను వేటాడుతుండగా యెల్లండి నాల్గు రోజులు ఎక్కడైనా అడవిలో తలదాచుకోండి' అని ఆ మహాజనం అడుగడుగునా తమ హృదయవేదన వెల్లడించారు. ఇట్టి భీకరమైన సహజ దుర్గమారణ్యములు తమను కనిపెంచిన మహాజనానికి ఏనాడో చిరపరిచయమన్నమాట కాని ఆ జనం మహోన్నత ఆశయాలకు వాటి సాధనలో సమరవాదులైన తమకు ఈ మహారణ్యాలు ఆశ్రయాలుగా మారగలవనేది ఇప్పటికీ తమ ఊహకే అందని సత్యంగా వుండిపోయింది.

“చిత్రమైన మనుషులు ఆ కోయోళ్ళు! ఆకు అలం మీదనే వాళ్ళబతుకై నా - అంతులేని మర్యాదున్న మనుష్యులు వాళ్ళు” అని తన తాత తనతో కాలక్షేపానికి కథలు చెప్పుచుండేవాడు.

నాడు ఎల్లెడల మేత కరువై అంజా అని అరుస్తూఉన్న పశువుల మందలను ఈ కారడవికి తరలించుకొనివచ్చాడు తన తాత. నేడో! భూమి, భుక్తి కావాలన్న ఆ మహాజనం ముందునిల్చిన తాము అడవి మనుషులని పిలువబడే ఈ అమాయక జనం అండజేరాల్సివచ్చింది. నిజానికి వీళ్ళు అమాయక జనమేనేమో! ఏ తెల్ల గుడ్డలవాడు వచ్చినా వాళ్ళను నిలుపునా దోచుకుంటాడు. వాడు చెప్పిందల్లా నమ్మి ఆరు గాలం కష్టించి అరగజం పాతగుడ్డతో తృప్తిచెందుతారు. వేలు, లక్షలు సృష్టించే కర్రను అమాంతంగా అడవిలోంచిపెకలించి నాగరిక ప్రపంచానికి అందించే ఆ మహాజనం ఆశపడేది అణాబేడల కోసమే. అణాబేడల వడ్డీలతో నాములతో సాగే నిలువు దోపిడీని పునదేశంలో చవి చూచాడు జగన్నాథం. నిజానికి అట్టి దోపిడీని సహించ లేకనే ఆయుధాలు అందుకున్నారు మహాజనం. కాని అంతుచిక్కని యీ నిలువు దోపిడీని ఈ అమాయకజనం ఎలా సహించుతున్నారో! ఇంత విచిత్ర సరుకుకు వేయి రెట్లు మించిన విలువను చేకూర్చే ఈ జనం ఆకు, అలం, గడ్డలసారం పీల్చి దినాలు

వెళ్ళబోస్తున్నారు. బయటిదేశం జోలి లేకుండా తమ మానాన తాముపోయే ఈ జనంపై సహితం అధికార ముష్కరుల నిత్య దాడి తప్పడంలేదు. తల దాచుకొనుటకు, చలి భరించలేక నెగడు పెట్టుకొనుటకు పడిపోయిన నాలుగు పనికిరాని కర్రమొద్దులు వాడు కున్నందుకు కొమ్మలు రెమ్మలు విరిచి అడవి చట్టాన్ని ఉల్లంఘించారని అధికార్లు, ఆకలికి తాళలేక దొరికిన పండ్లు, ఆకులు, అలం అందుకున్నందుకు తమ లాభసాటి వ్యాపారాన్ని దెబ్బగొట్టారని చాకీదార్లు. కంట్రాక్టరు వాళ్ళ పాలక ముష్కరులుగా గొంతుపై తిష్టవేసి ఊపిరి అడనివ్వరు. నిజానికి అడవిలో అనాదిగా కాపురం వుంటున్న మృగాలు తమతో ఈ ఆటవిక మిత్రులతో శాంతియుత సహజీవనంనెరుపు తున్నాయి. నేడు నిజజీవితంలో నిత్యదోపిడి హింసలతో ఈ అదివాసుని రక్తం పీల్చు తున్నది ఈ నాగరిక మానవులుగా వస్తున్న మృగాలేనేమో :

“బ్రతుకుతెరువుకోసం” అశేష జనం అఘోరించటం స్వీయానుభవంలో చూశాడు జగన్నాథం. కానీ ఈ అడవి మనుషుల హరిఘోష.” బ్రతుకుతెరువు కోసంకాదు. నాలుగు రోజులు ప్రాణాలతో బ్రతకడంకోసం మాత్రమే. కేవలం ప్రాణం నిలుపుకొనుటకు ఈ పాడుపొట్టలో ఆకులలం, గడ్డిగాదం వేయాలి. అందు కోసం మైళ్ళకొలది మహారణ్యాలు గలవు. త్రవ్వగా త్రవ్వగా అందని లోతున దొరికే గడ్డ అయిదుసార్లు ఉడికితేనేకాని ఆహారంగా మారదు. ఆకలికొలది అందుకొని భుజించే ఈ ఆహారం పుణ్యమే కాబోలు నల్లగా రొమ్ము ఎండుకపోయి, ఎముకల గూడులా వున్నారు. లోతుకు నెట్టుకుపోయివున్న వారికళ్లు కనిపెట్టని మరుగులేదు ఈ మహారణ్యంలో అంటూ తన కళ్ళముందు విధి విరామం లేకుండా సాగిపోతున్న సెలయేరు ధారకు జోడుధారగా నడచిపోతున్నాయి ఈ ఆలోచనలు జగన్నాథం మెదడులో.

“కామ్రేడ్స్! భోజనం సిద్ధం” అనే పిలుపుతో దిగ్గున మేల్కొన్నవాడిలా వెనక్కుమళ్ళి చూచిన జగన్నాథం తన దళాన్ని ఒకసారి కలియజూచుకున్నాడు. పదిమందిగా వున్న తన దళంలోని సభ్యులు తలొకపనిలో నిమగ్నమైయున్నారు. ఒకరుచదువుకొంటున్నారు.మరొకరు ఏదోరాసుకొంటున్నారు. ఇంకొకరు పలకా బలపం తీసుకొని ఓనమాలు దిద్దుకుంటున్నారు. ఇద్దరు వంటపని పూర్తిచేసి చేకు ఆకుల్లో అన్నం వడ్డించుచున్నారు. మరో ఇద్దరు కొంతదూరంలో సెంట్రి డ్యూటీలో ఉన్నారు. పిలుపురాగానే ఎవరి ఆకుతో వారు భోజనానికి సెలయేరు సమీపంలోకి వచ్చారు.

“ఉడుకబెట్టిన యెండుతునకలు బలేరుచిగా వున్నాయే” అంటూ పూరిస్తూ చప్పరిస్తూ ఒక సభ్యుడు అన్నాడు. యెండుతునకలు భక్షిస్తూ “ఎక్కడవి ఈ తునకలు నాగన్న” జగన్నాథం ప్రశ్నించాడు.

“మొన్న ఈ లోయక్రింద ఉన్న మిడాల సెంటరులో. కోయమామలు ఒక బస్తా తునకలు యిచ్చిండ్రు జగ్గులు. మనకు బియ్యం తక్కువ ఉన్నప్పుడు ఇవి అవ సరంగదా !” ఏమీ ఆకు ఇది. మన వద్ద వండరేయిటువంటి ఆకును !”

“బొద్ది అకు, కోయమామలు వాడేది వగరువగరుగా పచ్చిలనుల్ని తిన్నట్లుగా రుచికొడుతున్న ఆకుకూరతో ఆ యెండుతునకలు ఒక్కొక్కముద్ద అన్నంతో భోజనం పూర్తిచేసేసి జగన్నాథం కాపలా డ్యూటీకివెళ్ళగా నెలయేరు ధారపై ఆ నల్లటి తల అన్నీ ముసురుకున్నాయి. వారంతా సంతృప్తిగా నీరు త్రాగి బ్రేవ్ మంటుండగా అనందంతో నవ్వుతున్న గృహస్తునివలె కిలకిలారావడంతో సాగిపోతుందా నెలయేరు.

*

*

*

*

“ఒరే ముసలిగొడ్డూ! గుడారాన్ని లేపుకొని క్యాంపుకు రమ్మంటే రాలేదెందుకు” అంటూ కొరడాతో అడ్డదిడ్డంగా బాదుతున్నాడు. కసాయివాడు వెంకటమ్మ తాతను. రక్తం ముద్దగా ఉన్న ఆ బొమికల గూడు భూమిపై మూలుగుతూదొర్లుతుంది.

“అయ్యో, రామా! నా బిడ్డను చంపేస్తున్నారు రక్కసులు” అంటూ ప్రక్కనే ఉన్న వెదుటికర్రను రెండుచేతులాలేపి గుడిసెకు ఒక మూలన నిండుచూలాలైన తన బిడ్డపై చేయిచేసుకొంటున్న మరొక క్రూరుని తలపై కోయ బులుకమ్మ చేయికొలది బాదించి. కీచుమంటూ ఆ క్రూరుడు వెనక్కుబడగా ఆ నిండుచూలాలూ కొననూపిరితో మూల్గుతుండగా నోటిలో నుంచి చివరి రక్తం బుడగలు వెలువడుతున్నాయి. ఊణంలోనే దొక్కలో గుచ్చుకొన్న బాయిపెట్ పోటుతో ఆ రెండు ముదుసలులన్ కుబులు కమ్మ అడ్డంబడి గిలగిలా తన్నుకుంటూ కూతురువైపు చివరి చూపులు చూసింది “మ్మ....గాలు” అని ప్రతిజ్ఞాసూచకంగా పళ్ళుబిగించి ఏదో గొణుగుతూ పిడికిలిబిగించి కన్నుమూసింది ఆ ప్రాణము.

“అరే ముసలిగొడ్డూ ఏమంటావ్” పిల్లామేకను సర్దుకొని క్యాంపుకుచేరుతారా లేదా? ఇది మా దొర ఆజ్ఞ” అని అరుస్తూ దాదాపు నిస్సహాయస్థితిలో ఆ బొమికల గూడును బంతివలె యిద్దరు సైనికులు అటూఇటూ తన్నుతూ దొర్లిస్తున్నారు. పోతున్నారు. కాని చివరి మూలుగలు తప్ప వాళ్ళకి దొరికే సమాధానం ఏమీ లేదు. “నిప్పుపెట్టండిరా కొంపకు! దొంగనాకొడుకులు అనుభవిస్తారు.” అని ఉరిమాడు. ఆ సాయుధ జట్టు కమాండరు, ఊణంలో లేచిన మంటలు వికటాట్టహాసం చేస్తూ దూరంలో కొండశిఖరంపై వుండి చూస్తున్న వెంకటమ్మ చూపులును అందుకొన్నాయి. నాలుకలు గోరుతున్న అక్రూర జ్వాలలట

“అగుముండా కాల్చివేస్తాం” అంటూ అతివేగంగా తరుముకొస్తున్నారు కసాయి ఉక్కుబోపీ సాయుధులిద్దరు. వెంకటమ్మ, మరో నలుగురు శక్తికొలది అండకుండా పరుగెత్తుతున్నారు. అగమని వెనుకనుండి వస్తున్న హెచ్చరికను వాళ్లు ఖాతరు చేయడం లేదు. ప్రాణం పోయినా ఈ కసాయిమూకల చేతుల్లో పడకూడదని ఏనాడో నిశ్చయించుకున్న దీక్షపరులు వాళ్లు. దారివెంట పరుగిడుతున్న రీ గురిలో ఒకరు “బుర్గమ్మ లకెయ్య, మల్లండ్రా కొండముచ్చులు! ఒగిరిచ్చి ఒగిరిచ్చి ఎనకకు మల్లుదురు” అని కేకవేయగా ఆ ఊణమే అయిదుగురి జట్టు అమాంతంగా ఎడమవైపు

పొదల్లోకి గంతువేసి మాయమయ్యారు. సాయుధులయిన ఈ వీర సైనికులు చెత్త చెత్తగా కాలూరుగాని అందులోకి అడుగిడ సాహసించలేకపోయారు. చివరకు హతాశులై వొగరించుతూ వెనక్కుమళ్ళి కోయగూడెం చేరి కసికొలదీ అప్పటికి అక్కడ చిక్కిన ముదుసలులపై, స్త్రీలపై సాగిపోతున్న సాయుధ హింసాకాండలో దుమికి విజృంభించారు.

“మీ తాత యికలేడు” అనే చావుకబురు కాస్త వ్యక్తం చేస్తూ ఉన్నాయి, ప్రక్కనున్న తన చిన్నయ్య బొర్రదొరపైబడిపోయిన వెంకటమ్మ బోరున ఏడ్వ సాగింది.

ఓదార్చయత్నించిన బొర్రదొర పొంగిపొర్లుతున్న దుఃఖంతో చిన్నపిల్ల వానివలె వెంకటమ్మను పట్టుకొని బిగ్గరగా ఏడ్వసాగాడు. ఇంతటితో ఇటు కొంపా గోడూ అటు ఆవులను గూడా కోల్పోయిన ఆ నిరాశ్రయుల దుఃఖారావం ఆ కొండశిఖరం ప్రతిధ్వనిలో లీనమై గాలిలో కలిసిపోయింది.

*

*

*

*

కారడవిలో పెనుతుఫాను, జోరువర్షం రెండూ కలిసివచ్చినప్పుడు జాయ్ మని తెరలు తెరలుగా పెకిలివచ్చే శబ్దంవంటి శబ్దంతో అడవి అటూ ఇటూ కదలి పోతుంది కాని వాస్తవానికది వర్షమూకాదు, తుఫానుకాదు కంగారుగా నలువైపుల తమ మిషన్ గన్ ఆయుధాలతో అంతులేకుండా ఆయుధ మిలట్రీ బందిపోటులు కురి పిస్తున్న గుళ్ళవర్షమది. అదొకవాగు. దానికిరువైపుల కొండశిఖరాలు. వాటిపై కుచ్చుల వలె దట్టమైన పొదలు, తూర్పు వెదురు పాము మెలికలుగా వంకర పోకడలతో సాగి పోయే ఈ వాగులోనీరు అతిస్వల్పం. ఐతే దీని అడుగుతట్టు అన్నివాగుల్లోవలె ఇసుక తిన్నెలతో కప్పివేయబడలేదు. ఎర్రటి చారికల రంగులలోనున్న రాతిచిప్పలు ఆ వాగు అంతటా పరుపువలె పరుండివున్నాయి. ఇలా అడవిలో దూరదూరమునుండి తరాలుగా ఎత్తయిన శిఖరాలనుండి వర్షధారలకు ఊడిపడుతూ కొట్టుకువచ్చిన రాతిచిప్పల వాలకం చూడ రక్తంత్రాగే రాళ్లుగా ఇవి కనబడుతున్నాయి జానెడు, బెత్తెడుమించని వెడల్పుతో పలుక ముక్కలవలెనున్న ఈ రాళ్ళపై రక్షణదొరక్క ఆగమాగ ముగ పొర్లుతున్నారు సాయుధ సైనికులు, ఈ బందిపోటులు ఆ సమీపంలోనేవున్న ఒక కోయగూడెమును తగులబెట్టి దొరికిన కోయజనాన్ని లాగుకొని క్యాంపులోకి వెళ్లుతూ ఈ వాగులో చిక్కిపోయారు. దక్షిణదిశ నుండి ఉత్తర దిశకు కనిపిస్తూ తీరా వాగులోకి ప్రవేశించగానే ఇరువైపుల నుండి అప్పటికి మాటుతో జగన్నాథం నాయకత్వాన కాచుకొని యున్న గెరిల్లాల మెరుపుదాడి ఆరంభమైంది. మొదటి దెబ్బలకే ఇద్దరుగాయపడటంతో కంగారుతో సాయుధ మిలట్రీ జట్టు చెదరగా అప్పటికే సమయంకోసం వైదీలుగా కాచుకొనియున్న కోయజనం క్షణంలో గంతువేసి వాగు ఒడ్డున గల ఒక ఇరుకు తోవ గుండా అడవిలో దూరి మాయమయ్యారు. తమ ప్రాణాల రక్షణలోనే సతమతమవు

తున్న ఆ బందిపోటులు పారిపోయే కోయజనంవైపున చూడను కూడా చూడలేక పోయారు.

కటికె రాళ్ళ పరుపుపై రక్షణ దొరక్క సైనికులు ఆశకొలదీ ఉత్తరదిశ ఒడ్డుకు చేరే యత్నంలో ముందుకు అతికష్టంగా ప్రాకుతున్నారు. కాని ఇది సరిగ్గా కనిపెడుతున్న జగన్నాథం కొండపై నుండి వాని మూతిముందే రైఫిల్ గుండ్ల ధార కురిపిస్తున్నారు. చివరకు ఆ సైనికులకు ఆ వాగులో పడుకొని పొర్లాడుతున్న సన్నటి సొందలు మినహా మరో రక్షణలేదు అదను వదలితే అమాంతం శాస్త్రీ ఎగరవలసిందే ఆ విధంగా మూడువైపుల నుండి జగన్నాథం దళం దాడి చేస్తూ గంటల తరబడి ఆ సాయుధమిలట్రీని చక్రబంధంలో నిలవేసింది ఇంతలో అనుకోకుండా ఆ బందిపోట్లకు అదనపు సాయుధబలం ఒక వ్యాన్ నిండా ఆ దారిలో రానేవచ్చింది. వచ్చే రాకలో మధ్య వాగులోకి వచ్చి ఆగింది. దారికి నలువైపులాగల కవచాన్ని అసరాచేసుకొని అందులోంచి నలువైపుల గుండ్లవర్షం కురిపించుతూ గెరిల్లాల పొదల్లోకి రైఫిల్, గ్రెనేడ్లు పేల్చుతూ వుండగా వాగులో అంతకు క్రితమే పొర్లుతూ వున్న సైనికులు ఎలాగో వ్యాన్ లోకి బ్రతుకు జీవుడా అంటు ఆదరాబాదరాగా ప్రాకారు. ఆ సమయంలో కనిపెట్టి పేలుస్తున్న దళం దెబ్బలకు ఇద్దరు చనిపోయి పడిపోడం, మరికొందరు గాయపడగా శవాలను వారి ఆయుధాలతో కూడ వదిలి అందిన వారిని యెక్కించుకొని లబోదిబో అని పరుగు లించుకుంది ఆ వ్యాన్. వాగులో పడి వజ్రాలవలె మెరుస్తున్న ఆ ఆయుధాల నందుకుని దళంతో యుక్తంగా తన కేంద్రానికి జగన్నాథం విజయానందంతో చేరుకోగా అక్కడ విస్మయదృశ్యం ఎదురైంది. వెంకటమ్మతో సహా అక్కడికేతెంచిన పాతికమందికోయ జనం తమ భుజాలపై సామానుతో యుక్తంగా ప్రత్యక్షం అయ్యారు. మౌనముద్ర వారి ముఖాల్లో తాండవిస్తోంది.

“ఏం వెంకటక్క! ఏం జరిగింది?” అని ప్రక్కనవున్న సభ్యుడు అడగగా వెంటనే ఆ దృశ్యంవైపు సైగచేసింది. కనబడుతూనే వుందిగా అన్నట్లుగా వెంకటమ్మ మౌనంగా ముఖంలో అదురు పాటుగాని, నిరాశా నిస్పృహలుగాని కనిపించడంలేదు. పైగా ఏదో దృఢ నిశ్చయానికి వచ్చియున్న గంభీరభావం ఆమె ముఖంలో ద్యోతక మౌతుంది. జగన్నాథం దళసభ్యులు ఆ పులకు ఆశ్రయం యిస్తున్న గృహస్థుల్లా ఆ కోయజనం భుజాలపైవున్న వారి యావత్తు సంసారభారాన్ని దింపుతున్నారు.

“కని పెంచిన ఈ అడవి తల్లిని వదిలి పులి నోట్లోకి ఎట్టబోతముమామ” తమ భుజం కావడి దింపుతూ కథను ఆరంభించాడు.

“మొత్తం కోయగూడెం వున్నవశాన లేచి క్యాంపుల వద్దనే స్థిరనివాసం చెయ్యాలని మిలట్రీ అధికారి ఆజ్ఞ. ఇందుకు వున్నకొంపలను అందులో చిక్కిన తన కూతురుతో సహా వదిలేసి తగులబెట్టిన తర్వాత తమకు మార్గమిదేననుకున్నారు ఆ కోయ జనం. వెంకటమ్మ బొర్ర దొరతో సహా మిగిలిన పదికుటుంబాలు పిల్లాబెల్లతో ముక్తంగా, మొత్తం గూడెమే వారి భుజాలపై ప్రత్యక్షమైంది. తరాలుగా పాదుకొనియున్న

కొండలను అమాంతంగా లేచుకొని రావడం ఇలా అవలీలగా యీ అడవి జనం చేయ గల్గిన పనియని జగన్నాథం ఊహించలేకపోయాడు.

‘మీకోపాయిమేము’ అంటూ చొర్ర జగన్నాథంవైపు చూసి అక్కడ అవ రించియున్న విషాదభావాన్ని తేలగొడుతూ వింతనవ్వ నవ్వాడు. అప్పుడు ఇది నిజమని భావిస్తున్న జగన్నాథం మదిలో పూర్వ సందేశమొకటి మెరిసింది. యావత్తు ప్రజలు గెరిల్లా జీవితం అలవల్చుకోవాలనే సందేశం తాను పూర్వం బయటదేశంలో తరచుగా విన్నాడు. దాని నిజ స్వరూపం ఇక్కడ సాక్షాత్తుగా జగన్నాథం కళ్ళముందు నిల్చింది.

మహాయాత్ర సాగిపోతుంది. ఎక్కడా అంచుకినపడదు ఈ యాత్ర నడుస్తున్నకొలది అకాశాన్ని అందుకొనుటకా? అన్నట్లు దారిపై పైకి వెళుతుంది అయితే అది నిల్వైతూ నున్న కొండ ఎక్కినట్లుగా లేదు. పోతున్నకొలది అకాశాభిముఖంగా మట్టిదిబ్బపై సాగిపోతున్న యాత్రగా నున్నది. అట్ట మట్టిదిబ్బపై ఎటుజూచినా బ్రహ్మాండమైన కీకారణ్యం. రెండు భుజాలపై రెండు పెద్దమూటల బియ్యం పేసికొని ముందు నడుస్తోన్న వెంకటమ్మ అవలీలగా అంగలు పేసికొంటూ ముందుకు సాగి పోతుంది. చివరకు సూర్యుడు శిఖరంచాటుకు మటుమాయమవుతుండగా అట్టి ఒకానొక శిఖరంపై గల కోనేరువద్దకు చేరుకున్నారు. “ఇక్కడ నాల్గురోజులుండవచ్చు. రావే ఇక్కడికి” అంటూ ఆ సరస్సుకు ఒక ప్రక్కకు గల చదును ప్రదేశంపై పొదల మవ్వ బరువులు దింపింది వెంకటమ్మ. జగన్నాథంతో సహా ఈ మహాయాత్రలో ఈమెను అనుసరిస్తూ వచ్చిన గెరిల్లా దళసభ్యులంతా ఒక్కొక్కరిగా చేరి తమ బరువులు దింపారు. అంతా సొమ్మసిల్లి కూలబడిపోయారు. ఇంతవరకు పురుషునివలె నెత్తికి రుమాలు చుట్టియున్న వెంకటమ్మ బరువుదింపి కూలబడకుండా అలాగేనిల్చి రుమాలు తీసి చిక్కుపడి ముడిపడియున్న వెంట్రుకలను దులుపుతూ సాగుతున్న పెడ నరాలను విదిలించడానికి అన్నట్లు తల రెండుతడవలు అటుయిటుగ విసిరి యెర్రగా కందియున్నతన భుజాలను చూసుకుంటూవుంది - సభ్యులంతా అక్కడి పొదల్లో యెటు ఒదిగేవారు అటు వారిగి అలసట తీసుకుంటూ వుండగా ప్రదేశాన్ని వెతికించుటకు సమీపించుతున్న జగన్నాథంతో “ఇదంతా నే నెరిగిన దేశమే మామా. ఇది మనకు మంచి రక్షణ స్థలంగదా” అని నిటారుగా నిలుచున్న వెంకటమ్మ పలికింది. ప్రదేశాన్ని పరిచయంచేస్తూ ఆ ప్రదేశ పరిశీలనకు మరింత కుతూహలాన్ని వెల్లడిస్తోన్న జగన్నాథంను పది అడుగులు సరస్సునుండి ఎడమ వైపుకు తీసుకువెళ్ళి చూపింది. అక్కడ జోడుగా రెండు పర్వతాలు కొంతదూరం సాగిపోయాయి మధ్య యిరుకైన లోయ. యిటురెండోవైపు తాము విడిదిచేసిన ప్రదేశం నుండి ఆపర్వతాలపైకి నడవడానికి రెండువైపులా దారులున్నాయి.

“బ్రహ్మతరం కాదు మనల్ని చేరుకోవడం” అని మురిశాడు ఇవి అన్నీ గమనిస్తున్న జగన్నాథం.

ఇంతలో ఆయుధాలతో సన్నద్ధమవుతూ ఆయోమయ చూపులతో బెదిరి రెండడుగులు వెనక్కివేసిన జగన్నాథంవైపు చూచి పక పక నవ్వుతూ ‘అయ్యో మామ, పులిగాదు ఎనుము మీ దేశంలో చూడలేదా’ అని వెంకటమ్మ ఆనగా బిడియ పడిన జగన్నాథం ‘ఎనుమ దున్నా! ఏనుగును మించిందే!! అంటూ సర్దుకున్నాడు.

ఆ తర్వాత ఇద్దరు మొదటి ప్రదేశానికి చేరి వంటలు చేసుకొని నడచి వచ్చి అలసినొలసీయున్న ప్రాణాలు కాబట్టి భోజనాలు అయినదే తడవుగా కొందరు పడుకొన్నారు. వెంకటమ్మ కావలా ద్యూటీనందుకొని అక్కడే ఎత్తుపై ఆ సరస్సుకు అభిముఖంగా వున్న రాతిపై కూర్చున్నది. చుట్టూ నిలువుగోడలవలెనున్న ఆ మహారణ్యం మధ్య నీలిరంగుతో మెరుస్తున్న ఆ సరస్సు నీటిని తదేక దీక్షతో పరిశీలిస్తుంది వెంకటమ్మ. అప్పుడప్పుడు అందులో మెదిలే మొసళ్ళ అలజడికి కదిలే నీటి తడులకు ప్రతిబింబముగా వెంకటమ్మ మదిలో అనేక ఆలోచనలు మెదలుతున్నాయి.

ఇంతకూ ఒక అడవిమనిషి జాతి తనది తన తాత ముత్తాతలంతా అడవిజాతి రకం బయలుదేశం మనుషుల సావాసం తన జాతికెన్నడూ లేదు అడవిలో అంటకుండా ముట్టగుండా దొరల జాతిగా అకు, అలము తిని గడుపుతున్న జాతికి ఎందుకు వచ్చినట్లు పోరాటం?

కమ్యూనిస్టు దళాలు వస్తే తమ ఆచారంప్రచారం వారికి అతిథిమర్యాదచేస్తే పాపమా? అన్నట్లు ఆ మిలటరీ ఈ దుర్మార్గ దాడిని ఆరంభించింది

అవును ఎందుకు ఆరంభించదు? నిత్యము తమను పీల్చుకుతినే చాకీదార్ల యజమానుల పేటకు ముప్పు వచ్చింది. కనుక పారంతా చుమ్మక్కయి వస్తున్నారు. ఇంతటితో ఆగడ తాము తరాలుగా తల దాచుకుంటున్న కొంపల్లో తమను వుండనివ్వరట! అమాంతంగా లేచి వారి క్యాంపుల్లో వుండాలట! పులితోట్లో యెవరు కాపురం జేస్తారురా?” అనేది తన గూడెం జనవాక్యం గనుక తామూ జగన్నాథం అడుగు జాడల్లోనే.

ఎవరీ జగన్నాథం? జీవితంలో తన మానావితే ప్రమాదం సంభవించిననాడు సమయానికి ఆడుకొన్న ఈ జగన్నాథం తన జీవితాన్నే మార్చివేస్తున్నాడు. లేకుంటే చూడగానే నఖశిఖ పర్యంతం అనుమానింపబడే ఈ నాగరిక రాజ్యం మనుష్యులతో తమకింత సావాసం ఏమిటి? ఏదో ప్రజారాజ్యమట! నేటి దొంగలు, దోపిడీదార్లు పోవాలి! ఈ అడవులు, భూములు కాయకష్టంచేసే పామరులవట అంటూ అనేకంగా వినిపించబడిన వీరి దోధలను తొలుత వినిపించుకోని తన తాత తిరిగి వాటినినమ్మమని తన గూడాన్ని ఆదేశించాడు. ఇంకేముంది? చిన్ననాటి నుండి తన తాత చెప్పిన ఏ పురాణగాథల్లో కూడా వినని కనని తను అనుకోని దృశ్యాలు అన్నీ కళ్ళముందు సాగి పోతున్నాయి. తన గూడెంలో తన చిన్నయ్య కొడుకు నేడు దళ నాయకుడు. తన చిన్నయ్య ఒక కొరియరు. తన గూడెంలాంటి అనేకం ఇదేవరుసలో చివరకు అడవిలో అడదైనా తాను జగన్నాథం దళంలో సభ్యురాలు కాబోతుంది. ఇప్పుడీ కొరియరుకు

నిత్యము సాగే దళ శిక్షణలో ఆడపాదడపా తాను పాగ్లాంటూనే వుంది యీ జీవితమే నిత్యనూతనం కాగా జగన్నాథంతో సాహసం మరింత వింతగా వుంది. ఇంతలో గంభీరమైన చరాయంబులతో నిద్రిస్తున్న ఆ నీలిరంగు సరస్సు దిగ్గున అదిరి పడిలేచిందా అన్నట్లుగా ప్రతిధ్వనించింది. అటుపైపు నుండి కరెంటుబుడ్లవలె మెరుస్తున్న రెండుకళ్లు. అవలివొడ్డును కనిపెట్టిన వెంకటమ్మ వెంటనే తమాయించుకొని కూర్చోని చూస్తుండగా దిగ్గునలేచిన జగన్నాథం ఆయుధ సన్నద్ధుడుకాగా వెంకటమ్మ వెనుకనుండి ఆమె తలకు కుడిపార్శ్వంగా ఆమె భుజంపైనుండి ఆయుధం ఎక్కుపెట్టుతున్న అలికిడి జరిగినపైపును నిశితంగా పరిశీలించుతున్నాడు. ఏమిటి? ఎక్కడ? అన్నట్లుగా ప్రశ్నించుచున్న జగన్నాథం కళ్లు వెంకటమ్మ కళ్ళను మరింత సమీపించి ప్రశ్నించాయి. చివరకు ఇద్దరి శ్వాస నిశ్వాసలు సహితం సంఘర్షణపడడంతో క్షణం పాటుచెదరని ఆ ఉభయుల చూపులు పరస్పరం కలవరపాటుతోనే కలుసుకొని ఒకచిన్న చిరునవ్వు నవ్వాల్సి—“ఏమీలేదు మామ! పులిరాజు వచ్చిందట, నీళ్లు త్రాగిపోతుందట!” అన్నది వెంకటమ్మ తనకుతాను సర్దుకుంటూ “ఇక నువ్వు పడుకో. నేను. వుంటాను కావరా” అంటూ జగన్నాథం ప్రక్కకు జరిగి కూర్చున్నాడు. ఆ ప్రక్కనే చెట్లక్రింద పరుపువలె పర్చబడివున్న ఆకులపై చొరిగింది వెంకటమ్మ. కలవరంతో ఆమె రెండుచూపులు కలుసుకొన్నక్రితం ఆ చృశ్యం వెంకటమ్మ హృదయంలో మెదులుతోంది. ఐనా కలవరపడటం యెందుకు?

“బందిపోటు దొంగలు కనుపించినా ఆడది కనుమరుగైతే రక్షణివ్వరు!” అనేమాటలు ఈ బయలురాజ్యం మనుషుల గురించి అనేకసార్లు తన గూడెం పెద్దలు అనుకోగావిన్నది. కానీ ఈ జగన్నాథం పాత్ర అందుకు భిన్నంగావున్నది. నిజానికి అడుగడుగునా తన పరీక్షకు గురౌతున్న జగన్నాథం తనజాతి అనుమానాలనే తుత్తునియలుచేస్తూ దళముతోసహా తమజాతిలోనే వీనమైపోతున్నాడు అంతేకాదు; ఊరూ, పేరు తెలియని ఈ పోరాటరంగంలో తనజాతినే దింపాడు తన చిన్నవ్వకొడుకు ఒక దళం కమాండరయ్యాడు. తన వననాగమ్మ కొరియరట. ఏ గూడెంలో చూచినా దళ సభ్యుడెవరో? కానిదెవరో తెలియకుండావుంది. తాను నిత్యమూ దళశిక్షణలో పాగ్లాంటుంది. ఏదో కొరియరు కొరియరట!

కొరియరు వెనకే యెందుకు వీరి మతమయ్యి వుండాలి తాను? తనకు అటు వాక విద్య ఇటు గెరిల్లా విద్య నేర్పుచున్నాడు జగన్నాథం. తాను తల్పుకొంచే ఈ దళంలో గెరిల్లా సభ్యురాలు ఎందుకు కాకూడదు? ఆ మాట కొస్తే ఒక దళాన్నే తాను తన గూడెంలో నిర్మించకూడదూ! యెంత మార్పు తనలో! యింతకూ దీనంతకూ మూలకారకుడు జగన్నాథం. ఆ రోజు కారోజు తనకు మరింత సన్నిహితుడౌతున్నాడు. వూరూ, పేరూ, జాతి తెలవని, కలవని ఈ జగన్నాథానికి తనకు ఏమిటీ సహవాసం? అని ఆలోచిస్తూ వెల్లకిల పరుండి ఆకుల్లో నుండి ఆకాశాన్ని చూస్తున్న వెంకటమ్మ కళ్ళలో ఆకుల మధ్య నుండి రెండు జంట తారలు తళతళమెరుస్తూ చిరునవ్వునవ్వాల్సి. ఈ చిరునవ్వు వెంకటమ్మ హృదయంలో ఏదో వింత అనుభూతిని వెలుగిస్తోండగా అప్పటికే నిద్రాభిముఖురాలైయున్న వెంకటమ్మకు కునుకుపట్టింది.

*

*

*

*

పెద్ద ప్రేలుడు శబ్దం. జోడుగా ఉన్న ఆ రెండు మహావర్వతాలు రంజిల్లుతూ కదలిపోయాయి. విపరీతమైన ధ్వని, ప్రతిధ్వనులు నిశ్శబ్దముగా నిలచిఉన్న ఆ మహా రణ్యం అంతటా విస్తరించాయి.

దాదాపు అయిదు గజాలు అందుబాటులోకి సమీపించిన నల్లటి ధూతాలతో నిండిఉన్న ట్రక్కులోకి గ్రెనేడు విసిరిన వెంకటమ్మ ఆ రాతిగుంజెమీద నుండి అలాగే వెనుకవైపు విసురుగా దొర్లి ఆ ఎత్తు మామూలు పర్వతంపై దోర్లపడి స్పృహతప్పిన దానిలా పర్వత సానువు పైగల మట్టిని కర్చుకొని పడిపోయింది. ట్రక్కులో కుయ్యో మొర్రోమని ఏడుపులు. ఏమీ జరిగిందీ అర్థంకాని డ్రైవరు హఠాత్తుగా క్రిందికిదుమికి ప్రక్కన ఉన్న చెట్ల మొదటలో నక్కాడు. ఆయుధాలతో చెల్లాచెదురుగా దుముకు తున్న వారిపై రెండవవైపునుండి తుపాకీ గుండ్రవర్షం. ఆ వెంటనే ముగ్గురు సైనికుల చివరి మూలులు. తక్కిన వాళ్ళు చదునుగావున్న ఆ రాళ్ళ ప్రదేశంపై పెంజర్లవలె పొర్లుతూ కంగారుపడుతూ చాల్చినారంభించారు.

ఇది రెండు మట్టిదిబ్బలవలె మామూలు యెత్తులోనున్న రెండుపర్వతాలమధ్య నుండి నడిచేదారిలో మంచి మూలమలుపున జరిగిన మెరుపుదాడి. ఆ మూలమలుపు ప్రదేశంలో ఆడుగడుగునా రక్షణ దొరకని ఆ సైనికులు పొర్లుతూ పొర్లుతూ తిరిగి ట్రక్కుకడకే చేరుకున్నారు. ఇంతలో డ్రయివరు తిరిగి ట్రక్కులోకిదూకి ట్రక్కును స్టాప్తుచేసి కిడిలింపగానే బ్రిటికామురా దాటు అనే కుశాలుతో ఆ సైనికులంతా దబదబా దుముకుగా గుండ్రవర్షం మువ్వరోసుంచి ఆరిబ్రతుకుజీవుడా అని పారిపోయింది. ఈ రణగొణధ్వని నేలనుకర్చుచుని ఏదో కలగంటున్న వెంకటమ్మను ఏమీ కదలించలేక పోయింది. శత్రువుపై తొలిదెబ్బతీసి తనజీవితంలోనే నూతనఘట్టంలో ప్రవేశించా మని తనివితీరా తృప్తిచెందుతున్న వెంకటమ్మ అందుకు అవకాశమిచ్చిన ఆ గడ్డ మట్టిని పెదాలతోతాకి ముద్దుపెట్టుకున్నది.

“వెంకటమ్మ ఎక్కడ?” అనే జగన్నాథం పిలుపు ఎక్కడో జావి లోతుల్లో నుంచి వచ్చిన ధ్వనివలె రాగా దిగ్గున చలించి లేచినది. జగన్నాథం మూడు సైనిక శవాల మధ్య ఆయుధాల కట్టతో వీరునిలా మెరుస్తున్నాడు. ఆ వెంటనే తాను నిలబడి యున్న ఆ యెత్తుకుట్టి దిబ్బ అంచునుండి వెంకటమ్మ ఆవళంగానే దుమకగా కంగారు పడిన జగన్నాథం అమె పడిపోకుండా రెక్కలు అందుకుని నిలబెట్టాడు. కదినరంగంలో చెరొకవైపునుండి కలుసుకున్న విజేతలుగా వారు ఒరరినొకరు వీరావేశంతో అభినం దించుకొంటూ కౌగిలించుకొన్నారు. సమరరంగంలో సన్నిహితులైన ఆ రెండు హృదయాలు జీవితరంగంలో మరింత పెనవేసుకపోయి మూడు పువ్వులు, ఆరు కాయలుగా వర్ణిల్లాయి. చరిత్రలో విప్లవ ఘట్టానికే విశిష్ట చిహ్నంగా వెంకటమ్మ, జగన్నాథం కుటుంబం నేటికీ నిలిచి ఉంది.

- బీమిరెడ్డి నరసింహారెడ్డి.

కొ మ ర య్య వీ ర మ రణం

(1946 నుండి 1951 వరకూ తెలంగాణా వీరోచిత విప్లవపోరాటం సాగింది. ఆ మహాత్తర పోరాటంలో మొదట ఆహూతైన అమరవీరుడు దొడ్డి కొమరయ్య. 1946 జూలై 4 వ తేదీన జనగాం తాలూకా కడవెండి గ్రామంలో ఆఘాటన జరిగింది. జగత్ ప్రసిద్ధికెక్కిన రైతాంగ సాయుధ పోరాటం తెలంగాణా గడ్డపై ప్రజ్వరిల్లడానికి అదే ఆరంభం.)

దొడ్డి కొమరయ్య వీరమరణం ప్రళయమైన తిరుగుబాటుకోసం రంజిల్లిన ఒక సింహగర్జన. అది బానిసత్వాన్ని ఢిక్కరించి చెలరేగిన ప్రజావిప్లవ జ్వాల.

నాటి బానిసత్వం తరాలనాటి ఒక పాతకాలపు నిరంకుశ చట్రం. కుటుంబాలకు కుటుంబాలుగా ఈ చట్రంలో బలై, నునై, మనైన ఘటనలు కోకొల్లలు. యావత్ గ్రామాలు ఈ నిరంకుశత్వం క్రింద నలుగుతున్న రోజులవి. దీనియొక్క ఒకానొక క్రూర స్వరూపమే, వెట్టిచాకిరి. చాకలి, మంగలి, కమ్మరి, కమ్మరి, హరిజన కుటుంబాలు ఈ చాకిరీ చట్రంలో పదేండ్ల పసిబాలురతో సహా ఇరుక్కుని బలిఅవుతున్న రోజులవి.

జమిందార్ల ప్రయాణాలకు, వీరి మేనా, పల్లకీల బరువుల మోతలకు, వారి ధూప, దీపాల అలంకరణలకు, ప్రక్కలువేసి పాదధూళి నెత్తిన వేసుకొని పరిచర్యలు చేయుటకు అన్నిటినీమించి వివాహ, తదితర పండగావజ్ఞాలకు, కార్యాలకు ఈ కుటుంబాలకు కుటుంబాలు నాశనమైన రోజులవి. ఎదురు తిరిగితే చివరకు శవం కూడా నవాబుల గడీల రోపలి శవాల గోతుల్లో మటుమాయమయ్యే రోజులవి. ఇదానాటి విసునూరి రామచంద్రారెడ్డి కడారు సోదరుల, జన్నారెడ్డి, ప్రతాపరెడ్డి, నూకలదేశ ముఖుల రాజ్యంలో సాగిన వెట్టిచాకిరి జానిన వ్యవస్థ. ఇది తరాలుగా నడుస్తువచ్చిన పాతకాలపు వ్యవస్థ. ఇట్టి వ్యవస్థ అడుగున అణగారిన శ్రమజీవుల ఆగ్రహం, ఆవేశంలోనుండి అప్పుడప్పుడే తిరుగుబాటు అగ్నికణాలు చెదురుమదురుగా ఎగిరిపడు తున్న రోజులవి.

సూర్యాపేట తాలూకా తుంగతుర్తి పోలీసు స్టేషన్లో ఒకానొక వింత ఘటన : పోలీసులకు నిత్యము వంటచెరకు మోస్తున్న ఒకానొకహరిజన అమాయకుడు కట్టెల మోపును అమాంతంగా క్రింద పడవేస్తూ ఒక చీటి ఆ స్టేషను హెడ్ కాని స్టేబుల్ కు చూపెట్టాడు. “ఇంతటితో ఈ చాకిరికి స్వస్తి” అనే మాటలు అతని హృదయంనుండి అగ్నికణాల్లా దూసుకు వచ్చాయి. దిగాలుపడి ఆ హెడ్ కానిస్టేబుల్ ఆ చీటి చూడగా “వెట్టి చాకిరి నశించాలి, జానినత్వాన్ని ధిక్కరించండి” అనే ఆంధ్ర మహాసభ, కమ్యూనిస్టు పార్టీల పిలుపు అందులో చూశాడు. “నేటినుండి నేనూ ఒక మనిషిని” అనే గంభీర వదనంతో ఆ శ్రమజీవి తిరిగి వెళ్ళిపోతుండగా దిగాలుపడిన హెడ్ కానిస్టేబుల్ అలాగే చూస్తూ వుండిపోయాడు.

ఇక్కడొక వీరవనిత ఈ జానినత్వాన్ని ఎదిరించి నిలచింది ! ఆమెయే నాటి అలగా జనంలోంచి అమాంతంగా పైకివచ్చిన చాకలి అయిలమ్మ. ఆమెది జనగామ తాలూకా పాలకుర్తి గ్రామం. ప్రక్కనే రెండుమైళ్ళ దూరంలోవున్న కర్కొటకుడు విసునూరి రామచంద్రారెడ్డి రాజ్యాన్ని ఎదిరించి యావత్ గ్రామానికి నాయకురాలుగా నిలచిన వీర నారీమణి. వెట్టి చాకిరిని ఈ కర్కొటకుల ముందే అడుగు త్రొక్కి ప్రతి ఘటనకు ముందు నడుస్తున్న ఒక విముక్తి వాహినికి సేనాని ఈమె. కాళి బిగగట్టి, కర్రందుకొని అర్థరాత్రి అణగారిన జనాన్ని మేల్కొల్పి తిరుగుబాటుకు పురిగొల్పిన మరొక వీరవనిత చాకలి వీరమ్మ. వెట్టిచాకిరి తరాలుగా తమ వృత్తిగానే మారిపోగా అట్టి జానిన వృత్తిని చీల్చి చెండాడి కోటి జనాన్ని మేల్కొల్పుటకు అహోరాత్రులు కృషిచేస్తున్న ఒక ప్రజా నాయకురాలు. ఇది కరకు భూస్వాములకు వ్యతిరేకంగా జనగాం తాలూకా రామారంలో తలెత్తిన మరొక తిరుగుబాటు జ్వాల.

దావాలనం లాగా వ్యాపించిన ఈ విప్లవజ్వాల 60 ఏండ్ల కొరివిదెయ్యం అనబడే జానకమ్మ దొరసాని ఎస్టేటులంకను సహితం అంటుకున్నది. ఆమె ఎవరో కాదు. స్వయంగా అతి క్రూరుడుగా, పాతకాలపు నిరంకుశుడుగా పేరుమోసిన విసునూరి రామచంద్రారెడ్డి తల్లియే సుమా ! జనగాం తాలూకా కడవెండి గ్రామములో

ఈ లంకిణికి ఓ లంకంత ఎప్పేటు కొడుగుచే కేటాయించబడింది. కొడుగు పేరుమీద తల్లి సాగుబాట్లు పట్టపగ్గాలు లేకుండా సాగుతుండగా పొగమంటలు అంటుకొని ఆ పగ్గాలు కాస్త తునాచునకలుగా తెగ నారంభించాయి. అప్పటికి డవెండి గ్రామంలో శ్రమజీవులు ఈ చాకిరీని బహిష్కరించారు. యావత్తు గ్రామం ఉడికిపోతోంది. అనుకున్నట్టు ఓ మంగలి కుటుంబం తల్లిపిల్లతో సహా ఆ రోజు దొరసాని దీపాలంకరణకు, పక్కలు, పాదఘాళి, పరిచర్యలకు అందలేదు. నిలువెల్ల అమ్మ తల్లితో కొన వూపిరితో మూల్గుతున్న పసిపిల్లలను అరచేతుల్లో పెట్టుకున్న తల్లిది ఒక ఘోషకాగా, బ్రతుకు తెరువకోసం పోయిన భర్త ఇంట్లో లేని ఆ సమయంలో అభాగ్యజీవి ఇంటిపై. ఒంటిపై జానకమ్మ గూండాలు విరుచుకు పడ్డారు. కాని కాలం మారింది. మారుతున్నది. అదే ఆ లంకిణి దొరసాని (జానకమ్మ దొరసాని) అర్థం చేసుకోజాలని విషయం.

ప్రజలు పదిమందీ గుంపు కూడనేకూడారు. ఆ పరమరాక్షసులను నిలవేయనే వేశారు. అందుకు చిందులు తొక్కిన ఆ గూండాలు జనంపైకూడా విరుచుకుపడి చేయి చేసుకోనారంభించారు. ఇంతలో ఆంధ్ర మహాసభ-కమ్యూనిస్టు పార్టీ వలంటీరు దళం అందనే అందింది. గూండాలపై ఎదురుదెబ్బ తీయగా బ్రతుకుజీవుడా అని పారిపోయి దొరసాని గడిలో దూరారు. ఉద్రిక్తులైన ప్రజాసేవకం పీచుకు దొడ్డి కొమరయ్య అగ్ర భాగంలో వుండగా బ్రహ్మాండమైన ప్రదర్శనగా ముందుకు కదిలింది. కాని ఇటువైపు అవమానం భరించజాలని 60 ఏండ్ల కొరివిదయ్యం తన సేనాధిపతులకు సరికొత్త అజ్ఞలు జారీ చేసింది. జనానికి ఎదురువచ్చే సాహసం చాలని ఈ బందిపోటు గూండా మూకలు దొరసాని గడిలోనుంచే సాయుధ దాడికి సన్నద్ధమయ్యారు. ఈరేగింపు కోట గడిమూలరాగానే అగ్రగామిభాగంలో అడుగులేస్తూ అత్యంత ఉత్సాహంతో నినాదాలిస్తున్న పీచుకుకొమరయ్య దొక్కలోంచి తుపాకి గుళ్లు చూసుకుపోయాయి. అమూలమడతలో నున్న కిటికీలోంచి బందిపోటు దొంగకిరాతకుడుమైన మిస్కినతి తన షాట్ గన్ తో దొంగ చాయిగా కాల్చగా తగిలిన దెబ్బయిది. ఇంకేముంది? వీరుకు దొడ్డి కొమరయ్య నేల పొరిగాడు. అమరవీరుని రక్తంతో అక్కడి నేలంతా తడిసి అరుచారు. ఈ సంఘటనతో ప్రజల కోదాగ్ని భగ్గునమండింది. ప్రజలు అగ్రహవేశాలతో కుత కుతలాడిపోతున్నారు. అలాంటి స్థితిలోనున్న ప్రజలు కోటగడిని చుట్టుముట్టారు. కొరివి దయ్యంతో సహా హంతకులను, కిరాయి దొంగలను దిగ్బంధంచేశారు.

అదేరాత్రి వార్త నందుకున్న కచ్చోకుడు విసునూరి రామచంద్రారెడ్డి నలు వైపునున్న చోటా మోటాదొరలకు, వారి బలగాలకు కబురంపి, తనకుమించిన క్రూరుడైన తన కుమారశేఖరుడైన బాబుదొర నాయకత్వాన అదనపుబలగాలను హుటా హుటిగా తరిమివాడు. పీరికన్నాముందే రామన్నపేట తాలూకాలోని ముడిపడిగ, నీర్మా లరోసహ అనేక గ్రామాలనుండి ఒడిసెలు, కర్రలతో యుక్తంగా ప్రజాప్రవాహము కదంత్రొక్కుతూ, పదంపాడుతూ విజృంభించి కడవెండిగ్రామాన్ని కమ్మివేసింది. దాడికి వెడలివస్తున్న దొరల బలగాలను గ్రామానికి మైలుదూరాన్నే నిలవేశారు.

ఉత్తర దిశనుండి దొరల బలగాలు తరలివస్తుండగా దక్షిణ దిశనుండి ప్రజా ప్రవాహం కదిలివస్తున్నది దొరల బలగానికి అయిదురెట్లు అమాంతంగా పెరిగి వేల

జనం తెల్లవారి మధ్యాహ్నం వరకు మూడువైపుల నుండి శత్రుబలగాలను చుట్టివేయనే
 పేరకు షాద్‌గన్ దెబ్బలతో దాడి ప్రారంభించిన పాతకాలపు మూకలను వడిసెల
 రాళ్ళ వర్షంతో ప్రజాబలం ఎదుర్కొన్నది. ఎటు చూచినా వడిసెల రాళ్ళు రంయ్
 మనే శబ్దంతో తుపాకీ గుళ్ళవలె అతి వేగంతో దూసుకుపోతున్నాయి. ఈ ప్రళయ
 పైన ప్రవాప్రవాహం ఛాటికి తట్టుకోలేని ఈ కిరాయి బందిపోటు మూకలు తమ యజ్ఞ
 మానులలో సహ వచ్చిన వారు పలాయనం ప్రారంభించారు బ్రతుకుజీవుడా యంటూ
 పరుగెత్తడం వారి విధిమైంది అతిరథులు, మహారథులుగా పన్న దొరలు, దొరవార్లు,
 ఒమిందార్లు తమ కచ్చదాలను (చిన్న బండ్లు) అటుమేఘాలమీద తరుముకుపోతున్నారు.
 కాని క్రోధాగ్నిచే యిసలుకొనితూ తరుముకువస్తున్న ఆ ప్రజావాహిని ఈ నేరస్తులను,
 హంతకులను వదిలిపెట్టలేదు. కొద్దిరోజుల క్రితమే తమ నాయకులను దారికాచిప్రాణాం
 తకంగా కొట్టిండ్లమేగాక పోలీసుల ద్వారా అతి నీచమైన చిత్రహింసలపాలు చేయిం
 చిన ప్రముఖులైన మండగులకచ్చడి యొకటి నేలపై అనీఅనకుండా పరిగెత్తుచున్నదానిని
 అందుకోవడానికి ప్రజలు రేచుల్లా వెంబడించారు. అందుకాటులోకి వచ్చిన ఈ దళాన్ని
 చూచిన ఈ హంతకులు అమాంతంగా బెదరి ఆయుధాలతో చిత్తుబొత్తుగాకాల్చునారంభిం
 చారు. అప్పుడదియుద్ధరంగంలోని ఒకానొక ఉద్రిక్తఘట్టం. కచ్చడాన్ని అమాంతంగా నేల
 పైకిలాగిగండులు వేయించుతూ నాలుకాళ్ళనవారి సాగిస్తున్న ఆ మైసూరు ఎడ్లజత అశ్వాలను
 తలదన్ని అటుమేఘాలమీద లేచిపోతున్నది. ఆ వడిలో పైకి, కిందకి అతివేగంగా
 ఊగుచూలేచిపోతున్న కచ్చడంలో నుంచి తుపాకీగుళ్లు అగ్నిగోళాల్లా ఎదురువస్తుండగా
 కచ్చడం ఊపులకు అనుగుణ్యంగా పీయ్యచేస్తూ అమాంతంగా అగ్రగామి దళం
 కచ్చడంలోకి దుమికి అతి ముఖ్యమైన గూండాలను, గుమాస్తాలను పట్టుకొని తుపాకు
 లను ఎదురుతిప్పారు. ఆ క్షణం మరొక దళం ఎడ్ల మెడల మీదనుండి కచ్చడం కాడి
 తప్పించిపేరారు. ఇదిలా ఉండగా ఎటుచూసినా మైళ్ళ వెడల్పున తరుముకు వస్తున్న
 ప్రజావాహినికి ఎందరెందరో పరమశత్రువలైన పెత్తందార్లు, వారితోత్తులు అందారు.

ఈ ప్రవాహం విసునూరు పొలిమేరల చూకసాగింది. ప్రజల చేతుల్లో
 చిక్కకుండా బయటపడిన దొంగలూ, దొరలూ బ్రతుకుజీవుడాయంటూ పారిపోయి
 విసునూరు దొరగదిలో దూరి వెనుతిరిగి చూశారు. ఇక దొరికినవారిలో ముఖ్యులు,
 నీచాతి నీచులు అనుమల రాంరెడ్డి, ఒలమిది జాగీర్దారు ఖాన్‌మియా మొదలగు కిరాత
 కులను ఒక్కొక్కటిగా పేరుపేరునా సంజాయిషీ అడుగుతూ దేనికదే శిక్ష విధించి,
 వారిపై అమలుజరిపారు. ఇదీ అమరవీరుడు దొడ్డి కొసురయ్య రక్తపు మడుగులోంచి
 విజృంభించిన ప్రళయం. నిజానికి నాటి దానిసత్వాన్నే ధిక్కరించి విజృంభించిన
 మొదటి తిరుగువాటు. మాటకుముందు "అయ్యా! నీ కాళ్ళు మొక్కుత! నీ దొంగనను!"
 (నీ దానిసను) అంటూ అణగి పణగిన జనం పీరులుగా విజృంభించి క్రూరులైన
 జమీందార్లపై ఎదురుదెబ్బతీసిన ఒక భీకరఘట్టం యిది అన్నింటినీమించి చారిత్రాత్మక
 పైన వీరతెలంగాణా విప్లవంలో నూతనపోరాటఘట్టానికి పిలుపుయిచ్చిన శంఖారావం
 యిది. అదే సాయుధ పోరాట ఘట్టం.

- భీమిరెడ్డి నరసింహారెడ్డి.

8

మహా వీరులను సృష్టించిన ఆనాటి తెలంగాణా విద్యార్థి ఉద్యమం

శ్రేణీలు, నెలలు సరిగా జ్ఞాపకంలేకపోయినా అది 1946 సంవత్సరకాలం. ఆనాటికే విసునూరు దేశ్ ముఖ్ గూండానాయకుడు మిష్కినలీ తుపాకిగుండుకు అమర జీవి దొడ్డి కొమరయ్య దారుణంగా ఆహుతిచేయబడ్డాడు.

నైజాం నిరంకుశ ప్రభుత్వానికి, పూడల్ వ్యవస్థకు వ్యతిరేకంగా గ్రామ సీమలలో భగభగమండే విప్లవ మహగ్నిజ్వాలను ఆరంభంలోనే ఆర్పిచేయటానికి నైజాం రిజర్వుపోలీసు ముష్కరమూక నట్టనడిరేయి చారిత్రాత్మక పాత సూర్యాపేట, బాలెంల గ్రామాలను చుట్టుముట్టి ఆంధ్రమహాసభ కార్యకర్తలను — అమరవీరులు

అనంతరెడ్డి, మట్టారెడ్డి గారల నిండు ప్రాణాలను తుపాకి గుండ్లకు బలచయిట
ఆనాటికే జరిగిపోయింది.

ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానం అప్పటికే తీవ్రస్థాయి నందుకున్నది. నాయకత్వం
లోని ప్రధానభాగం ఆనాటికే అరెస్టు చేయబడటమో, రహస్యంగా వుండవలసి
రావటమో సంభవించింది.

ఒకవైపున ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానం తీవ్రంగా సాగుతూనే ఉన్నప్పటికీ
ప్రజా ఉద్యమాలు తమ తమ స్థావరాలలో మోహరిస్తూనే వున్నది.

కరీంనగర్ విద్యార్థులు తమ సమస్యలపై సాగించిన పోరాటాలు ఉన్నత
స్థాయి నందుకున్నవి. సమ్మె పోరాటాలు సాగినవి. విద్యార్థులలో పెల్లుబికిన వెల్లువ
కట్టలు తెంచుకున్నవి. పురోగమిస్తున్న ఈ ఉద్యమాన్ని కర్కశంగా అణచివేయ
డానికి ప్రభుత్వం అనేక నిర్బంధ విధానాలను ఉపయోగించటంతో పాటు యిద్దరు
విద్యార్థి నాయకులను స్కూలు నుండి వెళ్ళగొట్టింది. ప్రభుత్వ ఈ చర్య అగ్నితో
అజ్యం పోసినట్టయింది. అగ్నిజ్వాల దావాలనమైంది. తెలంగాణాలోని అన్ని పట్టణాలకు
వ్యాపించింది. కరీంనగర్ విద్యార్థులకు సానుభూతిగా విద్యార్థులపై ప్రభుత్వం తీసు
కున్న కఠిన చర్యలను వెంటనే విరమించాలని హైదరాబాదు, ఖమ్మం, నల్లగొండ,
సూర్యాపేటలలో విద్యార్థులు ఊరేగింపులు, సమ్మెలు ప్రారంభించారు.

కరీంనగర్ విద్యార్థులకు సానుభూతిగా సూర్యాపేటలో జరిగిన ఊరే
గింపులో, సమ్మెలో నూటికి నూరుపాళ్ళు విద్యార్థులు పాల్గొన్నారు. విద్యార్థు
లలో పెరుగుచున్న ఈ సంచలనాన్ని దెబ్బతీయుటకు ప్రభుత్వం కొత్త ప్లాను
లతో సిద్ధమైంది. సూర్యాపేటలో రి మండి విద్యార్థి నాయకులను ఉన్నతో
పాధ్యాయుడు స్కూలు నుండి తొలగించాడు. విద్యార్థి నాయకులపై ప్రభుత్వం
వారంట్లు జారీచేసింది. కొందరిని అరెస్టు గావించింది. ఎంత కఠినంగానైనా వ్యవహా
రించి విద్యార్థి ఉద్యమాన్ని అణచాలన్న దోరణిలోనే ప్రభుత్వవైఖరి కొనసాగింది.
ప్రభుత్వ ఈ నిర్బంధ చర్యలు విద్యార్థులను తమ కాళ్ళ ముందర మోకరిల్లేటట్లు చేయ
లేకపోయినవి. పైగా విద్యార్థులలో గంభీరత పెరిగింది. తమకు జరిగిన అక్రమాలను
పోరాడి రద్దు చేయించుకోవాలన్న పోరాటదీక్ష ఉన్నతస్థాయి చేరుకున్నది. ఇకముందు
కార్యక్రమాన్ని నిర్ణయించుకోవటానికి జరిగిన విద్యార్థుల సమావేశంలో విద్యార్థి
నాయకులు విడుదలయ్యే వరకు, వారంట్లు, డిబార్డు రద్దు గావించబడే వరకూ సమ్మె
పోరాటాలు సాగించాలని, ఉన్నతోపాధ్యాయుడు హైస్కూలులో ప్రవేశించకుండా
పికెటింగ్ పోరాటం సాగించాలని నిశ్చయమైంది.

తెల్లవారి 3 గంటలకల్లా విద్యార్థులు వచ్చి స్కూలు గేటులో కూర్చున్నారు.
వందలాది విద్యార్థులు చుట్టూమూగి వున్నారు. జై జై ధ్వనాలు దిక్కులుపిక్కటిల్లు
చున్నవి. ముస్లిం విద్యార్థులను చీలదీసి విద్యార్థులలో మతకలహాలు సృష్టించడానికి
అధికార వర్గాలు అనేక ప్రయత్నాలు చేశాయి. కాని ఆ కుయుక్తులు సాగలేదు.

“హందూ ముస్లిం భాయి, భాయి తుల్బాయెబరాదరీ జిందాబాద్” అన్న ప్రజాతంత్ర భావాలను వెదజల్లే నినాదాలు అధికారుల కుయుక్తుల నాటకాలను సాగనివ్వలేదు. పి కె టింగ్ ఉద్యమం నూటికినూరుపాళ్లు విజయవంతమైనది.

రెండవరోజు పి కె టింగ్ కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. విద్యార్థులు గేటులు అక్రమించివున్నారు పి కె టింగ్ చేస్తున్న విద్యార్థులకు వత్తాసును, ఉత్సాహాన్ని యిస్తూ వందలాది విద్యార్థులు సమీకృతమైవున్నారు. పాఠశాల ఆవరణంతా విద్యార్థులతో కీక్కిరిసివున్నది. పి కె టింగ్ ను అతిక్రమించడానికి ఉపాధ్యాయులు కూడా సిద్ధపడేట్టులేటే. కాని ప్రధానోపాధ్యాయుడు గేటుకు అడ్డంగావడుకున్న విద్యార్థులను త్రొక్కుకుంటూ పోవడానికి కర్కశంగా ప్రయత్నించాడు.

“ఉన్నతోపాధ్యాయుని విచ్చిన్నచర్యల
ప్రతిఘటించవేగమే కదలిరమ్ము సోదరా!”

అన్న పాట వినిపించింది. వెంటనే ఆపాట వందలాది గొంతులలో ప్రతిఘనించింది. విద్యార్థి సమూహం ఉత్తేజం పొందింది. విద్యార్థులంతా ప్రతిఘటనకు సిద్ధమయ్యారు. విద్యార్థులకు అండగా మిల్లు కార్మికులు, గుమాస్తాలు, ఊరేగింపులతో ప్రజాసమూహాలు కదనరంగానికి సమీకృతమయినాయి. పట్టణమంతా అక్కడే ప్రత్యక్షమైనట్లుగా వుంది. ఎటుచూసినా విద్యార్థుల న్యాయమైన కోర్కెలను ప్రభుత్వం ఆమోదించాలన్న నినాదాలే. ప్రవాహంలాగా కదిలివస్తున్న ప్రజావాహినిని చెదరగొట్టడానికి రిజర్వ్ పోలీసుల దళాలు సమాయత్తమైనాయి. లాఠీలతో ప్రజలపై, విద్యార్థులపై పోలీసులు విరుచుకుపడ్డారు. అమానుషంగా లాఠీఛార్జి ప్రారంభమైంది. అనేకమంది లాఠీల చెబ్బలు విపరీతంగా తగిలాయి. వన్నెండు ఏండ్ల వాడు, విద్యార్థి తలపగిలి శరీర మంతా రక్తసిక్తమై స్పృహతప్పి పడిపోయాడు. ఈ సంఘటనతో రెచ్చిపోయిన ప్రజలు, విద్యార్థులు ప్రతీకారానికే పూనుకొన్నారు. అందిన రాయినల్లా ఉపయోగించి ప్రతిఘటించారు. ఒక గంటసేపు విద్యార్థులకు, పోలీసులకు భీకర పోరాటం కొనసాగింది. ఆ కారణంతో హుంకరిస్తూ విద్యార్థుల మీదకి పోలీసులను తరుముతున్న పోలీసు అధికారి గురిపెట్టి ఒక విద్యార్థి రాయితో కొట్టాడు. ఆ చెబ్బకు ఆమిన్ సాహెబ్ గారి టోపీ అమాంతంగా ఎగిరి క్రిందపడిపోయింది. అహంకారపు అధికారికి అంతులేని అవమానం జరిగింది. ఆ తర్వాత విద్యార్థులు అమీన్ ను కొట్టారు, కాబట్టి లాఠీఛార్జి చేయవలసి వచ్చిందని ఒక కుంటిసాకును అధికారివర్గాలు ప్రచారంలో పెట్టాయి.

నైజాం సంస్థానంలో తీరని విద్యా సమస్యలు తీవ్రంగా కలవరపరుస్తుండేవి తెలంగాణా ప్రాంతమంతా తెలుగు మాతృభాషగా గల విద్యార్థులకు ఉర్దూభాషలో విద్యాబోధన జరుగుతుండేది. బోధించబడే ఆ విద్య కూడా ప్రభుత్వం తన పాలక నిరంకుశ యంత్రాంగాన్ని సృష్టించుకోవడానికి మాత్రమే ఉద్దేశించబడింది. చదువు కున్న వారిలో కూడా ఎవరో కొందరు నవాబులకు, దేశముఖ్ లకుతప్ప ఇతరులకు

ఉద్యోగంగా రంటి వుండేదికాదు. స్కూలులో ప్రవేశం సంపాదించడానికి విపరీతంగా
దానేషన్లు కావలసివచ్చేది. ఉపాధ్యాయులవద్ద డ్యూషన్లు చదివితేనే లేక వారిఇంట్లో
వెట్టిచాకిరి చేస్తేనే ఉర్దీర్లులు కావటానికి అవకాశాలుండేవి. ఇంత అధ్వాన్నస్థితివుండ
టమేకాదు. అసలు విద్యాలయాల్లో కూడా, జిల్లాకు ఒక్క హైస్కూలు, ఒక మిడిల్
స్కూల్ మాత్రమే వుండేవి. పైగా గ్రామీణ రైతుకులీలు కూరమైన పూడ్లలో
దోపిడీకి గురికావటం వల్ల వారి వారి బిడ్డలను చదివించటానికి వారి ఆర్థిక స్థోమత
ఏ విధంగా కూడా సరితూగేదికాదు అందువల్ల విద్య సాధారణ ప్రజలకు అసలే అందు
బాటులో లేదు.

విద్యాలయాల్లో నైజాంరాజును నైవాంశ సంఘాదులుగా పేర్కొని ప్రార్థనలు
విద్యార్థులచే చేయించేవారు. పూడ్లలో వ్యవస్థ మారడానికి వీలులేదన్న భావాన్ని ప్రబో
ధించేవారు. ఇలాంటిస్థితిలో విద్యార్థులు విద్యార్థి సంఘాలు స్థాపించుకొని నల్గొండ,
సూర్యాపేటలలో అనేక పోరాటాలు చేయటం జరిగింది. సూర్యాపేటలో హైస్కూలు
నెలకొల్పాలని నిరంతరం పోరాడి తుదకు సాధించుకోగలిగారు. నల్గొండ, సూర్యాపేట
లలో విద్యార్థి వసతిగృహ లేర్పరచి విద్యార్థులకు సౌకర్యాలు కల్పించటమేగాకుండా
ఈ వసతి గృహాలు విద్యార్థులలో సంఘచైతన్యం, ప్రజాతంత్రభావాలు పెంపొందించడానికి
నిలయాలుగా ఉపయోగపడినవి. రైటర్లు, అటపాటలపోటీలు మొదలగు సాంస్కృతిక
కార్యక్రమాలద్వారా విద్యార్థుల విజ్ఞాన వికాసాలకు, దాన్నత్యానికి కృషిగావించబడింది.
తద్వారా విద్యార్థి సంఘాలు విద్యార్థుల నిత్యజీవితంలో భాగమయ్యాయి.

నాటి సాధారణ ప్రజాతంత్ర ఉద్యమం విద్యార్థుల మనోభావాలపైనా, చావ్యా
చరణపైనా ప్రభావాన్ని కలుగజేసింది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదానికి వ్యతిరేకంగా
భారతదేశమంతటా పీస్తున్న విప్లవ పెనుచుపానులు, గడర్ వీరుల గాథలు, భగత్
సింగ్, చంద్రశేఖర్ ఆజాద్, సీతారామరాజుల విరోధిత త్యాగాలు విద్యార్థుల ఉడుకు
రక్తాన్ని ఇంకా పేదెక్కించాయి.

రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామంలో కామ్రేడ్ స్టాలిన్ నాయకత్వాన ఎర్ర
సైన్యమూ, సోవియట్ ప్రజలు సాగించిన అణరామర త్యాగాలు, వీరయువకులు
జోయా, లూడ్మిల్లాలు ప్రదర్శించిన అపూర్వ ధైర్యసాహసాలు, తుదకు నాజీలపతనం
అనేక సోషలిస్టుదేశాల అవతరణ విద్యార్థులకు ఎంతో ఉత్తేజాన్ని కలిగించినాయి.

విజయవాడలో జరిగిన అఖింభారత రైతు మహాసభ, మునగాల రైతు పోరా
టాలు, ముఖ్యంగా తెలంగాణాలో విసునూరు, జన్నారెడ్డి దేశ్ముఖ్ లకు వ్యతిరేకంగా
వెట్టిచాకిరీ రద్దుకోసం రైతుకులీలు సాగించిన పోరాటాలు, ఆ పోరాటాలలో కడవెండిలో
దొడ్డి కొమరయ్య ప్రాణబలిదానం, అయిలమ్మ భూమి పోరాట విజయం, పాతసూర్యా
పేట, బాలెంల, మల్లారెడ్డిగూడెంలలో నైజాం ముష్కరులు సాగించిన అమానుష
హత్యాకాండ విద్యార్థిలోకాన్ని ఉద్రేకపరిచినవి.

ఆంధ్ర మహాసభలు ప్రధానంగా భువనగిరి, ఖమ్మం మహాసభలు విద్యార్థుల నోవలకాలపై ప్రత్యేకమైన ముద్రను వేశాయి. మాతృభాషలో విద్యాబోధన కావాలన్న వాంఛను ప్రేరేపించాయి.

ఆ రోజులలోనే “ విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం ” అన్న కామ్రేడ్ సుందరయ్యగారి పుస్తకం ప్రచారంలోకి వచ్చింది. ఈ నినాదం ఆనాటి వరకు ఆంధ్ర మహాసభలో ఉన్న చాలామందికి సాధారణ అవగాహనను నిర్దుష్టపరచి హైదరాబాదు సంస్థానం విచ్ఛిత్తి చేయబడి పేరుపేరు భాషా ప్రాంతాలు తమ మాతృభాషగా గల ఇతర ప్రాంతాలలో సంలీనమై భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్రాలుగా ఏర్పడాలని, ఆ విధంగా ఏర్పడిన విశాలాంధ్రలో ప్రజాతంత్ర ప్రభుత్వం ఏర్పడాలన్న ప్రజాతంత్ర కార్యక్రమాన్ని ప్రతిపాదించటం జరిగింది. ఈ కార్యక్రమానికి గూడా ఒక స్పష్టమైన అవగాహనను కలిగి చింది.

దేశమంతటా పెల్లుబుకుతున్న విప్లవవెల్లువ ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాలతో ప్రభావితమై విద్యార్థులు మొత్తం ప్రజాతంత్ర ఉద్యమానికి అండగా నిలబడటంలో కూడా తమవంతు కర్తవ్యాన్ని ఎంతో విజయవంతంగా నిర్వహించటంలో కృత కృత్యులయ్యారు.

ఆనాడు జాతీయ, అంతర్జాతీయ సమస్యలపై వెలువడిన పుస్తకాలు, కరపత్రాలు, పత్రికలు పంపటంలో, ప్రచారం సాగించటంలో విద్యార్థులు చాలా కృషి గావించారు.

భారత ప్రజలందరినీ ఆందోళన పరచిన బెంగాల్ కరువు విషాదవార్తలు విస్తృతంగా ప్రచారంగావించి విరివిగా విరాళాలు వసూలుచేసే కర్తవ్యాన్ని జయప్రదంగా నిర్వహించారు.

ఘోరమైన వెట్టిచాకిరీ విధానాన్ని నిరసిస్తూ “నూరుబిందెల సానిటోయన్నా - విసునూరు దొరవారింటి ముందు మారువలకక చల్లవలెనన్నా” వెట్టికి బరువులు మోయించుకుపోయే అధికారుల గురించి “కోసుకు వీసం బివ్వమన్న సర్కారుమాటనే తోసేసారయ్యో, తాలేలిల్లియ్యో” అనే పాటలు పాడుకుంటూ ఆంధ్ర మహాసభ వలంటీర్లుగా సూర్యాపేట నుండి ఖమ్మందాకా సుమారు నలభైమైళ్ళు కాలినడకన ఊరూరు తిరుగుతూ, ఊరేగింపులు సాగిస్తూ ప్రచార కార్యక్రమంలో విద్యార్థులు ఉచితపాత్రను నిర్వహించారు.

మొండ్రాయిదేశముఖ్లు, కడారు సోదరులు నరసింహరావు, రామచంద్ర రావులు లంబాడీ కొలు రైతులను భూములనుండి తొలగించడానికి రైతులపై అనేక దౌర్జన్యాలు సాగించారు. వీరి వెట్టిచాకిరీ విధానానికి వ్యతిరేకంగా చాకలి వీరమ్మ నాయకత్వాన పోరాటం ప్రారంభమైంది. వీరమ్మ కొడుకులకు రాత్రి పాతశాలపెట్టి విద్యాబోధన చేసి వారిని నాయకులుగా తయారు చేయాలని మొండ్రాయిలో కేంద్రీకరించిన

ఆంధ్ర సహసభ కార్యకర్త కామ్రేడ్ వెంకటేశ్వరరావును దేశముఖ్ గూండాలు చావ చితకగొట్టారు. ఈ దురంతం విద్యార్థులలో విస్తృతంగా ప్రచారమైంది. ఒకరోజు కడారు రామచంద్రరావు దేశముఖ్ సూర్యాపేట వచ్చి బస్సు దిగుతుండగానే విద్యార్థులు పసిగట్టి చుట్టూ సమీకృతమైనారు. అది గమనించిన రామచంద్రరావు పరుగు లంకించుకున్నాడు. విద్యార్థులు వెంటపడి తరిమారు. తుదకు ఒక హోటల్ గదిలో చొరబడి గడియపేసుకొని రక్షణ పొందాడు. దీనితో గ్రామాలలో ఉద్యమ కార్యకర్తలపై దౌర్జన్యాలు సాగించేవారు. సూర్యాపేట పట్టణానికి రావటానికే దైర్యాన్ని కోల్పోయారు.

అమరజీవి దొడ్డి కొమరయ్య మరణానికి సానుభూతిగా ఒకసారి, పాత సూర్యాపేట, బాలెంలలో నైజాం పోలీసులు సాగించిన దమనకాండను నిరసిస్తూ మరోసారి విద్యార్థులు ప్రదర్శనలు గావించారు. సూర్యాపేటలో మిల్లు కార్మికులు తమ పేతనాల పెరుగుదలకోసం తమ సంఘం పెట్టుకొని పోరాడుతుంటే వారిని ఉద్యోగాల నుండి తొలగించటం జరిగింది కార్మికుల తొలగింపుకు వ్యతిరేకంగా విద్యార్థులు ప్రదర్శనలు సాగించారు. తుదకు కార్మికులు పనులలో తిరిగి చేర్చుకోబడ్డారు.

అంతేకాదు; జైళ్ళలోవున్న నాయకులను జైలు కిటికీలు బ్రద్దలుకొట్టి విడిపించుకోవటానికి ప్రయత్నించారు. అది సాధ్యంకానపుడు పోలీసుల కండ్లలో కారం కొట్టి నాయకులు పారిపోవడానికి విద్యార్థులు సహకరించారు. రహస్య నాయకులకు వార్తాపాఠులుగా ముఖ్యమైన బాధ్యతలు నిర్వహించారు. ఉద్యమ నాయకత్వం జైళ్ళలోను, రహస్యంగానువున్న సందర్భంలో ప్రపంచ యువజనసమాఖ్య ప్రతినిధివర్గం సూర్యాపేటకు వచ్చినపుడు నైజాం పోలీసుల దమనకాండను ప్రతినిధివర్గానికి అవగతం చేయించడానికి ప్రతినిధివర్గాన్ని బాలెంలకు తీసుకువెళ్ళి బాధ్యతను కూడా విద్యార్థులే నిర్వహించారు.

1947 ఆగస్టు 15 నాటికే తెలంగాణా గ్రామసీమలలో నైజాం ప్రభుత్వము, దేశముఖ్ లు సాగించే వెట్టిచాకిరీకి వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం ఉన్నతస్థాయికి చేరుకోవడం, ఆ ఉద్యమాన్ని అణిచివేయడానికి తీవ్రమైన నిర్బంధాన్ని, దౌర్జన్యచర్యలను ప్రభుత్వం, దేశముఖ్ లు కొనసాగించటం, ఈ నిర్బంధవిధానాన్ని తట్టుకొని ఉద్యమం పురోగమించటానికి ప్రతిఘటనోద్యమం అప్పుడే ప్రారంభమై ఉంది. అయిలమ్మ పొలాన్ని సాధించడం, విసునూరు గూండాలను తరిమికొట్టడం, బాలెంల, పాతసూర్యాపేట, మల్లారెడ్డి గూడెంలలో పోలీసుదాడులను ప్రతిఘటించడం అప్పటికే జరిగింది.

ఇక ఆగస్టు 15 తో భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్య ప్రదానం జరగడం, స్వతంత్ర భారతదేశంలో చేరడానికి నైజాం ప్రభుత్వం— పూడల్ శక్తుల మధ్య, రైతు కూలీలమధ్య మండుతున్న వైరుధ్యానికితోడుగా భారత బూర్జువావర్గానికి, నైజాం సవాలుకు మధ్యవైరుధ్యం ప్రారంభమైంది. హైదరాబాద్ స్టేట్ భారతదేశంలో విలీనం

కావాలన్న భావం లన్ని వర్గాలలో వ్యాపించింది. మైదరావాడు సంస్థానంలోని జూర్టువావర్గం, దాని ననుసరించే విద్యార్థులు కూడా ఈ ఉద్యమంలో భాగస్థులయ్యారు. దీని పర్యవసానంగానే శ్రీ ఆయ్యదేవర కాశేశ్వరరావుగారి ఇంటిలో జరిగిన సమావేశంలో తెలంగాణాలోని లన్ని జిల్లాలకు, వివిధ రాజకీయ గ్రూపులకు చెందిన విద్యార్థులు పాల్గొన్నారు ఆ సమావేశంలోనే “క్విట్ ఇండియా” నినాదం ఇవ్వబడింది. విద్యార్థులంతా విద్యాలయాలు వదిలివేసి గ్రామీణప్రాంతాలకు వెళ్ళి సాయుధ ప్రతిఘటన ఉద్యమంలో పాల్గొనాలన్న కార్యక్రమం తీసుకోబడింది.

విద్యార్థి ఉద్యమం అనేకమంది మహిళలను స్పృహించింది. క్విట్ ఇండియా నినాదాన్నందుకొని అనేకమంది విద్యార్థులు విద్యాలయాలు వదిలిపెట్టి సాయుధగెరిల్లా దళాలలో చేరిపోయారు. గెరిల్లా ఉద్యమంలో చాలా పీరోచిత్వం పాత్రను నిర్వహించారు.

విద్యార్థి నాయకుడూ, ఆధ్వర్యంలో పాత్రను నిర్వహించిన కామ్రేడ్ పం. నూరు వెంకటరెడ్డి సాయుధపోరాటరంగంలో గూఢ సాటిలేనిమేటి నాయకుడుగా తన పాత్రను నిర్వహించాడు. నకిరేకల్ ప్రాంతంలో గెరిల్లా ఉద్యమాన్ని అణచడానికి రజాకారులైనా గుంపులనుపయోగించినపుడు మన ఉద్యమం చాలా చిక్కు సమస్యల నెదుర్కొన్నది. ఈ క్లిష్ట సమయంలో కూడా తన ప్రాంతాన్ని వదిలిపెట్టకుండా ఉండి, ప్రజలను ఉత్తేజపరుస్తూ ఎంతో ధైర్యంగా తన బాధ్యతలను నిర్వహించాడు. మదీన తన ఇరుపడేండ్లప్రాయంలో ఒక విద్రోహి వార్త అందించిన పరితంగా రజాకారుల అన్వారం గ్రామాన్ని చుట్టూముట్టి కామ్రేడ్ వెంకటరెడ్డిని పట్టుకొని వెళ్ళిచంపారు.

సూర్యాపేట, వరంగల్లలో విద్యార్థి ఉద్యమంలో ఉత్సాహంగా బాధ్యతలు నిర్వహించిన కామ్రేడ్ పొన్నుగోడు సీతారాంరావు గెరిల్లా పోరాటంలో కూడా అంత తంతు ఉత్సాహంగా తన బాధ్యతలు నిర్వహించాడు. అగ్గనైజర్ గావుండి, ఆ తర్వాత జోనల్ కమాండర్ గా ప్రమోబ్ చేయబడ్డాడు. తాను కమాండర్ గావున్న సమయంలో పోలీసు క్యాంపును చుట్టూముట్టి వేసిన పీరోచిత పోరాటానికి నాటి ఏరియా కమిటీ సీతారాంరావును అభినందించింది. పోలీసుచర్య తరువాత అడవులలోనికి దళాలు రిట్రీటుయైన తరువాత బయ్యారం ప్రాంతీయ కమిటీ కార్యదర్శిగా బాధ్యతలు నిర్వహించాడు. ఈ సమయంలో మన దళాలు ఇల్లెందు దొంగుగనులపై వాడిచేసి కొన్ని సంవత్సరాలకు సరిపోయేంత ప్రేలుదుపదార్థాల్ని సంపాదించటం జరిగింది. ఈ విజయాల్నాహంతోనే మేముంథా వేరువేరు ప్రదేశాలకు విడిపోయాము. రెండోరోజే పిడుగులాంటి వార్త, పోలీసుదళం తాము మరోప్రాంతంలోంచివచ్చిన గెరిల్లాదళమని మోసగించి సమీపించి పైన్ గన్ తో కాల్చగా సుమారు 20 గుండలదానా పొట్టలోపడి సీతారాంరావు చనిపోయాడు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 19 ఏండ్లు మాత్రమే.

విద్యార్థులుగా వుండి తన అన్నలతోపాటు సాయుధ పోరాట ఉద్యమంలోకి వచ్చి ప్రాంతీయ నాయకుడుగా బాధ్యతలు నిర్వహించాడు కామ్రేడ్ రామిరెడ్డి. పోలీసు

యాక్షన్ తరువాత తాను వన్నస్థలాన్ని కనుగొని శత్రువులు చుట్టుముట్టారు. కాల్పులు సాగించారు. తన దగ్గరవున్న ఫ్లైగ్ న్తో అఖరు తూటావరకు ప్రతిఘటించి వీర మరణం చెందాడు. ప్రజలలో భయోత్పాతాన్ని సృష్టించడానికేమో ? నాయకుని శవాన్ని బండిపై వంచి సూర్యాపేటలో ఊరేగింపు జరిపారు శత్రువులు. కుర్చీపై కూర్చుండబెట్టిన తీరుచూస్తే నాయకుడు తన తుది సందేశ మివ్వటానికి వచ్చారా అన్నట్లుగా వున్నది. ప్రభుత్వం వాకటి తలిస్తే మరొకటి జరిగింది. ప్రజలలో భయానికంపే ప్రభుత్వ దుష్ట చర్యలమీద అక్కసు పెరిగింది. నాయకుడి తుది సందర్శనంకోసం సూర్యాపేట పట్టణమంతా కదిలింది

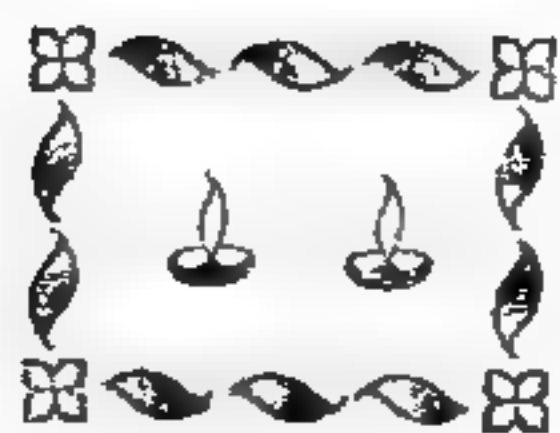
కామ్రేడ్ సీతారాములు అర్గనైజర్ గా వుండి దేవరకొండ దాకా ఉద్యమాన్ని విస్తృతం గావించారు. శత్రువుచేత చుట్టుముట్టబడి శత్రువు తుపాకీ గుండ్లకు ఎరయై చనిపోయానే తన దగ్గరవున్న హండ్ గ్రనేడ్ విసిరి కొందరు శత్రువులను బలిగొని తన 18 వ ఏట కన్నుమూశాడు.

కామ్రేడ్ వెంకటేశ్వరరావు బయ్యారం ప్రాంతంలో మొదటి గెరిల్లా దళాన్ని నిర్మించి శత్రువులకు సింహస్వప్నంగా వుండి తువకు శత్రువులచే చుట్టు ముట్టబడి హోరాహోరీగా పోరాడి ఆ పోరాటంలోనే ప్రాణాలు వదిలాడు.

కొండవీటి ప్రతాపరెడ్డి, మునుగ వెంకటరెడ్డి, నాగిరెడ్డి చంద్రారెడ్డి లాంటి విద్యార్థి నాయకులు సాయుధపోరాటంలో తమ దాద్యతలు నిర్వహిస్తూ వీరమరణం పొందారు.

ఘామికోసం, భుక్తికోసం పీడిత ప్రజలు సాగించిన చారిత్రాత్మక సాయుధ పోరాటంలో అనేకమంది విద్యార్థులు యువకిశోరాలలాగా ఉద్యమించి తమ ప్రాణాలను త్యజప్రాయంగా బలిదానంచేసి పునీతమైన మహావీరుల్ని సృష్టించిన మన విద్యార్థి ఉద్యమ చరిత్ర చిరస్థాయిగా ఉంటుంది. భావితరాలకు అదర్శప్రాయమాతుంది.

- మల్లు వెంకట నర్సింహారెడ్డి.

తెలంగాణా గెరిల్లాయోధుల సాహసం

క్రామేడ్ ముత్తిరెడ్డి వెంకటాచలం, గుంటూరుజిల్లా రేపల్లె తాలూకాకు చెందిన ఒక మధ్యతరగతి రైతుకుటుంబంలో జన్మించాడు. ఆయన పొలాలలో పని చేసుకుంటూ, కృష్ణానదిలో ఈడటానికి బాగా అలవాటుపడ్డాడు. చాలా తొలిరోజులలోనే ఆయన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో చేరాడు. 1948-49 లో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం పోలీసు బీభత్సకాండను విచ్ఛలవిడిగా ప్రయోగించినప్పుడు, హత్యచేయాలన్న దుష్ట బుద్ధితో పార్టీ కార్యకర్తలపై దాడులు ప్రారంభించినపుడు ఆత్మరక్షణకోసం ఎదురు దెబ్బతీయవలసిందిగా పార్టీ పిలుపునిచ్చింది. పోలీసు బీభత్సకాండ సాగుతూవుండగా అక్కడ తట్టుకొని నిలవడం అతికష్టంగామారిన తర్వాత, వారిని ఫారెస్టు ప్రాంతాలకు తప్పుకోవలసిందిగానూ, పోరాడుతున్న తెలంగాణా గెరిల్లా దళాలలో చేరవలసిందిగానూ పార్టీ కోరింది. అలా వెళ్ళినవారిలో ఆయన ఒకరు.

1951 జులైలో ఒకరోజున నేను కృష్ణానది సమీపాన దేవరకొండ కొండలలో ఆ ప్రాంత నాయకులతో మాట్లాడుతున్నాను. వందగజాల దూరంలో సాధారణ దుస్తులు ధరించిన ఒకయవకుడు, ఇద్దరు లంబాడీ యువకులతో తీవ్రంగా సుదీర్ఘచర్చ సాగిస్తుండటం గమనించాను. దాదాపు ఒకగంటసేపు తర్వాత వారక్కనుండి వెళ్ళిపోయారు. ఆ సాయంత్రం, ఆ ప్రాంతానికి చెందిన మన నాయకుడు ఖిన్నవదనంతో నా దగ్గరకొచ్చాడు. కామ్రేడ్ సుబ్బయ్య (వెంకటాచలం మాచిపేరు) కృష్ణానదిలో కొట్టకుపోయాడనేవార్త చెప్పాడు ఆ కథంతా నాకు వివరించాడు.

కృష్ణానదిని దాటి, అవలివైపునున్న గెర్లదళాన్ని కలుసుకొని, ఆంధ్ర ప్రాంతంలో అది చిక్కుకొనివున్న ప్రమాదకర స్థితినుండి బయటపడటం కోసం ఆ దళాన్ని సురక్షితంగా తెలంగాణాకు చేర్చే పని కామ్రేడ్ వెంకటాచలంకు అప్పగించబడింది ఈతలో నిపుణులైన యిరువురు లంబాడీలు, కృష్ణానదిని దాటటంలో ఆయనకు తోడ్పడటంకోసం ఒప్పగించబడ్డారు. అయితే దురదృష్టవశాత్తు వాళ్ళు కృష్ణానదిని దాటటానికి నిర్దేశించబడిన రోజు అకస్మికంగా పెద్ద వరదకొచ్చాయి. ఆ కొండలపై అప్పుడు నదిని దాటవలదని నిపుణులైన ఆ లంబాడీ ఈతగాండ్లు సలహాయిచ్చారు. వరదలు తగ్గుముఖం పట్టేంతవరకు కాలదిరోజులు లగటంగాని, లేదా రో మైళ్ళు దిగువకు వెళ్ళి అచట మైదాన ప్రాంతాలలో నదిని దాటి, అవలి ఒడ్డునుండి మరల వెనుకకు నడిచి ప్రమాదంలో చిక్కుకొనివున్న దళంపున్న ప్రాంతానికి చేరటంగానీ ఏదో ఒకటి చేయదగునని వారు సూచించారు. వెంకటాచలం బదులు చెప్పాడు “ఇది మనకు అసాధ్యం. ఒప్పగించబడిన పనిని నిర్వర్తించడంలో ప్రతిక విఫలమౌతాం. శత్రు ముట్టడిలో చిక్కుకొని, ఆ దళం సర్వనాశనం చేయబడే ప్రమాదం ఎంతగానో వుంది” అని పార్టీ యిచ్చిన పనిని విడనాడవలదని ఆయన లంబాడీ ఈతగాండ్లకు నిజ్జప్తి చేశారు. పార్టీ ఆదేశాన్ని నిర్వర్తించడంకోసం తమ ప్రాణాలు కోల్పోవటానికికూడా సిద్ధం కావలసిందిగా ఆయన వారిని కోరాడు తర్వాత పదిమంది సభ్యులు గల దళంయొక్క ప్రాణాలు కాపాడవలసిందిగా నిజ్జప్తి చేశారు. పార్టీ పేరు చెప్పడంతోనే లంబాడీ కామ్రేడ్స్ తమ అచ్యుతరాలసు వదులుకున్నారు.

ముగ్గురు మూడు ఎండు దుంగలు చేతల్వకొని పరవళ్ళు తొక్కుతున్న కృష్ణానదిలో దూరారు. కామ్రేడ్ వెంకటాచలం నది ఎదిరోకికొట్టకపోయాడు మిగతా ఇరువురూ ఒడ్డున నెట్టబడ్డారు. వెంకటాచలంతో కలుసుకోవాలని వారు పదే పదే ప్రయత్నించారు. కాని కలువలేకపోయారు. ప్రవాహపేగంలో వెంకటాచలం నీటి క్రిందికి నెట్టబడటం: ఆయన తన దుంగనే గట్టిగా అంటిపెట్టుకొని, వీరోచితంగా పైకి తేలుతుండడం వారు గమనించారు. వారు ఖిన్న వదనంతో నది ఒడ్డు నుండి ఆయనను అనుసరించారు. ఆయన వారికి కనిపించకపోయిన తరువాత ఆ విషయ వార్తను తెలియజేయటానికి వారు తిరిగి వచ్చారు. ప్రస్తుత నాగార్జునసాగర్ ఆనకట్టకు కొంచెం పైనే యిది జరిగింది.

మేమంతా నిర్భంతపోయాం! అలాంటి కామ్రేడ్స్ని కోల్పోవటమా, అని ముగ్గురు కామ్రేడ్స్ ప్రాణాలను ప్రమాదానికి లోనుచేయటానికి సిద్ధమై కృష్ణానదిని దాటటానికి ప్రయత్నించటానికి ఆయనను మేమనుమతించటం సరైనదేనా? మొత్తం దళం ప్రాణాలు గొల్పోయే ప్రమాదానికైనా సిద్ధపడి, ఆ దళాన్ని కాపాడేయత్నం విరమించితే బాగుందేమికదా? అయితే ఆ సమస్యకు సమాధానంకోసంగాని, అదేశం కోసంగాని, ఆ ప్రాంత నాయకత్వానికిగాని నాకుగాని నివేదించటం జరగలేదు. కామ్రేడ్ వెంకటాచలం, చార్యదీక్షిపదులైన ఆ యిరువురి లంబాడి కామ్రేడ్స్ తమంతట తామే ఆ సమస్యను పరిష్కరించారు.

ఎంతటి సంతోషకరమయిన విషయం! నాలుగురోజులనంతరం ఒకనాటి సాయంత్రం కామ్రేడ్ వెంకటాచలం మాకు కనిపించాడు. దళాన్ని వెంటపెట్టుకువచ్చి ఆయన మాకు సైనిక వందనం చేశాడు. మేమాయనను ఆలింగనం చేసుకొని జరిగిన దాన్ని గూర్చి ప్రశ్నలు గుప్పించాం.

“కామ్రేడ్స్! అసాధారణమైనదేమీ జరగలేదు. నేను ధైర్యం కోల్పోలేదు. నా కొయ్య దుంగను గట్టిగా పట్టుకున్నాను. అవలి ఒడ్డుకు చేరాను. అక్కడ గొడ్లకాపరులు నాకు సహాయపడ్డారు. దళాన్ని కలుసుకోవటానికి నిర్దేశించబడిన చోటికి వాడు నన్ను చేర్చారు. వరదలు తగ్గుముఖం పట్టిన తరువాత మేము కృష్ణానది దాటాం. అదిగో మొత్తం దళమంతా సురక్షితంగా వుంది” అని ఆయన చెప్పాడు.

అయితే ఆ దళ నాయకుడు నాకు అడ్డుతగిలి, గొడ్లకాపరులు చెప్పగా తాను విన్నగాథను వివరించాడు. కామ్రేడ్ వెంకటాచలం తెంపరితనంతో ఈడుతున్నాడు. ఆయన చిన్న సుడిగుండాన్ని ఒకదాన్ని సమీపిస్తున్నాడు. చిట్టచివరి ప్రయత్నంతో ధైర్యసాహసంతో సాగించవలసిందిగా కోరుతూ గొడ్లకాపరులు ఆయనకు కేకలు పెట్టారు తమ పైనుంచెలు ముడివేసి దానిని పొడుగాట్టి వెదురుదొంగుకుకట్టి ఆయన వైపుకు విసిరి పట్టుకొనవలసిందిగా కోరారు.

ఆయన సుడిగుండంలోకి ఈడ్చబడితే మరణం తథ్యం. కామ్రేడ్ వెంకటాచలం ఈదాడు. వెదురుదొంగును పట్టుకున్నాడు ఒడ్డుకు చేరుకున్నాడు. సురక్షితంగా బయటపడ్డాడు.

వాళ్ళు తన విషయం చెప్పటానికి ఆయన ప్రయత్నిస్తున్నాడు. అయినా వారాయనను మాట్లాడనివ్వలేదు. “కామ్రేడ్స్ మీరు చెప్పనవసరం లేదు. ఈ వరదలలో కృష్ణానదిని దాటటానికి తెలంగాణా గెరిల్లాకాక మరెవరు సాహసించగలరు! ఈ రాత్రి కిక్కడ విశ్రాంతి తీసుకోండి” అని కోరారు. కామ్రేడ్ వెంకటాచలం విశ్రాంతి తీసుకోనిరాకరించాడు. తాను వచ్చినపని వివరించి చెప్పాడు. వారు ఆ రాత్రంతా నడిచారు నిర్ణీత ప్రకారం చేరవలసిన చోటుకు చేరారు. దళాన్ని కలుసుకున్నారు.

మేమంతా ఆనందించాం. 1951 అక్టోబరు 21 న తెలంగాణా పోరాటం ఉప

సంహరించబడినప్పుడు ప్రభుత్వం అంతటామొందు చూసినప్పుడు అనుభవించబడిన
వగ సాధింపు చర్యలకు పూనుకొన్నది.

కాప్రెస్ వెంకటాచలం ఒక గ్రామంలో జరిగిన సభలో కమ్యూనిస్టు
(పి.డి.ఎఫ్) అభ్యర్థికి ఓట్లు పేయవలసిన ఆవశ్యకతనుగూర్చి వివరిస్తున్నాడు. పోలీ
సులు ఆకస్మికంగా ఆ సభను చుట్టుముట్టి వెంకటాచలంను తీసుకొని వెళ్ళి కాల్చి
చంపారు.

తెలంగాణా మహాయోధుల త్యాగం, దీక్ష అంతటి మహత్తరమైనది. అవి
రానున్న తరాలను ఉత్తేజపరుస్తాయి. ప్రజా విప్లవం, విజయం కోసం, నవసమాజం
కోసం పయనించే వారి మార్గాన్ని కాంతివంతమొనరించగలవు.

—సుందరయ్యగారి “పీఠతెలంగాణా విప్లవపోరాటం” గ్రంథంనుండి

అమరవీరుడు కొండల్ రెడ్డి

కొండవంటి కొండల్ రెడ్డి పోయాడోయ్
సునకందరికి దారిచూపి పోయాడోయ్

॥కొండ॥

వీరుడు కొండయ్య
విస్తాళ్ళ పురమందు
రైతూలోకమున బహు
దొడ్డవాడై పుట్టి
దోపిడీ పాలనా గూల్కుటకు తాను
కాంగ్రెసు సంఘమందు జేరాడోయ్

॥కొండ॥

వీదోరి కష్టాలు
పోవుటాకు తాను
అడ్డమై కాంగిరేసు
బుద్ధితక్కువ దొరోళ్ళ
పెద్దాతనమును నిల్చి
బాధలు పడుతుంటే
వీరూడు ఓర్వలేకపోయాడోయ్
మన గెరిల్లా దళమందు జేరాడోయ్
నశ్యంపేట. ఆత్మకూరు,
మిరియాలగు ఎర్రబాడు
ఎన్నోన్నో దాడులందు
అన్నిటో గెలికాడు
దళమంతా దెబ్బతినిపోయిందోయ్
కొత్త - దళమును తయారే
చేశాడోయ్

॥కొండ॥

॥కొండ॥

అదరకా బెదరకా
గుండెక్కి మిల్ట్రీని
గుండెకూ గురిజూసి

గుండెన్నో వదిలాడు
పోలీసు సిబ్బంది అదిరిందోయ్
దెబ్బకే వాదొకడు సచ్చాదోయ్

॥కొండ॥

అరుగంటలసేపు
అతిఘోరయుద్ధంబూ
గుట్టాదద్దరిల్లా
గొప్పగా జరిగింది
గుండ్లు లెక్కకుమించి పేలాయోయ్
కొన్ని బాంబూదెబ్బలు కూడా
పేగాయోయ్

॥కొండ॥

జై ఎర్రజెండాకు జై అండీ
మన కొండలెడ్డికీ జై అండీ
నీ పేరు నిలిపెదము కొండయ్య
నీకివే జోహార్లు కొండయ్య

॥కొండ॥

[ఆ ప్రాంతంలో నేటికీ ఇది ప్రచారంలో
వున్న కోలాటంపాట.
పీరి జీవిత విశేషాలను సుందరయ్యగారి
గ్రంథంలో చూడవచ్చు

—సం॥]

10

పూ ను గొం డ వీ రు లు

బ్రెగుస్ట్లనును తెలంగాణాలో అమలుజరుపుతున్న రోజులవి. గ్రామాలకు గ్రామాలను పూర్తిగా భస్మీభూతం చేసి, కోయ ప్రజలందరనూ అశోకనగర్, పచేల్ నగర్ అని ఆర్పాటంగా పేర్లు పెట్టబడిన కాన్సంప్రేషన్ క్యాంపులకు తోలుకు పోయిన కాలమిది.

గెరిల్లా దళాల కార్యకలాపాలు మానుకోట ఏరియాలో బాగా జరుగుతూ వుండేవి. ములుగు, నర్సంపేట తాలూకాల అడవి ప్రాంతం ఇందుకు ప్రధానరంగ భూమిగా వుండేది.

దీనిని అణచటానికై 4, 5 మైళ్ళకొక మిలిటరీ క్యాంపు పెట్టబడింది. అడవి

ప్రాంతంలో ప్రజల సంఖ్యకుమించి మిలిటరీ వున్నదా అన్నట్లు వుండేది. మిలిటరీ క్యాంపులలో గెరిల్లాదళాలు మెరుపుదాడులు గావిస్తూవుండేవి.

బొగ్గుటలోని కాలరీస్ పై గెరిల్లాదళాలు దాడిచేసి పెద్దమొత్తంలో తుపాకి మందునూ, డైనమైట్లనూ, వాటి పూజులనూ స్వాధీనంచేసుకొనటం జరిగింది. దీనంతటినీ అడవిలో ఒకచోట భద్రంగా దాచటం జరిగింది.

కొద్దివారాల తర్వాత ఆ దాపులలోనే మిలిటరీ క్యాంపు వెలిసింది. మిలిటరీ గాలింపు ప్రారంభమైంది. అందువల్ల అక్కడి మందుగుండు సామాగ్రిని మరొకచోటికి చేర్చటం అవుసరమైంది.

మానుకోట ఏరియా కమిటీ కేంద్రం ఆరోజుల్లో పూనుగొండ ప్రాంతంలో వుండేది. ఆ కేంద్రాన్ని సురక్షితంగా వుంచటానికీ, చురుకుగా పనిచేస్తానికీ గ్రామస్థులంతా విశేషంగా సహాయంగావించేవారు.

మందుగుండు సామాగ్రిని పూనుగొండ ప్రాంతానికి తరలించాలని నిర్ణయించబడింది. పూనుగొండ ప్రజల సహాయం అర్థించడం జరిగింది. ఎంతో ఉత్సాహంతో 22 మంది వలంటీర్లుగా ముందుకువచ్చారు.

మందుగుండు సామాగ్రిని తరలించటం అతిప్రమాదకరమైన పని. ఒక మిలిటరీ క్యాంపు దగ్గరనుండి పూనుగొండకు కావిళ్ళలోగాని, నెత్తిపైగాని మోసితేవాలి. త్రోవలో కామారంలో మరొక మిలిటరీ క్యాంపు వుంది. ఏమాత్రం అలికిడి తగిలినా మందుగుండు సామాగ్రి పోవటమే కాదు; 22 మంది కోయ వలంటీర్లు ఆహుతై పోతారు. కాని ఆ పీరులు జంకలేదు. 4 రోజులలో 2 పర్యాయాలు తిరిగి ఆ మందుగుండు సామాగ్రినంతటినీ డైనమైట్లతోసహా పూనుగొండ ప్రాంతానికి చేర్చటం జరిగింది ఏరియా కమిటీ స్వాధీనంలోవున్న తుపాకుల స్థాపనుకూడా పీరితోనే మోయించి, అదే ప్రాంతంలో భద్రంచేయడం జరిగింది.

కొంతకాలానికి మానుకోట ఏరియా కమిటీ కేంద్రం పూనుగొండ ప్రాంతంలో వున్నట్లు శత్రువు పసిగట్టాడు. కామారం క్యాంపు మిలిటరీ 5 రోజులలో 4 పర్యాయాలు పూనుగొండ గ్రామంపై దాడిచేసి ప్రజలపై అనేక అత్యాచారాలు గావించారు. కోళ్ళు, మేకలూ కొల్లగొట్టుకు పోయారు. అయినా కేంద్రం ఎక్కడ వున్నదో ఎవ్వరూ చెప్పలేదు.

4 వ దాడిలో మిలిటరీ విచక్షణా రహితంగా స్త్రీలను కూడా కొట్టటమే గాక సమ్మక్క అనే ఒక యువతిపై అత్యాచారం గావించారు. చివరకు ఆమె భయపడి, తనకు తెలియదనీ, పెణకి సమ్మయ్య అనే అతనికి తెలియవచ్చుననీ చెప్పింది మిలిటరీ పెణకి సమ్మయ్యను పట్టుకొని గొడ్డును బాదినట్లు బాదారు. చివరకాతడు తనకు తెలియదనీ, ఒక మడుగువద్ద వుంటారని జనం అనుకొంటూ వుంటారనీ, ఆ మడుగు దగ్గరకు తీసుకుపోతాననీ అన్నాడు.

మిలిటరీ గ్రామం మీద దాడి చేయగానే, పాలకై రోజూ వూరిలోకి

వచ్చే దశ సభ్యులను పూరిలోకి రావద్దని ప్రజలు కబురు వంపటం జరిగింది. కాబట్టి మేము పూరికి దూరంగా అడవిలో కూర్చోని చూస్తూ వుండటం జరిగింది. పాలతో ఒకరిని వంపి సమ్మక్కపై జరిగిన అత్యాచారాలను తెలియజేశారు. సమ్మయ్యతో మిలిటరీ మడుగుదగ్గరకు వస్తున్నట్లు తిరిగి కబురు వంపారు. వెంటనే కేంద్రానికి వెళ్లి ఉన్న గుడిసెను తగులబెట్టి రికార్డునూ, సామగ్రినీ క్షేమంగా మరొక ప్రాంతానికి తర్లించడం జరిగింది.

మడుగు దగ్గరకు మిలిటరీ వచ్చుసరికి బూడిద, పొగ, ఇంకా పూర్తిగా ఆరి పోని కొరివలు మాత్రం కన్నబడ్డాయి.

అగ్రహోదగ్రులైన మిలిటరీ సమ్మయ్యను గ్రామంలోకి ఈడ్చుకు వచ్చి ప్రజల సమక్షంలో అతనిని కాల్చివేశారు.

పెణక సమ్మయ్య కమ్యూనిస్టుపార్టీ సభ్యుడు, వలంటీరు. పార్టీ కేంద్రాన్ని కాపాడటంలో ఆ మహావీరుడు ప్రాణ బలిదానం గావించాడు.

సమ్మయ్యను హత్యచేసిన మరుక్షణం మిలిటరీ గ్రామంలోని ప్రతి యింటికీ చిచ్చు పెట్టింది. ఒక గంటలో సుమారు 100 యిండ్లకు పైగావున్న గ్రామం శ్మశాన వాటికగా తయారైంది.

పశువుల మందను తోలుకుపోయినట్లు పూనుగొండ ప్రజలనూ, వారి పశువులనూ మిలిటరీ 20 మైళ్ళ దూరానవున్న పాఖాల చెర్వువద్దకు తీసుకుపోయి, కాన్సెన్ ఫ్రేషను క్యాంపును ఏర్పర్చింది.

అదే నేటి ఆశోకనగరి.

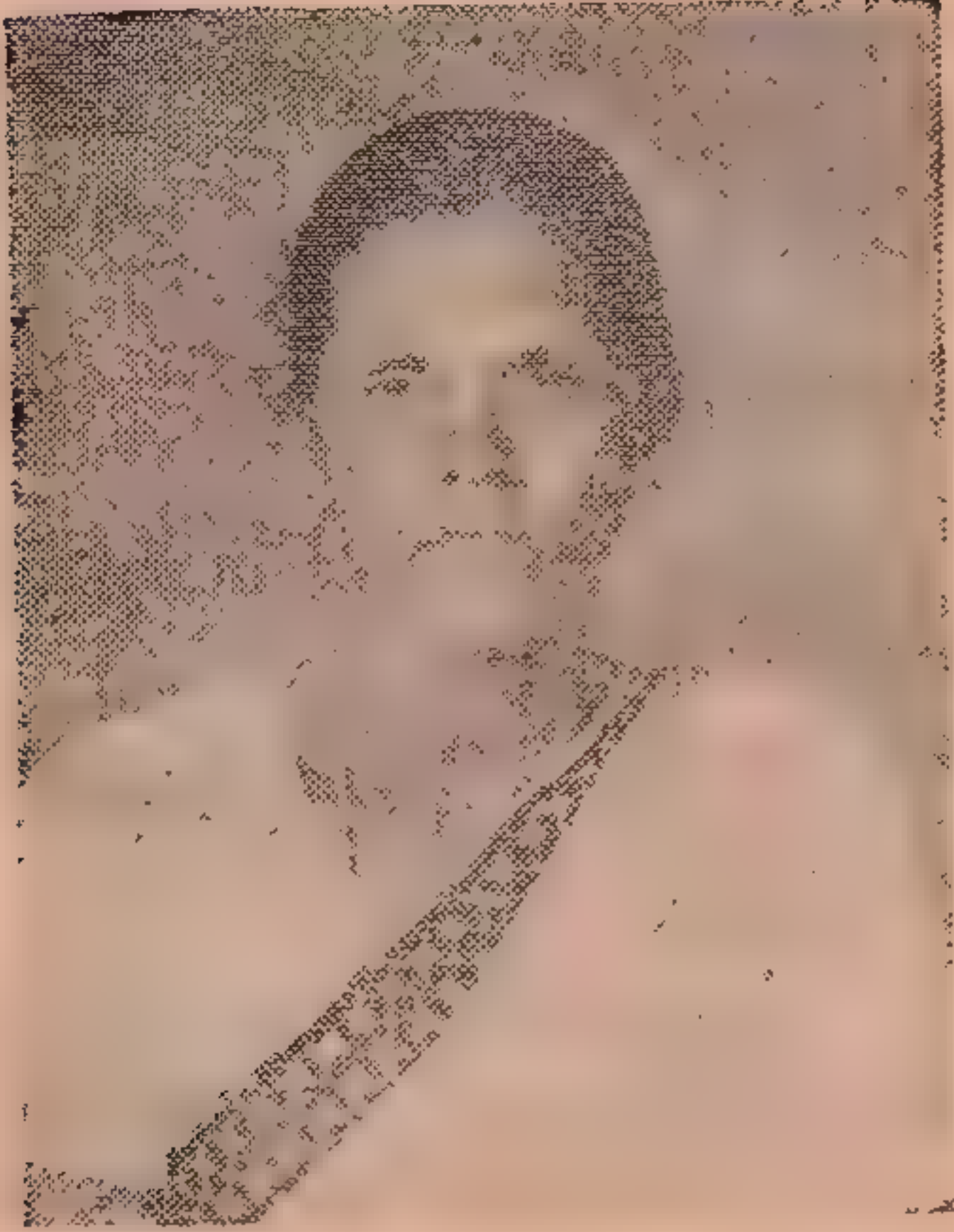
సమ్మయ్య కాల్చివేయబడ్డాడు. గ్రామం భస్మీభూతం గావింపబడింది; తాము దూరప్రాంతాలకు కట్టుగుడ్డలతో తర్లించబడ్డారు. అయినా, ఒక వ్యక్తికూడా మందు గుండు, తుపాకుల ఆచూకీని మిలిటరీకి చెప్పలేదు, తాము నాశనమైనా తమకొక నూతన వెలుగును, కొత్త జీవితాన్ని చూపించిన కమ్యూనిస్టుపార్టీకి ద్రోహం చేయ దలచుకోలేదు.

అనాడు పట్టుబడి, ఒకలాఠీ మీదబడగానే బట్టలు తడుపుకొని రహస్య స్థావరాలన్నింటిని బయటపెట్టిన కొందరు నాయకులతో ఈనాడు పట్టుబడి, ఒక్క లాఠీ కూడా మీదపడకముందే రహస్య స్థావరాలను గూర్చి, రహస్య కార్యకలాపాల గూర్చి పోలీసులకు పేజీలకు పేజీలు రిపోర్టులు వ్రాసి ఇచ్చిన “విప్లవ” నాయకులతో అనాటి పూనుగొండ వీర ప్రజానీకాన్ని పోల్చిచూడండి.

ఉత్తర కుమారులొకరు, అభిమన్యు కుమారులొకరు :

ఈనాటికీ పూనుగొండ ప్రజలు మార్క్సిస్టు కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకత్వాన సంఘటితమై పనిచేస్తూనే వున్నారు.

- నందూరి ప్రసాదరావు

11

తెలంగాణా సాయుధ పోరాటంలో మహిళల మహోన్నతమైన పాత్ర

నేనూ, నలుగురుదళ సభ్యులం కలసి అడవిలోకి వెళ్ళిన ప్రారంభ దినాలవి. గ్రామాలలో, ప్రజలతో సంబంధం పెట్టుకో వలసిందిగా పార్టీ మాకు ఆదేశాన్నిచ్చింది.

ఐతే ఏ ఊరు వెళ్ళాలి ముందు, ప్రజలను యెలా కలుసుకోవాలి అని ఆలోచిస్తూ ప్రయాణం సాగించాం. మేము వెడుతున్న దారిలోనే కొంతమంది ప్రజలు బుట్టలు, అంబలి పోసుకునే బుర్రలు చంకనేసుకొని విప్పపువ్వు ఏరుకొనేదానికి వస్తున్నారు. వాళ్ళు మమ్ము చూచి, బెదురు బెదురుగా వాళ్ళభాషలో కీసరదాసరగా మాట్లాడుకొంటూ పరుగెత్తడం ప్రారంభించేరు. వాళ్ళ పరుగు చూసి పోలీసులు వస్తున్నారా అని పరికించాం కానీ వారు మమ్ము చూసే పరుగెత్తుతున్నారని గమనించేం.

ఎందుకంటే, అదివరకే ఒకటి రెండు దళాలు ప్రజలను కలుసుకునేందుకు

వేళే ప్రజలు దగ్గరకు రాకుండా బెదిరిపోయారని తెలిసింది. ప్రజలలో దళాలంటే చంపుతారనీ, దోచుకుంటారని శత్రువులు విపరీత ప్రచారంచేశారని తెలిసింది. 'ఎలాగైనా వీళ్ళని కలుసుకోవాలి కామ్రేడ్' అన్నాను. మాలో ఒకడు "ఓ అన్నా! ఓ దొర ఎట్టవన్నా! (కోయలను గౌరవంగా అలా పిలుస్తారు) మేము మీవాళ్ళమే ఆగండి" అని కేకలుపేశాడు. కానీ వాళ్ళు పరుగెత్తుతూనే ఉన్నారు. నేను "ఓ సమ్మక్క! సైదక్క! ఆగురల్లా!" అన్నాను. "దూపబోతుంది. అంబలి పోయరల్లా!" అన్నాను. శ్రీగొంతు విన్న ఆ శ్రీలు వెనుదిరిగి చూశారు, ఆగారు. ఎలాగైతేనేం వాళ్ళను కలుసుకున్నాం. అంబలిబుర్ర చూపిస్తూ పోయమన్నాను. నువ్వంటే నువ్వ అనుకుంటూ ఒకామె అంబలిపోసింది. ఆమె దృఢంగా, ఎర్రగా, ఎత్తుగావున్నది. ఇలాంటివాళ్ళు దళాలతో చేరితే, ఎంతబాగుండును అనిపించింది. అంతా ఒకచోట జేరాం. నేను వాళ్ళతో ఇలా అన్నాను :

"అడవి సంపదంతా మీరే అనుభవించాలి. ఈ అడవి చాకీదారులను గూడేల నుండి తరిమివేయండి. పన్నులు కట్టవద్దు. కాయలు, గడ్డలు స్వేచ్ఛగా ఏరుకోండి. తునిరాకులు మీరే కోసుకొని బొగ్గుట్ట, ఇల్లెందులలో అమ్ముకోండి. కంట్రాక్టర్లనువెళ్ళ గొట్టండి. ఇలా మీరుచేయగలిగితే ఆకలితోమాడవలసిన పనిలేదు. చూడండి, మీ ఒంటిపై గుడ్డ పీలికలు కనీసం శరీరం సొంతం కప్పుకొనేందుకైనా చాలకుండా ఉన్నాయి. చలికి, ఎండకి, వానకి గురియై బాధపడటం వుండదు" అని చెబుతుండగా ఒక అతను "పాజుని రాజు తోలడా?" అని అడిగాడు. "నిజమే తోలుతాడు ఈ అడవిలోకి పాజు (పోలీసు) రావడం అంత తేలికకాదు. మీగంతా ఒకటిగా వుండి, సంఘంలో చేరి, దళాలతో కల్సి పోరాడి వారిని ఎదుర్కొనవచ్చు. స్వేచ్ఛగా బ్రతకవచ్చు" అనే మాటలు భయపడే ఆ ప్రజలు విన్న తర్వాత వారిలో ఉత్సాహం కనబడింది.

"మీ గూడెం వస్తాం. మీరా గూడెం వాళ్ళను అందరినీ కూడ గడతారా?" అన్నాం. వాళ్ళు "మీరు రావద్దు, మేము వెళ్ళి గూడెం దొరకు చెబుతాం. ఆయన ఎట్టా నెపితే అట్టా సేద్దాం" అన్నారు. "ఎల్లండి ఇక్కడే కలుసుకుందాం" అని చెప్పి ఎవరిదారిన వారిమి వాళ్ళిపోయాం.

సాయంత్రానికి మరొక గూడెం దగ్గరకు చేరాం. మాలో ఒకరు వెళ్ళి శత్రువుల ఏజెంట్లు ఎవరైనా ఉన్నారేమోనని తెలుసుకొనివచ్చారు. ఎవరూ లేరని తెలిసి అందరం వూళ్ళోకి వెళ్ళాం. ఎదురైన వాళ్ళనందరినీ పలకరిస్తూవున్నాం. కానీ ఎవరూ మాట్లాడటం లేదు. అడుగగా అడుగగా కుల పెద్ద ఇల్లు చూపెట్టారు. ఆయనతో మాట్లాడాం. అందరినీ కూడగట్టమన్నాం. ఆ కుల పెద్ద గూడెంలో ఎవరూ లేరని అబద్ధమాడాడు. నేను శ్రీలనైనా కొద్ది మందిని కూడగట్టితే మాట్లాడి వెళ్ళిపోతామనీ, మాకు బాగా ఆకలిగా వుంది తింటానికి ఏమైనా పెట్టమనీ ఆ పెద్ద నడిగాను. ఆ కుల పెద్ద ఇంటిలోపలకెళ్ళి మొక్కజొన్న పేలాలు, ఇద్దరు శ్రీలను కూడా తీసుకువచ్చాడు. ఆ శ్రీలతో మమ్ముచూసి భయపడవద్దని చెప్పి, చాలా

విషయాలు వారికి వివరించాను. ఇదే పద్ధతిని మూడు గూడేలు తిరిగి మొదటివాళ్ళను కలుసుకున్న ప్రదేశానికి చేరాం. అక్కడవాళ్ళు విప్పపువ్వువీరుకుంటున్నారు. వాళ్ళను “మీ కులపెద్ద ఏమన్నాడు?” అని అడిగాం. “మా కులపెద్ద ‘చీకటి దొరలువస్తే పౌజు (మిలిటరీ) వచ్చి బాధలు పెడతారు. వాళ్ళను కలవాద్ద’న్నాడని చెప్పారు అందులో ఒకామె ముందుకొచ్చి “నీవు అప్పుడు ‘సమ్మక్కా’ అని కేకపెట్టావు. నా పేరు నీకేం ఎరికే” అని అడిగింది. (నిజంగా నాకు ఆమె పేరు తెలిసికాదు సామాన్యంగా వాళ్ళ పేర్లు అవి అని కేకేశాను అంతే.) “మేము మీ చుట్టాలం. అందుకే మీ పేరు తెలుసుకోగలం” అన్నాను. ఆమె ఎంతో సంతోషించింది. అనేకం వాళ్ళ విషయాలు ఇతర గూడెంల విషయాలు చెప్పింది.

ప్రక్కవూరిలో పెద్ద భూస్వామి వున్నాడనీ, వడ్డీలు లెస్స గుంజుతున్నాడనీ మేము పండించిన ధాన్యం అంతా అయిన నాగులకే పోతుందనీ, కోళ్ళు, ఆవులు, నజరానాలు పంపాలనీ, జవానులు వసూళ్ళ కొచ్చినప్పుడు అన్నీ దోచుకుపోతారనీ, అబ్బా వీడిపీడ వదిలితే దాగుండునని ఆ పదిమంది స్త్రీలు చెప్పారు.

“మీ సమస్యలు పరిష్కరించడానికే సంఘం, దళం వున్నది మీ కోర్కెలు తీరాలంటే మీరు చాలా చెయ్యాలి. మీ వూరి వారికి నచ్చజెప్పండి. మేము ప్రక్క గ్రామములో అదోళ్ళనుకూడా కలుసుకున్నామని, నేను వారిపేర్లు చెప్పాను. వాళ్ళు సంతోషంతో ‘అట్లు మా చుట్టాలే’ అన్నారు. వాళ్ళలో కొంతమంది స్త్రీలు మరింత సన్నిహితంగా వచ్చారు. ఉత్సాహం వెలిబుచ్చారు.

తర్వాత పీళ్ళను మరల కలుసుకున్నాను. పూర్వం వచ్చిన వాళ్ళంతా లేరు గాని సమ్మక్క ఆమెవెంట మరో వూరిలో కలిసిన ఇద్దరు యువతులు, వీరుగాక మరికొత్తగా నలుగురు స్త్రీలు వచ్చారు. వాళ్ళు చొరవతో చాలా విషయాలు చెప్పారు. వాళ్ళను పీడించి ఎలా దోపిడీ చేస్తుందీ, రోజంతా కష్టపడినా కడుపు నిండని స్థితిని గురించి వివరించారు. వాళ్ళవాళ్ళ గూడెంవాళ్ళకు నచ్చజెప్పామనీ వాళ్ళ గూడెం వాళ్ళ నందరినీ ప్రక్క అడవిలోకి తోలుకొస్తామని, మీరు వచ్చి మాట్లాడమనీ చెప్పారు. ఆ మాటలు విన్న నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఎందుకంటే వాళ్ళను గురించి నాకు అంత అంచనా లేదు.

ఎప్పుడు వస్తామో వారికి చెప్పాము నా దగ్గరన్న తుపాకీ వారుత్సాహంగా చూస్తూ ఈ బందూకులు (తుపాకులు) చాలా వున్నాయా? అన్నారు. ఉన్నాయన్నాను. వాళ్ళ పేర్లు సమ్మక్క, ఆదెమ్మ, పాపక్క అని తెలుసుకున్నాను మరికొందరి పేర్లు ఇప్పుడు నాకు గుర్తులేదు.

వాళ్ళు చెప్పినప్రకారం తగిన రక్షణ ఏర్పాట్లతో గూడెంన్నిటా మీటింగులు జరిపాం. వాళ్ళలో ఒక ఆచారం వుంది. కులపెద్ద చెప్పినమాట జనం జవదాటరాదు. అలాగే జనం గూడెం మధ్యచేరినిర్ణయించినదాన్ని ఆ కులపెద్దజవదాటరాదు. అందరూ సమావేశాలలో పాల్గొన్నారు. ఎంతో ఉత్సాహపడ్డారు. ఫారెస్టు చౌకీదారులు పెట్టే

బాధలు, ప్రభుత్వ జవానులు పెట్టే హింసలు, భూస్వాముల దౌర్జన్యం, రౌడీయజం, దుండగాలు అన్నీ వివరించేరు.

మేము మీరంతా ముందుకువస్తే శిక్షణయిస్తామనీ, మేమే అండగా నిలబడతామనీ, అందరం కలిసి శతృవులను పారద్రోలి మనదాదలు విరగడ చేసుకుందామని, హాయిగా, స్వేచ్ఛగా జీవించవచ్చనీ చెప్పాం.

మనదళాలు అడవిచేరిన సడి విని ప్రభుత్వ ఏజంట్లు, భూస్వాములు వాళ్ళ వాళ్ళ జాగ్రత్తలు ప్రారంభించారు. ఇదేగాక పాతబాకీలు బెదిరించి-అదిరించి వసూలు చేస్తున్నారు. అడగకుండానే కోళ్ళను, గొర్రెలను తోలుకుపోయేవారు. ఈ పరిస్థితి ప్రజలలో భయాందోళన కలుగజేసింది.

ఈ పరిస్థితినిబట్టి ప్రభుత్వ ఏజంట్లను ఊళ్ళు విడిచిపొమ్మని నోటీసులు అంటించాలని 'అనంతరం' భూస్వామి ఇంటిపై దాడిచేసి దాన్యాన్ని ప్రజలకు పంచాలని పార్టీ కమిటీముందు సూచనపెట్టాం.

ఇప్పడీ చర్యలు సాగిస్తే శతృవు నిర్బంధ విధానం ఎక్కువ చేస్తాడని, మైదాన ప్రాంతాలనుండి వచ్చిన దళాలకు రక్షణ కష్టమని కమిటీలో కొందరు అభిప్రాయాలు వెల్లడించారు.

మేము ప్రజల సమస్యల విషయంలో వాళ్ళ బాధల, ఇబ్బందుల విషయంలో మనం పట్టించుకోకుండా ఆలస్యం చేస్తే ప్రజలు ఈ ఉద్యమం విషయంలో ఆసక్తి కోల్పోతారని, తొందరపడాలని పట్టుబట్టాం. ఎలాగైతేనేం ఈ రెండు కార్యక్రమాలకి పార్టీ అనుమతి పొందాం.

నోటీసుల కాపీలు 20 తయారుచేశాం. అనంతరం దాడి తేదీకూడా నిర్ణయించాం. నోటీసులు తీసుకుని కోయ యువకులతో రాత్రులకు రాత్రే 15 గూడేలలో నోటీసులు అంటించివచ్చాం. అనంతరం పంపక విషయంకూడా చెవులలో గూడేల ప్రజలకు వూదివచ్చాం.

ఇంకా కొందరు యువకులను తీసికొని 'లవ్వాల' గుట్టలలో మకాం పెట్టాం. శిక్షణ ప్రారంభించాం.

ఉదయం లేవగానే కమాండర్ 'వన్' - 'యూ' అంటూ శిక్షణ ప్రారంభించేడు. శిక్షణలో తయారవుతున్న యువకులను చూస్తుంటే నాకు బరే ఆలోచన వచ్చింది. అరే! వాళ్ళను సమీకరించడానికి అనాటి స్త్రీలే ఆధారం కదా! ఆరోజు సమ్మక్క అడిగిందికూడా, 'బిందూకులు మాకిస్తారా?' అని. అయినప్పటికీ వారిని ఈ శిక్షణకు పిలవలేదు, అడవాళ్లు ఎంతవని చేసినా వెనుకేనా అనిపించి, ఏమైనాసరే వాళ్ళను కలుసుకొని ఈసారి శిక్షణలో సిద్ధపడిన స్త్రీలందరికీ శిక్షణ యివ్వాలని నిర్ణయించుకున్నాను.

నోటీసులు శతృవులలో చాలా సంచలనాన్ని కలిగించాయి. ప్రభుత్వ

కాదులతో మొరపెట్టుకొన్నారు ప్రభుత్వం వారికి హామీ ఇవ్వలేకపోయింది.

పోలీసు చర్య అనంతరం కొద్ది కాలానికే హైదరాబాద్ ప్రజలపై కూర నిర్బంధ రాక్షసకాండ సాగిస్తూ శక్తినంతా అక్కడే కేంద్రీకరించుటవల్ల ఈ చౌకీ దార్లకు ప్రభుత్వం రక్షణ కల్పించలేకపోయింది.

ఇక గత్యంతరం లేక ప్రభుత్వ పిజెల్ల మూటాముల్లె కట్టుకొని ప్రజలకు మర్యాదగా చెప్పి వెళ్ళిపోవుటకు సిద్ధమయ్యారు. ఇదే సమయంలో అనంతరం ఘాస్వామి కూడా ఛారునుండి పారిపోయాడు.

మనం నోటీసులు అందించించి 15 గ్రామాలలో. వాళ్ళు పారిపోయింది 30 గ్రామాలనుండి. మనకో సంబంధంలేని ప్రజలు 'ఏమిటి, వెళ్ళిపోతున్నారా?' అని చౌకీదారులను అడిగారు. చౌకీదారులు "మమ్మ సర్కారువాళ్ళు పిలిపిస్తే పోతున్నా" మన్నారు. 'మరల ఎప్పుడొస్తారు?' అని ప్రజలు అడిగితే 'ఇంకేమివస్తాం, కమ్యూనిస్టులు వస్తున్నారు' అని చెప్పేవారు.

ప్రజలు భరే సంతోషించారు. చీకటి అన్నల (మన దళాలను అలా పిలిచే వారు) పృణ్ణమా అంటూ ఈ దుర్మార్గులపీడ వదిలించని అనందంతో దళాలకోసం ప్రజలు వెతకనారంభించారు. కమ్యూనిస్టులయెడ ప్రజల ప్రేమాభిమానాలు పెంపొంద సాగాయి. అనంతరం పంపకానికి గూడెం గూడెంకి ప్రచారం సాగించబడింది.

ఒకరోజు తెల్లవాచూము 4 గంటలకు అనంతరం వారికి నాలుగుప్రక్కల దారులు కాపలాపెనాయి దళాలు. ఘాస్వామి ఇంటిచుట్టూ నిఘా వేశారు. తెల్లవారేసరికి ఒక్కొక్క గూడెం నుండి గుంపులు గుంపులు జనం చేరుచున్నారు. 8 గంటలకల్లా మొదట 8 గూడేల వాళ్ళు చేరుకున్నారు.

నా కళ్లు మొదట స్త్రీలకోసం వెదికాయి. కాని ఆ జనంలో గుర్తించలేక అరుగుఎక్కి 'సమ్మక్కా' అని కేకపెట్టాను. సమ్మక్క మందిలో నుండి దూసుకువచ్చి అరుగెక్కి నా భుజంపై తలవాల్చింది. (అది మర్యాద-వాళ్ళ ఆచారం)

దోచుకున్న వారి సంపద వారికే దక్కుతుంది అని బంగారు ఆలోచనలతో నిండివున్న జనం ఇదిచూసి ఉప్పొంగిపోయి 'జై' అన్నారు. అనేకమంది స్త్రీలు సమ్మక్క, రాజమ్మ దగ్గరకు వరుగెత్తి కౌగలించుకొన్నారు. ఇంతలోనే తుపాకీ ఎవరో తాకుతున్నట్లు అనిపించి ఒక్కసారి వెనుదిరిగాను. ఆ స్త్రీ గుంపులోకి పారిపోయింది. ఎవరు సమ్మక్కా ఆమె అన్నాను. సమ్మక్క గుంపులోనుండి ఆమెను తీసుకువచ్చి నాముందు నిలబెట్టింది. ఎవరు నువ్వు అన్నాను. ఆమె ధైర్యంగా "నాపేరు వెంకటమ్మ గూడెం 'లింగాల' నేనూ మీతోవస్తా"నంది. నాకు చాలా అనందం కలిగింది ఆమెను చూస్తుంటే.

కమాండర్ కార్యక్రమం ప్రారంభిస్తున్నామని ప్రజలకు ప్రకటించాడు.

ప్రజలు ఎలా పార్లమెంటులో వివరించాడు. ధాన్యం, మొక్కజొన్నలు, చిక్కుడు గింజలు పెన్నవన్నీ సమంగా పంచుకోవాలన్నాడు.

సమృద్ధి, వెంకటమ్మ నాయకత్వాన 10 మంది స్త్రీలు, పోచయ్య నాయకత్వాన 20 మంది యువకులు ఘాస్వామి ఇంటిలో ప్రవేశించారు. సామానంతా బయట వేశారు. ధాన్యం బస్తాలు బయటికి దొర్లించారు. చీరలు, నగలు, వస్తువులు బయటకు తెచ్చారు. కొన్ని కాగితాలు కూడా తెచ్చారు.

కులపెద్దలు చెప్పిన ప్రకారం ముందు ధాన్యం అందరికీ పంచటం జరిగింది. వెనుకవచ్చిన జనానికి-ధాన్యం అందనివారికి చీరలు, వస్తువులు పంచారు. తాకట్టు కాగితాల ప్రకారం నగలు ఎవరివి వారికియిచ్చారు. ఒక బస్తా బియ్యం, ఒక పచ్చడిజాడీ దళానికి పంచామని ప్రజలలో ప్రకటించారు. అలాటి భోజనానికిగాను చిక్కుడుగింజలు కొన్ని ఉడకబెట్టమని వెంకటమ్మకు చెప్పారు.

కొన్ని గూడేలనుండి జనం ఇంకావచ్చారు. వారికి పంచడానికి ఏమీలేవు. అందుకని దళానికని పంచుకున్న బస్తాబియ్యం కూడా అందరినీ పంచుకోమన్నాము.

జనం అనందంతో వత్సాహంగా ఉన్నారు. వెంకటమ్మ పరుగెత్తుకొచ్చి అరుగు ఎక్కి "చీకటి అన్నలజాడ ఎవరికీ చెప్పొద్దు. పోలీస్‌ోళ్ళకు రొంగొద్దు. అదోళ్ళు గూడా దళాల్లోకి పోవాలి" అని చెప్పింది.

ఇంతలో కమాండరు విజిలు వేశాడు. దళ సభ్యులంతా అనుకున్న ప్రదేశానికి కదలిపోయారు. వారితో కొంతమంది యువకులు అనుసరించారు.

మాతో వచ్చిన యువకులను కూర్చోబెట్టాం. ఎంతమంది మిలిటెంటు శిక్షణకు వస్తారో పేర్లు తీసుకొని వాళ్ళనందరినీ ఫలానా చోటికి చేర్చమని కార్యక్రమమిచ్చి దళాన్ని వాళ్ళవెంట పంపించాం.

ప్రజలు అడవి సంపదను స్వేచ్ఛగా అనుభవిస్తున్నారు. దళాలు రాత్రిపగలు లేకుండా సంచరిస్తున్నాయి. ఉన్న రోడ్ల మార్గాలు ధ్వంసం చేస్తున్నారు. అర్గనైజర్లు గూడెంలను అగమ్యులతో అందుకుంటున్నారు గూడెంలలో నున్న యువతీయువకులు వలంటీర్లుగా చేరి శిక్షణ పొందుతున్నారు. సమృద్ధి, వెంకటమ్మ నాయకత్వాన 15 మంది స్త్రీలు కూడా శిక్షణ పొందుతున్నారు.

అడవిలో పనులకై వెళ్ళిన జనం వింతగా గంటలు గంటలు ఈ విన్యాసాలు చూస్తున్నాడు. ఇళ్ళకు వెళ్ళి కథలు కథలుగా చెప్పుకోసాగారు.

ఒకసారి తుపాకుల్లాగా కర్రలు చంకనేసి కమాండరు శిక్షణా దళాన్ని పాకిస్తున్నాడు. ఒక వరుస అందరూ పాకిన తరువాత మరల రెండవసారి పాకించప్రసారం ఖించాడు. సమృద్ధి రెండవసారి రొప్పుతూ అగిపోయింది. కమాండరు "సమృద్ధి పాకు" అని గర్జించాడు. సమృద్ధి మారు వలకకుండా కూలబడింది దగ్గరకు వెళ్ళి నెక్కడిగా అడిగాను. ఆమె తలవంచి కడుపువైపుకు చూపిస్తూ 'మావ-మావ' అంది.

అయ్యో! ఈ ఉద్యమానికి పునాదిరాయిలాంటి సమృద్ధి ఒక దళాన్ని

నడవగలిగే కమాండరు కావాలనే నీ ఆకాంక్ష నెరవేరలేదుకదా అని బాధపడ్డాను. ఆమెను విశ్రాంతి తీసుకోమని-దిగులుపడకు నీవు చేయాల్సిన పనులు చాలా వున్నాయి. అని ఉత్సాహపరిచాను. మర్నాడు గూడెం వెళ్ళడానికి సమ్మక్క సిద్ధపడుతుంటే తోటి స్త్రీలు కూడా వాపోయారు.

“అందర్నీ కూర్చోబెట్టి అన్ని నిబంధనలు ముందే చెప్పాంగదా మీరు ముందు ఎందుకు చెప్పలేదు” అని అడిగాను. వాళ్లు దళంలో చేర్చుకోరేమో అని భయపడి చెప్పలేదు అన్నారు. వాళ్ళ ఆ మాట అనగానే నాకు మైదాన ప్రాంతంలో జరిగిన ఒక ఘటన మనసులో మెదిలింది.

మైదాన ప్రాంతంలో ఒకామె కి నెలల గర్భిణితో దళాలలో చేరింది. ఈ సంగతి ఎవరికీ తెలియదు. మూడు రోజుల శిక్షణ తరువాత ఒకరోజు పరుగెత్తడం, రెండవ రోజు ఎత్తు ఎగరడం (హైజంప్) శిక్షణ ఇస్తున్నారు. శత్రువులు వెంటడిస్తే మనం పరుగెత్తేటప్పుడు గోడలు అడ్డువచ్చినా ఎత్తు ఎగిరి గోడలపైనుండి తప్పించుకొనే పద్ధతి శిక్షణ ఇస్తున్నారు. ఇసుకవాగు. యువతీయువకులు ఎత్తు దూకుతున్నారు. ఆమె మూడుసార్లు దూకింది. నాలుగవసారి ‘అమ్మా’ అని కూలబడింది. గర్భస్రావం జరగడం రక్తం పోవడం ప్రారంభించింది. ఆమెను నేలజోలె కట్టి దళ సభ్యులం మోశాం. డాక్టర్ రానుదాసుగారి చికిత్సతో కోలుకుంది నెమ్మదిగా.

ఈ ఘటన జరిగిన వెంటనే దళ నాయకులంతా మాపై విరుచుకుపడ్డారు. స్త్రీలకు సహజంగా యిలాంటి ప్రమాదాలు వస్తాయి. కనుక స్త్రీలు దళాలలో పనిచేయరాదు. నర్సులుగా, వార్తాహరులుగా, ప్రచారకులుగా వుండిపోవాలన్న నిబంధనలు పలుకసాగారు.

వారి వాదనలు బాధ కలిగించాయి, తర్వాత చరిత్రలో ఈ నిబంధనలు పనికిరావని స్త్రీలు చుజువు చేశారు.

మరికొన్ని రోజుల తర్వాత సమ్మక్క, అదెమ్మ, వెంకటమ్మల నాయకత్వాన అనేక దళాలుగా మొత్తం 40 మంది స్త్రీలు దళ శిక్షణ పొందారు.

వెంకటమ్మ ఇంటికివెళ్ళి భర్తను సమ్మతింపజేసి ప్రాంతీయ దళాలలో చేరాలని నిశ్చయించాం.

వెంకటమ్మ ఇంటికిపోయి దళాలలో చేరుతానని చెప్పింది. భర్త మండిపడి కొట్టడానికి తయారయ్యాడు. వెంకటమ్మ “నీకు ఇంకా ముగ్గురు పెళ్ళాలున్నాడగా, వాళ్ళతో కులుకు. నేను మాత్రం దళాలలో చేరాల్సిందేనని ఇంటినుండి పరుగుతీసింది. అంతే; మళ్ళీ ఇంటిముఖం చూడలేదు.

అడవిలో కామ్రేడ్స్ను కల్సుకొని విషయం చెప్పి దళంలో చేరతానంది. ప్రాంతీయదళ నాయకులు ఆమెను దళసభ్యురాలుగా చేర్చుకోడానికి వెనకాడారు. ఎందుకంటే ఇలా చేర్చుకుంటే శత్రువులు ‘అడవాళ్ళను ఎత్తుకుపోయా’రని ప్రచారం చేస్తారేమోనన్న ఆలోచనలో పడ్డారు. వెంకటమ్మ ఏమైనా సరే నేను వెనుకకువెళ్ళేది

లేదని పట్టుబట్టింది. “మొగాళ్ళంతా ఆడాళ్ళకు చెప్పివస్తున్నారా?” అని ప్రశ్నించింది. “మీరు భయపడకండి, నా మొగుడు నా సంగతి పట్టించుకోదులే” అంది.

తప్పనిసరై వెంకటమ్మను ప్రాంతీయదళంలో సభ్యురాలుగా చేర్చుకున్నారు. ఆమె శతృవులపై చేసే దాడుల సమయంలో ఎంతో చాకచక్యంగా నేర్పుతో వాఙ్మతలు నిర్వహించేది. ఆమె పోరాట పదును, చొరవ వల్ల దళ కమాండరుగా ఎన్నుకోబడింది.

నా గమ్మ చరిత్ర

నా గమ్మభర్తతో సహాదళంలో చేరింది. నా గమ్మ సూటిగా తుపాకి కాల్పుడంలో ఆరితేరింది. నా గమ్మకి పాపం ఒక యిబ్బంది వుంది అమె చాలా పొట్టిమనిషి. తుపాకి అందరిలాగా చంకిన పేనుకోడానికి వీలుండేది కాదు. తుపాకి ఖజంపై పెట్టుకొని మోయపలసివచ్చేది. అది ప్రమాదమని ఈమెను కొరియరుగా పనిచేయమని నిర్ణయించారు. ఈ నిర్ణయాన్ని ఎదిరించి పోరాడింది. ఆఖరికి పార్టీ శిక్షణను అమలు జరపాలని వాదతోనే అంగీకరించింది. వార్తలు తేవడంతోపాటు కొన్ని దాడులలో ఈమె చాకచక్యంగా, సాహసంగా, నిర్ణయాత్మక పాత్ర నిర్వహించుతూ వుండేది.

ఒకరోజు మధ్యాహ్నం వెళ్ళి రంగులు పోలీసులు, ఇద్దరు చాచీదాస్లు ప్రక్క గూడెంకు వస్తున్నారన్న వార్త తెచ్చింది.

ఎచ్చట దళం చూడు కాయాలో నిర్ణయించుకున్నారు. ఎవరి స్థానాలలోవారు నిర్ణయం ప్రకారం సిద్ధంగా వున్నారు. ఈమె చివరి కామ్రేడ్ వద్ద ప్రేక్షకురాలుగా నిరాయుధురాలుగా నిలబడి వుంది.

మొదట కమాండరు (ఒకరికొకరు కనబడకుండా దూరమీరంగా నిర్ణయించిన స్థానాలలో వున్నారు.) పోలీసులు ముడ్డికురాగానే మొట్టమొదట తుపాకి పేల్చాలి. ఆ ధ్వని విని దళసభ్యులంతా అదే అజ్ఞగా అనుకొన్న ప్రకారం తుపాకులు పేల్చాలి. వారిని దెబ్బతీసి ఆయుధాలు సంపాదించాలని స్లాను. అనుకొన్నట్లుగానే శతృవులు ఆ స్థలం మధ్యకు వచ్చేస్తున్నారు. కమాండరు తుపాకి చెడిపోయింది. అది మిగతావారికి తెలియదు దళ సభ్యులంతా కమాండరు ఎందుకు తుపాకి కాల్పులేదని అచరతతో అజ్ఞకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. ఆపేదనతో నా గమ్మ శతృవులు దాటి పోయేట్టున్నారని ప్రక్క కామ్రేడ్ ని తుపాకి ప్రేల్చుకుంది. ఆ కామ్రేడ్ కమాండర్ అజ్ఞలేనిదే కాలేజెలాగా అన్న సందేహం వెలిబుచ్చాడు. ఇక లాభంలేదని నా గమ్మ ఆ కామ్రేడ్ వద్ద నున్న తుపాకి అందుకుని పరుగులంకించుకుని ప్రక్కనున్న శతృవుల కంటే ముందువెళ్ళి ఎదురుగామూటవేసి వాళ్లు దగ్గరకు రాగానే గురిచూసి ప్రేల్చింది. యీ ధ్వని విని దళసభ్యులంతా అన్నివైపుల నుండి తుపాకులు ప్రేల్చారు. దళకమాండర్ తుపాకి బాగుచేసుకొని ఆనందంతో సింహగర్జన చేస్తూ వెనకనుండి కాల్పులు సాగించాడు. నా గమ్మ తుపాకిదెబ్బకే పోలీసు పడి చచ్చిపోయాడు. అందరికీ

గాయూని తగిలాయి. తుపాకులు విడిచి పోలీసులు పారిపోయారు. కొంత టైము వేచి వుండి శతృవులు పోయారని నమ్మకం కలిగిన తరువాత నాగమ్మ పరుగెత్తి ఆయుధాలు చంకనబెట్టుకొని కమాండర్‌కు అందించింది. కమాండర్, దళ సభ్యుల ఆనందం చెప్పనలవికదు. నాగమ్మను ప్రాంతీయ దళ ఉప కమాండరుగా ఎన్నుకున్నారు. నాగమ్మ ఉప్పొంగిపోయింది.

ఆ దెమ్మ

ఆదెమ్మ మాటకారి. ఈమెను గూడెంలో జనాన్ని కదిలించే కార్యక్రమాలకు అర్గనైజర్‌గా నియమించారు. ఈమె కృషి ఫలితంగా స్త్రీ, పురుషులు ఉత్సాహంగా బ్యాచీలు, బ్యాచీలుగా వస్తున్నారు.

ఆదెమ్మ దళాల లోనికి యువతీయువకులను పంపటమేగాక ప్రజలకు అనేక విధాల ట్రైనింగు ఇచ్చింది. శతృవులను తప్పుదారులు పట్టించడం, పోలీసులు ప్రజలపై దాడులు చేసినప్పుడు ప్రతిఘటించడం, దళాలకు వార్తలు అందించడం, ఆహారం చేరవేయడం, రహస్య స్థలాలను కాపాడటం మొదలగునవి ఎంతో నేర్పుతో ప్రజలను వెంటేసుకుని చేసేది. అంతేగాక భూమిదున్నే కార్యక్రమం ప్రజలు చేపట్టిన సందర్భంలోకూడా ఆమె పాత్ర యెంతో నంది. పాపమ్మ, అలాగే అనేకమంది స్త్రీలు దాడుల్లో చేరి, అనేక దాడులలో, పోరాటాలలో యెంతో నేర్పుగా వారి బాధ్యతలు నిర్వహించారు.

ఈదశలో స్థానికంగావున్న స్త్రీలుకూడా ఎంతో చాకచక్యంగా నేర్పుతో బాధ్యతలు నిర్వహించేవారు. అన్నాలు చేరవేయడం, ఆడవులలోవున్న దళాలకు బస్తీలనుండి వార్తలు అందించడం- పోలీసులు ఒంటరిగా వెళుతుంటే స్త్రీలు గుంపుగా వాళ్ళపైబడి తుపాకులు గుంజుకొని దళాలకు అందించిన ఘటనలు కూడా వున్నాయి.

సమ్మక్క

ఆ ఊరువారు ఆ రోజు ఆడవిలో పనికిపోయారు. ఆ ఊరు రావాలంటే గుట్టయెక్కి రెండు గుట్టలమధ్య ఇరుకుదారిగుండా గుట్టదిగి రావాలి. చాకీదారులు, పన్నులు వసూలుచేసేవారు ఆ ఊరికి పోతున్నారు. వాళ్లు ఈ గుట్ట యెక్కకముందే సమ్మక్క మరికొందరు వాళ్ళను చూశారు. చాకీదారులు మొత్తం నలుగురే వున్నారు. మంచి ఛాన్సు. తుపాకీ గుంజుకోవాలన్నారు. చాకీదారులకంటే ముందే గుట్ట యెక్కి ఇరుకుదారిలో సమ్మక్కవాళ్లు మాటువేశారు. వాళ్లు ఇరుకుదారిలోకి రాగానే వారిపై ఒక్కసారిగా బండలు తోశారు. చెట్లపై నుండి కొంతమంది రాళ్ళవర్షం కురిపించారు. దీనితో వాళ్లు గాబరా పడి దెబ్బలు తిని 'బందూకుఇస్తాం, మమ్ము వదలండి అని కేకలు వేశారు. సమ్మక్క ప్రక్కనున్న చెట్టుకు తుపాకీ తగిలించి చేతులెత్తమంది చాకీదార్లు

అలాగే చేశారు. సమృద్ధి మూలా అంతా పోరిదగ్గరకెళ్ళి తుపాకి తీసుకొని వాళ్ళను గుంజీళ్ళు తీయించి, అనేక బాధలు పెట్టి ఈ విషయం యెక్కడయినా చెప్పారా మీ ప్రాణాలు దక్కవని బెదిరించింది. వాళ్లు చెప్పం అన్నారు. ఆ తర్వాత చెప్పలేదు. తుపాకి దళానికి అందించేరు.

ప్రజలు భూమి దున్నుకునే కార్యక్రమం విరివిగా చేబట్టారు. ఇప్పుడు అడవికి హద్దులులేవు. వాళ్ళు ఇష్టమైన మంచి భూమిని చదునుచేసి పంటలు పండించారు. ఈ కార్యక్రమం ప్రజలను వూపిపేసింది. ప్రజలు ఒక పంటను పండించుకొని అనుభవించారు. మొక్కజొన్న బాగా పండింది. చిన్న చిన్న వాగుల దగ్గర వరి కూడా పండించే పద్ధతి ప్రవేశపెట్టారు. ప్రజలలో ఇక తిండికి మాడవల్సిన అవసరం ఉండదనే విశ్వాసం పెరిగింది.

1950 ప్రారంభమైంది. అడవులలో ప్రవేశించి ప్రజలను అణచడానికి, దళాలను గాలించడం కోసం తీవ్ర ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. రోడ్డుపై లారీలను ఆపి, గూడెంలో వున్న జనాన్ని కొట్టి ఒకచోట చేర్చి అడవుల దారులను చూపించమని పేధించడం ప్రారంభించారు. ఆ సమయంలో ప్రజలు మిలిటరీకి బాగా బుద్ధి చెప్పారు. దళాలు కూడా దారులలోకాని నైనికులను దారి చూపిస్తాం అని కీకారణ్యంలోకి తీసుకెళ్ళి అటూ ఇటూ చీకటిపడేదాకా తిప్పి రాత్రి అక్కడ వుండేలా చేసేవారు. ఆ రాత్రి అక్కడ మకాం చేయాలి వచ్చేది. మిలిటరీ ప్రాణాలు గుప్పెట్లో పెట్టుకొని క్షణమొక యుగంగా గడుపుతూ ఏ చెట్టు కదిలినా, దళాలు అని కాల్పులు చేసేవారు. ఒక్కొక్కసారి గుట్టలమధ్యకు మిలిటరీని తీసుకెళ్ళి దళాలకు అప్పజెప్పేవారు దళాలు మెరపు దాడిచేసి మిలిటరీని దెబ్బతీసేవి. దానితో నైనికులు భీతిల్లిపోయారు.

ఈ మహోద్యమ చరిత్రలో ప్రజలు - స్త్రీలు చేసిన త్యాగం, కృషి, కార్యక్రమాలు వ్రాయాలంటే పెద్ద గ్రంథమౌతుంది. ప్రభుత్వం ఎంతో క్రూర నిర్బంధ విధానం సాగించింది పురుషులు వుండేవారుకాదు. రాక్షసంగా స్త్రీలను చిత్రహింసలు పెట్టడం, కాన్ సెంట్రేషన్ క్యాంపులకు తీసుకెళ్ళి ఎన్నో అవమానాలకు గురిచేసేవారు. వారి విలువైన శీలాన్ని కూడా దుర్మార్గులు దోచుకొనేవారు. ఎన్నో బాధలు పెట్టినా, ఓర్పుతో సహించారేగాని ఏ స్త్రీనుండీ శత్రువులు రవ్వంత రహస్యం చెప్పించలేక పోయారు. అన్నింటినీ సహించి - వాళ్ళ జీవితాలు సర్వనాశనమైనా - పార్టీని, దళాలను కన్నబిడ్డలకంటే మిన్నగా కాపాడారు.

తెలంగాణ అంతటా కూడా మహోద్యమ పోరాటచరిత్రలో వందలు, వేలు తల్లులుగా, యువకులుగా వీరుచేసిన త్యాగాలు, కృషి ఇంకా మరుగునపడే వెన్నాయి. అలా స్త్రీలొకం పార్టీని, దళాలను కంటికి పాపలాకాపాడి, అనేక పోరాటఘట్టాలలో పాల్గొని, వీరోచిత పాత్ర నిర్వహించి చరిత్ర సృష్టించుకున్నది.

-శ్రీమతి మల్లు స్వరాజ్యం

నిజాంకు గోరి కడతామని నినదించిన విప్లవకిశోరం యాదగిరి

[“నైజాము సర్కరోడా-నాజీల మించినోడా” అనేపాట నాటికి, నేటికీ విప్లవగుల్మి విరజిమ్ముతూ వీర తెలంగాణా పోరాటంలో పాల్గొన్న అశేష ప్రజ ఆశయా లకూ, ఆపేజానికి తార్కాణంగా నిలిచివుంది. ఆ పాట రచించిన కామ్రేడ్ యాదగిరి స్వయంగా విప్లవ వీరుడు. 1946 జూలై 4 న ఆలపర్తి గ్రామంలో దేశ్ముఖ విసునూరు రామచంద్రారెడ్డి గుండాల చేతుల్లో కామ్రేడ్ దొడ్డి కొమరయ్య ఆహూతి కావడంతో తెలంగాణా పోరాటానికి అంకురార్పణ జరిగింది. జూలై 4న రానున్న ఆ పోరాట వార్షికోత్సవం సందర్భంగా యాదగిరిని గురించి తెలంగాణా పోరాట అగ్ర నాయకుల్లో ఒకరు, నేటి మార్క్సిస్టుపార్టీ నల్గొండ జిల్లా కమిటీ కార్యదర్శి అయిన శ్రీ భీమిరెడ్డి నరసింహారెడ్డి రాసివంపిన స్మృతులను పాఠకులకు అందజేస్తున్నాం—

—సంపాదకుడు॥]

బండెనక బండిగట్ట

పదహారు బండ్ల గట్టి

ఏ బండ్లొ వస్తవు కొడుకో

నైజాం సర్కారోడ

నాజీల మించినోడ

నైజాం సర్కారోడ

॥బండె॥

పోలీసు మిర్చి రెండు

బలవంతులనుకోని

వల్లెలు దోస్తిని కొడుకో

నువు ఇల్లెల్ల దోస్తిని కొడుకో

నైజాం సర్కారోడ

॥బండె॥

జాగీరుదారులంతా

జామీనుదారులంతా

నీ యండా జేరిరికొడుకో

నైజాం సర్కారోడ

॥బండె॥

స్త్రీ పురుషులంత కలిసి

పిల్లలమంత కలిసి

వడిసెలల రాల్లు నింపి

వడివడిగా గొట్టతేను

కారాపునీళ్లు తెచ్చి

కండ్లళ్ళ జల్లితేను

నీ మిలిట్రీ జారిపోయే

నైజాం సర్కారోడ

॥బం॥

బండెనక బండి గట్టి

పదహారు బండ్లుకట్టి

ఏ బండ్లొ పోతవు కొడుకో

నా కొడక ప్రతాపరెడ్డి

॥బండె॥

చినపంది మల్లిగాడు

పెదమంది మల్లిగాడు

అల్లిదర్పి తింటముకొడుకో

నా కొడక ప్రతాపరెడ్డి

॥బండి॥

చుట్టుముట్టి సూర్యపేట

నట్టనడుమ నల్లగొండ

నీవుండే మోదరబాదు
దానివక్క గోల్కొండ
గోల్కొండ ఖిలాకింద
నీ గోరికడతము కొడుకో
నైజాము సర్కారోడ

॥నీగోరి॥

నాటి చరిత్ర నిప్పులను నేటికీ చెరుగుతున్న ఈ పాట మొదటపాడిన ఆ వీర యోధుడు ఎవరు? అమర వీరుడు యాదగిరి, గ్రామం ఎల్క పెల్లి, తాలూకా సూర్యా పేట, జిల్లా నల్లగొండ.

32 ఏళ్ళక్రితం యాత్రగా సాగిపోతున్న ఒకానొక విమోచన దళం ముందు నడుస్తున్న ఈ వీరుని గళం నుండి, స్వయంగా బాధలు, బరువులు అనుభవించిన ఈయన హృదయాంతరాల్లో నుంచి అలలు అలలుగా పెల్లుబికి వచ్చిన అగ్నికణాలివి.

ప్రక్కనున్న జన్నారెడ్డి దొరల దాడులు, దౌర్జన్యాలను చెండాడుతూ వాటి అంతుచూడగలమని గర్జించిన గాండ్రంపుఇది. అప్పటికి తరతరాలుగా పాదుకున్న ఈ దొరలు, వారిని కాపాడుతున్న నిజాం పాలకులు ప్రజాప్రవాహము ముందు నిలువలేరు, గెలువలేరు అని, అమాంతంగా పడిపోగలరని పూరించిన శంఖారావమిది.

ఇంతకూ ఆ అమరవీరుడు యాదగిరి మరణించినదెక్కడ? ఏ సందర్భంలో?

ఆ మధ్యనే తోటి కామ్రేడ్ కృష్ణమూర్తితో నేను జీపులో జనగాం నుండి సూర్యాపేటకు వస్తుండగా తిర్మలగిరి దాటిన తర్వాత సమీపంలో కనిపించిన ఎత్తైన ఒకానొక రాగిచెట్టు నేటికీ నాటి చరిత్రను చెప్పడానికా అన్నట్లు సజీవసాక్షిగా నిలిచి యున్నది. మిత్రుడు కృష్ణమూర్తి ఆ చెట్టును గుర్తుచేయుచూ నాటి చరిత్ర చక్రాన్ని కదిలించాడు.

అది 32 ఏళ్ళనాటి మాట రోడ్డుకు ఉత్తరభాగాన ఉన్న ఆ చెట్టుకు ఇద్దరము చెరొకవైపు సాయుధ సైనికులుగా సన్నద్ధమైవున్నాము ఆ ప్రక్కనే అక్కడక్కడ వున్న రాళ్ళను చాచుచేసుకొని మరికొంతమంది కామ్రేడ్లు ఆయుధాలు రోడ్డుపైకి దక్షిణ పడమటి ముఖము గురిపెట్టి రెప్పవల్చుకుండా చూస్తున్నారు. మిలటరీ సర్వీసులో అనుభవం కలిగి ఆరితేరిన మరో యిద్దరు కామ్రేడ్స్ రోడ్డుకు దక్షిణ, పడమటిభాగంలో పొలాల్లోగల లావాటి తాటిచెట్లను చాచు చేసుకొని రోడ్డుకి అభి ముఖంగా ఆయుధములు ఎక్కు పెట్టుకుని సమయంకోసం కాచుకుని వున్నారు. ఇలా మూడువైపులనుండి గెరిల్లాయోధు లందరి ఆయుధాలు రోడ్డుపైగల ఒకానొక ప్రదేశానికి ఎక్కు పెట్టబడి వున్నాయి. ఆ ప్రదేశంలో ఒకబండి అడ్డంపెట్టబడి వున్నది. రెండు కొయ్యమొద్దులు వేయబడివున్నవి. మా చేతుల్లోవున్న ఆయుధాలు ఆధునిక మైనవికావు. ఒకటి, రెండు మజిల్ రోడర్స్ తప్ప తక్కినవి అన్నీ నాటుతుపాకులే.

మెషిన్ గన్లు, సబ్ మెషిన్ గన్లతో సమీపంలోని మొండ్రాయిలో, ప్రక్కన పరిగిరిలోనూ ఇరువైపుల క్యాంపువేసివున్న సాయుధ శత్రువును ఎదుర్కో

డానికి ఇవేమీ సరిపోవు. ఐనా గ్రామాలలో నాటికి మారణహోమం సాగిస్తున్న రాక్షస రజాకారులూకను అడుగడుగునా ప్రతిఘటించాలనే ప్రజల ఆవేశం, అగ్రహం మమ్మలనీడానికి పురికొల్పాయి.

అయితే నిత్యం బస్సులో కాపలాదారులుగా వచ్చే సాయుధ పోలీసుకోశం కాచుకున్న మా ముందుకు అనుకోకుండా ఒక మిలటరీ ట్రక్కు నిండుగా సాయుధ నిజాం మిలట్రీ మూక వచ్చింది. అడ్డంకులను చూచి దిగాలుపడుతూ కంగారుతో ప్రక్కకు తప్పుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తున్న ఆ కసాయిమూకల తలలకు గురిపెట్టి మూడువైపులనున్న నాటు ఆయుధాలతో కాల్పులుసాగాయి. ప్రక్కనేవున్న మితృదు కృష్ణమూర్తి తొలిదెబ్బ సరిగ్గా గురిగాతగిలింది. కనురెప్పపాటులో ఆ కసాయిమూకలో నలుగురైదుగురు ప్రాణాంతకంగా గాయపడి మడియ కూడా నిలువకుండా కంగారుకొద్దీ ప్రక్కనుండి అడ్డంకులను అదిగమించి అతివేగంగా చిత్తుబొత్తుగాకాలుస్తూ వాహనాన్ని పరుగెత్తించారు. వారు ప్రక్కనే వున్న మొండ్రాయి క్యాంపు నుండి అదనపు బలగా లతోతిరిగి రాగలరని గమనించిన మేము మొత్తం దళానికి కేక వేశాము. కాని పరు గెత్తుతున్న కసాయి మూకను వెంటతరుముతున్న కామ్రేడ్స్ ఆవేశంలో మాయొక్క పిలుపును వినిపించుకోలేదు. మా తొలి దెబ్బకు గురియై పరుగెత్తుచున్న ఆ మిలటరీ మూకలను చూచిన మన కామ్రేడ్స్ ఆ నాటు తుపాకులతోనే కొంతదూరం రేచుల్లా వెంటబడ్డారు అలా వెంటబడ్డ కామ్రేడ్స్ లో యాదగిరి ముందున్నాడు. తక్కినవాళ్లు మా కేకలను ఆలస్యంగానైనా వినిపించుకొని వెనుదిరిగారు.

కాని వీరావేశంలో మైమరచియున్న యాదగిరి మాత్రం శత్రువువెంట పరుగెత్తుతున్నాడు. ఆ క్షణంలోనే ఒకదాని వెంట ఒకటి రెండు లారీల మిలటరీ మూకలు ప్రళయంగా కాలుస్తూ అతివేగంగా తిరిగి రానేవచ్చాయి. వీరుడు యాదగిరి పేగంగా మమ్మలనందుకునే ప్రయత్నంలో వెనుకకు కాలుస్తూ మావైపుకు పరుగెత్తు కొని వస్తున్నాడు. విధివిరామం లేకుండా గుండ్లవర్షము మావైపు సాగిపోతూనేవుంది. లారీలు మావైపే వచ్చాయి. అక్కడున్నటువంటి పొదలను ఆసరా చేసుకొని అడు గడుగునా మెలికలు తిరుగుతూ ఎలాగో పొలాల్లో దూకాము. ఎకరాలకొలది ఉన్న ఆ పచ్చటి పొలాల్లోకి లారీలు దిగలేకపోయాయి. కాని మరింత అందుబాటులోకి వచ్చిన యాదగిరిని అందుకొనే ప్రయత్నం చేశాము. వీరుడు యాదగిరి పామువలే మెలికలు తిరుగుతూ లారీకి అందకుండా గంతులువేస్తూ చివరిదాకా పరుగెత్తాడు. అక్క సుతోవున్న ఆ రజాకారులు అంతటితో వదలలేదు. చివరికి అతినమీషంలో నుంచి గురిపెట్టి కాల్పారు. ఆదెబ్బతో గాయపడిన యాదగిరి వల వలా వంటినిండా రక్తం కారుతున్నా కొనవూపిరితోనే అందకుండాపోయే ప్రయత్నం చేశాడు. నిలువెల్లా క్షతగాత్రుడైన ఆ యోధుడు పరుగెత్తుతూనేవున్నాడు.

మెలికలు తిరుగుతూ కాల్పుతూ తనపాట పాడుతూ కమ్యూనిజం జిందాబాద్, ఎర్రజెండా జిందాబాద్, నిజాం రాజ్యం నశించాలి అనే నినాదాలతో నిప్పులుగ్రక్కుతూ

క్రామేడ్ యాదగిరి నేలకొరిగాడు. ఆ వెంటనే మీద దుమికి యాదగిరిని అందు కున్నాయి ఆ రజాకార్ మృగాలు. ప్రక్కనే మొండ్రాయి క్యాంపుకు లీసుకువెళ్ళి అప్పటికే కానపూపిరితోవున్న యాదగిరిని రహస్యాల కోసం అనేక చిత్ర హింసలకు గురిచేశారు.

రహస్యాలకు బదులు “ఎర్రజెండా జిందాబాద్”, “నిజాం నిరంకుశ రాజ్యం నశించాలి”, “ప్రజారాజ్యం వర్ధిల్లాలి” అనే నినాదాలతో నిప్పులుగ్రుక్కుతూ కడ శ్వాస వదిలాడు అమరుడు యాదగిరి.

యాదగిరి గురించి తెలియని వాళ్ళు ఏదోపూచు. ఏదోపేరూ ఏమో రాశారు. కానీ వీరుడు యాదగిరి మా దశ సభ్యుడిగా, మేము పాల్గొన్న ఈ చారిత్రాత్మకమైన పోరాటంలో యోధుడుగా పోరాడుతూ మరణించిన అమరుడు. ఈయన గ్రామం స్వయంగా మా తాలూకాలోని ఎల్కపెల్లి అనే గ్రామం. విప్లవవీరుడు యాదగిరి జిందాబాద్. ఆయన గర్జించిన గర్జన ఆరని జ్యోతిగా నిల్చింది. చివరికది దశదిశలా మహాజ్వాలగా విజృంభించి నిజాంప్రభుత్వాన్ని దాని పూడిత వ్యవస్థనే దగ్ధంచేసింది.

‘ప్రజాశక్తి’ 29 జూన్ 1980

ఆలేరువద్ద గెరిల్లాదళం వాహావాహి పోరాటం

అప్పుడే మేల్కొన్నాను కండ్లు తుడుచుకొని నలువైపులా పరికించినాను. అంతా సవ్యంగానే వుంది. దళం గాఢనిద్రలో వుంది. కొద్దిగా దిబ్బగావుండి పదిగజాల దూరంలోవున్న స్థలంలో సెంట్రీమాత్రం వెలుకువతోవున్నాడు.

అకాశం నిర్మలంగా వుంది. చీకటిరాత్రిలో కూడా నక్షత్రాల వెలుగుకు నాచుట్టూ యాభై గజాల దూరం స్పష్టంగా చూడగలుగుతున్నాను. వర్షాకాలంలో వంపు నీరుపారిన చెల్మలో చిన్న ఇసుకవాగు— ఒకచోట వెడల్పు, మరొకచోట ఇరుకుగా ఏటవాలుతో కొంతదూరం తెల్లగా కన్పించుతూవుంది.

ఈ ఇసుక వెడల్పున్నచోట ఒడ్డుగా, యిరుకుగావున్నచోట నిలువుగా దళ సభ్యులు ఇసుక చూసుకొని పడుకొనివున్నారు. ఇసుకలో పడక మెత్తగా వుండటమే గాక బట్టలుమాయవని, పురుగు, పూచీ ఇసుకలోకిరావని దళాలు సాధారణంగా చెల్మల లోని వాగులను తమ పడకలకు ఉపయోగించుకునేవారు. కొందరు పక్కకు 'తువ్వాలు' వంటి గుడ్డలను వేసుకొన్నారు. కొందరు చొట్టియసుకలో పడుకొని సంచులు నెత్తి

కింద పెట్టుకున్నారు. కొందరు నిదురలో కూడా తుపాకిపై చేయి వుంచినారు. మరి కొందరు తమ పొట్టకు అనించుకొని పైనుండి చేయివేసి నిదురపోతున్నారు నేను తుపాకి (రైఫిల్) రెండు తొడలపై అడ్డంగా పెట్టి కూర్చున్నా. మాదళంలో ఒక డ్రైన్ గన్, ఒక గైడర్, రెండు పన్నెండవ బోర్ తుపాకులు, రెండు గ్రెనేడ్లు — తతివ్వాని నాలుగు తుపాకులున్నవి.

ఇవి శతృవు సమీపానికి వచ్చినప్పుడు మరియు ఎదురు దాడికి బ్రహ్మాండంగా పనిచేస్తాయి. దూరం నుండి శతృవును దెబ్బకొట్టి తప్పుకొనుటకు రైఫిల్ ఉపయోగం అవసరం అనాడు ఎంతో వుంది. బమ్మెర ముఖైదారు వద్ద లాగుకున్న రైఫిల్ మాంచెస్టర్ గార్నియన్ అనునది మాదళంకు వున్న కొరతను తీర్చింది. కానీ ఈ రైఫిల్ తూటాలు 99 మాత్రమే దొరికినవి. ఇవి అర్బు పెడితే తిరిగి దొరకడం కష్టమనితేలింది. కనుక జాగ్రత్తగా వాడాలని ఆ రైఫిల్ ను నాచేతిలో వుంచుకున్నాను. దీనికి దూరమును బట్టి గురిచూసే గేజుకు ఒక చిన్న దూరదర్శిని అడ్డం కూడా అమర్చి వుండటం, మాదళానికి రైఫిల్ పై ప్రత్యేక అభిమానానికి కారణం అయింది.

అంతకు 3, 4 రోజుల క్రితమే ఈ రైఫిల్ వచ్చింది. వచ్చినప్పటి నుండి శతృవుతో పోరాడటం తటస్థపడలేదు. ఈ రోజు తెల్లవారకముందే ఆలేరు సమీపానికి మాదళం చేరవలసివుంది. ఆలేరులో ఒక పోలీసు క్యాంపు తిష్టవేసి వుంది. కల్లు గీయించుతూ పన్నులు వసూళ్ళు చుట్టవట్ల గ్రామాల్లో లేనివాటిని ఇచ్చట ఈ క్యాంపు సాయంతో ప్రభుత్వం సాగించుతూ వుంది. దీనిని బంద్ చేయించాలని పార్టీ కమిటీ నిర్ణయించింది.

ఈ నిర్ణయానుసారం ఆ చీకల్లో మాదళం బయలుదేరవలసి వుంది. టైం ఎంత అయిందో తెలియదు. మాదళానికి ఉన్న ఒకే ఒక రిస్టువాచి సెంట్రీ వద్ద వుంటుంది. ఆ వాచ్ రేడియం డయల్ గలది చీకటిలో వెలుతురు సహాయం లేకుండా టైం గుర్తించవచ్చు. అయితే అప్పుడప్పుడు కొంత అస్పష్టంగా వుండేది.

నేను లేచి నిల్చుని రైఫిల్ భుజానికి వేసికుంటూ కాపలా కామ్రేడ్ వద్ద వెళ్ళి మెల్లగా టైం అడిగాను. ఆ కామ్రేడ్ మూడు అయివుంటుందని అన్నాడు. వాచ్ తీసుకొని చూడగా టైం స్పష్టంగా కనిపించలేదు. నా ఒడిలో వాచ్ పెట్టి టార్పిలైట్ ను డయల్ పైకి పోకన్ చేసినాను అప్పుడు స్పష్టంగా 3 గంటలు చూపించుతూ వుంది.

“కామ్రేడ్స్! లేవండి, తెల్లవారకముందు వెళ్ళాలి.” వడుకున్నవారికి దగ్గరగా వెళ్ళి చెప్పినాను. మాదళంలోని వారంతా 24 సంవత్సరాలు అంతకు తక్కువ వయసు గలవారే. లేచి కూర్చున్నాక 2, 3 నిమిషాలు నిద్రవచ్చు వదిలేదికాదు. లేచి సంచులు, తుపాకులు భుజాలకు తగిలించుకున్నారు.

మాదళానికి యిద్దరు కొరియర్స్ ఉండేవారు. ఒకరు ఎల్లప్పుడు దళంతో ఉండేవారు. మరొకరికి బయటి వార్తలు, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు తేవడం, తీసుకొని

పోవడం పనిగా పుండేది. దళంలో వున్నవారు వార్తలు తేవడమేకాక దళంకు కొంత దూరం ముందర నడిచేవారు.

కామ్రేడ్స్, మనం ఆలేరు గ్రామం వద్దకు చేరాలి. త్రోవలో ఒక రోడ్డును, మరియు రైలు వాటను దాటవలసివుంది. కనుక నిశ్శబ్దంగా నడవాలని దళంలో ఒక గొంతు పొంపెం బిగ్గరగా ఎనబడింది. మరొకరు ఇక నడవండన్నారు. దళం నడక ప్రారంభించింది. రోడ్డు 50 గజాల దూరం ఉందనగా కొరియర్ మమ్ముల అగమని సంకేతమిచ్చి తను ఒక్కడే రోడ్డువాకాదెళ్ళి తిరిగివచ్చి మమ్ముల రమ్మని నైగచేశాడు. రోడ్డుదాటి అలానే రైలుమార్గం వద్దకూడా జాగ్రత్తగా దాటి శాయగూడెం వద్దకు దళం చేరింది. నిర్ణయానుసారం భువనగిరి దళం మావద్దకు చేరలేదు. ఇద్దరు కామ్రేడ్స్ నాటు తుపాకులతో వచ్చి చూలో కల్పినారు. దళం ఆలేరు తాటివనంలోకి ప్రవేశించింది. కూలీలందరినీ పోగుచేసి “నిజాం ప్రభువును గద్దె దింపుటకు ప్రజలంతా తెగించి పోట్లాడుతుంటే మీరు కల్లుగీత గీసి పన్నులు ఇస్తున్నారని, ఇదికూడదని 15 నిమిషాలు వారికి నచ్చజెప్పడం జరిగింది. వారు ఇకముందు గీయమని, పన్నులు చెల్లించమని హామీ ఇచ్చినారు. అలాంటప్పుడు మోకులు, ముస్తాదులు యివ్వమని అడిగి వాటిని పనికి రాకుండా చేశాం. కొందరితో తాళ్ళు ఎక్కించి గెలలు కోయించడం జరిగింది. ఈ సరి ఒకవైపు సాగుతుండగా ఉత్తరం వైపున వుంచిన కాపలా కామ్రేడ్ వద్దకు వెళ్ళాను. ఆలేరు గ్రామం లకే వుంది. కనుక శత్రువు వస్తే అటునుండే వస్తారు కనుక ఆ పరిసరాలు చూడాలని అటువైపు నడచివెళ్ళినాను. సెంట్రీకి ఒక వంద గజాల దూరంలో ఆలేరు గ్రామం చివరి ఇంట్లు, ఊరు కన్పించుతూ వుంది. గ్రామంలో పోలీసు క్యాంపు వుండగా అంత చేరువలోకి ఉడయం 8 గంటల సమయంలో వెళ్ళడం తెలివితక్కువతనం అవుతుంది. శత్రువు మొండిగోడల చాటునుండి కాల్పులు సాగించితే మారు రక్షణ సరిగాలేదు. తాటిబొత్తలు చాటుచేసుకోవల్సి వుంటుంది. ఏకాద్దో సరతాళ్ళలాగ వున్నవితప్పు తతిమ్మని బొత్తలు. వీటినుండి తుపాకిగుండ్లు అవలీలగా దూసుకుపోతవి. కనుక ఇవి రక్షణకు ఉపయోగంకావు. కనుక అట్టే అలస్యంచేయకుండా దక్షిణంవైపు దళంపోయి సెంట్రీని 200 గజాలు వెనక్కి పిలిచి కార్యక్రమం ముగించుకొని శాయగూడెం చేరినాము. దళం టీత్రాగి ప్రయాణమునకు సిద్ధమౌతుండగా పోలీసుదళం వస్తూవుందని సెంట్రీ పరిగెడుతూవచ్చి చెప్పినాడు. ఊరి వెలుపల ఎదిరించాలని ఊరిలో వొద్దని, మనకు అనుకూలస్థలం వచ్చేవరకు శత్రువును వెంటాడనీయాలని, ఎలాంటి కాల్పులు మొదటే చేయరాదని తెల్పినాను. గ్రామంలోవుండి పోరాడాలని, అలా చేయకపోతే మనం పిరికివారమని ప్రజలుభావిస్తారని ఒక కామ్రేడ్ అన్నాడు. అప్పటికే రేణుకుంట్ల పోరాటంనుండి గురుపాతంగా పార్టీ ఒకలేఖ పంపింది. గ్రామాల్లో బురుజులపైవుండి పౌజిషనల్ వార్ ఫేర్ (నిలబడి వాహ్యయుద్ధం)కుదిగరాదని, మనదళాలను చక్రబంధంలో ఇరుక్కోకుండా చూడాలని, ఇరుక్కుంటే విడిపించగల అదనపుదళాలు మనకు లేవుగాబట్టి కొట్టి తప్పుకోగల చాటు

మాటు యుద్ధ (గెరిల్లా) తంత్రంను మరచిపోరాదని ఖచ్చితంగా చెప్పబడింది. ఈ విషయం ఆ కామ్రేడ్ దృష్టికి తీసుకువచ్చినాను.

గ్రామంలో ఉండి ఎదిరించవద్దని, ఒక పోలీసు చచ్చినా ఊరు మొత్తాన్ని తగులబెడతారని గ్రామం వెలుపల పోట్లాడమని గ్రామస్తుల్లో ఒకరు కోరినాడు. దళం గ్రామం బయటకు నడిచింది. పోలీసు మమ్ము వెంటాడుతూనే ఉంది. కొంతదూరం వెళ్ళాక ఒక రాతిదొడ్డి రక్షణకు అనువుగా, తుపాకులుపెట్టి కాల్పుటకు వీలుగా గూళ్ళు కలది కన్పించగానే కొందరు వశసభ్యులు దళ నాయకుని సూచనల మేరకు దొడ్డిలోకి ప్రవేశించినారు. మరికొందరు చెట్లరక్షణగా నిల్చున్నారు.

ఆ దొడ్డివెంటే వరిపొలం కరిగట్టు చేయబడుతూ ఉంది. కొందరు స్త్రీలు నారు పీకుతున్నారు. కొందరు నాటువేస్తున్నారు. కొందరు మగకూలీలు నాగండ్లు దున్నుతున్నారు. మరికొందరు నారుకావళ్లు మోస్తున్నారు. వారందరిని ఉత్తరంవైపు వెళ్ళి పొమ్మని, నాగండ్లనుకూడా అటువైపు కొట్టమని, లేకుంటే కాల్పుల్లో యిరుక్కుని చచ్చిపోయే ప్రమాదముందని దగ్గరగావెళ్ళి గట్టిగా చెప్పినాము. పోలీసువారి రాక చూచిన కూలీలు చిందరవందరగా పరుగులుపెడుతూ అచ్చటచ్చటే తిరుగసాగారు. నాగండ్లు దూరం కొట్టబడలేదు. శతృవు సమీపించుతున్నాడు. మేం కాలిస్తే శతృవు ముందుకు రాలేడు. కాని పిచ్చిపిచ్చిగా కాల్పులు సాగిస్తాడు. మా మధ్య-పోలీసుమధ్య కాల్పుల్లో ఆడ, మగ కూలీలకు, నాగలి పకువలకు ప్రాణనష్టంతప్పదు. మేం ప్రజలకు నష్టం జరగకుండా జాగ్రత్తపడగలం. కాని శతృవు నేరుగా ప్రజలకు గురిపెట్టి కాలుస్తాడు. కనుక అచటనుండి మరొక ప్రదేశానికి, మనకు అనుకూలమైన ప్రదేశానికి శతృవును తీసుకుపోవాలి.

కొంతదూరం తర్వాత శతృవు మమ్ము తరిమివేశామని భావించి నిలబడి పోయారు ఒక నాటుతుపాకి పేల్చమని ఒక కామ్రేడ్ చెప్పటం, వెంటనే పేలడం జరిగిపోయింది. మేం పారిపోవడంలేదని, పోరాటానికి సిద్ధమని శత్రువుకు ఇది సిగ్నల్. దీనితో శతృవూక కోపంతో తరుముతూ వస్తున్నది. మా దళం కొరియర్తో సహా 15 మందికి మించలేము. శతృవులు 40 మంది రైఫిల్స్ తో కావల్సినన్ని గుళ్ళతో వెంటాడుతున్నారు.

కొంత దూరం పోయాక శారాజిపేట గడ్డ (మైదానం) వచ్చినది. 1949 లో ఈ స్థలంలో బ్రిటిష్ సైన్యపు గుడారాలుండేవట. చెట్టుచేమా ఏదీలేదు. మూత్రాలు పోయుటకు కట్టిన ఒకటిరెండు సిమెంటు కట్టడాలు చిన్న అరుగులు చూదిరివి ఉన్నవి. వాటి ప్రక్కనే ఒక పెద్ద గొయ్యి ఉంది. ఆ గోతిలో దళం అంతా రక్షణ తీసుకొనుటకు వీలుంది. నేను, ఉపకమాండర్, మరిద్దరు కామ్రేడ్స్ ఆ సిమెంటు అరుగుల చాటున రక్షణ తీసుకున్నాము.

పోలీసుదళం మమ్ముల వెంటాడటం మాని రెండు దళాలుగా చీలి ఒక దళం

వదునాని మాపై కాల్పులు ప్రారంభించింది. రెండవదశం దక్షిణంవైపునుండి తూర్పు దిశకు నడుస్తూ మా వెనక తట్టుకు నడుస్తూవుంది.

శతృవు మమ్ము చక్రబంధంలో యిరికించాలని చూస్తున్నారని మేము అర్థం చేసుకున్నాము. అలేరునుండి జీడికల్లు వెళ్ళేరోడ్డుపై ఒకలారీ పోలీసులను పంపి శారాజి పేటవద్ద కొందరిని, పోరాటం ప్రారంభమైన స్థలానికి కుడిప్రక్క దగ్గరగావున్న పొయింబ్ పై కొందరిని దింపితే మేము చక్రబంధంలో విగింపబడతాము. కనుక తూర్పువైపు నడచి, లేక ఉత్తరంవైపునుండి రోడ్డును ఎంత త్వరగా దాటగలిగితే అంత క్షేమమని భావించాం.

కాని శతృవు మాపై ఎడతెరిపి లేకుండా గుండ్లవర్షం కురిపిస్తున్నాడు. మాకు కదల మెడలలేనిస్థితి ఏర్పడింది. కర్త్రుమని భయంకరమైన గుండ్ల మోత చెవుల ప్రక్కనుండి కట్టించేస్తూ పోతూవుంది. తలపై తేనెటీగల దాడిమాదిరి గుండ్లు ఎగుటతూ అటుప్రక్క ఇటుప్రక్క దూసుకుపోతున్నవి. మేం సిమెంటు అరుగుకు ఒక్కరవ్వ అంచు ఎటుజరిగినా గుండ్లు తగలటం ఖాయంగా కన్పించింది. సిమెంటు అరుగుకు యిరువైపులా తగిలిన గుళ్లు ప్రక్కలకు దూసుకుపోయి భూమిపై దుమ్ము లేపుతున్నవి. నా చేతిలో ఆయుధంవుండీ శతృవుపై ప్రయోగించ వీలుకాకుండావుంది. నా తలపైకి ఎత్తే పీలులేకుండా గుండ్లురావడం, ఇరవై రైఫిల్లు ఒకే టార్గెట్ గా సిమెంటు అరుగుపై కేంద్రీకరించటం, ఒక నిమిషం దాడిలో 240 గుళ్ళు పేల్చడం - అదే మొదటి అనుభవంకనుక నన్ను కలవరపర్చుతున్న భయంకర ఘడియలు. ఒక నిమిషం అలస్యం మా కంఠాలకుదగ్గరగా ఉచ్చు విగించబడుతున్నట్లు భావించుకున్నాం. పోలీసువాళ్లు కాల్పులు ఎప్పుడు ఆపుతారో తెలియదు. ఆ శుభసమయంలో మాత్రమే నేను తలపైకెత్తి గురిచూచుటకు అనకాశముంది. సిమెంటు అరుగు యింకా కొంత వెడల్పు, ఎత్తువుంటే ఈ చిర్కు వుండేదిగాదు. అడుగువెడల్పు, అడుగున్నర ఎత్తు వుండటం అదే రక్షణగా తీసుకోవాల్సిరావడం, మేము కదలలేనిస్థితికి కారణంఅయింది. చివరికి పోలీసువాళ్ళ మ్యాగ్జిన్ (తూటాల తొడుగు)లలో గుండ్లు అయిపోయి నిర్భయంగా నిల్చున్నారు. మా దశం బద్ధారువశమని భావించివుంటారు. నిల్చుని గుండ్ల మ్యాగ్జిన్లు తగిలించుకుంటున్నారు.

ఇంతకంటే మంచిఆదనుదొరకదు. అంతసమందే 1500 గజాలకు ఎక్కువే ఉంటుందని గేజు సరిచేసిపెట్టి ఉంచినాను. నా తల మూడుఅంగుళాలు ఎత్తి గురిచూసి ట్రీగ్గర్ నొక్కడమే నేను చేయవలసిన పని. తతిమ్మా కామ్రేడ్స్ వద్ద శతృవులవద్దకు చేరి గాయపర్చుగల ఆయుధాలు లేక ప్రేక్షకులుగా ఉండవలసి వచ్చింది. మాన్ చెస్టర్ రైఫిల్ ఒక్కటే ఇప్పుడు ఉపయోగపడుతుంది. గురిపెట్టి దూరదర్శిని అద్దంలోంచి శతృవులను సమీపంలో చూడగలిగాను. ఇద్దరు ఇనుపబోపీలుధరించిన తలలు ఒకరిపై నుండి ఒకరు ఇద్దరూ ఒకే యాంగిల్ లో కన్పించారు. ట్రీగ్గర్ నొక్కడం వెంటనే శతృవుల్లో యిద్దరు పడిపోవడం, తతిమ్మావారు చిందరవందరగావడం మేం స్పష్టంగా

చూచాము. ఇదంతా కొన్ని సెకన్లలో జరిగింది. దళంయొక్క మొదటి రైఫిల్ గుండు యిది

“రామేడ్స్! వాళ్ళువడ్డాను. వెంటబడి తరమాలన్నాడు ఒక రామేడ్. అలా వడ్డని చక్రబంధం ప్రమాదం నుండి తూర్పున పరిగెత్తుతూ శారాజిపేట గ్రామానికి దక్షిణ దిశన పొలాలు, ఈతచెట్లు ఉన్న పొయింటునువాటాము. మేము దాటి ఊరికి తూర్పుదిశ చింతమానుల రక్షణకు చేరుకున్నాము. ఆ రెండులారీల పోలీసులొచ్చి ఒకటి జీడికంటేవైపు వెళ్ళిందనీ, ఒకటి పోరాటం జరిగిన ప్రాంతమునకు దగ్గరగాఉన్న ఉత్తరదిశ రోడ్డుపై అగిందని తెల్పింది. ఈ విధంగా శతృచక్రబంధం నిరుపయోగం చేయబడి, మా దళం విజయం సాధించింది.

తర్వాత లారీలనిండా పోలీసులు శారాజిపేట గ్రామంవచ్చి చచ్చినవారిపై గుడ్డలుకప్పి కమ్యూనిస్టులను చంపామని ప్రకటనతో చెప్పిపోయారు.

పోలీసులు పడిపోయిన స్థలంలో రక్తంతో తడిసినమట్టిని త్రవ్వి తీసుకు పోయారని, గుర్తించుకుండా పొడిమట్టి చల్లారని తెల్లవారి వార్తవచ్చింది.

నోటు : పోరాట ప్రారంభంలో పార్టీ కల్లుగీత మాన్పించింది. తాటిగెలలు కోయు కార్యక్రమం యిచ్చింది. తర్వాత గీత పనివారు తమ బ్రతుకుతెరువు దెబ్బ తిన్నదంటే నిజాంకు పన్నులుకట్టకుండా కల్లు గీసుకొమ్మని చెప్పింది. ఈ ఘటన ప్రారంభరోజుల్లోది.

- సి. యాదగిరిరావు

గెరిల్లాదళం ఆకస్మికచాడి

అది 1948 వ సంవత్సరం ఫిబ్రవరినెల. నిజాం పోలీసు రజాకారుమూకలు గ్రామాలమీదపడి ఇండ్లు లూటీచేస్తూ, తగులబెడుతూ, ప్రజలను చిత్రహింసలకు గురి చేస్తూ ప్రజా నాయకులను కాల్చివేస్తూ, పడయల శీలాన్ని హరిస్తూన్న అత్యంత భయంకర కాలమది. ప్రజలు ఆరచేతప్రాచాలు పెట్టుకొని ఏక్షణంలో ఏమి జరగ మున్నదోనని బిక్కుబిక్కుమంటూ జీవిస్తున్న రోజులవి.

అదేకాలంలో తెలంగాణా ప్రజలు భూమికోసం, భుక్తికోసం, మొత్తం తెలుగు ప్రజల ఐక్యతకోసం, వెట్టివాకిరి రద్దుకోసం, పటేలు, పట్వారీల దోపిడీ దౌర్జన్యాలను ఆరికట్టేదానికోసం, నిజాం నిరంకుశ రాచరిక ప్రభుత్వాన్ని, దాని మూల స్థంభాలుగావున్న జమీందార్లను, జాగీర్దారులను కూలగొట్టుటకు సాగిస్తున్న అగ్గివంటి విప్లవపోరాటంలో ప్రజల ధన, మానరక్షణకోసం ప్రజారక్షణదళాలు (గెరిల్లాదళాలు) ఏర్పడి ప్రజలను నిరంతరం కాపాడుతున్న కాలమది.

అటువంటి పరిస్థితుల్లో ఒకనాటిరాత్రి 10 మంది సభ్యులుగల మా దళం

పర్యాయపల్లి శివారులోని బావులవద్ద నిద్రించి తెల్లవారి చీకటితోనే లేచి కర్విరాల కొత్తగూడెం చేరుకోవాలని బయలుదేరింది. త్రోవలోపున్న అన్నారం చేరుకునేసరికి దాదాపు ఉదయం 8 గం॥లు కావస్తున్నది. గ్రామములోని రైతులు వేసంగి పొలం చేసుకునేందుకు పొలాలకు వెళ్ళుచున్నారు. గ్రామంలో కొందరు పెద్దలు, పిల్లలు ఊరి పశువులను మేతకోసమని గ్రామం వెలుపలకు తోలుకు వెళ్ళుచున్నారు. స్త్రీలు వాకిళ్ళ ముందర ఊడ్చి, కళ్ళాపి చల్లుతున్నారు. అంతా నిద్రనుండి లేచి తమ తమ పనుల్లో చేరేందుకు సందడిగా ఎటు వెళ్ళేవారు అటు వెళ్ళుచున్నారు. అంతలోనే పున్నట్టుండి ఎవరో కేకపేశారు. “గుర్రాల పోలీసులొచ్చె, గుర్రాల పోలీసులొచ్చె” ఈ వార్త తక్షణమేద గ్రామమంతా ప్రాకిపోయింది. జనం ఎక్కడి వారక్కడ బయటికి కనపడ కుండా తప్పుకున్నారు. కొలదిసేపట్లోనే వీధులన్నీ నిర్మానుష్యమైనాయి.

అన్నారం గ్రామానికి దాదాపు మూడుమైళ్ళ దూరంలో తుంగతుర్తి పోలీసు స్టేషన్ పున్నది. అక్కడ సాయుధులైన పోలీసులు, రజాకార్లు క్యాంపువేసి వున్నారు. ఆ క్యాంపులోకొన్ని గుర్రాలు కూడా వున్నాయి. ఆరోజు 7 గుర్రాలతో 25 మంది పోలీసులు, రజాకార్లు కలిసి తుంగతుర్తికి 15 మైళ్ళ దూరంలోపున్న ఏపూరు పోలీసు క్యాంపుకు వెళ్ళుచున్నారు. ఎందువల్లనో ఈ పోలీసులు అన్నారంలో అట్టేసేపు ఆగ కుండా హుటాహుటిగా ఏపూరుదిశగా బయలుదేరి వెళ్ళుచున్నారు.

అంతవరకు కొత్తగూడెం వెళ్ళాలనుకొని వస్తున్న మా దళానికొక ఆలోచన వచ్చింది. ఈ ముష్కరులు ఏపూరు చేరేలోగా త్రోవలోపున్న ఏదో ఒక గ్రామం మీద తప్పక దాడిచేస్తారు. కనుక ఈ పోలీసులను వెంబడించి నుంచి రక్షణగల ప్రదేశానికి ముందుగానే చేరుకొని పోలీసు, రజాకారులను పారద్రోలి గ్రామాలమీద జరుగ బోయే దాడిని అరికట్టాలని నిర్ణయించుకున్నాము. ఐతే పోలీసులు వెళ్ళేత్రోవనే వెడితే వాళ్ళనుదాటి ముందుకువెళ్ళడం సాధ్యంకాదు కనుక త్రోవవదిలి పొలాల వెంటబడి వెళ్ళాలనుకున్నాము. మేము యీ నిర్ణయానికి వచ్చేసరికి పోలీసులు గ్రామంవదిలి వెళ్ళు చున్నారని మాకు వార్త చేరింది. ఇక్కడ మేము ఒక్క త్షణం కూడా ఆలస్యం చేయ కుండా బయలుదేరి పొలాల వెంటబడి నడక సాగించాము. పోలీసులు దారివెంట వెళ్ళు చున్నందువల్ల నేమి, గుర్రాలమీద వెళ్ళుచున్నందువల్లనేమీ ప్రయాణం వేగంగా సాగుతున్నది మేము బురదల్లో నుండి, చెలకల్లో నుండి, చెట్లలో నుండి నడవవలసి రావటం వలన పోలీసులు మాకన్నా ఎప్పుడూ ముందుగానే వెళ్ళుచున్నారు.

మా దళం దారి, దొంకా లేకుండా పొలాల్లో నడిచి పోలీసులను వెంబడిస్తున్న సంగతి చెలకల్లో, పొలాల్లో పనులు చేసుకుంటున్న జనం అంతా చూస్తూనే ఉన్నారు. పోలీసులపై దళం దాడిచేయబోతున్నదని వారు అర్థం చేసుకున్నారు. ఏమి జరగ నున్నదోనని అందరి ముఖాల్లో ఒక రకమైన ఉత్సుకత ద్యోతకమౌతున్నది. మేము పోలీసులను వెంబడిస్తున్న విషయం వందలాదిగా జనం చూస్తున్నారు. కాని, ఈ విషయం పోలీసులకు చెప్పటానికి ఎవ్వరూ సాహసించలేదు.

ఆ విధంగా వెంబడిస్తూ వెళుతున్న మేము పోలీసులను సంగెంలో అడ్డుకోవాలనుకున్నాము. కాని సాధ్యం కాలేదు. ఎలుకపల్లికి చేరేసరికన్నా ఎమిట తిరగవచ్చు ననుకున్నాము. కాని మా ప్రయత్నం నెరవేర లేదు. చివరకు చిల్పకుంట్ల లోనైనా అడ్డుకొనక లాభంలేదను కొన్నాము. కాని మా ప్రయత్నం వృధా అయింది. శతృవులు చాలా వేగంగా వెళుతున్నందువల్ల మేము అందుకోలేకపోయాము. మేము చిల్పకుంట్ల చేరేసరికి పోలీసులు నూతనకల్లు నమీపించారు. దానితో మాలా నిరాశాచ్ఛాయలు అలముకున్నాయి. దానికి లోదు చాలా దూరం దారీ దొంకలేని ఎగుడు దిగుడు స్థలాల్లోంచి వడివడిగా నడిచిరావటం వల్ల బాగా అలసిపోయాము ఇకముందు నడవటం కష్టసాధ్యమని తోస్తున్నది. అయినా చిల్పకుంట్లలో ఒక ర నిముషాలు ఆలోచించుకున్నాము. పోలీసులు ఏపూరు గ్రామం చేరేలోపల త్రోవలో ఇక ఒక్క నూతనకల్లు గ్రామమే దాటవలసి ఉన్నది. వాళ్ళు అక్కడ అగటం జరిగితే తప్పక మారు దొరుకుతారు. ఈ ఆలోచన మాకు కలిగే సరికి మళ్ళీ మాలా ఆశ చిగురించింది. తిరిగి శక్తినంతా కూడదీసుకొని వేగంగా నడక ప్రారంభించాము. పొలాల వెంటబడే, నూతనకల్లు చేరుకున్నాము.

సరిగ్గా మేము అనుకున్నదే జరిగింది. పోలీసులు నూతనకల్లుపై దాడిచేసి ప్రజలను దెదిరించి పాలు, సిగరెట్టుపెట్టెలు, కోళ్ళు, నేతిడబ్బాలు, ఇతర సరుకులు వనూలు చేసుకొంటున్నారు. ఊరికి దక్షిణదిశగానున్న బజారుకు చేరుకున్న మాకు గ్రామములో పోలీసులు సాగిస్తున్న చర్యలగురించి ప్రజలు చెప్పారు. ఇది మాకు అదునుగా దొరికింది. ఈ స్వల్పవ్యవధిని జారవిడుచుకోకుండా ఊరివెంబడి వున్న చెరువుకట్ట మీదుగా ఊరికి చూపుదిశగా ఏపూరుత్రోవలో బాగా రక్షణగానున్న ఈత తోపుకు చేరుకున్నాము. అప్పటికి దాదాపు ఉదయం 10 గంటలైంది. మా దళంలో అంతా బాగా అలసిపోన్నారు. పైగా ఇంతదూరం నడిచిరావటంవలన తీవ్రంగా దప్పిక కాసాగింది. కొలదిదూరంలోవున్న బావివద్దకు వెళ్ళి దప్పిక తీర్చుకుందామనుకున్నా వ్యవధిలేదు. దాహం తీర్చుకొనిపచ్చేలోగా పోలీసులు వెళ్ళిపోతే మా శ్రమంతా వృధా అవుతుంది అందుకని వేసంగి పొలాల్లోవున్న మురికినీరు త్రాగి దాహం తీర్చు కున్నాము. ఇక ఏమాత్రం అలస్యం చేయకుండా 10 మందిగావున్న మేము రెండుగా చీలి త్రోవకు రెండువైపులా ఐదుగురు చొప్పున చెట్లలో మాటువేశాము.

మేము రక్షణ స్థలంలో మాటువేసిన 15,20 నిముషాల్లోనే పోలీసులు గ్రామంలో దోచుకున్న సరుకు సామాగ్రితో అర్భాటంగా గ్రామం నుండి బయలు దేరటం గమనించాము. త్వరలో జరుగనున్న దాడిని ఊహించుకున్న మాగుండెలు వేగంగా కొట్టుకోవటం ప్రారంభించాయి. ఏమీ జరుగనున్నదోననే ఆదుర్దా మాలా ఎక్కువైంది. కాని అంతలోనే మా కర్తవ్యం స్ఫురణకు వచ్చింది. విజయం సాధించాలనే పట్టుదల మనస్సుల్లో మెదిలింది. అంతవరకు అలసట చెందినట్లున్న మాలా ఏదో నూతన శక్తి వచ్చి చేరినట్లయింది. పోరాటంలో శతృవును పరిమార్చుటకు

దళం సర్వసన్నద్ధమైంది ఇంతలో పోలీసులు కొన్ని గజాల చేరువలోకి వచ్చారు. మెంటనే దళ కమాండరు కాల్పులకు అర్హుణ్ణుడు. అంతే! ధన్....ధన్....ధన్ మంటూ మా దళం కాల్పులు సాగిస్తున్నది. ముందు వరుసలో వస్తున్న గుర్రాలకు, పోలీసులకు శరీరాల్లో తుపాకి గుళ్ళు దూసుకపోయాయి.

ఆకస్మిక మెరుపుదాడిలో తుపాకి కాల్పులకు గురైన గుర్రాలు పెద్దగా సకిలుస్తూ ముగిమ రెండు కాళ్ళు పైకెత్తి వెనక్కు తగ్గటం ప్రారంభించాయి. ఖంగు తిన్న పోలీసుల గుండెలు జారిపోయాయి దిక్కుతోచని స్థితిలో గబ గదా గుర్రాలపై నుండి క్రిందికి దుమికి అంతా క్రిందపడి ప్రాచుకుంటూ ఈతచెట్లు చాటుచు చేరుకున్నారు. తర్వాత చెట్ల చాటున రక్షణ తీసుకున్న పోలీసులకు గెరిల్లా దళానికి చాలా సేపు పోరు జరిగింది. కాని దళంలో ఎవరికీ ఎలాంటి ప్రమాదం జరుగలేదు. ఇక అక్కడ ఆలస్యముచేస్తే తమరు చావు మూడురుందనుకున్నాడు కాబోలు, ఎక్కివచ్చిన గుర్రాలను, గ్రామములో చోచుకువచ్చిన సామగ్రిని వదిలివేసి కాల్పుల్లో గాయాలు తగిలిన తమ సహచరుల్ని తీసుకొని చెట్లను రక్షణగా చేసుకుంటూ ప్రక్క వాటుగా ఏవూరు దిశగా పారిపోయారు.

ఈ దాడిలో దళం సాగించిన కాల్పుల్లో ఒకడు మరణించాడని, ఇరువురు తీవ్రంగా గాయపడ్డారని తర్వాత తెలిసింది.

పోలీసులు, రజాకార్లు బ్రతుకు జీవుడా యంటూ, రంగంనుంచి పారిపోయిన తర్వాత, వాళ్ళు వదిలివేసిన సరుకు సామగ్రినంతా స్వాధీనం చేసుకొని దెబ్బలు తగిలి గాయపడిన గుర్రాలను మెంట తీసుకొని మిగతా గుర్రాలమీద ఎక్కి మా దళం నూతన కల్లు చేరుకున్నది. పోలీసు, రజాకారు మూకలకు మాటుగాచి దాడిచేసి వాళ్ళను పారద్రోలుతున్న సంగతి ముందుగానే తెలిసిఉన్న గ్రామ ప్రజలు మా రాకకోసం వందలాదిగా ఎదురువచ్చి మాకు ఘనస్వాగతం యిచ్చారు. అనందోత్సాహాలతో జయ జయ ధ్వనాలు చేశారు. ఆ తర్వాత అక్కడ గుమికూడిన ప్రజలు, దళ సభ్యులను గ్రామమంతా ఊరేగించారు. ఊరేగింపు ముగిసిన తర్వాత మా దళం నూతనకల్లు నుండి బయలుదేరి చిల్పకుంట్ల చేరుకున్నది. అప్పటికే చిల్పకుంట్ల ప్రజలకు ఈవిజయ వార్త తెలిసింది గ్రామంలోని ఆచారగోపాలం మారాకకు ఎదురుమాస్తా గ్రామంబయట ఉన్న బందామర్రివద్దకువచ్చి దళానికిఘనస్వాగతంఇచ్చారు మిన్నుముట్టేహర్షధ్వనాలు చేస్తూ నినాదాలు చేశారు. అందులో అనేకులు దళసభ్యులను ఆలింగనము చేసుకొని తమ హర్షాతిరేకాన్ని వెల్లడించారు. వారిలో నామాల గుర్వయ్య అను మధ్యవయస్కుడగు వ్యక్తి దళ కమాండరును వెతుక్కుంటూవచ్చి ఇట్లావ్యాఖ్యానించాడు. “అలనాడు అర్జునుడు యుద్ధంలో శత్రువులను ఓడించి ఆవులను మలిపితే ఈనాడు మీరు పోలీసులను ఓడించి గుర్రాలను మలిపిండ్లు. ఇక లాజ్యం మనకు వచ్చినట్టే” నంటూ ఆ దళ నాయకుణ్ణి ప్రేమాతిశయం ఉట్టిపడగా గాఢాలింగనం చేశాడు. ఆ విధంగా అక్కడ

కూడిన ప్రజలంతా రాజ్యాన్నే గెచ్చుకున్నంత సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోయారు. ఎవరి ముఖాల్లో చూచినా ఆనందోత్సాహాలు తొణికిసలాడాయి. అనాడు గ్రామంలో విజయోత్సవం జరుపుకున్నారు. పోరాటంలో పాల్గొన్న దళాన్ని గ్రామంలో ఓరోజు తంగా ఊరేగించి జరిపారు. ఈ దాడిలో గెరిల్లాలు సాధించిన విజయం చుట్టుప్రక్కల 10 గ్రామాలలో జనాన్ని ఎంతో ప్రభావితం చేసింది. వారిలో ఎంతో అత్యవినాశం పాడుకొల్పింది.

- శ్రీ తొట్ల మల్లాప్రసాద

15

కామ్రేడ్ కొంతకొండల్ రెడ్డి వీర మరణం చెందిన ఘట్టం

అది సూర్యాపేట తాలూకాలోని పాత సూర్యాపేట గ్రామం. రెవీగల్లా వచూలుకు వ్యతిరేకంగా నైజాం నిరంకుశ ప్రభుత్వ పోలీసు దళాలను ఎదిరించుటకు సిద్ధమైన స్థానిక ప్రజలకు అండగా ఆ గ్రామం చుట్టూ 10, 15 గ్రామాల నుండి వేలాదిగా జనం సమీకృతమై సాగించిన పీఠాచిత పోరాటంలో చరిత్ర ప్రసిద్ధిచెక్కిన గ్రామమిది. ఆ గ్రామం ప్రక్కనేవున్న చక్రయ్యగుట్టకు కూడా ఆ పోరాట చరిత్రలో ప్రముఖ స్థానమున్నది. అందుకు ఆ గుట్ట మీదనున్న ఏడు ఎడ్ల కొట్టము ఒక ముఖ్య కారణం. అది జన నివాసానికి అనువుగా ఉండి ప్రకృతిసిద్ధంగా నిర్మితమైయున్న ఒక రక్షణ ప్రదేశం. ఆ గుహలో అనాటి పోరాటయోధులు తరచుగా రక్షణ తీసుకుంటూ వుండేవారు.

నైజాంకాలంలో ప్రజలు పోరాడి సాధించుకున్న భూములను తిరిగి

లాక్కుంటూ, ఏర్పరచుకున్న గ్రామరాజ్యాలను కూలగొడుతూ సాధించుకున్న స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యాలు, పౌరహక్కులను నేలవేసి కాలరాస్తూ కాంగ్రెసు సైన్యాల ఆడతో భూస్వాములు, వారి గులాములైన గూండాలు ప్రజలను చిత్రహింసలకు గురిచేస్తూ, గ్రామాలకు గ్రామాలనే పదుల సంఖ్యలో చుట్టివేస్తూ, చేతికిచిక్కిన ప్రజా నాయకులను దాచుటంగా కాల్చివేస్తూ తెలంగాణా పల్లెసీమల్లో కసాయికాంగ్రెసు మిలిటరీ మూకలు, కాంగ్రెసు హోంగార్డు గూండాలు కరాళనృత్యంచేస్తున్న భయానక రోజులవి.

ఆది 1949 సంవత్సరం జనవరి నెల. అంతరుముందు పిండిప్రోలు కొండలు, ఇతర అడవి ప్రాంతాలకు వెళ్ళిన గెరిల్లా దళాలనుండి కొన్ని దళాలు తిరిగి మైదాన ప్రాంతాలకు వెళ్ళి ప్రజలతో సంబంధాలు పెట్టుకుని పార్టీ కార్యక్రమాలు నిర్వహించాలని నిర్ణయించబడింది. ఆ నిర్ణయానుసారం నేనూ, కామ్రేడ్ కొండల్ రెడ్డి, మరొక ముగ్గురు కామ్రేడ్స్ జాలెంల, పాత సూర్యాపేట తదితర గ్రామాలు తిరిగి ఒకనాటి రాత్రి చక్రయ్య గుట్టమీదనున్న "ఏడెడ్ల కొట్టం"లో నిద్రిస్తున్నాము. మాలో ఒక కామ్రేడ్ సెంట్రీగా వున్నాడు. మిగతా నలుగురము నిద్రపోతున్నాము. సెంట్రీగా వున్న కామ్రేడ్ కాలకృత్యాలు తీర్చుకోడానికని గుట్ట క్రింద భాగములోగల పొలం లోకి దిగాడు. అప్పటికి ఉదయం అయిదు గంటలయింది.

అప్పటికే ఆ గుట్టక్రిందనున్న మురిచెట్టుక్రిందకు కాంగ్రెసు మిలిటరీ, హోమ్ గార్డ్స్ దళములు చేరుకున్నవి. నైజామ్ వ్యతిరేక పోరాటకాలంలో మురిచెట్టు క్రింద ఏవోకొన్ని వస్తువులు దాచిపెట్టారని, వాటిని స్వాధీనము చేసుకునేందుకోసము మిలిటరీ అక్కడకు వచ్చిందని ఆ తర్వాత తెలిసింది. ఆ విధంగా మురిచెట్టుకిందకి చేరిన మిలిటరీ, హోంగార్డులకు అదేసమయములో పొలంలో కాలకృత్యాలు తీర్చు కుంటున్న కామ్రేడ్ కనిపించాడు. ఆ కామ్రేడ్ ను అందులోనున్న హోంగార్డులు గుర్తించి పట్టుకొనేందుకు వెంటబడ్డారు. ఆ కామ్రేడ్ కొంతదూరము పరుగెత్తాడు కాని సైనికులకు పట్టుబడ్డాడు. చాలసేపు ఆ కామ్రేడ్ ను చిత్రహింసలకు గురిచేసి మేమున్న 'ఏడెడ్లకొట్టము' దిశగా పట్టుకువస్తున్నారు.

అప్పటికి తెల్లవారి 6, 6-30 గంటల కాలము కావచ్చుచున్నది. నేను ఉలిక్కిపడి లేచాను. కాలకృత్యాలకు వెళ్ళిన సెంట్రీ కామ్రేడ్ ఇంకా తన స్థానంలోకి రానందున క్షణకాలము వరకు కలవరపడ్డాను. నా ప్రక్కనే గాఢనిద్రలో నున్న కామ్రేడ్ కొండల్ రెడ్డిని తట్టి నిద్రలేపాను. సెంట్రీకామ్రేడ్ కన్పించనివిషయం ఆయనకు చెప్పాను. సెంట్రీ కామ్రేడ్ యెందుకురాలేదో చూద్దామని కామ్రేడ్ కొండల్ రెడ్డి జాగ్రత్తగా కూర్చొని కదులుతూ గుహ వెలుపలకు వచ్చి చూసి గిరుక్కున వెనుదిరిగి వేగంగా కదులుతూ, తాను పడుకున్న స్థానానికి తిరిగి వచ్చాడు. వస్తూనే "రంగన్న పోలీసులు, పోలీసులు" అంటూ వినిపించి వినిపించని ధ్వనితో చెప్పాడు.

అనుకోకుండా జరిగిన ఈ ఆకస్మిక పరిణామానికి మేమంతా కొలది క్షణాలు

నివ్వెరపోయాం. తక్షణమే కామ్రేడ్ కొండలరెడ్డి ముఖ కవళికల్లో మార్పులు రావడం స్పష్టంగా గమనించాను. ముఖంలో గాంభీర్యం, కృతనిశ్చయం, విప్లవదీక్ష ముప్పిరిగొన్నట్లుగా కనిపించాయి. కండ్లు ఎర్రగా చింతనిప్పుల్లా జ్వలిస్తుండగా శతృవుపైకి లంఘించున్న సింహ కిశోరంలా తన చేతిలోనున్న ఆయుధాన్ని గుహ వెలుపలి దిశగా వస్తున్న మిలిట్రీవైపు ఎక్కు పెట్టి కిరాతక మిలిట్రీ మూకలు సమీపించడమే ఆలస్యం కాల్చడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు. ఆయన అలా గుహ ద్వారానికి ఒకవైపున నిలబడి వుండగా, రెండవవైపు ద్వారము (వెనుక) వద్ద నేను నిలచియున్నాను. అంత తొందరగా కామ్రేడ్ కొండలరెడ్డి, నేను సాయుధసన్నద్ధులమై మిలిట్రీని ఎదుర్కో సిద్ధపడడానికి ఒక కారణమున్నది. అదేమిటంటే శతృవుచేతిలో చిక్కి నిష్కారణంగా చావకూడదు. గెరిల్లా తాను మరణించే సమయమే వస్తే చివరకు ఒక పైనికుడినయినా చంపి చావాలనే విప్లవ నిబంధన మా మదిలో మెదలడమే.

గుహలోనున్న మావద్ద చాలా పెద్ద ఆయుధాలున్నాయన్న భయంతో మిలిటరీ హోం గార్డు మూకలు త్వరగా ముందుకు రాలేకపోతున్నాయి. అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ బండరాళ్ళను చాటుచేసుకుంటూ గుహ దిశగా పురోగమిస్తున్నారు. ఆ సమయంలో నాకు గుహలోనుండి తప్పుకొనుటకు ఎందుకు ప్రయత్నించకూడదని ఆలోచన వచ్చింది. ఆ ఆలోచన వచ్చిందేతడవుగా గుహలోనుండి వెలుపలికి ప్రాకుతూ పోవడం సాగించాను. మిగతా కామ్రేడ్స్ ఆ గుహకు పరిసరాల్లోనే ఎక్కడో ఒకచోట నక్కిదాగుకున్నారని తరువాత తెలిసింది. కానీ కామ్రేడ్ కొండలరెడ్డి తప్పుకోడానికి అవకాశం చిక్కలేదు. శతృవుదృష్టి ఆయనమీదపడి సమయం మించిపోయింది. నేను అలా కొంతదూరం ప్రాకానో లేదో అటు గుట్ట క్రిందనుండి ఒకదశం ఆ దిశగానే గుహ వైపు వస్తున్నది వాళ్ళను చూచి నేను అక్కడున్న ఒక బండరాయి చాటుకు నక్కి పడుకున్నాను. మిలిటరీ వాళ్లు నన్ను చూడకుండా ముందుకు వెళ్ళారు. ఆ తర్వాత మళ్ళీ అదేవిధంగా గుట్టపై పడుకుని దక్షిణ దిశగా ప్రాకుతూ వెళ్ళాను. కానీ ఆ గుట్టదిశగా జారుడు బండవలె నున్నగావుండి దిగటానికి వీలులేని విధంగా వుండటం వలన గుట్టకు పడమర దిశగా ప్రాకటం మొదలుపెట్టాను కానీ అంతలోనే మరికొంతమంది మిలిట్రీవాళ్ళు అక్కడినుండి “ఏడెడ్ల కొట్టం” దిశగా ఎక్కి వెళుతున్నారు. వాళ్ళ దృష్టి ఎంతసేపటికీ ఆ గుహవైపే కేంద్రీకరించబడటం వలన ప్రక్కనే చాటుననక్కి వున్న నన్ను గమనించలేకపోయారు. అరకంగా నేను తప్పుకొని గుట్టదిగి, చెరువుకట్ట మీదుగా తూము వద్దకు వెళ్ళగానే వేసంగి పొలాలు దున్నేందుకు నీరు తీసుకవెళ్ళడానికి తూమువద్దనున్న రైతు నన్ను చూశాడు. అయితే నేను అలా వెళుతున్న సంగతి ఎవరికీ చెప్పకూడదంటూ రైతును హెచ్చరించి ముందుకు సాగుతుండగానే అంత వరకు ఆ ప్రాంతమంతా ఆవరించివున్న గంభీర నిశ్శబ్ద వాతావరణాన్ని భగ్నంచేస్తూ “ఛాం” అని మ్రోగిన తుపాకీ దెబ్బతో ఆ ప్రాంతమంతా కల్లోలం రేగింది.

అతిచేరువలోకి సమీపించుతున్న శత్రువును నిరోధించుటకు కామ్రేడ్

కొండరెడ్డి తన చేతిలోనున్న ట్విలైజోర్గన్తో కాల్పినకాల్పులకు బదులుగా అమిరిటీచేతిల్లోనున్న అటునాతన మాచాముదాలు కామ్రేడ్ కొండరెడ్డి వన్న గుహ ప్రే నిష్ఠులుగ్రుచ్చుతున్నాయి. "చాం....చాం....ధన్....ధన్....ధన్...." అంటూ చుపాటుల డెకడెకార్చాటంతో చక్రయ్యగుట్ట, ఆ పరిసరాలు మాటమోగిపోతున్నాయి. ఆ రణగొణవ్వని అలాసాగుతుండగానే, నేను ఆ చెరువుకుసమీపములో నున్న చొన్న చేనులో మంచెపేసుకొని చేనుకావలావన్న సరసాని అచ్చక్కవద్దకు చేరుకున్నాను. అక్కడికి నారాక చక్రయ్యగుట్టమీద జరుగుచున్నపోరాటము అంతా ఆర్థముచేసుకున్న ఆ రైతుమాత నన్ను అదరించి ఆశ్రయమిచ్చింది. ఇంతలోనే చక్రయ్యగుట్టపైనగల గుహవద్దనుండి కాంగ్రెస్ హోమ్ గార్డుల ఉన్మాదపూరితమైన కేకలు వినబడుచున్నవి. "అరే: రంగా! కొండరెడ్డి పెండ్లి చేసినా. ఇది నీ నాగవెల్లిచేస్తా: (వివాహ సమయములో జరిపించే ఒక తంతు) బయటికిరారా: అంటూ అరుస్తున్నారు. పట్టరాని ఆనందంతో పరవళ్ళుతొక్కుచున్నారు. నేను, మిగతా కామ్రేడ్స్ యింకా ఆ గుహ లోనే ఉన్నామని ఆ కిరాతకులభ్రతు. అరేరంగా బయటికిదెళ్ళరా అంటూ ఆ కాంగ్రెస్ హోమ్ గార్డులు వేస్తున్న కేకలనువిని చేనుకావలావన్న సరసాని అచ్చక్క యిట్లా వ్యాచానించింది. "నీ ముహూర్తం తన్ని కంకణం అచ్చుచే తప్పించి కొని యిక్కడ వదిలివేయి. ఇట్లు చెప్పి వా ముగ్గు. " అంటూ బుచ్చుకున్న క్రింద ఉబిసింది.

ఆ కాంగ్రెస్ హోమ్ గార్డు గొండాం వెళ్లి చేట్టులు. పెడనెట్టులు విచ్చు నాకు ఆ ముహూర్తం అర్థంచేయడంకోసానికి అట్లే నడుచుకు వెళ్ళలేదు. తరతరాల కొన్నాళ్ళు వదిలివేయడం నాకు మంచి విలువై చూపింపకు వెంటాడా. కైలచూచి ముహూర్తం సామ్రున్న ముహూర్తానికంటే చాలా స్వయంగా చేయడం వలన తేలికపడింది. అన్న విల్పపును ముట్టుచెట్టును అక్కడ సాహసోదేవునిగా తన చివరి విల్పపును చేసి చిందేకుర్రు పోరాడిన కామ్రేడ్ కొండరెడ్డి ఇకలేదు. వేలలపాటి పెన్నిల్లి విడుగు వీరం అలాగేతి. చెరవులేని విష్ణువడియ. కామ్రేడ్ కొండరెడ్డి విడుగులో న్నల అసూయ సాగునరోసమైతే పోరాటంలో ఉరికావో అ మహా వైరకి వైరం పరిచాత్రి కాకముందే వీరస్వర్గ మలంకరించాడు. ఆ రకంగా అనాటి విష్ణువాకాశం నుండి ఒక అరుగుతాక నేలకాలింది. ఈ విషయం నా ముడిలో పెడితేసరికి ముఖం పొచ్చుకు వచ్చింది. నోట మాట పెగలిలేదు. నా పరిస్థితి నమనించిన అచ్చక్క నన్ను మెంలో నిరదించింది.

అరేజా సంక్రాంతి పండుగ. పాదిపండుగలో ప్రకాంత వాతావరణంలో ఈ రకలాడవలసిన పల్లె నీమలు ఎండికో వెలిచెలివోచున్నవి. ఎవరిముఖంబూనినా విషాద చ్చాయలు గోచరిస్తున్నవి. సంక్రాంతి పండుగ అనే సందోషం విక్రవా రనిపించడం లేదు. అవును మరి! అగ్గిరాటాల కాంగ్రెస్ రాజ్యంలో మానవ విలువలు బుగ్గిపాల్తే పోయిందా హుక్కులకోసం ఉద్యమించిన ప్రజలను నిలువనా కాలుస్తూ, కూలుస్తూ

వాని క్రమేషన్ క్యాంపెయిన్ ప్రజా జీవితాన్ని కకావికలుచేస్తూ పాలకులు తమ కొత్త మురిపెం చిట్టచానుమండగా ప్రజల ముఖాల్లో విషాదచ్ఛాయలు గాక వింత రంగుల్లో వారులు ఏలా కనుపించగలవు?

కామ్రేడ్ కొండర్ రెడ్డి చనిపోయినా కాంగ్రెస్ కిరాతకుల పగ చలారలేదు. మిలిటరీని మమ్మల్ని కూడా పట్ట పట్టార్చితేగాని వాళ్ళ హృదయాన్ని చల్లారేట్టలేదు. అందుకని అ ఏదెట్ల కొట్టము అను గుహను, దాని పరిసర ప్రాంతాలను తీవ్రంగా గాలించారు. వాళ్ళు గాలించడమేగాక పాత సూర్యాపేట గ్రామంవెళ్ళి జనాన్ని బెదిరించి పట్టుకు వచ్చి గుట్టంతా బెదిరించారు. కాని ఫలితం శూన్యం. చివరకు ఆరొజు సాయంత్రం 4 గంటలకు కాని వాళ్ళు గుట్ట విడిచివెళ్ళలేదు.

మిలిటరీవాళ్ళ చక్రయ్యగుట్టను విడిచివెళ్ళిన తర్వాత నేను అచ్చక్క నుండి పెలమి రోడ్డుకొని అరెగూడెం చేరుకున్నాను. ఆ పాటికే చక్రయ్యగుట్టమీద జరిగిన దాడి, అందులో కొండర్ రెడ్డి చనిపోయినవార్త విన్న ప్రజలు విచారసాగరంలో మునిగిపోన్నారు. దాడిలోనుంచి తప్పించుకొని బయటపడ్డ నన్ను చూసి కొంతవిచారాన్ని చిక్కుకుంటారు. ఇంకాంచి పండుగ సందర్భంగా పండుకున్న పులగం (బియ్యం, పప్పులు, పెద్దలు, చిలిపివండిన వంటనం) పెట్టి పడుకొనే ఏర్పాటుచేశారు. తరువాత మిలిటరీ వాళ్ళు నిద్రపోలేకపోయారు. కాని ఈ కాంగ్రెసు పెనుభూతం కాని అంతులేదనిగా విడిచిపెట్టలేదు. ఆ రాత్రి మళ్ళీ మిలిటరీవచ్చి గ్రామప్రజలను అణచివేసి నావలదాచి చెప్పమని వత్తిడిచేస్తున్నారు. దావలు, బందాలు వెతకాలని వారిని అణచించి చంపుచున్నారు. వారు తమని ఏర్పాట్ల చేసినవారిలోనుండి ఒకరు తప్పించి వారిని వదిలించా నన్ను సురక్షితంగా తప్పించారు.

చక్రయ్యగుట్టనుంచి దాడి జరిగిన రోజేగాక అ మరునాడు కూడా కాంగ్రెసు వారు మిలిటరీ, పోలీసులను అందలదాచులు పాతసూర్యాపేటకు హిరంగానున్న గ్రామంకు కూడా దాడిచేసినది. అనేది గ్రామాలలో ప్రజలను మందలు మందలుగా అణచివేసి వచ్చి చక్రయ్యగుట్టను పట్టకమేగాక చంపుపట్ల, అమ్మపురం, వట్టికంపాడు గ్రామాలకు అణచివేసి చంపి చంపి చంపి అణచివేటి అణచివేటి మూత్రమే మీసాలు గొరిగించి కాంగ్రెసు పాలకులు తమ అత్యంత అణచివేటి స్వవాదాన్ని బహిర్గతం చేసుకున్నారు. కాని నిరంకుశ ప్రభుత్వానికి, కాంగ్రెసు మిలిటరీ పాలనకు వ్యతిరేకంగా తెలంగాణ ప్రజలు సాగించిన వీరోచిత ధైర్యకూలీ సాయుధ గెరిల్లా పోరాటంలో కాంగ్రెసు వాళ్ళు పెట పెట్టమీద జరిగినలాంటి దాడులు వందలు, అలాగే ఆ మహోజ్వల పోరాటంలో ప్రజలకోసం అనలీలగా అత్యుదయదానం చేసిన కామ్రేడ్ కొండర్ రెడ్డి గారిని వీరాధీపీదులు పేరుకువేలు.

అందుకనే కామ్రేడ్ కొండర్ రెడ్డిని స్మరించుకుంటూ ప్రజలు ఇలా పాడు కుంటున్నారు.

కొండవంటి కొండర్ రెడ్డి పోయాడోయ్!
మనకందరికీ దారిచూపి పోయాడోయ్!

- రాచకొండ రంగయ్య

16

శత్రుమూకను దునుమాడేందుకు మహాప్రవాహంలాకవలిన గ్రామీణులచైతన్యం

నైజాం ప్రభుత్వం తెలంగాణా ప్రజల పోరాటాన్ని అణచటానికి మార్షల్ లా ప్రకటించింది. ప్రజా వుద్యమానికి కేంద్రాలైన గ్రామాలపై పెద్దఎత్తున పోలీస్ దాడులు ప్రారంభమయినాయి. పాత సూర్యాపేట, చాకెంతోపాటు దేవరుప్పల గ్రామంపై అర్ధరాత్రి దాడి జరిగింది. వెంటనే గ్రామం మధ్యలోని సంఘ ఆఫీసు పైనున్న థంకా దెబ్బ మోగటంతో ప్రజలంతా గ్రామానికి ఏదో అపద సంభవించిందని ఊహించుకున్నారు. యువకులు, యువతులు కర్రలు, వడిశలలు, చోకటిబండలు చేతపుచ్చుకుని తమ గ్రామాన్ని చుట్టేవేయజూస్తున్న నైజాం సాయుధ బలగాన్ని గ్రామంలోనికి ప్రవేశించకుండా రివ్వమని వడిశల వర్షం కురిపిస్తున్నారు. తెల్లవార్లు గ్రామంలోనికి సైనికులు ప్రవేశించనీయకుండా నిలవేశారు ప్రక్క పల్లెల యువకులు వడిశలలతో రాళ్లు విసురుతూ వెనుకవైపు నుంచి దాడిచేశారు. వెనుకనుండి వచ్చిన యువకులు పోలీసు కాల్పులలో నేలకొరిగారు.

ఆ మరుక్షణమే చుట్టు ప్రాంతాలకు దేవరుప్పల గ్రామంపై జరిగిన దాడి వర్తమానం అందిన వెంటనే రామన్నపేట తాలూకా కోటమర్రి, అడ్డగూడూరు, పడిశాల, బుజులాపురం, అనాజుపురం, దాచారం, పాటిమట్ల, రాపాక, కపరాయిపల్లి, గుండాం, చిర్రగూడూరు, తాటిపాముల, జానకీపురం, వెల్లెసి, మనిమిద్దె, గురజాల మొదలగు గ్రామాలనుండి మూడువేలమంది వలంటీర్లు కర్రలతో, వడిశలలతో ఆ మహాజన ప్రవాహం వేపేగ కదలింది.

కొండూరు గ్రామం చేరేసరికి రాత్రి అయినది ఆగ్రామంలో నాలుగుబస్తాల బియ్యం వంటచేశారు. భోజనాలుపెట్టారు. మరునాటి ఉదయమే ప్రవాహంలా యీ మహాజనం దేవరుప్పల గ్రామానికి కదిలింది. దారిలోనడుస్తూ కొమ్ముపైగతోచుట్టి పేయడం, శతృకాల్పులలో దోర్లపరుండి తప్పుకునేపద్ధతి వగైరాచేస్తూ ముందుకి సాగారు. అప్పటికే ఒక గుంపు దేవరుప్పల గ్రామంపై దాడిచేసి ఆ గ్రామస్తులను నానాదాడులుపెట్టి పట్టుకెళ్ళి మొండ్రాయిక్యాంప్ లో పెట్టారు దేవరుప్పల కార్యకర్తలను విడిపించుకోవటానికి అక్కడిజనం మొండ్రాయిక్యాంప్ పైదాడిచేశారు. ఆక్యాంపునుచుట్టి వేసిన జనాన్ని కాల్పులు కాల్చి తరిమారు. ఆ జనం తిరిగివస్తూ ఈ జనప్రవాహంలోకలిసింది. అంతా ఆ దేవరుప్పల గ్రామంచేరేసరికి జనగామ తాలూకా దేవరుప్పల గ్రామం చుట్టుప్రాంతాలప్రజలు రెండు మూడువేలమంది సమీకృతులయ్యారు. అంతా ఒకేచోట కలిసేసరికి వూరిప్రక్క వాగు ఒకపెద్ద ప్రజలప్రవాహంగా మారింది. ఆ జనం దేవరుప్పలగ్రామంలో ఊరేగింపుతీశారు. వూళ్ళోని వీధులన్నీతిరిగారు. వూరిబయట జనం యింకామిగిలేవన్నారు. ఊరేగింపుఎటూనడవటానికి గ్రామవీధుల్లో చోటులేదు. ఎక్కడివారక్కడే నిలబడి నినాదాలు చేయవలసివచ్చినది. బయటనుండి వచ్చిన పేలాది వలంటీర్లను, జనాన్నిచూచి దేవరుప్పల గ్రామప్రజలు తమపై జరిగినదాడి బీభత్సాన్నేమరిచిపోయారు. ఎక్కడలేని నూతనోత్సాహంతో చాలాపెద్దమొత్తం ధాన్యాన్ని ప్రోగుచేసి వంటలుచేసి రాసులుపోశారు. ఇంటింట వంటలు చేశారు. అవి వచ్చినజనానికి అందరికీ సరిపెట్టేందుకు ఎలాగో సాధ్యమయింది. వచ్చినజనం వూరేగింపుతో సంతృప్తిచెందలేదు. మొండ్రాయిక్యాంపుపైబడి దేవరుప్పల నుండి పట్టుకెళ్ళిన రైతులను, కార్యకర్తలను విడిపించుకొనటానికి దాడిచేద్దామని పట్టుబట్టారు. కేవలం వడిసెలలతోదాడి ఎలాసాధ్యమని ఎంతచెప్పినా వినకుండా ముందువరుసచావగా వెనుక వరుసపై పడతామంటూ పట్టుబట్టారు అప్పుడు సాయుధులతో ప్రతిఘటించటానికి కావలసిన సన్నాహాలు మొదలగువిషయాలు ఎన్నోవివరాలు చెప్పి అచ్చటనున్న ముఖ్యబాధ్యులమంతా చాలాకష్టంగా ప్రజలను కాపాడడమైంది. ఈ పోరాటంలో సాయుధులతో ప్రతిఘటించుటకై ప్రత్యేకశిక్షణ పొందాలనేవాంఛ రైతుకూలిబిడ్డలలో ప్రబలసాగింది.

శాలగౌరారం పోలీసునాకాపై దాడి

నైజాం రజాకారు గుంపులు పోలీసు సహాయంతో గ్రామాలపై వుధృతంగా దాడులుచేస్తున్నారోజులవి. రైతుకూలిబిడ్డలు, రజాకార్ల వైశాచికదాడులనుండి, దొమ్మీల

చేసి తమ పనిచూసే ప్రాజెక్టును కాపాడుకోవడానికి సాయం కంటే ప్రతిభించడానికి
 తమ పొందుతున్న రోజులవి. దళాలు ఏర్పడుతున్న మొదటిరోజులు.

కాలిగారానం పోలీసునాకాలో వినిమిదిమంది పోలీసులు, హెడ్ కానిస్టేబుల్
 ఉంటారు. చుట్టుపట్ల గ్రామాల ప్రజలను ఎవరూ పోలీసులు నానా దాఖలు పెట్టకు
 న్నారు. అచ్చటటాదా ఒక రజాకార్ క్యాంప్ పెట్టడానికి సన్నాహాలు ఇరుగుచున్నాయి.
 ఈ సందర్భంలో చుట్టుపట్ల ప్రాంత గ్రామాలనుండి దళాలకు తోడుగా 1, 2 వందల
 మందివలంటీర్లు సమీకరించబడ్డారు. అంతా చప్పుళ్ళతో నినాదాలుచేస్తూ అనాకాపై దాడి
 చేయకడిచారు. దళాలు దాడికిరావటంచూసి పోలీసులు నాకానుంచి పారిపోయారు. వీరు
 పారిపోవటంతో ఈ దళాలు వెళ్ళి ఆ నాకాలోనున్న పోలీసు డ్రస్సులు దాదాపు ఒకబిందీ
 భర్తీగా స్వాధీనపరచుకొని ఆ నాకాను తగులబెట్టివేశారు. దళాలకు సరిపోను డ్రస్సులు
 అవ్యయ్యాయి. తెలంగాణా ప్రజా పోరాటంలో పోలీసు నాకాపై దాడిచేసి పోలీసుల
 డ్రస్సులు స్వాధీనపరచుకొని నాకా తగులబెట్టి ఆ గ్రామంలో పోలీసు గూడు లేకుండా
 చేయటం యిదే మొదటిది. దీని ప్రభావం చాలావరకు పడింది.

నైజాం రజాకార్లు తమ దాడులను ఉద్యతం చేస్తూ క్యాంపులను అధిగమి
 చేస్తున్న రోజులవి. మోచుకూరుగడ్డ అమీను 'అల్-ఖిద్మా' ఉపాధ్యక్షుడు. అతని
 రజాకార్ మూకలతో మన ఉద్యమానికి అడ్డంకు కేంద్రమైన చుట్టుపట్ల ప్రజలపై
 దాడిచేసి ప్రజలను భయపరిచుతున్నాడని ఆచూకీ అనాకాలో క్యాంపు నేర్పబడినా
 సాయుధ పోలీసులతో అడ్డుపెట్టారు. ఈ సమాచారం అంటే దళాలకు ప్రయోజన
 చెకవేశారు. వెంటనే ప్రాథమిక దళం ఏర్పడినప్పుడు గ్రామం రోజుగా అదా
 కం, వాటిపట్ల, పొంచేడు, దాదారం, అనా, వుమి, రామ నాగరం, అన్నగూడ,
 మనిమిద్ద, గురజాల, అవింపేట, పెద్దే, వీలగానా, కర్నూలు, అన్నకేసివాడలు,
 కోటమర్తి గ్రామాలనుండి 1500 మంది వలంటీర్లు కలసిపోయి కేంద్రం వదిలిపోయారు.
 రైతులతో దళాలకు తోడుగా చేరారు.

అవింపేటలో సమీకృతులై చాచారముల అసక్తగా కాలిగారానం పోలీసు
 నాకా మీదకు దాడికివెళ్ళిన రీతిగా దాడికి కడిచారు. అడ్డంకులు పెట్టేట దాడుల
 వున్న శివారుపల్లెయగు కమ్మగూడెం చేరేసరికి రాత్రి అయింది. చుట్టూ చుట్టూ
 కావలా పెట్టుకొని దళ సమూహం గ్రామంలో నిద్రపోయింది సరిగ్గా నాగరం లో
 పేరువకుముందు గడ్డ అమీను తన సాయుధ గుంపుతో చాచారములకు రాజువాడపల్లె
 వరకు కనిపెట్టి వెంటనే కమ్మగూడెం వీధుల్లో ఇంట్లలో పడుకొనివున్న వలంటీర్లు
 వలంటీర్లను "శత్రువు వచ్చే" అంటూ లేపారు.

అవింపేటవాసి కన్నెబోయిన కాయన్న అనేదైతీ తన రాం నరసింహారెడ్డి
 డిల్ల ముందు శ్రేణిలోవురుగుతాడు. అతను తన ఇంటినుండి తొక్కాళ్ళు సమీకరించేట
 భార్య అన్నం పెట్టినపుడు ఈసారి రజాకారుల దాడులకు తప్పకుండా తప్పకుండా
 ఒకరిద్దరినయినా హతమార్చుకుండా చుండమని చుట్టూ చెప్తూ వెళ్ళాడు అమీను.

ఒకటి వెంటి అంగులు ముందుకు వేయగలిగితే తప్పునందా సాయుధ రజాకారుపోలీసు
మండలిని ఒకరిద్దరినయినా నేలకూచే వారు ఇంతలోనే రైఫిల్ గురిపెట్టి పేలు
చున్నా ప్రెయిడి ముందుకు సాగుతూనే వున్నాడు. నరాంతక సైన్యం పోలీసు తుపాకి
గుండు ఆ వీరుని నుడుచి నుండి చూసుకుపోయింది. 'సంఘానికి జై' అంటూ ఆరు
అంగులం ఎత్తు మించి దింకొచ్చారు ఆ వీరుకు గర్జన వడిపోతూనే ర తొడిమెట్టు
పొడిచేసి రింగయ్య అను యువకుని పొట్టలోని పేగులన్నీ నేలకూచి మురిచెందాడు

దానిలో వాలంటీరు జనము వెనుకరగవలసి వచ్చింది ఇంతలో నిద్రనుండి
లేచిన రైతుగిరిల్లాలు చూసేసరికి వల దీర్ఘతా తప్పునందాన్నాడు. వెంటనే ఆ
ప్రాంత దళనాయకుడు - ఈ పరిస్థితిలో ప్రాథమికదళంలోనున్న ఒకము వెనుకడుగు
వేసినా - ముందుక్కతన చేతిలోనున్న 'బ్లైల్' తీసి ఎదురుకాల్పుచు చేయబూనగా శత్రువు
రైఫిల్ గుండ్లవర్షం కురిపించసాగాడు ప్రక్కనేవున్న రాతికట్టిల దొడ్డియూడున
'బ్లైల్' చోచుతో ముందుకువస్తున్న సైన్యం పోలీస్ రజాకార్ మూకలపై
కాల్చగా ఆ గుంపులో ఏడుగురు అక్కడికక్కడే నేలకూరారు. ఆ కారుచీకటిలో వడి
పోయిన, గాయపడినవారిని తీసుకొని పోలీస్ రజాకార్ మూక పారిపోయింది

కాల్పులు ఆగిపోవటంలో నలువైపుల పరికించిచూచి ఇటు కాల్పులలో పడి
పోయినవారిని పరికించగా కన్నెచోయిన సాయన్న నుదిటినుండి రక్తం ధారాపాతంగా
ప్రవహిస్తోంది. గురకలుపేస్తూ తల్లడిల్లిపోతున్నాడు పొడిచెటి రింగయ్య ప్రేవులు
చిరుబుడిచి మరణించివున్నాడు.

వెంటనే అందుకాలులోవున్న దళసమూహ సూర్యనారాయణను గ్రామం
మొదటికి వెళ్ళియున్న వాలంటీర్ జనాన్ని వెనుకకు తీసుకుకంచి, రజాకార్లు పారిపోతూ
వని తెలుపుటకుపంపగా రొండరుమాత్రమేవచ్చాడు. పడియున్న రజాన్ని, కన్నెచోయిన
సాయన్నను ఎత్తుకవచ్చి, ఒక రైతుయిండ్లోని చొప్పుగాడిపై పడుకోబెట్టి కాస్తసాలు
పోడితో పోస్తుండగా తెల్లవాటచున్న సమయములో తిరిగి పోలీస్ రజాకార్ మూక
వెళ్ళిచూడేస్తూ వాడికి వస్తోంది ఈ సంగతికనిపెట్టి ఒకగంట అమూక ముందుకు
చిరుగోయనందా ఎదురుకాల్పులలో నిలచేయటం జరిగింది శత్రువురైఫిల్ పేల్పుగా
చిరుగోయనందా చూడెనుక ఒక ఖడ్గాంగుదూరంలోవున్న ఒక నిర్భాగ్యుడు చోరులేని
(అర్థమిది) - రొండరోసుండి చూసుకుపోయింది. అతను కేకలుపేస్తూ నిలవిల తన్ను
కుందున్నాడు అప్పుడునము ఎదురువాడి చేయజాలకుని ఎంచి ప్రమంగా వెనుకకు
తగ్గొచ్చివచ్చింది. దుం వెనుకకుపోయిన తర్వాత ఒకగంటకు అరిచేలిలో ప్రాణాలు
పెట్టుకొని అసైన్యం సాయుధమూక గ్రామములోకి ప్రవేశించింది. వెంటనే కొం
ప్రాణాలతోవున్న కన్నెచోయిన సాయన్న పొట్టలో వాడునెట్తోబొదిచి సంపాదు.
ఆ ఇద్దరి వీరులశవాలను ఆ రైతులతో మోయించుకు వెళ్ళి అడ్డగూతూరు సమీపంలో
పూడ్చించారు. ఆ రోజే పోలీసుదళం కాల్పుల్లో ముగ్గురు చనిపోయారని నలుగురు
రైతులగా గాయపడ్డారని వార్త అంతటా వ్యాపించింది

ఇద్దరు వీరులను కోల్పోయినా ప్రజల మనోనిబ్బరం చెడకలేదు శత్రువును
చారిచాచి కొట్టాలనే దిక్ష దళంలో పెరిగింది.

- కె. కృష్ణమూర్తి

'ఆ యు వు ప ట్టు'

“పిల్లా! ఓ పిల్లా!! లేవవేమే!! ఇంకా తెల్లారలేదా!!” అని లేపుతోంది తనబిడ్డను లచ్చమ్మ. 50 ఏండ్ల వయస్సు నడచిన నడిగారు. ఆజాను బాహుమనిషి, నవయువకులుగా ఇద్దరు కొడుకులు, 12 ఏండ్ల కూతురు. జీవితంలో అన్ని డక్కా ముక్కిలు తిన్న మనిషి. వయస్సు మళ్ళిప్పటికీ బలంగావుండి ఇంటి, వ్యవసాయ వన్నుల్ని తానే చేసుకుంటుంది.

“ఈ పిల్ల లేవదాయెను! ఏందిది!! ఇది పెండ్లికి ఎదిగిందిగాని తెల్లారితే ఏంజరిగేది దీనికి పట్టనట్లుంది. ఏమోనమ్మా ముందెట్ల బతుకుద్దో! లేవే గంగమ్మా ఊళ్ళోఅప్పుడే అంతలేచి తయారవుతుంటే ఇంకా లేవవేందే” అని బిడ్డరెక్కపట్టి లేపుతోంది.

“ఏంచే ఇంతపొద్దుగాల చీకటితోనే లేపుతావు. యేంబడిపోయిందని?”
 “ఏంబడి పోయేది నీకేమి తెలుసుద్ది-యాలకు పెడితే తినేదానివి-సరేగాని లేచిపోయ్యి రాజెయ్యి, నేను పాలుపిండుకొస్తా. రాంరెడ్డి వస్తాడట. దళం వస్తుందట, కాఫీ చేద్దాం”

“రాంరెడ్డి వస్తాడే? ఎందుకే ఇయ్యాల ఊళ్ళో సభ వున్నదా?”

“ఓ! ఒక్క సభేనా!! ఊరంతా పెద్ద పండగ చేసుకుంటుంటే. ఇయ్యాల సంఘపోరు భూములు పంచుతారట”

“ఎవరి భూములు పంచుతారే?”

“రెండువందల ఎకరములకు మించినోరి భూమి లేనోరికి పంచుతరట. దెనకటి పంటేడు అన్యాయంగా తీసుకున్న చెలకలు గూడా యెవరిది వారికి ఇస్తారట.”

“మరి మన చెల్కలు పతేండ్ల చేతుల్లో వున్నాయి. మనకొస్తాయే?”

“మన ఒక్కరిపేంది : ఊళ్ళో ఎవరిది వారికి ఇస్తారు. సరేగాని నీకెందుకే ఈ రాద్ధాంతమంతా లేచి మొఖం కడుక్కొని పొయ్యిరాజెయ్యి”.

అని బిడ్డకు లచ్చమ్మ చెప్పగానే బిడ్డ గంగమ్మ మొఖం కడుక్కొని పని ప్రారంభించనే ప్రారంభించింది. ఇటు లచ్చమ్మ బుర్రకు ఎక్కడలేని ఆలోచనలు తెప్పలు, తెప్పలుగా వస్తున్నాయి. గ్రామంలో భూపంపకం జరుగుతుందన్నవార్త విన గానేఅదేదో కొత్త ప్రపంచంలో తాను ప్రవేశించినట్లయింది. తనది రీ సంతకాల జీవితం. తన పన్నెండేండ్ల బిడ్డ గంగమ్మకన్నా చిన్ననాటినుండి చేత కొడవలి పట్టి కోయని పొలమంటూలేదు వూళ్ళో. తర్వాత తన భర్తతో కలిసి రెక్కలు పిండి చేసు కున్నది. మొండి ఎద్దుల రాత్రింబవళ్లు కష్టం చేశారు. ఆ మొండి కష్టమంతా తన శరీరం మీదపడి వంటినిండా ఎక్కడికక్కడ కాయలు కాచి సజీవంగా ఇంకా నిలిచే వున్నవి. ఆ మొండి కష్టము రోజురోజున పెరుగుతున్నది తప్పితే తరగడం లేదు. ఆ మొండి కష్టంతోనే తన భర్త జబ్బునపడి చనిపోయాడు ఇంతకూ ఇన్నేండ్ల కరిన జీవితంలో తనకు మిగిలిన ప్రతిఫలమేమిటి? ‘ఆయువుపట్టు’ పదేకరాల ఎర్రగడ్డ చెలక పతేలు వశమయింది. ఈ అమూల్యమైన ఎర్రగడ్డ తమ చేయి జారిపోనంతవరకు జీవితంలో ఎన్ని ఒడిదుడుకులు వచ్చినా దాన్ని దైర్యంతో తాను, తన భర్త జీవితాన్ని ఈడ్చుకురాగలిగారు. అంతేకాదు, ఈ పంటతల్లి తన ముందున్నంత కాలం తాము ఈ దుస్థితినుండి తేరుకోగల రోజులు ఒకసారి కాకున్నా మరొకసారైనా రాకపోతాయా అనే ఆశ తమలో మెదులుతూవుండేది; కానీ ఈ “ఆయువుపట్టే” తమనుండి దొంగి లించబడటంతో తమ ఒకేఒక ఆశాజ్యోతి ఆరిపోయింది. ఇక తమకు మంచిరోజులు రాగలవన్న ఆ యింత దింపుడు గల్లం ఆశా నశించిపోయింది.

ఇంతకూ ఈ ఎర్రగడ్డ లచ్చమ్మ చేతినుండి ఎలా దొంగిలించబడ్డట్లు ? ఆమె దుఃఖరసగాది గ్రామాధికారులుగావున్న దొరల దుర్మార్గానికి ఇది శాశ్వతసాక్ష్యం.

లచ్చమ్మ కాపురానికివచ్చిన తొలిరోజులవి. నాడే పతేలురాజయ్య కన్నుతమ ఎర్రగడ్డపై బడింది. నాటికి తమ అప్పులు అసలు నాగులు కలుపుకొని మూడుపుట్ల దాన్యానికి అందుకన్నదని ఇందుకు తమఎర్రగడ్డ తమస్వాధీనం చేయడమే గత్యంతర మని పతేలు రాజయ్య తన కుట్రను బయట పెట్టాడు. ఇది విన్న తన భర్తకు ప్రాణంలో ప్రాణం లేకుండా పోయింది. యిచ్చిన అసలు దాన్యం పందుము (అర

పట్టి)కు నాగురు నాగురు కలిసి మూడు రెట్లు ముప్పందుం. ఆ మరుసటి సంవత్సరమే తన భర్త నిందు భుంతులో పచేలురు కొలిచాడు. అయినా మూడుపట్లెక్కడివి? అభవా పోనీ ఈ మూడు పట్లెచాడు, ఆరు పట్లయినా సరే తమ యిట్లు వాకిలి తాకట్లు పెట్టి యిస్తారు విధిలేనప్పుడు. కాని తమ “అయువుపట్టు” కే ఎసరువచ్చిందికదా! అందువల్ల సహజంగానే లచ్చమ్మ భర్త తన ప్రాణాన్నైనా అడ్డుగా పెట్టి తన ఎర్రగడ్డను కాపాడుకోవలచాడు. సహజంగానే ఆదర్శపోరాటంలో తన భర్తవెంట నిలబడవలచుకుంది లచ్చమ్మ. అందువల్ల అనేకసార్లు పచేలు రాజయ్య కొందరి ఏజంట్లు బలంతో సాగించిన దుర్మార్గాన్ని తాను, తన భర్త, ఇరుగుబొరుగు రైతులు, తన పాలివారి అండదండలతో ప్రతిఘటించి భూమినిచ్చుకున్నారు. అంతటితో దుర్మార్గుడు రాజయ్య ఊరుకోడుగా! వెంటనే కోర్టుకీడ్చాడు. ఈ కష్టజీవి దంపతులు కోర్టులో తనకు వందల బాకీ ఉన్నారని దొంగడస్తావేజులు దాఖలు చేయించాడు. కావలసిన దొంగసాక్షినికీ స్వయంగా తన పాలివాండ్రలోనే ఉన్న ఒక పుండాకోరును ఉపయోగించుకున్నాడు. అయినా తాను, తన భర్త కట్టెరు సద్దిమూట కట్టుకొని కోర్టులచుట్టూ పక్షులవలె తిరిగి తిరిగి ఉన్న రాస్త నగ, నాణ్యం గుల్ల చేసుకొని కొత్తఅప్పులకు గురిఅయ్యారు. అయితేనేం, జరిగేతీరుగానే జరిగింది! కోర్టుఆర్డరు పచేలుకు అనుకూలంగానే ఉచ్చింది. ఆ చురుపుముక్కను చేతబట్టుకొని పచేలు సాయుధ పోలీసుబలగంఠోగూడా దిగి లచ్చమ్మ దంపతుల ‘అయువుపట్టు’ను పట్టపగలు దొంగిలించాడు.

ఈవిధంగా ఎన్నో ఒడుదుడుకులతో అనేక గండాలతో సాగిపోయిన తన సుదీర్ఘ జీవనయాత్రలో ఎన్నడూ కనీవినీ ఎరుగని అసలుభూమి పంపకం జరగగలదనే వార్త వినగానే అది లచ్చమ్మకు మింగుడు పడలేదు. అమె దాన్ని పూర్తిగా నమ్మజాలలేదుకూడా. ఎలా నమ్ముతుంది? తన జీవితంలో ఎందరో ఎన్నో చెప్పారు. అలనాడు రాముడు, కృష్ణుడు దుష్టులను శిక్షించినట్లుగానే ఒక కొత్త అవతార పురుషుడు ధూలోకములో ప్రజలందరికీ సౌఖ్యము చేకూర్చుతాడని వూరి గురువులోరు మెన్నోసార్లు బోధించారు. తర్వాత తురిక సర్కారుపోతుంది. హిందూ సర్కారు మనకు వస్తే మించి రోజులు వస్తాయని వారెవరో అక్కసమాజ పోరట వారు చెప్పారు. అలనాటి రామునివలె నేడు భగవంతుడు గాంధీఅవతారమెత్తాడని, సారాజ్యమొస్తుందని పచేలు ముల్లారెడ్డి ఏమోమో బోధ చేశారు ఇవన్నీ చెప్పిన జ్ఞానబోధనలు బోధనల తీరుగానే ఉన్నాయి. తన పేదరికము పేదరికముగానే ఉంది ఇషేవీ రాశికి రంగానికి రాకుండా గాలిలో మాయమైపోతున్నప్పుడు యీ క్రొత్తగా వింటున్న భూమి పంపకం అసలు జరగగలదా అని! ఇదివరకు జరిగిన బోధనలు పచేండ్లకే అక్కరకువచ్చాయి. చీమలు చుక్కగా పూళ్లోవున్నతను తన తోటి పేదరి అభాగ్యులకక్కరకొచ్చే ఈ క్రొత్త బోధన నెగ్గగలదాయని! తాను ఏనాడో ఆశ వదులుకున్న తన అయువుపట్టు ఒకే ఒక ఆశాజ్యోతి ఎర్రగడ్డ తిరిగి తన చేతికి రాగలదా అని! ఇవే లచ్చమ్మ మెడదురో పరుగులు తీస్తున్న ఆలోచనలు. ఈ ఆలోచనలతోనే లచ్చమ్మ ఆ చీకట్లో చూడను

పాపం పరిచించి. పాలు పంకించి, పిండినపాలన్నె రారెడ్డికి ప్రార్థించింది. ఎండు
కాయ రారెడ్డిలో పురిచి అలా రావచ్చునని అప్పపూరు చెబును.

“ఈమని చియ పెద్దమ్మ, రొండరగా లియ్యి నేను పోవార” అని బయట
చియ్యి పిట్టలను.

అప్పపూరు గంగులుది గావచ్చునని అర్థం చేసుకొని వెంటనే పోయి చియ్యి
చియ్యిచియ్యగానే గంగులు ప్రవేశించాడు. చుట్టూ నీలి ఏండ్ల వయస్సుగల యువ
కుటుంబం, చిక్కవలచని, సాయనలుపు ముఖం. ఇవాళ ఏవో చుహా హడావుడిగా పనిలో
మునిగి యున్నట్లున్నాడు. రోవరికి వచ్చిందే తడవుగా -

“ఏం పెద్దమ్మా పాలు పుంచుయ్యాల”

“చేనికీరా పిలగా పాలు”

“చేనికీరా ! ఇంకా నీరెరుకలేదన్నమాట!” కొంచెమాగి “అమ్మో మా
పెద్దమ్మరెరుకగానివి వుంటాది. ఊకనే అట్లుంటుంది గని : సరేగని నాకు పనివున్నది.
నేను రొండరగా పోరా” అంటూ గంగులు వెనుకకు తిరిగి పోవోగా “ఉండు పిలగా
పించారొండర ? చిక్కమా రొండరేమిరా మీరు సరిగాని సంగతేదో చెప్పు.”

చెప్పులో కాలుపెట్టి “ఏం చెప్పమంటావు పెద్దమ్మా, ఇయ్యాల మన ఊళ్ళో
పూడి పంపడం. రారెడ్డి అప్పుడే పుళ్ళోకొచ్చిండు. కాసేపట్లో పెద్ద ఊరేగింపు. ఆ
ఊరేగింపులో చక్క క నువ్వందాలె పెద్దమ్మా.”

“రారెడ్డి అప్పుడేవచ్చినాత్రా” గంగులు వెనుకకు తిరిగి తలుపు రెక్క
తెరిచి “వచ్చిందొచ్చింది! దళం చివాచ వచ్చింది. మీ అప్పయ్యగూడా వచ్చాడు”
అనుకుంటూ గంగులు ద్వారందాటి వెళ్ళనే వెళ్ళాడు.

“అబ్బి ఎంత ఉత్సాహము ఈ పిలగానికి సంఘం పని అంటే” అంటూ
అప్పపూరు హృదయంలో కొత్తఅలౌచన మెదిలింది. ఈ ఆలోచనల్లో ఒకవంకమునిగి
తేలుమానే పాలుదిడ్డకిచ్చి కాగదెట్టించుకున్నది. తాను బియ్యం గాలించుచుండగా తిరిగి
చనలో వెనుకకునున్న ఆలొచనావకన సాగింది. ప్రపంచంలో ఎన్నడూ అనుకోని
మాపులు ఉరుగుచున్నాయి. చన మామ ఉన్నపుడు మంచిములోపడి దగ్గుతూ,
చుమ్మతూ అదృష్టముంటే చివోడుగూడా గొప్పోడవుతాడని యాదవుని యింట్లో
పెరిగిన కృష్ణమహిమ ఎవరికి తెలుసునని, అందువల్ల నేడు కూడా అటువంటి
చుహచ్చుడు ఎవడో తేలకమానడని ఏమేమో వాగేవాడు.

అయినా వాటిని తాను, తన ఇంటిల్లాదులంతా అదంతా ముసలివాని మూల్గుడు
క్రింద పెట్టేవారు. కాని ఈ గంగులు చూస్తుంటే తమలోనుండి గూడా పూరినేలేవాడు
తేలాడే ! నిజంగా ఈ పిలగాడు ఊరుకు నాయకుడయ్యాడు నేడు. వాడంటే పూరంతా
ప్రాణమిస్తారు. అసలు వాడు పూరంతటికీ ప్రాణం. వాడు తన కళ్ళముందర పుట్టిన
పిల్లవాడు వాని బ్రతుకుతెరువు చూద్దామంటే తనకంటే అన్యాయం. తిప్పితిప్పికొడితే

అయిదెకరాలు కుష్కి(మెట్ట)లేదు. అటువంటి గంగులు నేడు ఊరికే అధిపతి. ఊరికే నాయకుడు. అబ్బి ఎంతమాచ్చు ! అంటూ ఆలోచన సాగిపోతూంది.

బియ్యం గాలింపు పూర్తిచేసి వేరు పొయ్యిమీద ఎసరుపెట్టింది బయట కేకలు, జోరుగా కేకలు.

అంధ్ర మహాసభకు జై :

కమ్యూనిస్టు పార్టీకి జై !

దున్నేవానికే ఘామి !

నిజాను గద్దెదింపాలె !

ప్రజారాజ్యం వర్తిల్లాలె !

ఈ వూరేగింపు కేకలు విన్న బిడ్డ గంగమ్మ బయట గడపదాటింది. లచ్చమ్మకు హృదయం అగడం లేదు హృదయం రెక్కలు గట్టుకొని ప్రదర్శనవైపు వరుగెడుతున్నది. ఇంతలోఎసరుకాగ్గానే బియ్యంపోసి ఆ కుండను, పాలకుండను మూతలు పెట్టి బయటకు దొడుతీసింది. వూరేగింపుకూడా ఇంటిముందుకు రానేవచ్చింది వూరే గింపును చూసేసరికి, అబ్బా! ఎక్కడి ఇనుం, వూరంతా మూలనున్న ముసలమ్మలతో సహా, పొరిగింటి లేవలేని ముసలమ్మ, యల్లమ్మకూడా వూరేగింపులో వున్నదే! నిండు చూలాలు తనయారాలుయొక్క కోడలు పిచ్చమ్మకూడా వూరేగింపు వెనకాలే గెంతు కుంటూ వస్తున్నదే! అని పరిపరివిచాలా మదిలో తలచుకుంటూ లచ్చమ్మ వూరేగిం పును తరెత్తి ఎవరికోసమో నిక్కినిక్కి చూడసాగింది. తనలాగానే అనేకులు ఎవరి కోసమో వెతుకుతూ ముందుకు చొసుకుపోతున్నారు. ఇంతలో ఒకాయన వూరే గింపులో ముందుశ్రేణివైపు పేలుచెట్టి చూపుతున్నాడు. అదుగో, అదుగో ఆయనే రాంరెడ్డి ముఖంనిండా నీరు కారుతోంది. భుజాన మూరెడు చిన్న తుపాకీ, ఖాకీ దుస్తుల్లో గంభీరంగా వున్నాడు. వయస్సు వాడయ్యాడే అప్పుడే! ఏదో చిన్నప్పుడు బంధువుగా పతేలు మల్లారెడ్డి ఇంటికి వచ్చినపుడు తానుచూసింది. అయితే ఆ రాంరెడ్డి ఎక్కడ! ఈ రాంరెడ్డి ఎక్కడ! నాడు రాంరెడ్డి పతేలు మనిషి-నేదో! తనలాంటి కోటానుకోట్ల అభాగ్యుల మనిషి. అంతేకాదు, తమ సంఘం మనిషి.

ఈ ఆనందంతో లచ్చమ్మ ఊరేగింపు మధ్యలోకి చేరుకోనేచేరుకుంది. అంతేకాదు, తన కళ్ళముందరి పిల్లవాడు గంగులు, తన చిన్నకొడుకు అప్పయ్య నినా దాలు యిస్తుంటే జవాబు నినాదాలతో వందల గొంతులతోపాటు తన గొంతుకూడా తనకు తెలియకుండానే ప్రతిధ్వనించసాగింది ఇంతలో ఊరేగింపు గ్రామం బయటలో గల మైదానానికి చేరుకుంది సభ గ్రామనాయకుడు గంగులు అధ్యక్షతన ప్రారంభ మైంది. రాంరెడ్డి అక్కడవున్న ఎత్తుగడ్డమీద నిలబడి తన ఉపన్యాసం సాగించు చున్నాడు. సమాజంలోగల కరువుకాటకాలకు, పేదరికానికి నేడు జమిందారీ విధానము ఎలా మూలకారణంగా పనిచేస్తున్నదీ వివరించాడు.

ఈ దుష్టవిధానంపోయి కొంతమంది బడా జమీందార్లు చేతుల్లోగల లక్షల

ఎకరాల భూమి, కోటానుకోట్ల ప్రజలచేతికి వచ్చినపుడే ప్రజల ఆర్థిక, రాజకీయ విద్యాభివృద్ధి సర్వతోముఖంగా సాగిపోతుందని వివరించాడు. అందువల్ల కమ్యూనిస్టు పార్టీ, ఆంధ్ర మహాసభలు భూపంపక కార్యక్రమాన్ని నిశ్చయించాయని తెలుపుతూ :

“కమ్యూనిస్టుపార్టీ, ఆంధ్రమహాసభల ఆదేశాలను సరించి ఈ గ్రామంలో గూడా భూమి పంపకం సాగిపోవుటకు నిర్ణయించబడినది. ఆ పని యివాళనుండే ఈ గ్రామంలో ప్రారంభించడానికి నేను యివాళ ఇక్కడకు వచ్చాను. ఈ గ్రామ కమిటీ ఆధ్వర్యాన ఈరోజు భూమి పంపకం ఆరంభమౌతుంది. రెండువందల ఎకరాలకు మించిన భూస్వాముల భూములు భూములులేని పేద ప్రజలకు పంచబడుతాయి. అంతేగాకుండా పూర్వము భూస్వాములు అప్పులపేదతోనో, తదితర అనేక మాయోపాయాలతోనో అన్యాయంగా కొల్లగొట్టిన భూములు కూడా ఎవరిని వారికి పంచబడతాయి”.

ఇదంతా విన్నరైతులు, కూలీలు ఉపన్యాసం పూర్తికాగానే అనేకరకాల గుసగుసలు ప్రారంభించారు. “మొత్తంమీద ఇంతకాడికి వస్తదని దొరలెన్నడనుకోక పోవచ్చు” అన్నాడు ఒక ముసలి పిల్లికండ్ల రైతు తన ప్రక్కనున్నరైతుతో. “అసలు మనం మాత్రం ఇటువంటి గొప్పరోజులు వస్తాయనుచున్నామురా?” అన్నాడు. రెండవరైతు కర్రనేలకు పొడుస్తూ.

“సరేగని ఈయన రాంరెడ్డి ఒక్కడు వచ్చి చెప్పగానే సాగనిస్తారా?” అన్నాడు నోడ్లో ఉన్న చుట్టను తీస్తూ, సందేహం వెలిబుచ్చాడు. మరొక చెవుల పోగులున్న బట్టతల రైతు. “టర్నీ! రామాయణమంతా విన్న తరువాత రాముడు సీత కేం గావాలన్నట్లున్నది నీ పని! అసలు వెనుక పెద్ద కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఉన్నది. మనతో పాటు దేశ దేశాలు కలసిన సంఘమున్నది” అని తీవిగా అన్నాడు మరొక కుర్రకారు మనిషి. “ఇదంతా చెప్పింది అసలుది చెప్పవేమిరా! పూరంతా రాంరెడ్డి చెప్పిన మాట మీదనాయె నిర్భేది. అంతా ఒక్కటైనంక ఎవడేమీ చేయలేడు” అంటూ ఇలా నానా రకాలుగా తమలో తాము చర్చించుచుంటూ గ్రామ ప్రజాసీకమంతా భూమి పంచుకొని తీరాలనే దృఢ నిశ్చయంతో తమ తమ ఇళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు.

అందరితోపాటు లచ్చమ్మ తన యింటికి వెళ్ళి కాగి సిద్ధముగాయున్న పాలను వెంటనే గ్రామ ఆంధ్రమహాసభ ఆఫీసుకు తీసుకెళ్ళింది. తాను ఆఫీసుకు చేరేవరకు గ్రామ రైతు, కూలీలు గుంటలుగుంపులుగా ఆఫీసుకు చేరుతున్నారు. తనచిన్న కొడుకు అప్పయ్య తనచేతిలోని పాలను అందుకొని మొత్తందళానికి, రాంరెడ్డికి కాఫీ చేశాడు. దళం, రాంరెడ్డి కాఫీపని పూర్తి చేయగానే వెంటనే ఆఫీసు వరండాలో కిక్కిరిసియున్న వందలాది రైతు కూలీల నుండి గ్రామ ఆంధ్ర మహాసభ కమిటీ, రాంరెడ్డి వారి భూముల గాధలు విన్నారు. లచ్చమ్మ కొడుకు వెంకయ్య, తన బావయల్లయ్య. ఇరుగుపొరుగు రైతులతో సహా తమ ఎర్రగడ్డ చెల్ల గాధను రాంరెడ్డికి, గ్రామ సంఘానికి పూసగుచ్చినట్లు చెప్పాడు. ఈ గాధలన్నీ వివరంగా విన్నతర్వాత గ్రామ కమిటీ తాను సేకరించిన,

విన్న భోగట్టా ఆధారంగా రాంరెడ్డి సమక్షంలో దీర్ఘంగా ఆలోచించి ఏ ఏ భూములు ఎవరికి పంచాలో తుది నిర్ణయాలు ప్రకటించుతూ గ్రామసంఘ అధ్యక్షుడు ఇలా అన్నారు.

“అన్న తమ్ములారా : అక్క చెల్లెండ్రారా : వినండి : నేడు మనకొక గొప్ప సుదినం. మన తండ్రుల తాతలనుండిగూడా మనం చూడలేదు. అదేమండే నేడు భూమి పంపకం ప్రారంభించుచున్నాం. మొత్తం గ్రామశివారులో ఇప్పుడు దాదాపు 500 ఎకరాల భూమి పంపకంగాయున్నది. ఇందులో 300 ఎకరాలు గ్రామ పెత్తందార్లది మన గ్రామం ప్రక్కనేయున్న అగ్రహారీకునిదీ. అనగా ఇది వారికి ఉండవలసిన భూమి (200 ఎకరాలు) పోగా మిగిలినదన్నమాట. 300 పోను తక్కిన 200 ఎకరాల భూమి అన్యాయక్రాంతాలకు సంబంధించినది. ఇందులో లక్రిమమైనట్టి, అప్పులపేరుతో కొల్ల గొట్టినట్టి, బదులుకు బదులు ఇస్తామని కాజేసినట్టి, జ్యోతు ఆధికారులను ఉసిగొలిపి చేజిక్కించుకున్నట్టి మొదలగు అనేక మాయోపాయాలతో లాగుకొన్న అన్యాయక్రాంతాలున్నాయి. ఇది పూర్వం కష్టపడి పోడుగట్టినట్టి రైతులకు పంచబడును” అనే మాటలు వినగానే చెవులు నిక్కబొడుచుకునివింటున్న వందలాది రైతులు, కూలీలు ఉవ్వెత్తున ఉప్పొంగి జోరుగా కరతాళధ్వనులు చేయసాగారు. “ఆంధ్ర మహాసభ జిందాబాద్”, “కమ్యూనిస్టు పార్టీ జిందాబాద్”, “దున్నేవానికే భూమి”, “గ్రామ ప్రజారాజ్యాలు వర్ధిల్లాలి” అనే వందలాది నినాదాలతో ఒక్కపెట్టున ఆఫీసంతా దద్దరిల్లింది. ఈ మహోత్సాహం పట్టలేక లచ్చమ్మ కొడుకు వెంకయ్య మరికొంతమంది రైతులు ఒక అడుగు ముందుకు ఉరికి రాంరెడ్డిని భజాలపై ఎక్కించుకుని బిగ్గరగా “జై జై” నినాదాలు చేయసాగారు అదే సమయంలో లచ్చమ్మ మరికొందరు స్త్రీలు రాంరెడ్డి రెండు కణతలను తమ రెండుచేతులతో అద్దుకొని హృదయానురాగంతో దీవించారు.

ఒకవంక ఈ మహోత్సవ వెల్లువలు కట్టలుతెగి పారుచుండగానే గంగులు గ్రామసంఘ పెద్దలతో భూమికొలతలకు కావలసినరాళ్ళు, గొలుసులు మొదలగు పరికరాలతో సిద్ధంకానే అయ్యారు. వెంటనే వారితో భూపంపకానికి బయలుదేరినారు. ఈ నూతన మార్పులన్నీ తనలో పూర్వం పెల్లుబికిన నానాసందేహాలను పటాపంచలు చేస్తూ అతివేగంగా సాగిపోతున్నవి. అసలు ఈ భూమి పంపకం నిజమేనా అని! అధవా నిజమైనా భూమిపంపకం జరగగలదా అని! ఎవరైనా ఆ పని చేయబోయిన గ్రామపెత్తందార్లు సాగనీయగలరా అని లచ్చమ్మతలలో పూర్వం పెల్లుబికిన నానారకాల సందేహాలమీదుగా, ఆలోచనల మీదుగా బండి సాగిపోతూనేయున్నది. చివరకు అయిష్టంగా చిత్తురులొత్తురుగా పడిపన్న లచ్చమ్మ ఆలోచనలన్నీ నేటికి ఒక కొలిక్కి రాకతప్పలేదు. వచ్చాయి కూడా.

అవును భూమి పంపకాన్ని యెవరూ ఆపలేరు. దున్నేవానికే భూమి రాక తప్పదు. భూమిని పంచుకోవలసిందే. ఆ దెబ్బతో యీ పాడు జమీందార్ల రాజ్యాన్ని కూల్చవలసిందే. సంఘ రాజ్యాన్ని సాధించవలసిందే. అదీ లచ్చమ్మ హృదయంలో నేటికి స్థిరపడిన సంకల్పం. ఏర్పడిన నవచైతన్యం. అరోజు సాయంత్రం, తెల్లవారి

మహాహ్వానంవరకూ గ్రామకమిటీ అధ్యక్షాన పంపకందళం చెల్కి-చెల్కి తిరిగి భూమి పంపకం కార్యక్రమాన్ని పూర్తిచేయనేచేశారు. ఇంకేముంది రైతులు, కూలీలు ఏనాడో తాము కోల్పోయిన తమ భూములు తిరిగి చరిత్రలో మొదటిసారిగా తాము చేసుకోవటమేతరువాయి. దశాబ్దాలుగా తమకు దూరమైయున్న తమ భూమిపై తాము తిరిగి అడుగుపెట్టటమే తరువాయి. ఇలాంటి మహోజ్వల ఘడియ కోసమేకదా లచ్చమ్మ హృదయం పరితపించుచున్నది అట్టి చరిత్రాత్మకమైన ఘడియరానేవచ్చింది. వెంటనే గ్రామ రైతుకూలీ సోదరులంతా తమకు భూమిపంపకంలో కొత్తగావచ్చిన చెల్కలను సాగుచేయుటకు ఒకరోజు నిర్ణయించుకున్నారు. ఆరోజు లచ్చమ్మకు, యావత్ గ్రామ రైతుకూలీ జనానికి ఒక గొప్ప పండుగ దినం

ఆ మహా సుదినం రానే వచ్చింది. ఇక లచ్చమ్మ తన బిడ్డ గంగమ్మ తోటి కూలీలందరితోపాటు తన ఇంటిబయట గోడలు శుభ్రంగా ఎర్రమన్నుతో అలికి, సున్నపు చారలతో ఘనంగా అలంకరించింది. బిడ్డ రకరకాల ముగ్గులతో తల్లిచేసిన అలంకరణకు కొత్తవన్నె తెచ్చింది. లచ్చమ్మ చిన్న కొడుకు అప్పయ్యకూడా దళం కార్యక్రమానికి రెండు రోజులు వెలపుపెట్టి ఒకరోజు ముందేవచ్చి ఇంటిఅలంకరణలో పాల్గొన్నాడు. ఇంటికి ఆయన కట్టిన సుత్తి, కొడవలి ఎర్రజెండా తాటిచెట్టుఎత్తున రెప రెపలాడుతూ ఎటుచూసినా నాలుగుఫర్లాంగుల దూరం కనిపిస్తున్నది. ఇలాగే అప్పయ్య చెల్కిలోకూడా నాల్గు మూలలా నాలుగు ఎర్రజెండాలు చాలా ఎత్తున కట్టాడు. ఎంతో ఎత్తునవన్న ఆ ఎర్రజెండాలు లచ్చమ్మ ఇంటిపైనగల జెండాకు ఎదురుగా ఉంటూ పరస్పర శుభ సందేశాలు అందించుకుంటాయా అనిపించుతున్నది. తెల్లవారితేపండుగ రోజు కనుక, ఇంట్లో సన్నాహాలు మహావేగంగా సాగిపోతున్నాయి. ఇంటిల్లాదులంతా మహావర్సాహంగా ఉన్నప్పటికీ ఎందుకో లచ్చమ్మ హృదయంలో ఏదో విచారం ప్రవేశించింది. తాను రోలుమీద కూర్చోని గారెల కోసం పిండి రుబ్బుతూ ఏదో విచారంతో దీర్ఘాలోచనలో మునిగింది. అవును: తెల్లవారితే తన ఆయువు పట్టు ఎర్ర గడ్డ చెల్కి తిరిగి మొదటిసారి సాగుచేసే సుదినం వస్తుంది. ఆ మహాఘనత తనకు, తన కొడుకులకు దక్కుతుందిగాని, అందులో ప్రధాన భాగస్వామిగా వుండవలసిన తన భర్త నేడులేడు. అదే లచ్చమ్మ విచారకారణం. నిజానికి ఎర్రగడ్డ చెలక ఆటోతులా వున్న తన భర్త రక్తమాంసాలను వదులుకున్నది ఎందుకూ పనికిరాని గిట్టెదుల అడవిగాయున్న ఎర్రచల్క రూపురేఖలు దిద్దబడి ఒక చల్కగా రూపొందిందంటే అందుకు రాత్రింబవళ్లు రెక్కలు విరుచుకొని తన భర్త చేసిన మొండి కష్టమే కారణం. ఎక్కడ చూసినా యున్నట్టి నివ్వెడు బొందులు, అడ్డమైన వర్రెలు మటుమాయమై ఎర్రగడ్డ చల్క ఒక చక్కని చదునైన చల్కగా రూపొందిందంటే అందుకు తన భర్త ఉక్కు రెక్కలకే మొక్కాల. ఎర్రగడ్డ చల్క చరిత్రే తన జీవిత చరిత్ర. ఈ చల్క తన భర్తకు ఒక ఆయువుపట్టు. ఈ చల్క పోవడంతో తన భర్త ఆయువు పట్టేపోయింది. కనుకనే నాటినుండియే తన భర్త నిలువునా కుంగిపోయి జీవచ్ఛవంలా

కొంతకాలంగా జీవితం యీడ్చుకువచ్చాడు. అలా తన “ఆయువుపట్టు” కోసం తల్లిదండ్రులూ చివరకు ప్రాణం విడిచాడు. ఇది తలచుకునేసరికి లచ్చమ్మ కళ్ళలో నీళ్లు గిరుస తిరిగి నీటిధారలు పటపటాడుమిచాయి. “ఏం దే రేపు పెద్దపండుగం పెనేమో ఇయ్యాలేడు స్త్రవు. ఎందుకో నాకు చెప్పా” అని అందుకున్నది వెంటనే పిండికి నీళ్ళందించుచున్న గంగమ్మ తల్లి కళ్ళనీళ్ళు చూసి, “ఎందుకే పిల్ల నీకు లోకంలో వున్నదంతా కావాలి. సరేగాని ఓ చుక్క నీళ్ళొంచు” అంటూ లచ్చమ్మ పిండి రుబ్బుటం సాగించుచూనే యున్నది.

“ఆ నాకు చెప్పాలి. అట్లయితే నీళ్ళొంచనుపో” అంటూ గంగమ్మ నల్ల చెంబు కింద పెట్టనే పెట్టింది. ఇది విని లచ్చమ్మ తలపైకెత్తి బిడ్డముఖం ఒకక్షణం చూసింది. దీంతో లచ్చమ్మకు దుఃఖం మరింత పొర్లిరాసాగింది. ఇప్పటికి గంగమ్మ ఆర్థం చేసుకో గల్గింది ఇదంతా తన తండ్రిని గూర్చిన దుఃఖమేనని. వెంటనే గంగమ్మ ముఖము కూడా చిన్నబోయింది.

“అమ్మా ! ఆయ్య గనుక యిప్పుడుంటే ఎంత బాగుండును. నేను ఆయ్య వెంట పోదును ఎర్రగడ్డ చెల్లెలుకు” అంటూ కిందవున్న చెంబువెత్తి నీరు పోయ సాగింది.

“అవును నేడు తన భర్తవుంటే ఎంత బాగుండును. తన ముసలి భర్త కర్రచేత పట్టుకొని మహావిజేతగా చెల్లెలుకు ముందునడిచేవాడు. కొడుకులతో గొప్పగర్వముతో తానూ తన భర్తను పెంటాడేది. ఆదృశ్యాన్ని చూచిన తన శతృవులు (చెల్లెలు దొంగి లించినవాళ్లు) సిగ్గుతో తలవంచుకొనే వాళ్లు. స్వయంగా తానుపెంచి పెద్దచేసిన “ఆయువుపట్టు”ను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకొనే ఆ మహామనశ్శక్తిలో తన భర్త లభ్యర్యంలో తాను, తన బిడ్డలు గర్వంగా పార్గోనేవాళ్ళు. నిజానికి అటువంటి గొప్ప అదృష్టము తన భర్తకు, తనకు పట్టలేదు. ఇందుకు ఇంచాచిచారించి లాభంలేదు. పైగా తన భర్త కోల్పోయిన ‘ఆయువుపట్టు’ను తాను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకున్నట్లు రేపే తాను ప్రకటించనున్నది. తన భర్త నుండి పట్టవగలు దోపిడీచేయబడిన - తన అమూల్య వజ్రాన్ని తానే సొంతంచేసుకున్నట్లు రేపే ప్రకటించనున్నది. తన భర్త వదలిపోయిన పీర జెండాను తానురేపే తిరిగి నిలబెట్టునున్నది. అందువల్ల యికవిచారించడం లేనికి. ఇవి పిండిరుబ్బుకున్న లచ్చమ్మకు తిరిగి పెల్లుబికివస్తున్న నూతన అభిప్రాయపరంపరలు. ఈ నూతన నిబ్బరంతో తనపనిని త్వరగా పూర్తిచేసి, ఇతరపనులకు తన కొడుకుల, బిడ్డల సహాయంతో ఆ రోజు సాయంత్రానికెళ్లా పనులు పూర్తిచేసుకున్నది. తెల్లవారింది. అప్పుడప్పుడే తొలిసూర్య కిరణాలు తమలేత ఎండపొడ భూమిపై వెదజల్లుతున్నాయి. చెల్లెలు ధ్యలో ఒకవైతైన మోదుగుచెట్టు వున్నది. ఈ లేత బూడిదవర్ణపు కిరణాల పదునైన తాకిడికి ఆ లేతమోదుగు ఆకులు ఎంతో రమ్యంగా మెరుస్తున్నాయి. ఈ సుందర దృశ్యం అక్కడికి మూడు ఫర్లాంగుల మారానవున్న ఒంపులో వున్న లచ్చమ్మ కళ్ళలో తాండవమాడుచున్నది.

అచ్చమ్మ తన ఇంటి దుల్లారతో బయలుదేరి చెల్లెల నోరుబాటుకు రాన వస్తున్నది. తన బిడ్డకు ఒక కొత్తచీర కట్టింది. ఆ చిన్న అమ్మాయి లేతముఖం ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోతుండగా ఇప్పుడిప్పుడే మీదపడుతున్న లేత ఎండబొడలు ముఖానికి కొత్త రకను చూపుతున్నాయి. అచ్చమ్మ నిన్ననే శుభ్రంగా ఉచుక్కున్న బూదామీరంగు చీరకాశపోసుకుని నిండు హృదయంతో ముందుకు సాగుతోంది. అచ్చమ్మ ముఖంలో స్థిరపడుతున్న నిబ్బరం, నిండు ఆనందం తొణికిసలాడుతున్నాయి. అందరి కన్నా ముందు వెంకయ్య అరకతో నడుస్తున్నాడు. అరకఎడ్డుల నొసట బుక్కగులాలు చల్లబడి కుచ్చులు కట్టబడి చక్కగా అలంకరించబడిపన్నాయి. మధ్యన తల్లి బిడ్డలు అందరికన్న వెనుక చిన్నకొడుకు అప్పయ్య భుజాన రైఫిల్ తో నలువైపులాకనిపెడ్తూ నడుస్తున్నాడు. అందరూ వున్నంతలో శుభ్రమైన గుడ్డలు కట్టుకొని ముఖాన కుంకుమ బొట్టు పెట్టుకొని విలక్షణంగా అలంకరించుకొని తీవిగా సాగిపోతున్నారు.

“అదిగో ! అదే నాటి మోదుగు చెట్టు- ఆ మోదుగు కొమ్మకే తాను తన ప్రియమైన భర్తకోసం తెచ్చిన బువ్వ కట్టి వుంచేది; ఈ మోదుగు కొమ్మ క్రిందనే అరక ఆపినపుడల్లా తన భర్త క్షణం సేపు కూర్చొని చుట్ట తాగుతూ సేద తీర్చుకునే వాడు. తాను ఆ సమయంలో తన భర్త వద్ద కూర్చొని మంచి చెడ్డ మాట్లాడి ఆయనకు ఒక క్షణం మనశ్శాంతి చేకూర్చేది. తిరిగి ఆ మోదుగుకొమ్మ తనపంచినచేరింది. ఇది తన కేర్చడిన నూతన ఘనత. తిరిగి ఆ కొమ్మకు బువ్వబుడ్డి కట్టేరోజు వచ్చింది- భేదమల్లా నాడు తన భర్తకోసం-తే నేడు తన కొడుకు కోసము. త్వరితో కొత్త కోడలు వస్తే ఆ కాస్తపని ఆమె చేస్తుంది” ఇలాంటి రసవత్తర దృశ్యానోస్తో ఒక్కొక్కటి తన కళ్ళలో గిరున తిరుగుచుండగా, అచ్చమ్మ కాళ్ళు ముందడుగు వేస్తున్నాయి. మరో ఫర్లాంగు నడవగానే ఒక చిన్న పువ్వుబండ కనిపించింది. పదునైన లేతకిరణాల తాకిడికి ఆ బండబొడుపులు తెల్లనిముత్యాలవలె మెరుస్తున్నాయి. అచ్చమ్మ కళ్ళలో నాడు ఈ చల్కలో పండిన పంటను కళ్ళం చేసుకొనే బండమీదనే ఆ చిల్లం రోజున తాను ఏదో వున్నంతలో వరి మెతుకులు, మంచికూర, గారెలు చేసి తన భర్తకు ఈ బండమీదనే వినిపించేది. ఆ రోజు తన భర్తకు ఏదో గొప్ప జన్మహక్కు గెలిచిన వీరునిలాగా సాయంత్రం పూట ఈ బండపై కూర్చుని తన పాలివాళ్ళు, ఇరుగు పొరుగు చెల్లెల వారి గుంపుతో తీవిగా మాటా మంచి చెబుతుండే వాడు. వర్షాల దాటికి ఆగలేక బండపై ఒక చిన్న గుడిసె వేసుకొని రేయింబవళ్లు తన భర్త ఇక్కడే నివసించేవాడు. నిజానికి బండ తన కుటుంబాని కొకమాడు ఇల్లు ఈ బండకు మరొక ప్రత్యేకత కూడా వున్నది తన చుట్టూ వున్న పాలివాళ్లు, తన భర్త కరచుగా కూడుతూ ముందు వ్యవసాయము, బ్రతుకు దెరువు సంగతి, అదీ ఇది మాట్లాడుకునేదీ బండమీదనే. తిరిగి ఆరోజు రాబోతున్నది. అదే తనకు కొత్తగా కలిగిన గొప్ప విజయం. ఇలా భావించుతూ అచ్చమ్మ తన కొడుకులతో, బిడ్డతో ఎర్ర గడ్డ వరకు చేరుకోనే చేరుకుంది.

“అంజకొడును ఇష్టమొచ్చినట్లు అనుభవించిస్తూ మనసొత్తును. యిమవాళ్ళతరంగాదులే” అని కంగున పలికింది అప్పయ్య గొంతు. “చెల్కమీద అడుగు పెట్టగానే ఇంకా వాళ్ళ కంట్లు సుండుతాయి. ఇంకెన్ని పానాలు తీస్తావో యీ చెల్కకోసం” అన్నాడు వెంకయ్య.

“మారె! ఎన్ని పానాలు తీసినా చల్క మనదే. ఇది మన ఆయుషపట్టు. మన చేతుల్నే వంటుంది” అన్నాడు అప్పయ్య.

“ఆ మాట నిజమే. ఇక వాళ్లు చెల్కకోసం ఆశపడితే అదంతా వారి పగటి కలే” అంటూ తిరిగి వెంకయ్య అందుకున్నాడు.

“అది కలయ్యేది, నిజమయ్యేది మీ చేతిలోనే వున్నది” అని కొడుకులవైపు గంభీరంగా చూస్తూ అన్నది లచ్చమ్మ.

“ఇక చల్కపోతుందనే పికరే మనకక్కరలేదు. మనకండగా ఒకపెద్ద కమ్యూనిస్టు పార్టీ, ఆంధ్ర మహాసభలున్నాయి. అప్పుడంటే సంఘం అండ లేదాయె అయ్యకు” అన్నాడు అప్పయ్య కిందకు జారుకున్న రైఫిల్ ను భుజంపైకి ఎగరపెస్తూ.

“ఊరంతాగూడా ఒకటేనాయె ఇప్పుడు” అని విసిరింది బిడ్డ గంగమ్మ. తన బిడ్డ గొప్ప వాక్కులు వింటుంటే లచ్చమ్మ హృదయంలో నూతన గర్వం, ఆనందం తోణికిసలాడుతున్నాయి.

ఇప్పటికి చెల్కలో అరక బయలుదేరవలసిన క్షణం రానేవచ్చింది. తల్లి, బిడ్డలు నలుగురూ ఒకచోట నిలబడి వున్నారూ పెల్లుబుకుతున్న చిరునవ్వుతో తల్లి అందరి నొసట కుంకుమ అందించింది. తిరిగి మరొకసారి -

“ఎర్రజెండాకు జై
కమ్యూనిస్టు పార్టీకి జై
ఆంధ్ర మహాసభకు జై”

- అంటూ అప్పయ్య గొంతు ఖంగుమనసాగింది తల్లి ముగ్గురూ జవాబు నినాదాలు అందుకున్నారు. ఇది పూర్తికాగానే వెంకయ్య అరకను కదలించాడు. అప్పయ్య భుజాన రైఫిల్ వుండగా చెల్క నలువైపులా కలియజూస్తూ తిరుగు తున్నాడు. బిడ్డగంగమ్మకి పొంగులుపారుతున్న ఆనందంతో అటూఇటూ సదుగెత్తుతూ లేత మోదుగు ఆకులను ఆడపాదడపా తెంపుతోంది. ఇక లచ్చమ్మ మాత్రం అరక బయలుదేరినచోట అలాగే నిలబడి నడుస్తున్న అరకను విజయగర్వంతో చూస్తున్నది. నాడు తన భర్త యీ చెల్కలో అరక నడుపగా చూసిన దృశ్యమే దృశ్యం!

తిరిగి చరిత్రలో మొదటి సారిగా తన కళ్ళముందు యిప్పుడున్నదా దృశ్యం, అయితే నేడు ఆ భర్త లేడు. అయినా తన బిడ్డలు తన భర్త వీడిన ఆ జండాను తిరిగి నిలబెడుతున్నాట. నిజంగా తనకెంత గర్వకారణం! తనకిదెంత గొప్ప విజయం! ఈ ఎర్రగడ్డ ఏనాడో తమ చేతుల నుండి జారిపోయినప్పటికీ బ్రతికుంటే దాన్ని తిరిగి సాధించలేకపోతామా? అనే కొన ఊపిరయినా వుండేది, తన భర్త జీవించి

యున్నంతకాలం. కాని ఆ భర్త పోవడంతో ఆ కాస్తా దింపుడు కళ్ళూ ఆశకూడా లేకుండా పోయింది లచ్చమ్మకు. నాటి నుండి యిలా ఆశ అనేది లేకుండా పోవడం, ఈ ఒక్క ఎర్రగడ్డ గురించేకాదు, అసలు యావత్తు తన భావి జీవితం గురించే. నాటి నుండి పూర్తిగా ఎందుకూ కొరగాని ఆశ ద్దురాలనని, అభాగ్య జీవిననీ లచ్చమ్మ భావించింది. ఇక తన బ్రతుకు అసలు తన పసికూనలకు అదనపు భారం తప్పితే, తాను వాళ్ళకోసం సాధించగలిగేది ఏమీలేదని తలపోసింది కాని చరిత్ర తాను అనుకోని కొత్తదారి తొక్కింది. తాను, తనలాంటి కొటానుకోట్ల అభాగ్యజీవులు కూడా గొప్ప శక్తివంతులని ఈ మహాశక్తి ముందు వేళ్ళమీద చెక్కించగల్గిన శత్రువుల కూటమి నిలవలేక గింగరాలు తిరుగుచున్నదని చరిత్ర చాటింది. అందుకు ఇప్పుడు లచ్చమ్మ కళ్ళముందున్న ఈ ఎర్రగడ్డ దృశ్యమే తార్కాణం. ఇది నేడు లచ్చమ్మలో ఏర్పడిన నూతన ఆత్మ విశ్వాసు, ఇలాంటి నూతనోత్సాహముతో లచ్చమ్మ తానున్న చోటినుండి కదిలి చెల్లనలువైపుల పరిశీలించుతూ, తిరుగుచుండగా వెనుక నుంచి చప్పుడు.

“అమ్మా! చిన్నయ్య, పెద్దయ్య, మనాళ్ళంతా వస్తున్నారు. రా!రా! అందరం బండమీదకూడి మాట్లాడుకుందాం” అంటూ అప్పయ్య తల్లిని కేకేశాడు. చప్పుడు విని వెనక్కి తిరిగిచూడగానే తనపాలివాళ్లు, ఇరుగుపొరుగు చెల్లెలవాళ్లు సుమారు 20 మందిదాకా కల్లంబండవరకూ రానేవచ్చారు. వీరంతా లచ్చమ్మవలెనే కొత్తగా వచ్చిన తమతమ చెల్లెల సాగువాటు కార్యక్రమం పూర్తి చేసుకొని వచ్చారు. అంతా ముఖాన కుంకుమ పెట్టుకొని, తెల్ల బట్టలు కట్టుకొని శుభ్రంగా అలంకరించుకున్నారు. వీరిలో లచ్చమ్మ యారాలు పుల్లమ్మ, ఆమె కోడలు పిచ్చమ్మ వగైరాలుకూడా వున్నారు. అందరూ ముసిముసి నవ్వులతో పొంగులువారుతున్న ఆనందంలో వున్నారు. వీరిని చూసి ఇంతలో తన అర్కకూడా విడిచి వెంకయ్య, లచ్చమ్మ, బిడ్డ గంగమ్మకూడా వచ్చారు బండ మీదకి.

“పిల్లా ఆ తంగెడు మండలుతె, ఇక్కడ కొడదాం” అని తల్లి అనగానే బిడ్డ తానే తంగెడు మండలందుకుని చకచకా ఊడ్చింది.

“కూర్చుండి, మాకన్నా పొద్దుగాలనె పూర్తి చేసింద్రె సాగుపని” అని అంటున్నది వారందరినీ చూసి లచ్చమ్మ.

“ఆ! లేచినప్పటినుండి ఇదే పనిమీద వుంటిమి. ఎంతసేపులే” అన్నాడు లచ్చమ్మ ముసలిజావ యల్లయ్య తన నోట్లోవున్న పొడుగాటి చుట్టను తీస్తూ. వెంటనే బిడ్డ గంగమ్మ గంతేసి తన పెద్దయ్య యల్లయ్య మీద వాలుతూ, “పెద్దయ్యా ఇప్పటి నుండి ఈ చెల్లెలన్నీ మన చేతిలోనే వుంటాయి గమా” అంటూ గడ్డం పట్టుకొని వ్రశించింది.

“ఆ మాట నన్నడుగుతావేందే? ముందు పెరిగేది మీరు, కాపాడేది మీరే” అన్నాడు యల్లయ్య. “చేతికొచ్చిన చెల్లెనింక పోనిస్తామా రాకాసులకు” అంది

గంగమ్మ గంభీరంగా, “ఆఁ గదీమాట. ఈనాటి సంగతే వేరు యల్లయ్యబావ” అన్నాడు పొరుగు చెల్లె రైతు వీరయ్య. ఇది విని అంతా గంగమ్మ ముఖం చూస్తూ పకపకా నవ్వారు. “దీనికియ్యేడు బుడబుడమనిపిద్దాం లచ్చమ్మ” అన్నాడు యల్లయ్య గంగమ్మను చూపుతూ. వెంటనే గంగమ్మ యల్లయ్య తలపై కొడుతూ, రుమాలు చెదరగొట్టింది.

“ఎట్లయినా చెల్లొచ్చె. ఈ సంబరాన నీ యిద్దరు బిడ్డలు - వెంకయ్య, గంగమ్మ-కు బుడబుడమనిపించవలసిందే” అని అందుకున్నాడు వీరయ్య. ఇది విన్న లచ్చమ్మ ఆ పొంగుతున్న ఆనందంతో బిడ్డలముఖం చూస్తూ -

“మీ అందరి దయపుంటే అదిమాత్రం అగతాది?” అన్నది. ఆ తరువాత అలా ఒక్కక్షణం నిశ్శబ్దంగాగడిచింది. యల్లయ్య పొందికగాకూర్చొని తనకెదురుగా మూలచాటుగా పైఆకాశం వైపుచూస్తూ ఏదోదీర్ఘఆలోచనలో తేపకొకసారి చుట్టపీల్చి పైకెగజల్లుతూ ‘ఎదోచ్చి తమ్ముడులేకపోయె! యియ్యాల వాడువుంటే ఎంతబాగుండు’ అంటూ యల్లయ్యచుట్టపక్కకుతీసి నెమ్మదిగా వూశాడు.

ఇదివిన్న లచ్చమ్మ హృదయం తనభర్తే వుంటే ఎంతబాగుండు. తనబిడ్డల హృదయాల్లో ఆయ్యవుంటే ఎంతబావుండు; అనే నినాదాల మెరుపు మెరిసినట్లు తక్షణమే ప్రతిధ్వనించాయి. అంతా భిన్నులై ఒకక్షణం నిశ్శబ్దంగా వున్నారు.

“చూడండి భూములు పొగొట్టుకున్న దొరలంతా యింకేమి దుర్మార్గాలు చేస్తారో?” అని తిరిగి ప్రారంభించాడు వీరయ్య.

“వారిప్పుడు లోక లొక్కిన తాసులుగ లేరు! రజాకార్లకు మనవూరు ఆయం వున్నది, లేనిది చెప్పి దారులు ఇంకా ఎక్కువ చేయించుతారు.” అన్నాడు వెంకయ్య. వెంటనే అప్పయ్య అందుకొని “అవనప్పను వారంతటితో వూరుకుంటారనుకోవద్దు, రజాకార్ల దాడులు కూడా మన గ్రామంమీదే ఎక్కువవుతాయి.”

“అయితే అప్పుడేమి వుపాయమంటావు” అని అడిగాడు అప్పయ్య యల్లయ్యను ముందుమార్గం చెప్పమన్నట్లుగా. “ఇంకా వుపాయమేంది! వూరు ఆయం చెప్పేవారికి వూళ్లోనీళ్లుకూడా దొరకనియ్యొద్దు. మీరువూళ్ళోండి కనిపెట్టి దాడి వచ్చి నప్పుడల్లా తప్పుకుంటానే వుండాలి. ఇటు దళంకూడా వెనుక మార్గం కాపెట్టుకొని దెబ్బ తీస్తూనే వుంటుంది. ఏదెట్లున్న ఈ చెల్లెలు మనం దున్నవలసిందే. పండిన పంట అనుభవించవలసిందే.”

“ఆఁ ఆఁ ఇక మనకున్న మార్గమే అది. ఏమైనా తప్పదు” అని ఒక్కసారి పలికాయి లచ్చమ్మతో సహా అక్కడవున్న వారందరి గొంతులు. అప్పుడప్పుడే వెలుగుచున్న వుద్రేకముతో కొంత ముందువైపు జరిగి లచ్చమ్మవైపు చూస్తూ వీరయ్య-

“లచ్చక్కా నీ కెరుకలేదేందిగని” గంగమ్మను చూపుతూ, “గింతపిల్ల కానించి మనం ఈ చెల్లెలు బట్టుకొనేయున్నాం. మధ్యన్న అన్నేండ్లు మనకు దూర మయినా, తిరిగి మన చెల్లెలు మన చేతికొచ్చినాయి. ఇన్నేండ్లు మనం పడని అవస్థలు

పు. ఇప్పటికి పెత్తనానికి వస్తున్నాం, ఇంకా చేసేదేంది! పానాలు తీస్తారు. అంతేనా మనం పోతేపోయే. బావపానం పోలేదా మనం పోయినా మన గామి మనకే దక్కాలే. అదేనామెం, మన ఆయువుపట్టు" అని అన్నాడు.

"ఎంతైనా పూరంతా ఒకమాటకట్టు మీద వుందాం" అన్నాడు చుట్టను ఖరీసారిగా పీల్చికిందేసి కాండించిపూస్తూ యల్లయ్య. "బాగామాటన్నావు, మెచ్చినా నావా. నాడు పూరంతా ఒకమాట కట్టుమీదుంటే ఈ చెల్గులు పోయేయా బావా?"

"అంతేకాదు తమ్మునిపానం కూడా పోకపోయేదేమో?"

"అప్పటి కిప్పటికేం పోలిక పెద్దయ్యా! ఇప్పుడు పూరంతా ఒక్కపైంది. పెద్దకమ్మ్యానిస్తుపార్టీదళాలు, ఆంధ్రసుహాసభ అండగావున్నాయి" అన్నాడు అప్పయ్య. "అమాటా నిజం" అందుకున్నారంతా.

"సరేయిగ మన సొమ్మేదో మనచేరికొచ్చింది. దాన్ని కాపాడుకోవడమేయిగ మనమీద వున్నభారం" అని ముగించింది లచ్చమ్మ. తరువాత అంతా లేచి గ్రామానికి వెళ్ళి ఎవరిండ్లకు వారు చేరుకున్నారు.

తర్వాత కొద్దిరోజులకే, ముఖ్యంగా మావంపకంజరిగిన గ్రామాలపై రజాకార్లు దాడులు మహా ఉధృతంగా సాగాయి. ఒక్కొక్కసారి వందల రజాకార్లు, మిలటరీలు గ్రామాలపై విరుచుకపడి గ్రామాలకు గ్రామాలే తగులబెడుతూ, దొరికిన వారిని చిత్రవధలు గావించుతూ మారణహోమం సాగించారు. ఇలాంటి మారణహోమానికి తక్కిన గ్రామాలవలెనే లచ్చమ్మ గ్రామంకూడా గురి అయింది.

ఈ రాక్షస దాడుల మధ్యన గ్రామ ప్రజలందరివలెనే లచ్చమ్మ తనచెల్లెను సేద్యం చేసింది. ఆ సంవత్సరం పండిన పంటలను, ఇంట్లోవున్న ఆస్తిపాస్తులను రజాకార్లకు అందకుండా అనేక ఉపాయాలతో ప్రజలు రక్షించుకోగలిగారు. ఇంట్లో వున్న చరాస్తి నంతటినీ, పండిన ధాన్యం మొత్తం అడవికి తరలించి గట్లలోని దొరికెల్లో, చెల్కెల్లోని పాతరల్లోనూ దాచుకొనిరక్షించుకున్నారు. అంతేకాదు, శత్రువులు అప్పుడప్పుడు అడవులనుకూడా గాలించేసరకు, ఆస్తి నంతా ఒకటి రెండు బుట్టల్లో ముచ్చుకొని భుజాన వేసుకొని దినదినము మకాములు మార్చుకుంటూ రక్షించుకున్నారు. తర్వాత రానురాను గ్రామంచుట్టూ-కోటవలెనున్న గట్టు-దట్టమైన ప్రకృతి అంటివున్న సమయంలో ప్రజలు వెంటవెంటనే అందించే వార్తల ఆధారంగా గెరిల్లా దళం రజాకార్లపై దెబ్బలు తీయసాగింది. దీనివలన రజాకార్లు జంకి ఈ గ్రామానికి వందల బలంతో పెద్ద దండయాత్రకు రావడం తప్ప, మామూలు బలంతో దాడులు చేయడమే కానుకున్నారు.

ఏది ఎలావున్నా ప్రజలకు వచ్చినభూములు సేద్యంకావడం, ఆ సంవత్సరం ర్నాలుకూడా సమృద్ధిగా కురవడం వలన పంటలు పుష్కలంగా పండాయి. గట్లల్లో చిన్న పొరికచూసిన ధాన్యరాసులే. ఏ చెల్కెగడ్డను ఏ మాత్రం గెలిచినా పుష్కలంగా జలు ప్రత్యక్షం.

ఈ పంటలు మహాస్వామి అనుభవించుచు ప్రజలు మహాపాపాటంకి
 తమిడ్వల. తొమ్మిది పెండింగు కూడా పూర్తి చేసుకున్నాడు. ఇలాగే లచ్చమ్మ కూడా
 ఆ సంవత్సరం తన బిడ్డ గంగమ్మ పెండ్లి, పెద్దకొడుకు వెంకయ్య పెండ్లి దిగ్విజయ
 పూర్తిచేసింది. ఇదేకాలంలో ఇంటివ్యవసాయభారం హెచ్చటంవల్ల దశానుమ
 అప్పుయ్య ఇంటివద్దనేవుంటూ, గ్రామకమిటీ సభ్యుడుగా తన వాఙ్మత నిర్వహించాడు.
 ఇలా ఎంతో ఆనందంగా ఆ సంవత్సరం గడచిపోయింది.

[ఆగస్టు 15, 27-1972 "ప్రజాశక్తి" నుండి]

33
 16/8/72

—: స మా ప్తం :—

124

124

124

124

124

124

124

124

124

124

విూరు ఆధ్యయఃనం చేయవలసిన

గ్రంథములు

- ★ పీఠ తెలంగాణా విప్లవ పోరాటం - గుణపాఠాలు రూ. 40-00
— పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య
- ★ ఆంధ్రప్రదేశ్ములో సమగ్ర సిటి పథకం 3-00
— పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య
- ★ గ్రామ పేటలు - భూ పంపకం 2-00
— పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య
- ★ వ్యవసాయ రంగంలో పార్టీ కర్తవ్యాలు 1-50
- ★ వ్యావసాయిక సమస్య 3-75
— తెనిన్, స్టాలిన్, మావో, చైనా కమ్యూనిస్టుపార్టీ
- ★ తెనినిజం - పురాదులు 4-00
— స్టాలిన్

వ తు ల కు

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్

కారల్ మార్క్స్ రోడ్, విజయవాడ - 2

130

Check List

Book Number	NPROJF350	Date	13/4/2023
Front Cover	Yes	Back Cover	Yes
Blank Pages	CT, 11, 2, 127, 129		
Missing Pages	NO		
Prepared By	D. Mourika	Cutting By	D. Mourika
Scanned By	Shakshmi	Pages	137
Quality Checking	SWATHI		